

A large, stylized letter 'S' graphic that serves as a background for the text. The 'S' is composed of two overlapping shapes: a white one and a light purple one. The white shape is a thick, blocky letter with a curved top and a curved bottom. The purple shape is a similar but slightly offset version of the same letter, creating a layered effect. The background behind the 'S' is a light purple color with a subtle grid pattern.

STOPENJSKO
BESEDOTVORJE

BORIS KERN

BORIS KERN
STOPENJSKO BESEDOTVORJE

STOPENJSKO BESEDOTVORJE

NA PRIMERU GLAGOLOV ČUTNEGA
ZAZNAVANJA

Boris Kern

LJUBLJANA 2017

Zbirka: Lingua Slovenica 11
Urednica zbirke: Helena Dobrovoljc

Boris Kern
STOPENJSKO BESEDOTVORJE
NA PRIMERU GLAGOLOV ČUTNEGA ZAZNAVANJA

Urednica: Helena Dobrovoljc
Recenzentki: Irena Stramljič Breznik, Andreja Žele

Oblikovanje: Brane Vidmar
Prelom: Simon Atelšek

Izdal: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU
Zanj: Marko Snoj
Založila: Založba ZRC, ZRC SAZU
Zanjo: Oto Luthar
Glavni urednik: Aleš Pogačnik

Tisk: Collegium Graphicum, d. o. o.
Naklada: 200 izvodov
Prva izdaja, prvi natis
Ljubljana 2017

Izid knjige je podprla Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS.

Digitalna verzija (pdf) je pod pogoji licence <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>
prosto dostopna: <https://doi.org/10.3986/9789610504191>.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

159.93:81'373.611

KERN, Boris

Stopenjsko besedotvorje : na primeru glagolov čutnega zaznavanja
/ Boris Kern. - 1. izd., 1. natis. - Ljubljana : Založba ZRC, ZRC SAZU,
2017. - (Zbirka Lingua Slovenica, ISSN 1855-9425 ; 11)

ISBN 978-961-05-0024-7
291202048

VSEBINA

Predgovor.....	7
Uvod.....	9
1 Opredelitev glagolov čutnega zaznavanja.....	15
2 Opredelitev stopenjskega besedotvorja	17
3 Opredelitev slovarskega pomena	55
4 Besedotvorni sestavi z glagoli čutnega zaznavanja	63
5 Analiza stopenjskih tvorjenk iz glagolov čutnega zaznavanja	135
6 Predlogi za izboljšanje slovarskih obravnav v prihajajočih jezikovnih priročnikih – glede na razlage v SSKJ-ju	219
7 Sklep.....	227
Povzetek.....	231
Summary	235
Viri in literatura	239
Imensko kazalo	247
Stvarno kazalo	249
Razčlenjeno kazalo	253

Predgovor

Monografija Stopenjsko besedotvorje (Na primeru glagolov čutnega zaznavanja) prikaže besedotvorne in pomenotvorne lastnosti v slovenskem jeziku. Gre za predstavitev in nadgradnjo raziskave, ki je nastala leta 2014 v okviru doktorskega študija pod mentorstvom prof. dr. Andreje Žele in prof. dr. Ade Vidovič Muha.

Gradivska osnova raziskave so glagoli čutnega zaznavanja, ki sodijo med zelo osnovne glagole, saj označujejo zaznavanje in posledično dojemanje sveta, kar pa je pravzaprav osnova vsakega obstajanja. Izbor besedja iz tega pomenskega polja je torej zagotovil prikaz bogate slike tvorjenosti, in sicer tako z besedotvornega kot pomenotvornega vidika.

Stopenjsko besedotvorje, katerega prvotni cilj je izdelava sestavov, ki na enem mestu prikažeje tako neposredne kot posredne tvorjenke iz netvorjenih leksemov, se v slovenskem jezikoslovju ni razvilo kot samostojna veja besedotvorja. Ravno zato je vrednost pričujoče monografije tudi v tem, da stopenjsko besedotvorje kot metodologijo dokončno umesti tudi v slovenski prostor in jo preveri s slovenskim gradivom.

Za umestitev monografije v zbirko Lingua Slovenica in za natančen pregled se želim najlepše zahvaliti urednici doc. dr. Heleni Dobrovoljc, hvala tudi predstojniku Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU prof. dr. Marku Snoju, za postavitev knjige pa dr. Simonu Atelšku. Zahvala gre tudi recenzentkama prof. dr. Andreji Žele in prof. dr. Ireni Stramljič Breznik ter prof. dr. Adi Vidovič Muha in prof. dr. Mirosławu Skarżyńskemu, ki so vsak na svoj način ključno pripomogli k izsledkom raziskave, na osnovi katere je nastala monografija.

UVOD

Besedotvorje je jezikoslovna veja, ki proučuje tvorjenje besed v jeziku. Središče besedotvornih razprav je v preteklosti v veliki večini zaobjemalo raziskovanje binarnega (tako oblikovnega kot pomenskega) odnosa med motivirajočo in motivirano besedo, nekateri pa so to dejavnost celo postavljali v definicijo same jezikoslovne discipline. Z željo po zajetju širših struktur se je v šestdesetih letih 20. stoletja razvilo stopenjsko besedotvorje, ki z vključitvijo vseh tvorjenk, iz netvorjene besede posredno ali neposredno tvorjenih,¹ presega omenjeni binarni odnos. Na ta način stopenjska metoda omogoča celovitejši vpogled v tvorjenost nekega jezika, kar je tudi namen pričujočega dela.

Ena temeljnih stvari, ki opredeljuje vsak jezik, je dinamika oz. razvoj, besedotvorje pa je eden od najizrazitejših kazalcev te dinamike. In kjer se pojavi dinamika, se nam kot prva možnost najbolj logično ponudi diahroni pogled na določeno pojavnost. Vseeno je cilj razprave prikazati sinhroni vidik tvorbe slovenskega jezika, kljub temu da si še posebej v besedotvorju oba vidika na več mestih nasprotujeta.²

Analizirana skupina glagolov, torej glagoli čutnega zaznavanja, sodi med zelo osnovne skupine glagolov, saj ti označujejo zaznavanje in posledično dojetje sveta, kar je pravzaprav osnova vsakega obstajanja. Zato lahko predvidevamo, da bodo tvorjenke pokazale bogato sliko tvorjenosti, in sicer tako z vidika besedotvorja kot pomenotvorja. V vsakem pogledu pa je integralni del besedotvorja tudi proučevanje pomenske plati, saj nove besede ne nastajajo same po sebi, ampak zaradi potrebe po poimenovanju nečesa.

---

¹ Za neposredno tvorjen razumem glagol *pregledati* glede na glagol *gledati*, za posredno pa samostalnik *pregledovalka* glede na glagol *gledati*.

² Prisotnost mejnih oz. spornih primerov v sinhronem prikazu sicer ne bi smela biti razumljena kot protislovje glede na diahroni vidik, ampak kot pokazatelj stopnje diahrone spremembe besedja (August 1993: 186).

V monografiji je prikazana besedotvorna in pomenotvorna zmožnost glagolov v slovenskem jeziku, ki označujejo zaznavanje s petimi čuti: vidom, sluhom, vohom, tipom in okusom; ob tem pa je analizirano spreminjanje tako besedotvornega kot leksikalnega (slovarskega) pomena znotraj tvorjenk z besedotvornim istokorenskim podstavnim izhodiščem.

V obravnavo je bilo zajetih 169 glagolov čutnega zaznavanja, ki se nahajajo znotraj 38 besedotvornih sestavov. V vseh besedotvornih sestavih najdemo skupno 1195 stopenjskih tvorjenk, vendar jih je bilo v nadaljnjo obravnavo vključenih nekoliko manj, in sicer 976.³ Poleg petih osnovnih glagolov *videti*, *slišati*, *vohati*, *tipati*, *okusiti* je obravnavanih 164 drugih, med katerimi so tudi glagoli, katerih prvi pomen ne izkazuje zaznavanja, ampak je pomen zaznavanja s čuti izkazan v drugem, tretjem itd. pomenu glagola. Npr. glagol *razumeti* šele v četrtem pomenu izkazuje zaznavanje, in sicer slušno: 'akustično zaznati tako, da se lahko ugotovi vsebina, smisel' (zgled: *govori glasneje, nič te ne razumem*); vsi ti so s sinhronega vidika netvorjeni in jih je v diserciji 19, v pomenotvorni analizi pa so obravnavani primerjalno s tistimi, katerih prvi pomen že izkazuje zaznavanje.

Glagole čutnega zaznavanja bi glede na tvorjenost lahko prikazali na naslednji način:

Shema 1: Prikaz glagolov čutnega zaznavanja glede na (ne)tvorjenost

³ Iz obravnave so bile izpuščene stopenjske tvorjenke, ki predstavljajo »krak«
tvorbe, ki ne vsebuje glagolov čutnega zaznavanja, npr. pridevnik *srep* je poleg
glagola *srepeti* podstava še petim drugim tvorjenkam (samostalniku *srepota* in

Glede na to, da gre za omejitev glagolov na določeno pomensko skupino, gradivo ne pokaže tvorbeno produktivnosti določenih besed (izraznih), ampak pomenov. Iz nekega samostalnika npr. sicer lahko tvorimo pridevnik na *-en*, vendar se ta lahko v konkretnem besedotvornem sestavu ne pojavi, saj ga v obstoječih slovarskih in drugih (korpusnih) virih ne najdemo v tem pomenu. Tu se kaže vgrajenost pomenskega vidika v besedotvorne sestave.

V metodološkem smislu delo temelji na stopenjski metodologiji (Kern 2008, 2010), ki vzpostavlja možnost analize zelo obširnega besedotvornega gradiva – tako netvorjenih leksemov kot tudi vseh neposrednih in posrednih tvorjenk –, pri čemer je razviden celoten besedotvorni mehanizem oz. sistem, hkrati pa je zagotovljen tudi vpogled v povezave med pomeni posameznih tvorjenk. Celoten besedotvorni mehanizem poleg tega omogoča popis besedotvornih smernic danega jezika kot tudi napovedovanje razvojnih smernic v jeziku (prim. Łachnik 2011a: 159).

Ob zavedanju, da stopenjska metoda s svojimi besedotvornimi sestavi, torej strukturami tvorjenk, (predvsem vizualno) lahko učinkuje kot predstavitev popolnoma ali zgolj formalističnega vidika tvorbe, je z vključitvijo pomenskega vidika, ki je osrediščeni in neločljivi del stopenjskega besedotvorja, morebitni očitek o zgolj formalističnem pogledu na tvorbo vnaprej ovržen.⁴

V monografiji je poudarjena predvsem a) analiza, izhajajoča iz besednovrstne umestitve tvorjenk, ter b) besedotvorni in slovarski pomen novonastalih tvorjenk.

Predstavitev tvorbenosti slovenskega jezika, ki ima za osnovo stopenjsko analizo, je v tesni povezavi s slovarskim pomenom, kar kaže na neločljivi-

---

srepost pridevnikoma *srepegled* in *srepoolk* ter prislovu *srepo*), ki torej niso tvorjenke iz glagola čutnega zaznavanja, ampak so vse glede na *srepeti* istostopenjske tvorjenke kot je glagol čutnega zaznavanja iz tega sestava.

⁴ Na prvi pogled so sicer tudi rezultati različnih stopenjskih analiz pogosto formalistično naravnani, osredinjajo se namreč na: način realizacije besedotvorne zmožnosti posameznih besedotvornih sestavov, znotraj- in zunajkategorialni značaj tvorbe v danem besedotvornem sestavu, prikaz nabora tvorbenih modelov na podlagi njihove pogostosti in produktivnosti ter ugotavljanje razlogov posamezne strukture modelov na seznamih pogostnosti. Vendarle velja poudariti, da je prav pomenski vidik pri sestavi besedotvornih sestavov izhodiščni (Łachnik 2011a: 159).

vo vzajemnost besedotvorja in pomenoslovja. Eden od namenov raziskave je prikazati, v kolikšni meri se v tvorjenkah ohranja leksikalni pomen motivirajoče besede,⁵ oz. predvsem iz tvorbenega in pomenotvornega stališča pogledati na pomensko razlago v SSKJ-ju. Poleg tega pa tudi:

- po načelu stopnje tvorjenosti prikazati vse istokorenske tvorjenke iz izbranih glagolov čutnega zaznavanja;
- glede na razpoložljivo gradivo predstaviti izčrpno in pregledno sliko tvorbenosti slovenskega jezika oz. njegovih možnosti;
- analizirati besedotvorne mehanizme jezika, delež posameznih besednih vrst pri tvorbi novega besedja; ugotoviti, katera obrazila so najpogostejša; prikazati tvorbeno najproduktivnejše besede; ugotoviti, s katerimi obrazili tvorimo stilno zaznamovane besede (prim. Skaržnyński 1999, 2000) in kakšne so razlike, ki se kažejo v tvorbenosti nevtralnega besedja in ekspresivnega;
- v zvezi z (ne)ohranitvijo slovarskega pomena pri motivirajočih besedah nakazati, na kakšen način in v kolikšni meri je obrazilna morfemizacija pomensko zgoštevna in abstraktnejša (prim. Vidovič Muha 1988: 29);
- prikazati možne izboljšave dosedanjih slovarskih rešitev, tudi v povezavi z medleksemskimi razmerji (homonimija nasproti večpomenskosti); hkrati se tudi s tega vidika potrdi soodvisnost slovnice in slovarja.

V raziskavi bodo med drugim preverjene tudi naslednje teze:

- Število tvorjenk v besedotvornem sestavu in globina besedotvornega niza sta odvisna od pogostosti rabe besedotvornega izhodišča.
- Glagoli, ki v nepravem pomenu izražajo čutno zaznavanje, so besedotvorno manj produktivni.
- Glagoli, katerih pomen ne vsebuje zožitve v smislu *skrivoma/pozorno/jezno (gledati)* v odnosu do teh, ki tako pomensko zožitev imajo, so produktivnejši.
- Pomenske modifikacije znotraj tematsko sorodnih leksemov so sistemske v smislu, da so vse nadaljnje tvorjenke tudi predvidljivo pomenotvorne v smislu čutnega zaznavanja.

⁵ Ob zavedanju, da se v skladenjskem besedotvorju tvorjenka razlikuje od motivirajoče besede zlasti po skladenjskih lastnostih (Apresjan 1995: 164).

Rezultati raziskave bodo imeli z dvodelnostjo samega dela (besedotvorni in slovarskopomenski vidik) tudi aplikativno vrednost, saj bodo koristna podlaga za izboljšavo dosedanjih slovarskih razlag za glagol in tudi vseh stopenjskih tvorjenk iz glagola; poleg tega bo obravnava lahko tudi metodološko izhodišče za besedotvorni oz. stopenjski slovar.

Nadalje gre dodati, da gradivo, ki pri svoji razvrstitvi oz. razčlenitvi ne upošteva le formalnega (besedotvornega) vidika, ampak tudi pomenskega, na ta način za slovenski jezik pri drugih avtorjih še ni bilo zbrano oz. prikazano, kar predstavlja svojevrstno novost v slovenskem besedotvorju in leksikografiji.

1

OPREDELITEV GLAGOLOV ČUTNEGA ZAZNAVANJA

Glagoli čutnega zaznavanja s svojim pomenom označujejo zaznavanje s petimi čuti: vidom, sluhom, vohom, tipom in okusom. Glede na to, da imajo ti glagoli skupne pomenske in tudi skladienske lastnosti, jih lahko z jezikoslovnega vidika ločimo v samostojno skupino (Grzesiak 1983: 5). V izhodiščnem pomenu »izražajo sposobnost oz. lastnost človeka za določeno dejavnost – biti sposoben« in »(v isti vezljivostni shemi) še uresničevanje te sposobnosti; gre za zveze *Otrok že sliši* 'Je sposoben/ima sposobnost slišati – s sluhom zaznati zvok'.« Zelo dobro to ponazarja tudi zgled: »Gleda, pa ne more videti.« (Vidovič Muha 2000: 34).⁶

Ena od osnovnih lastnosti glagolov čutnega zaznavanja je, da s pomočjo metaforizacije prehajajo v domeno »mentalne percepcije« (Grković-Mejdžor 2011: 11).⁷ Meja med tema dvema skupinama (med glagoli oz. pomeni, ki označujejo neposredno fizično zaznavanje, in glagoli oz. pomeni, ki sodijo v domeno mentalne percepcije) je včasih težko določljiva. Med njima je na neki način vzpostavljeno vzročno-posledično razmerje: ker 'zaznati s čutom' → zato 'razumeti/spoznati'.

Raziskovanje glagolov čutnega zaznavanja je še posebej dobro razvito v anglo-ameriškem jezikoslovju, kjer najdemo množico del, ki glagole obravnavajo tudi z interdisciplinarnih vidikov, vidikov kogni-

---

⁶ A. Vidovič Muha omenja (2000: 34), da v širšo skupino glagolov čutnega zaznavanja lahko uvrstimo še pridobitev znanja, torej *znati* ('naučiti se česa in potem znati'); »v tem primeru je 'biti sposoben' posledično stanje, pridobljena sposobnost, npr. *Otrok že plava, piše, bere*, kot posledica te sposobnosti, npr. *Ves dan samo bere, piše*.«

⁷ Glagol *slišati*: *Slišim njen korak*. → *Do sedaj sem slišal same pohvalne kritike o tem filmu; Ljudje ne želijo slišati bolečih zgodb* (1. s sluhom zaznati → 2. seznaniti se s čim s poslušanjem // izvedeti kaj iz pripovedovanja ljudi).

tivnega jezikoslovja⁸ itd. Zelo zanimiva je v tej literaturi prisotna delitev glagolov čutnega zaznavanja v tri skupine, in sicer glede na pomen-sko vlogo osebk, ki nastopa skupaj z glagolom v povedku (Ibarretxe-Antuñano 1999: 42–46). V prvi skupini (a) so glagoli, ki označujejo zaznavanje s čutom ne glede na namero osebe, ki zaznava, v drugi (b) glagoli, ki izražajo aktivno zaznavanje in v (c) tretji t. i. kopulativni glagoli (Peter *saw* the birds : Peter *looked* at the birds : Peter *looked* happy).⁹ Ločijo torej t. i. izkušnjske in ciljne glagole od kopulativnih.

Z besedotvornega vidika so glagoli čutnega zaznavanja lahko ne-tvorjeni (npr. *slišati*, *gledati*, *motriti*) ali pa tvorjeni (a) iz glagola (*za-slišati*, *zagledati*), (b) samostalnika (*duhati*, *okusiti*, *tipati*, *vonjati*), (c) pridevnika (*srepeti*) ali (č) medmeta (*kukati*).¹⁰

⁸ Zelo zanimiva bi bila vpeljava kognitivnega principa v raziskavo, vendar to zaradi zdajšnje vključitve več jezikoslovnih ravni (besedotvorna, pomenotvorna) in jezikoslovnih disciplin (leksikografski vidik) presega začrtane okvire izvedene raziskave.

⁹ Avtor navaja delitev in zglede po študiji A. Viberga iz leta 1984 *The verbs of perception: a typological study* (v: B. Butterworth, B. Comrie in O. Dahl (ur.): *Explanations for Language Universals*). Berlin: Mouton de Gruyter. 123–162.

¹⁰ Sicer so glagoli lahko tvorjeni tudi iz drugih besednih vrst oz. podrazredov besednih vrst – tako še iz števnikov (*početveriti*), zaimkov (*ponašiti*) in členkov (*bližati se*) – vendar takih primerov znotraj skupine glagolov čutnega zaznavanja ne najdemo. Dodati velja, da je bil v raziskavi nabor glagolov čutnega zaznavanja narejen predvsem na podlagi iskanja ustreznih besed v razlagi (npr. zaznavati, poslušanje, sluh, tip, vonj itd.).

2

OPREDELITEV STOPENJSKEGA BESEDOTVORJA

2.1 TEORETIČNA IZHODIŠČA

V središču zanimanja besedotvorja so tvorjenke. To so besede, ki jih lahko razdelimo na to, kar je bilo prvotno dano, tj. podstavo, in na to, s čimer je bila iz prvotno danega napravljena nova beseda, tj. obrazilo (SS 2000: 149). Tvorjenka je »pretvorjena (transformirana) besedna zveza, katere tvorbeni morfemi, t. i. obrazila, so vedno pomensko določljivi in zato posplošujoči« (Vidovič Muha 1988: 5). Glede na netvorjene besede imajo tvorjenke torej najmanj en morfem več, s čimer je njihova morfološka zgradba zapletenejša, večja pomenska obremenitev pa posledično pričakovana (Vidovič Muha 2000: 39). To se navezuje na spoznanje, da je »[o]brazilna morfemizacija pomensko zgostitvena in zato abstraktnjša« (Vidovič Muha 1988: 29).

I. Stramljič Breznik (2004: 30) v zvezi s tvorjenim besedjem pravi, da mora pri tvorjenki obstajati izrazna in pomenska povezava med podstavo in iz nje nastalo tvorjenko, in sicer na sinhroni ravni.

R. Grzegorzcykowa in J. Puzynina (1976) definirata tvorjenko v sinhronem smislu kot besedo, ki je (a) pomensko in/ali skladijsko ter formalno zapletenejša od netvorjene besede ali pa je (b) zapletenejša pomensko in/ali skladijsko, medtem kot je formalno manj zapletena. Iz te definicije izhaja, da mora biti tvorjenka glede na netvorjeno besedo v enem od teh treh vidikov zapletenejša. (Skarżyński 1999: 58–59)

»Višjestopenjska tvorjenost je vezana na spremembo besedne vrste ali na spremembo besedotvornega pomena, kar je seveda izraženo v skladijski podstavi (SPo). Če ne gre za enega od teh dveh pojavov, nimamo opraviti z višjestopenjsko, ampak istostopenjsko tvorjenostjo z več možnimi sopomenskimi priponskimi obrazili, npr. *-ol-ec* za vršil-

ca dejanja, *-ø/-en* za pridevniško besedo. O višjestopenjski tvorjenosti lahko govorimo v primerih, ko je iz samostalniške zloženke z ničtim oziroma končniškim obrazilom tvorjen pridevnik s priponskim obrazilom *-(e)n(-i)*: *bakrorez-ø-(e)n-i* < (tak) v zvezi z bakrorezom: [...]; pridevniško priponsko obrazilo *-ski* ob glagolskem korenu kaže vedno na izpeljevanje iz samostalniške tvorjenke s pomenom vršilca dejanja, tudi predmeta za opravljanje dejanja, navadno z obrazilom *-ecl-ka*, lahko pa tudi *-ø*. Višjestopenjska tvorjenka je vidna iz SPo, npr. *dlakocep(-ø/-ec)-ski* < (tak) v zvezi z *dlakocep-om/-cem* [...]. Priponsko obrazilo *-ski* je vezano tudi na izpeljevanje iz SPo s takšnimi izglasnimi značilnostmi, ki onemogočajo rabo obrazila *-en*, npr. *konj-ø-ski* (sicer pridevnik iz živalskih imen na *-ji*).« (Vidovič Muha 1988: 91; prim. 1983: 204)

Tvorjenka ima glede na motivirajočo besedo načeloma spremenjene slovničnokategorialne lastnosti in se kot nova beseda tako na slovarski kot slovnični ravni obnaša samostojno, neodvisno od motivirajoče (Vidovič Muha 2000: 39).

Kljub zelo jasnim definicijam tvorjenke se v več konkretnih primerih hitro pokaže problem določitve smeri motivacije, tudi ob zavedanju, da o smeri tvorbe določa pomen (Nagórko 2010: 197). Tak primer so npr. samostalniki, ki so v nekaterih primerih razumljeni kot netvorjeni in kot taki izhodiščni, v drugih pa so to prvostopenjske tvorjenke z ničtim obrazilom (*voh* > *voh-ati*; *stopiti* > *stop-ø*), kljub temu da so ti primeri s sinhronega vidika strukturno enaki oz. podobni.¹¹ Preden si ogledamo še nekaj drugih takih mejnih primerov, velja navesti različne tipe motivacije.

I. Stramljič Breznik (2004: 31–32) loči tri različne tipe motivacij: (a) zvočna ali imitativna, (b) pomenska ali semantična in (c) pomensko-morfemska. Pri tipu (a) nastajajo besede s posnemanjem zvokov; izhodišče motivacije so posnemovalni medmeti, ki so bili osnova za tvorbo nekaterih glagolov (npr. *delati ki-ki-ri-ki* → *kikirikati*); pri tipu (b) motivacija ne poteka z besedotvornimi obrazili. V besedi torej ne pride

¹¹ Podobno je tudi v drugih slovanskih jezikih, npr. polj. *dźwig* 'dvigalnik' in *dźwigać* 'dvigati'. Poljsko jezikoslovje take primere obravnava znotraj t. i. paradigmatске tvorbe (polj. *derywacje paradygmatyczne*), ki temelji na fleksijski spremembi (samostalnik se pregiba *dźwig-ø, -a, -u* itd., glagol pa *-am, -asz*) (Nagórko 2010: 196).

do morfemskih sprememb, ampak beseda le pridobi nov pomen zaradi metaforičnega ali metonimičnega prenosa (*goved-ina* 'goveje meso' → 'nevzgojen, neotesan človek'); pri tipu (c) omogoča sistemsko tvorbo besednih skupin: tvorjenke z istim korenem in različnim obrazilom sestavljajo isto besedno družino, tvorjenke z različnimi podstavami in istimi obrazili pa pomenske skupine.

Po A. Nagórko (2010: 183–190) ločimo formalno in pomensko motivacijo (npr. *lep* – *lepota* nasproti *krasti* – *tat*). I. Melčuk (1968: 426–438; po Nagórko 2010: 183) je npr. v polje besedotvorja vključeval tudi popolnoma medleksemska razmerja, npr. *лечить* in *врач*, kar je razlagal s supletivizmom – vsekakor pa gre v tem primeru za razširitev pojma besedotvorje.

Tudi J. Furdík zelo podrobno razčleni in opiše tipe motivacije, pri čemer v skupni »osnovnih tipov motivacije« (slš. základné typy motivácie) poleg »temeljne«, ki je paradigmatška, loči tudi (1) fonetično (imitativno), (2) pomensko, (3) morfološko, (4) besedotvorno, (5) skladenjsko, (6) frazeološko in (7) onomastično.¹²

¹² Pri fonetični motivaciji obravnava nastanek medmetov *kikirikí*, tudi glagola *kikirikíkar'* in ekspresivnih izrazov tipa *fajrnok* 'malček' in prevzetih leksemov, npr. *matematika*, *geoid* itd. Pri pomenski motivaciji gre za spremembo leksikalnega pomena (zoženje pomena, razširitev pomena, metaforo, metonimijo). V sklop morfološke motivacije sodijo primeri konverzij, torej primeri, pri katerih prihaja do spremembe besedne vrste: npr. substantivizacija, adjektivizacija deležnikov in adverbizacija. Besedotvorna motivacija ima med vsemi tipi motivacije osrednjo vlogo in je do neke mere najmanj problematična. Ker gre za že znana dejstva, na tem mestu ne povzemam ugotovitev Furdíka. Skladenjsko motivacijo je prvi omenjal J. Kuchař, in sicer leta 1963 – za sintaktično motivirane lekseme se štejejo večbesedna poimenovanja, katerih pomen je primaren, neprenesen, in večbesedna poimenovanja, ki so ekspresivna, npr. *prva pomoc* 'prva pomoč' in *zláta mladež* 'zlata mladina'. V sklopu skladenjske motivacije Furdík omenja tudi univerbizacijo, ki jo loči na tri tipe: (1) eliptično (*nočná služba* 'nočna služba' → *nočná* 'nočna' oz. redkejša možnost: *Slovník slovenského jazyka* 'Slovar slovaškega jezika' → *slovník* 'slovar'), (2) besedotvorno (*minerálna voda* 'mineralna voda' → *minerálka*) in (3) kratična univerbizacija (*filozofická fakulteta* 'filozofska fakulteta' → *FF*). Univerbizaciji nasprotni pojav pa je multiverbizacija (*čítatelia* → *čítateľská obec* 'bralska skupnost'). V sklop frazeološke motivacije sodijo frazemi, ki so po definiciji večbesedni,

V pričujoči raziskavi se pri razvrščanju stopenjskih tvorjenk v besedotvorne sestave opiram na besedotvorno motivacijo, v primeru navzkrižja formalnega in pomenskega vidika tvorbe, ki je seveda neizogiben, pa dajem prednost formalnemu vidiku (prim. Skarżyński 2000: 12). Eden od osrednjih pojmov v monografiji je slovarski pomen stopenjskih tvorjenk, ki indicira osredotočenje na pomenski vidik tudi pri prikazu stopenjskih tvorjenk, vendar bi striktno upoštevanje obeh načel tudi pri razvrščanju stopenjskih tvorjenk pripeljalo do dveh popolnoma ločenih sestavov, pri čemer bi bila nadaljnja analiza zelo otežkočena, predvsem pa bi bila taka dvojna razvrstitev zelo nepregledna.

Kot je bilo že izpostavljeno, pri razvrščanju tvorjenk v besedotvorne sestave zelo hitro pridemo tudi do navzkrižja dveh načel obravnave besed: genetskega, ki uporablja diahrono metodo, in funkcionalnega, tj. sinhronega, ki se ukvarja s »strukturo besedja, organizacijo slovarja, vendar pa tudi s tem, na kakšen način si uporabniki jezika tak slovar zapomnijo in širijo« (Nagórko 2010: 183).¹³

Genetski razvoj in sinhrono besedotvorje načeloma ne dajeta nasprotujočih si ugotovitev, in sicer v primeru, ko gre za besedje, ki se ga da tudi s popolnoma sodobnega stališča (neproblematično) ločiti na morfeme. Za tak primer bi lahko navedli pridevnik *telefonski*, ki je tvorjen iz izposojenega internacionalizma *telefon*. Hkrati je pridevniška tvorjenka od izhodiščnega samostalniškega leksema formalno (*telefon-ski*) in tudi pomenško zapletenejša (*telefonski* 'nanašajoč se na telefon', prim. *telefonski račun* 'račun za telefon', *telefonski pogovor* 'pogovor po telefonu'). Po drugi strani pa imamo tudi celo vrsto besed, kjer med diahronim in sinhronim vidi-

---

stalni, idiomatični («obrazny») in ekspresivni. Furdík kot primer frazeološke motivacije navaja frazem *zabit' čas* slov. 'zabijati čas', ki je sestavljen iz dveh samostojnih sestavin z lastnima pomenoma, popolnoma nov pomen pa se pojavi, ko sestavini nastopita skupaj kot frazem. Ob tem dodaja, da je motiviranost frazema v večini individualna in pri vsakem frazemu uresničena na svoj način. Zadnji omenjeni tip motivacije je onomastična motivacija, ki se nanaša na tvorbo lastnih imen. (Furdík 2008: 34–58)

¹³ Zanimiva je ideja G. Augusta (1993: 184), ki pravi, da je besedje v naših možganih morda strukturirano ravno na osnovi besednih družin in ne na podlagi besednih polj po teoriji J. Trierja ali na podlagi t. i. teorije pomenskih okvirjev (angl. Frame-theorie).

kom prihaja do razhajanj. Zelo pogoste so (v več slovanskih jezikih) historične manjšalnice s priponskim obrazilom *-k(a)*, pri katerih se je izgubil pomen manjšalnosti, npr. *torbica* nima le pomena 'majhna torba', ampak tudi '(navadno) ženski modni dodatek za prenašanje osebnih predmetov' (prim. Nagórko 2010: 184). A. Nagórko (2010: 195–196) navaja še dva taka primera, in sicer *ławka* 'klop' in *stoik* 'kozarec', ki sta v odnosu do izrazov *ława* in *stój* netvorjena. Slednja namreč označujeta predmeta, ki sta po svoji velikosti večja od običajnih, kar pomeni, da sta pomensko »bogatejša« in posledično tvorjena, čeprav bi bilo formalno gledano ravno obratno. Tako *ławka* in *stoik* sta namreč tvorbeno gledano manjšalnici, vendar sta z jezikovnim razvojem izgubila pomen manjšalnosti, kar s sinhronega stališča pomeni, da je v teh primerih nemogoče postaviti morfemsko mejo. Poljsko jezikoslovje take primere obravnava znotraj procesa, imenovanega *derywacja ujemna*.¹⁴ Podoben problem, ki izhaja iz trenja med razvojnim in funkcionalnim merilom, predstavljajo v poljščini izpridevniški samostalniki, ki imajo v podstavi pridevnik na *-n(y)* ali *-ow(y)*: *brutal* 'brutalnež' < *brutalny* 'brutalen', *beż* 'bež barva' < *beżowy* 'bež'. Razvojno gledano so ti pridevniki izposojenke iz tujega jezika, ki pa jim je bilo v procesu asimilacije dodano priponsko obrazilo, tipično za pridevnike. Kljub temu za tvorjene razumemo prav te samostalnike.

O obstoju svojevrstne »jezikovne homeostaze« govori A. Nagórko (2010: 180), v okviru nje pa omenja stanje relativne uravnoveženosti med prvotnim in drugotnim, torej med tvorjenim in netvorjenim v jeziku. Avtorica opozarja na težave pri določanju podstave v nekaterih primerih oz. sploh določanju, ali je določen izraz tvorjen ali netvorjen (npr. izraz *przestępca* 'storilec kaznivega dejanja', saj danes v poljščini ni v rabi zveza *przestąpić prawo* 'prestopiti zakon'; danes bi rekli, da je to 'ten, kdo dokonal *przestępstwa*' 'tisti, ki je zagrešil kaznivo dejanje', pri čemer pa izraz *przestępstwo* 'kaznivo dejanje' formalno gledano ni »osnovnejši« in ga je tako težko označiti za podstavo).¹⁵

¹⁴ *Derywacja ujemna* je v poljskem jezikoslovju kot podtip *derywacje wsteczne* (neafiksalna tvorba), pri kateri določen element besedotvorne podstave izpade: npr. *szpila* : *szpilka*. Poslovenili bi jo lahko z *negativna tvorba*.

¹⁵ A. Nagórko omenja (2010: 181) tudi primer *ignorować* – *ignorant* (enako velja tudi za slovenska ustreznika *ignorirati* – *ignorant*). Pomensko sta ta dva izraza

Poljsko jezikoslovje na tem mestu vpeljuje termin *onomaziološka tvorba*, brez katere bi – glede na poljsko besedotvorno teorijo – težko povezali tudi izraza *miza* ‘kos pohištva iz ravne plošče in navadno štirih nog’ in *mizar* ‘kdor se poklicno ukvarja z izdelovanjem lesenih izdelkov, zlasti pohištva’. Tudi ta primer govori o obstoju nekakšne neprestane napetosti med obliko in pomenom (prim. Nagórko 2010: 182).

O t. i. *onomazioloških tvorjenkah* je govora tudi v poljskem stopenjskem slovarju *Słowniku gniazd słowotwórczych współczesnego języka ogółopolskiego* (v nadaljevanju SGS), in sicer v 3. delu, ki zajema glagolske besedotvorne sestave (SGS 2004: X). Slovar kot netvorjene glagole obravnava tudi glagole s predponskim obrazilom, ki nimajo skupnega osnovnega glagola brez predpanskega obrazila (npr. *dojrzyć*, *przejrzeć*, *wyjrzyć*), in tiste, pri katerih sicer osnovni glagol brez predpanskega obrazila obstaja, vendar s sinhronega vidika ni več mogoča pomenska povezava med motivirajočo besedo in tvorjenko, npr. med *podwijać* in *wijać*. Avtorji slovarja se zavedajo, da je sploh v tem drugem primeru navajanje tvorjenk iz takih glagolov kot netvorjenk lahko nekoliko problematično, še posebej ko prihaja do raznovrstnih metaforizacij. Na tem mestu slovar vpeljuje *onomaziološko tvorbo*, ki jo poimenuje kot »metodološko protezo«. Zanimiva je ugotovitev, da v veliko večji meri do takih pomenskih neregularnosti prihaja pri izglagolskih stopenjskih tvorjenkah kot npr. pri izsamostalniških in izpridevniških (ugotovitev temelji na obravnavi treh delov slovarja, torej slovarja izpridevniških, izsamostalniških in izglagolskih stopenjskih tvorjenk).¹⁶

V SGS-ju sicer nad pomenskim močno nadvlada formalni vidik tvorbe, na kar je opozorjeno tudi v uvodu: v besedotvornem opisu je bilo sprejeto načelo interpretacije glagolov s predponskim obrazilom glede na možnost pretvorbe iz glagolov brez predpanskega obrazila, in sicer ne glede na to, če je taka pretvorba možna ali pa je »nenaravna« (SGS 2004: X).

(kljub oblikovni »bližini«) dovolj oddaljena: *ignorirati* ‘ravnati, delati namenoma tako, kot bi koga sploh ne bilo, ne meniti se za’ : *ignorant* ekspr. ‘neveden, omejen človek’.

¹⁶ Skupina tvorjenk v SGS-ju, za katero so značilne pomenske neregularnosti glede na motivirajočo besedo, je zelo raznolika, izpostaviti pa gre predvsem termine s področja botanike in zoologije (SGS 2004: X).

V kontekstu problematike tvorjenosti oz. netvorjenosti A. Nagórko (2010: 197–198) omenja tudi tvorbo samostalnikov ženskega spola iz samostalnikov moškega spola. Avtorica zapiše, da je vprašanje, ali v primeru samostalnikov *robotnik – robotnica* ('delavec', 'delavka') pride do zamenjave celotnega obrazila ali le končniškega obrazila *-ø* nasproti *-a*. Temu primeru A. Nagórko ob bok postavi primere *cudzoziemiec – cudzoziemka* ('tujec', 'tujka'), *Polak – Polka, samiec – samica*. V teh primerih gre za tvorjenke iz samostalnikov *cudza ziemia* 'tuja zemlja', *Polska, sam*. Žensko obrazilo *-ka* ali *-ic(a)* prihaja na mesto moškega obrazila. Čeprav so tu po formalni plati primeri zelo očitni, se zaplete v pomenskem smislu. Ženska imena, ki označujejo nacionalno pripadnost, bi namreč težko izpeljali v smislu *Polka* 'Polak płci żeńskiej' ('Poljak ženskega spola'). V tem primeru je ustrezna razlaga samostalnika *Polka* 'żeński odpowiednik nazwy *Polak*' ('ženska ustreznica k samostalniku *Poljak*').

A. Nagórko piše, da npr. *avtorico* razumemo kot 'avtor, ki je ženska' in ne kot 'ženska, ki je avtor', saj se v skupini avtorjev loči podskupina žensk (2010: 178). Avtorica navaja nekaj primerov tvorjenk: (a) *kornik* 'coś, co żyje w korze'; (b) *lotnik* 'ktoś, kto lata', (c) *taternik* 'ktoś, kto uprawia wspinaczkę w Tatrach' ter (i) *pokoik, kluczyk, rybka*; (ii) *badaczka, językoznawczyni*.¹⁷ Pri tem klasično strukturalno besedotvorje sklicujoč se na M. Dokulila (1962, 1979) tvorjenke (a–c) razume kot mutacije, tvorjenke (i in ii) pa kot modifikacije. V zadnji skupini sta podstava in tvorjenka v pomenskem razmerju hiperonimije oz. hiponimije, gre torej za »vertikalno razmerje« (polj. *relacja pionowa*). Mutacije lahko presesegajo meje besednih vrst, medtem ko so modifikacije možne le znotraj posamezne besedne vrste. Poleg mutacij in modifikacij M. Dokulil kot tretjo vrsto besedotvorja loči transpozicijo, pri čemer gre le za tiste tvorjenke, ki so kljub slovnični spremembi ohranile pomen podstave, npr. *lep* → *lepota*, *govoriti* → *govorjenje*. V teh primerih ne gre za tvorbo novega pojmovnega

¹⁷ (a) *lubadar* 'tisti, ki živi v skorji'; (b) *letelec* 'tisti, ki leta', (c) »*taternik*« 'tisti, ki upravlja gondolo v Tatrach'; (i) *sobica, ključek, ribica*; (ii) *raziskovalka, jezikoslovka* (prev. B. Kern).

razreda (polj. *klasa pojęciowa*), ampak zgolj za slovnično preoblikovanje že poimenovanega pojava. (Nagórko 2010: 178–179)

V zvezi z ženskimi poimenovanji je v gradivskem delu upoštevana vzporedna tvorba tvorjenk na *-ec* oz. *-ka* iz glagola ali pridevnika (npr. *spogledljiv* → *spogledljiv-ec*, *spogledljiv-ka*), v *Besednodružinskem slovarju slovenskega jezika* (Stramlič Breznik 2004) so namreč ženska poimenovanja tega tipa dosledno (sistemsko) prikazana kot tvorjenke iz moških poimenovanj (*boriti se* → *bor-ec* → *bor-ka*; *redkobeseden* → *redkobesedn-ik* → *redkobesedn-ica*). O poimenovanjih žensk z vidika besedotvorja je pisala A. Vidovič Muha (1997: 69–79; 2011: 407–417), ki kot problematične izpostavi tudi slovanske razlage v SSKJ-ju za poimenovanja žensk, ki so tvorjenke iz vzporedne podstave (v SSKJ-ju je to tip razlage *ženska oblika od X*),¹⁸ npr. *igralec* – *igralka*.¹⁹ Te tvorjenke se glede razlage v SSKJ-ju izenačujejo s tvorjenkami, ki so dejansko tvorjene iz moških poimenovanj (npr. *ministr-ica*).²⁰

¹⁸ V drugi, prenovljeni izdaji SSKJ-ja (v nadaljevanju SSKJ 2) ne najdemo več tipa razlag *ženska oblika od X* (v SSKJ-ju je iztočnic s tako razlago 784). Vsi ti primeri imajo torej samostojno (nesklicevalno) razlago. Enako je tudi že v *Slovarju novejšega besedja slovenskega jezika* (v nadaljevanju SNB).

¹⁹ Ob tem pa so razlage maskulinativov v SSKJ-ju (aktualnih jih je zelo malo) samostojne, neodvisne od podstave iz samostalniškega poimenovanja za ženske: *gospodinjec* 'moški, ki opravlja ali vodi domača, hišna dela'. A. Vidovič Muha (2011: 412)

²⁰ A. Vidovič Muha (1997: 69–79; 2011: 407–417) tvorjenke, ki označujejo poimenovanja žensk, na podlagi motivirajoče besede loči na štiri skupine:

(1) Samostalniki ženskega spola, tvorjeni iz samostalnikov moškega spola, gre za navadne izpeljanke iz samostalnika z besedotvornim pomenom 'nosilka povezave', in sicer z obrazili: *-a* (*sužnja*), *-(ar)ka* (*matematičarka*), *-esa* (*klownesa*), *-ica* (*članica*), *-ina* (*heroína*), *-inja* (*advokatinja*), *-isa* (*diakonisa*), *-ja* (*gostja*), *-ka* (*dekanka*), *-(ov)ka* (*pekovka*), *-na* (*gospodična*), *-ulja* (*vragulja*). Na tem mestu gre dodati, da A. Bajec in J. Toporišič v tej funkciji navajata le štiri obrazila.

(2) Samostalniki moškega spola, tvorjeni iz samostalnikov ženskega spola, in sicer z zaenkrat edinim obrazilom *-ec* (*gospodinjec*). Ob tem velja dodati zanimiv novejši primer tvorjenke: *prostitut*, in sicer v odnosu do tvorjenke *prostitutke*. Sekundarnost tvorjenke *prostitut* se kaže tudi v tem, da poimenovanje moških oseb ni nevtrarno: *Raziskuje življenje prostitutov* ne pomeni 'prostitutov in prostitutk', ampak le prostitutov.

2.2 STOPENJSKO BESEDOTVORJE KOT NOVA METODOLOGIJA V JEZIKOSLOVJU²¹

Stopenjsko besedotvorje se je v metodološkem smislu razvilo kot posledica upada zanimanja za pomensko-strukturalno analizo tvorjenk, pojmovanih v binarnem odnosu med motivirano in motivirajočo besedo. Znanstveno zanimanje se je tako v nekaterih jezikoslovnih okoljih preneslo na opazovanje večjih skupin besed, ki jih iz sinhronega gledišča povezuje skupno besedotvorno izhodišče. (Burkacka 2001: 11) Stopenjska metodologija umešča tvorjenke v večstopenjski mreži formalno-pomenskih odnosov do ustreznih netvorjenih leksemov (Jadacka 2003: 29).

Stopenjsko besedotvorje razumem predvsem kot del besedotvorja, katerega namen je v prvi vrsti izdelati pregleden nabor tvorjenk glede na netvorjeno besedo (leksikografska vrednost), čemur pa sledi analiza, s katero se med drugim ugotavlja delež tvorjenih in netvorjenih besed, besednovrstna pripadnost tvorjenk, besedotvorna produktivnost posameznih korenskih besedotvornih podstav itd. V svojih naborih besed pa stopenjsko besedotvorje vključuje tvorjenke, nastale tako po besedotvornih kot pomenotvornih postopkih.

Stopenjska metodologija se je tako kot vsaka nova metodologija razvijala dlje časa, celo več desetletij, in sicer v več znanstvenih središčih. Precej

---

(3) Vzporedne podstave iz glagola, pridevnika, izjemoma samostalnika (s podkategorijo človeško–), gre za besedotvorni pomen vršilka dejanja, nosilka lastnosti, povezave: iz glagola: *-ica* (*žanjica, žanjec*), *-ka* (*igralka, igralec*), *-nica* (*odvetnica, odvetnik*); iz pridevnika: *-ica* (*kulturn-ica, kultur-nik*), *-ka* (*anketiran-ka, anketiran-ec*), *-nica* (*svetnica, svetnik*); iz samostalnika: *-ejka* (*Evrop-ejka, Evrop-ejec*), *-ka* (*gimnazij-ka, gimnazij-ec*), *-nica* (*tapet-nica, tapet-nik*). Ob tem avtorica ugotavlja, da na poimenovanja ženskih oseb po vzporedni tvorbi glede na poimenovanja moških oseb vpliva izglasje besedotvorne postave, ki je vedno zvočniško.

(4) Tvorjenke kot poimenovanja žensk ali moških, izhajajoče iz povsem različnih podstav (*nosečn-ica, per-ica, plet-ilja, klaris-inja, uršul-inka*), ter tvorjenke kot poimenovanja, ki se v vlogi povedkovnika lahko uporabljajo za oba spola: *čvek-a, klepet-ulja, gobezd-alo*.

²¹ Poglavje je razširjena in dopolnjena različica članka B. Kerna: Stopenjsko besedotvorje, objavljenega v *Slavistični reviji* (2010).

težko je zato opredeliti letnico, ki bi jo lahko razumeli za začetek stopenjskega besedotvorja. Slovarji, ki so imeli ob iztočnicah navedene tudi tvorjenke, so v zgodovini slovaropisja prisotni že dolgo časa, tako v jezikoslovnih okoljih, v katerih se ukvarjajo z izdajanjem slovarjev slovanskih jezikov, kot v okoljih, v katerih se ukvarjajo z izdajanjem slovarjev drugih, npr. germanskih in romanskih jezikov. Ta princip predstavitve slovarskega gradiva je še posebej prisoten v etimoloških slovarjih. Poleg tega je bila po G. Augustu (1993: 188–189) »besednodružinska« zasnova slovarja od 16. do 18. stoletja – tj. v času, ko so se pojavila prizadevanja za sestavo enojezičnih slovarjev – resna konkurenca abecedni razvrstitvi leksemov v slovarjih oz. onomaziološkemu tipu slovarjev.²² V monografiji je pozornost namenjena le stopenjskemu besedotvorju s sinhronega vidika.

Preden si natančneje ogledamo razvojni vidik metode, velja opredeliti nekaj osnovnih besedotvornih in stopenjskobesedotvornih pojmov.

- (1) **Stopenjske tvorjenke** so – kot je bilo že omenjeno – novo poimenoVANJE v jezikoslovlju. Gre za skupine tvorjenih besed, ki so razporejene okoli netvorjene besede kot izhodišča za neposredno in v nadaljevanju posredno tvorjenje, pri čemer se upošteva tudi skupni pomenski element med tvorjenko in njenim besedotvornim izhodiščem v sodobnem jeziku. Gre torej za besede, ki so v okviru slovarskega pomena neposredno ali posredno tvorjene iz istega korena v besedotvorni podstavi.²³ Pri stopenjski metodi so hierarhično razvrščene glede na stopnjo tvorjenosti. Tvorjenke v kontekstu stopenjskega besedotvorja niso besede, ki nastanejo iz določenega leksema, ampak besede, ki so tvorjene iz konkretnega pomena določenega

²² Tudi kasneje je bila s strani nekaterih avtorjev kritizirana abecedna razvrstitev leksemov v slovarjih, saj se z njo izgublja vpogled v pomenske povezave med besedami z istim korenem (Hundsnerscher in Splett 1982: 18; po August 1993: 194). G. August sicer še leta 1993 razširjenost »besednodružinskih« slovarjev zamejuje le na tri indoevropske jezike – nemškega, ruskega in francoskega (omenja pa tudi slovar esperanta tega tipa iz leta 1975, ki je seveda v vlogi slovarja za učeče se), pri čemer upošteva tako zgodovinske slovarje posameznih jezikov kot sinhrono.

²³ Hrvaško jezikoslovje na tem mestu vpeljuje termina *bližnja in daljna tvorbena vez* (hrv. *bliža – dalja tvorbena veza*), pri čemer je med neposrednimi tvorjenkami *bližnja vez*, med neposrednimi pa *daljna* (Barić idr. 1997: 288).

leksema (prim. Łachnik 2011a: 159). Tovrstno razumevanje stopenjskih tvorjenk le-te oddaljuje od t. i. besednih družin, ki jih še vedno uporabljamo kot termin tudi v sodobnem jezikoslovju.²⁴ Razumevanje besednih družin kot sestavov besed s skupnim korenem (prim. Stramljič Breznik 2004: 7; *Slovenska slovnica* 2000: 116) namreč izključuje pomenski vidik v sodobnem jeziku. Enak koren namreč še ne zagotavlja pomenske zveze dveh besed – ta zveza je zagotovljena šele, če je izpolnjen dodatni pogoj, tj. skupni pomenski element v sodobnem jeziku (Tihonov 1978: V). V nemškem jezikoslovju se znotraj proučevanja besed s skupnim korenem uporablja termin *besedna družina* v zvezi z diahronim pogledom na tvorbo, pri sinhronem pa v tem smislu uporabljajo termin *Ableitungsgruppe* ‘tvorbena skupina’ ali pa *Fächerung*, torej ‘lestvica’ (August 1993: 183).

Obravnava stopenjskih tvorjenk je v tujih jezikoslovnih okoljih poznana že več desetletij – predvsem v ruskem in poljskem –, v slovenskem jezikoslovju pa je poskusni zvezek dela, ki bi bil lahko osnova za tovrstne analize, izšel šele leta 2004 (*Besednodružinski slovar slovenskega jezika: poskusni zvezek za iztočnice na B I*. Stramljič Breznik). Vendar tu načelo enopomenskosti ni upoštevano, čeprav je v poljskem jezikoslovnem okolju uveljavljeno že vse od leta 1977, ko so na pobudo J. Puzynine pričeli snovati poskusni zvezek stopenjskega slovarja (*Zeszyt próbny »Słownika gniazd słowotwórczych współczesnego języka ogólnopolskiego»*).²⁵ Načelo enopomenskosti namreč določa, da vsak pomen besede predstavlja enoto znotraj besedotvornega sestava. Poleg tega pa se tudi vsaka tvorjenka znotraj besedotvornega sestava lahko nahaja le na enem mestu (prim. Jadacka 2003: 29). Pričujoča monografija je prvo delo, ki obširnejšo skupino tvorjenk v slovenščini obravnava s stopenjsko metodologijo in upoštevanjem kriterija enopomenskosti izhodiščnih netvorjenih leksemov.

²⁴ V *Hrvatski gramatiki* (Barić idr. 1997: 289) najdemo tudi termin *besedotvorna ali tvorbena družina* (hrv. *rječotvornaltvorbena porodica*).

²⁵ I. Stramljič Breznik sicer v svojem *Besednodružinskem slovarju slovenskega jezika* zapiše (2004: 32), da je »pripadnost tvorjenke besedni družini ali določeni pomenski skupini [...] dana formalno, tj. z istovetnostjo ustreznih besedotvornih morfemov, kot tudi pomensko, tj. z istovetnostjo pomena, na katerega morfemi kažejo«.

- (2) **Besedotvorni sestav.**²⁶ Definicijo besedotvornega sestava najdemo v delu E. L. Ginzburga (ki je nastalo na osnovi aplikativne slovnice): »Besedotvorni sestav je urejen niz tvorbenih razmerij med besedami besedotvornega sestava, pri čemer je njihova pomenska bližina vidno izražena s prisotnostjo morfemskih variant tega istega korenskega morfema v vsaki besedi.«²⁷ (Ginzburg 1972: 146). Precej drugače je besedotvorni sestav definiral A. N. Tihonov (na prvi pogled njegova definicija spominja na definicijo besedne družine): »Besedotvorni sestav je nabor (sorodstveno povezanih) besed s skupnim korenom. [...] Sorodstvenost besed, ki tvorijo besedotvorni sestav, temelji na njihovi pomenski bližini. [...] Zunanji pokazatelj [...] pomenske vezi med sorodnimi besedami je koren.« (Tihonov 1978b: V).²⁸ Seveda gre ob tem pripomniti, da enak koren še ne zagotavlja pomenske zveze dveh besed – ta zveza je zagotovljena šele, če je izpolnjen dodatni pogoj, tj. da morajo imeti vse besede v besedotvornem sestavu skupen pomenski element v sodobnem jeziku.²⁹ (prim. Olejniczak 2003: 14)
- Gre torej za glede na stopnje tvorjenosti hierarhično urejen nabor besed, ki so tvorjene iz iste korenske besedotvorne podstave in iz enakega slovarskega pomena.³⁰

²⁶ V publikacijah v preteklosti (Kern 2010, 2011) sem namesto termina *besedotvorni sestav* uporabljal termin *besedotvorni sklop*, ki pa je zaradi prekrivnosti termina z besedotvorno vrsto manj ustrezen.

²⁷ Definicija je nekoliko nenavadna, saj je v razlagi pojma uporabljen razlagalni pojem.

²⁸ Treba je opomniti, da v tej definiciji Tihonov še ne uporablja oznake *besedotvorni*. Ustreznica besedotvornega sestava je namreč v ruskem jezikoslovju *gnezdó* (гнездо), enako v poljskem (*gniazdo* (*słowotwórcze*)).

²⁹ Kot primera lahko navedemo pridevnik *strm* in glagol čutnega zaznavanja *strmeti*. Nobenega dvoma ni, da sta gledano diahrono leksema povezana: tudi psl. **str̥m̥ěti* je izpeljanka iz psl. **str̥m̥b̥* 'pokonci postavljen, strm, trd' in je prvotno pomenil 'biti pokonci postavljen, biti trd, kakor na preži' (M. Snój 1997: 615), vendar pa bi danes, v sodobnem jeziku, njuna pomena 'ki se na kratki razdalji hitro vzpenja/glede na določeno ravnino zelo nagnjen' in 'gledati, navadno nepremično' težko povezali. Tudi v slovaškem jezikoslovju je v definiciji besedotvornega sestava (slš. *slovotvorné hniezdo*) nujnost pomenske povezave v sodobnem jeziku zelo izpostavljena (Furdík 2008: 37).

³⁰ I. Stramljič Breznik osnovne enote svojega slovarja poimenuje kot besedne družine, ki »so večji ali manjši sestavi besed, ki se družijo na podlagi skupnih

- (3) Netvorjeno besedo v izhodišču takega nabora besed imenujem **izhodišče besedotvornega sestava** oziroma **besedotvorno izhodišče**. Če je izhodišče samostalnik, govorimo o samostalniškem izhodišču besedotvornega sestava, če je glagol, o glagolskem itd.
- (4) Besedotvorni sestavi se glede na besednovrstno pripadnost izhodišča besedotvornega niza delijo na **glagolske, samostalniške, pridevniške, prislovne, medmetne itd. besedotvorne sestave**.
- (5) **Besedotvorni niz** označuje nabor besed, ki so v tvorbenem razmerju, kar pomeni, da je prva (nemotivirana) beseda podstava druge besede (tvorjenke), druga podstava tretje itd. vse do izkoriščenja tvorbene zmožnosti določenega leksema (npr. *slisati* → *slisan* → *neslišan* → *neslišanost*). (Skaržýnski 2000: 12)
- (6) **Tvorbeni model** je simbolni prikaz vsake tvorjenke, iz katerega je razvidna njena struktura. V,V³¹ tako označuje glagolsko tvorjenko iz glagola, V,V,S samostalniško tvorjenko, ki je nastala iz predhodne glagolske tvorjenke iz glagola (npr. *ogled* ← *ogledati* ← *gledati*), itd. Tvorbeni model v svojem zapisu vsebuje dve informaciji, in sicer: (a) število tvorbenih procesov pri določeni netvorjenki, ki so bili potrebni za nastanek tvorjenke, oz. stopnjo tvorjenosti; in (b) »zgodovino tvorjenke« v smislu kategorije besednih vrst. Iz tvorbenega modela namreč lahko razberemo, kateri besedni vrsti je pripadala izhodiščna besedotvorna podstava, kateri besedni vrsti je pripadala prvostopenjska tvorjenka, kateri drugostopenjska itd. Tak zapis sicer ne posreduje informacije, kateri tvorbeni postopki so bili prisotni pri oblikovanju določene tvorjenke – posredovanje tovrstnih informacij je namreč v središču drugačnih besedotvornih opisov. (Skaržýnski 2000: 13)

---

korenov« (Stramljič Breznik 2004: 7). V srbskem semantično-derivacijskem slovarju so osnovne enote poimenovane kot *semantično-derivacijsko gnezdo* (srb. *семантичко-деривационо гнездо* (SDR 2003: 7).

³¹ Pri zapisu tvorbenih modelov uporabljam latinska poimenovanja za besedne vrste oz. tudi podvrste, torej Ad – pridevnik, Adv – prislov, P – členek, Pn – zaimsek, Pr – predlog, S – samostalnik, V – glagol.

- (7) **Besedotvorni podsestav** označuje nabor vseh nadaljnjih tvorjenk iz prvostopenjskih tvorjenk, torej višjestopenjskih (neprvostopenjskih) tvorjenk. Uporaba termina se zdi smiselna, saj se v analizi besedja v besedotvornih sestavih med drugim še posebej osredotočam na prvostopenjske tvorjenke. (Skarżyński 2000: 13)

V poljski literaturi za začetek stopenjskega besedotvorja najdemo predlagano letnico 1963 (Skarżyński 1999: 155), tj. leto, ko so se začela dela, povezana s stopenjskim slovarjem avtorja A. N. Tihonova. Ruski znanstvenik Tihonov je skupaj s svojo slovarsko skupino deloval na Pedagoškem inštitutu v Samarkandu, vendar pa omenjena inštitucija ni bila edina, v kateri so oblikovali stopenjsko metodo. Na koncu sedemdesetih let so bila še tri taka središča: Inštitut za ruski jezik na Akademiji za znanost ZSSR, Univerza v Leningradu in Univerza v Kijevu. V omenjenih središčih je osnovo za raziskave predstavljala tvorbeno slovnica.

V moskovski skupini so na osnovi aplikativne slovnice, ki jo je predlagal S. K. Šaumjan, pripravljali stopenjski slovar sodobnega ruskega jezika.³² Šaumjanov tvorbeni model je izhajal iz večstopenjske tvorbe besed, na začetku katere je korenska beseda, po dogovoru označena z nič (0). Besedotvorne vrste oz. tvorbe glagola, samostalnika, pridevnika ali prislova, so označene z relatorji (R_1, R_2, R_3, R_4, R_5), ki ustrezajo dodanim obrazilom – tvorijo ustrezne besedne vrste. Na ta način so nastale t. i. R-besede ($R_1O, R_2O, R_3O, R_4O, R_5O$, na naslednjih stopnjah tvorbe pa npr. $R_3R_2O, R_4R_3R_2O, R_2R_1R_2O$). Tvorbene postopke je Šaumjan ilustriral z grafi, pri katerih je smer nakazovala tvorbo določene

³² *Slovar poljskega jezika z elementi stopenjskega slovarja* je sicer izšel že v letih 1807–1814, in sicer v šestih zvezkih. Njegov avtor je Samuel Bogumił Linde (1771–1847). Slovar predstavlja prelomnico v poljski leksikografski tradiciji, saj podaja zelo izčrpen popis besedja (60.000 gesel) z bogatim ilustrativnim gradivom in identifikacijo vsakega vira. Avtor ob geslih navaja tvorjenke iz vsake geselske besede (v kolikor to sledi abecednemu vrstnemu redu), npr. pri geslu *adwokat* 'odvetnik' najdemo: *adwokatką, adwokacki, adwokactwo* (1. zvezek: str. 6), pri geslu *duma* 'premišljevanje, domnevanje; ponos; дума' pa najdemo kar 12 tvorjenk: *dumca, dumiec, dumiec się, dumienie, dumka, dumnie, dumno, dumnoptaski, dumnomysłny, dumność, dumnowyniosły, dumny* (1. zvezek: str. 549–550).

besedne vrste. Vrhovi grafov so označevali naslednje stopnje izhodiščne besede, smeri puščic pa tvorbo posameznih besednih vrst: $\sphericalangle$ tvorba glagola (relator R_1), $\downarrow$ tvorba samostalnika (R_2), $\rightarrow$ tvorba pridevnika (R_3), $\searrow$ tvorba prislova (R_4 , R_5). Na začetku grafa je bila vedno korenska beseda (0); šele iz nje se je tvoril leksem, ki je bil v naravnem jeziku netvorjen. (Olejniczak 2003: 12–13)

Vendar pa skupina strokovnjakov, ki se je ukvarjala s tvorbeno slovnico, ni izdala stopenjskega slovarja – to je uspelo šele skupini Tihonova.³³ Leta 1978 je izšel *Щкольный словообразовательный словарь русского языка. Пособие для учащихся*³⁴ – slovar z okoli 3300 gesli, ki je imel funkcijo poskusnega zvezka stopenjskega slovarja.

Leta 1985 je Tihonov izdal *Словообразовательный словарь русского языка*³⁵ v dveh zvezkih, v uvodnem delu katerega so bile podane definicije osnovnih pojmov stopenjskega besedotvorja, med drugimi *besedotvorni par* (motivirana in motivirajoča beseda), *besedotvorni niz* (niz besed, ki imajo skupen koren in ki jih povezuje neposredna derivacija)³⁶ in *prvostopenjske tvorjenke* (seznam neposrednih tvorjenk z eno besedotvorno osnovo). V samem slovarju najdemo 144.808 besed, ki so umeščene v 18.118 besedotvornih sestavov. V primeru večpomenskih besed posamezni pomeni teh besed niso tvorili ločenih besedotvornih sestavov.

³³ Dodati pa gre, da je v tem času v različnih jezikoslovnih središčih nekdanje Sovjetske zveze nastalo več zelo zanimivih raziskav, ki prikazujejo posamezne segmente stopenjskega opisa. Posebej velja izpostaviti naslednja zbornika *Актуальные проблемы русского словообразования II. Самарканд, 1972*, *Актуальные проблемы русского словообразования. Таškент, 1978 (pri slednjem je treba omeniti prispevka I. I. Kovalika: Корень слова и его роль в словообразовательном гнезде in E. A. Ziemskie: О комплексных единицах системы словообразования)* (Słownik gniazd słowotwórczych współczesnego języka ogólnopolskiego, Tom 1, 2001: 8).

³⁴ Slov. *Šolski stopenjski slovar ruskega jezika. Namenjen za učence.* (prev. B. Kern)

³⁵ Slov. *Stopenjski slovar ruskega jezika* (prev. B. Kern).

³⁶ Primer: *optimizem – optimist – optimističen – optimistično.*

2.2.1 Stopenjsko besedotvorje v poljskem jezikoslovju³⁷

Razvoj stopenjske metode na Poljskem je povzročila na eni strani sama potreba po raziskovanju širših enot v besedotvorju (in ne zgolj po raziskovanju odnosa med motivirajočo in motivirano besedo),³⁸ na drugi strani pa dosežki ruskih znanstvenikov. Na Poljskem se je tako razvila štiridesetletna tradicija raziskovanja na področju stopenjskega besedotvorja, sama metoda pa je zelo živa in prisotna tudi v najnovejših raziskavah.

Prvi načrti za izgradnjo stopenjskega slovarja so nastali leta 1977, ko so se na pobudo J. Puzinine na Inštitutu za poljski jezik na Varšavski univerzi pričela dela za prvi poljski stopenjski slovar. Enajst let kasneje je izšel *Zeszyt próbny »Słownika gniazd słowotwórczych współczesnego języka ogólnopolskiego«*,³⁹ ki je nastal pod vodstvom H. Jadacke. Pisci slovarja so se v metodološkem smislu zgledovali po slovarju Tihonova, vendar pa so mu bile dodane številne spremembe in dopolnitve, med katerimi velja omeniti predvsem naslednje:

- poenoten zapis tvorjenk katere koli stopnje ne glede na besedno vrsto netvorjene izhodiščne besede, in sicer so najprej navedeni tvorjeni samostalniki, nato glagoli, pridevniki in prislovi, vsi po abecednem vrstnem redu;
- dodani so zapisi tvorbenega modela (v poljskem jezikoslovju ne najdemo zapisov v obliki t. i. R-besed, temveč kratice latinskih po-

³⁷ Povzeto po: Monika Olejniczak: 30 lat słowotwórstwa gniazdowego (rys historyczny). *Słowotwórstwo gniazdowe. Historia, metoda, zastosowanie*. Kraków: Księgarnia Akademicka. 2003. 12–28.

³⁸ O potrebi po raziskovanju širših enot je v prispevku *Uwagi słowotwórczo-leksykologiczne* (slov. *Nekaj besedotvorno-leksikoloških opomb*) že leta 1959 pisal J. Wierchowski. V omenjenem delu je tovrstne nize besed, pri katerih je vsaka naslednja beseda neposredna tvorjenka iz prejšnje, poimenoval kot *grupy proporcjonalne* (slov. proporcionalne skupine).

³⁹ Slov. *Poskusni zvezek Stopenjskega slovarja sodobnega splošnopolskega jezika* (prev. B. Kern) – Slovar je obsegal 143 besedotvornih sestavov, tako samostalnih, glagolskih, pridevniških, števniških, zaimenskih in prislovnih. Slovarskemu delu je dodan indeks netvorjenih besed z vsemi tvorjenkami.

- imenovanj za besedne vrste) kot tudi grafi, ki ponazarjajo strukturo samega besedotvornega sestava;
- iz stopenjskega opisa je bila izločena možnost, da bi se ena tvorjenka lahko pojavila na več različnih mestih, kot tudi to, da se na istem nivoju pojavita dve različni strukturi;
  - kot norma samih stopenjskih opisov se pojavi enopomenskost posameznih leksemov znotraj posameznega sestava.

Izredno obširen in natančen poljski stopenjski slovar je razdeljen glede na besedno vrsto besedotvornih sestavov: leta 2001 sta izšla prvi in drugi del, ki zajemata besedotvorne sestave s samostalniškim in pridevniškim besedotvornim izhodiščem, tretji del v dveh tomih združuje besedotvorne sestave z glagolskim besedotvornim izhodiščem, četrti pa besedotvorne sestave z izhodiščem v števniku, prislovu, zaimku, predlogu, povedkovniku, onomatopi in medmetu. Oba sta izšla leta 2004.

Leksikografski opis glagola *słyszec* (slišati), in sicer v njegovem prvem pomenu, je videti tako (gre za izsek iz poljskega stopenjskega slovarja *Słownik gniazd słowotwórczych współczesnego języka ogólnopolskiego*, T. 3, Gniazda odczasownikowe. Cz. 2, P-Ż (ur. Mirosław Skarżyński), 2004):

SŁYSZEC 1. 'niebyć głuchym, odbierać wrażenia dźwiękowe' ⁴⁰	
[niedo-słyszec]	V,V
[niedosłysz-enie] 2.	V,V,S
niedzosłysz-ący	V,V,Ad
niedosłysz-ąc-(y)	V,V,Ad,S
po-słyszec <i>rzad.</i> (D: bez kwalif.) [red. 1.]	V,V
[posłysz-enie] Sz 2.	V,V,S
słych-(ać) 1. <i>dziś tylko w bezok.</i> [Sz: <i>tylko w bezok., formach nieos. i imiesł. bier.</i>]	V,V

⁴⁰ Kratice na desni strani pomenijo oznake za besedne vrste (izhodišča za kratice so latinska poimenovanja besednih vrst) in prikazujejo besednovrstne pripadnosti posamezne tvorjenke znotraj stopenjskih tvorjenk. Tvorjenke v oglatih oklepajih so vzete iz *Słownika języka polskiego* urednika W. Doroszewskiego, vse druge v danem izseku so iz slovarja *Mały słownik języka polskiego* urednikov S. Skorupka, H. Auderske in Z. Łempicke.

u-słyszeć [red. 1.]	V,V
do-<>śłyszeć ‘usłyszeć mimo trudności’	V,V,V
dosłysz-alny	V,V,V,Ad
nie-dosłyszalny	V,V,V,Ad(+M),Ad
[niedosłyszalń-e]	V,V,V,Ad(+M), Ad, Adv
[dosłyszalń-e]	V,V,V,Ad,Adv
[na-<>śłyszeć się] ‘usłyszeć wiele’	V,V,V
[prze-<>śłyszeć się] ‘źle usłyszeć’	V,V,V
słysz-alny	V,Ad
[słyszaln-ość]	V,Ad,S
[nie-słyszalny]	V,Ad(+M),Ad
[niesłyszaln-ość] <i>żart.</i>	V,Ad(+M),Ad,S
[niesłyszalń-e]	V,Ad(+M),Ad, Adv
[słyszalń-e]	V,Ad,Adv
[słysz-ący] red. ‘taki, który słyszy’	V,Ad
[nie-słyszący] red.	V,Ad(+M),Ad
[niesłyszac-(y)] red. ‘głuchy’	V,Ad,(+M),Ad,S

Ob tem velja omeniti še dve slovarski deli M. Skarżyńskiego, sicer namenjeni poučevanju/učenju poljskega jezika kot drugega/tujega jezika, in sicer leta 1981 izdani poskusni zvezek stopenjskega slovarja *Tworzenie wyrazów w języku polskim*,⁴¹ ki je zajemal gesla od A do D, in leta 1989 izdani *Mały słownik słowotwórczy języka polskiego dla cudzoziemców*.⁴² Zaradi glotodidaktične narave obeh del le-ti ne podajata celostnega vpogleda v poljsko besedje, izhodiščna gesla so bila namreč izbrana glede na pogostost samih besed v sodobnem jeziku (vseeno pa je obsegal približno 10.000 tvorjenk). Novost kot posebna odlika omenjenega dela je bila zgradba nekaterih besedotvornih sestavov, ki se je opirala na supletivne besedotvorne osnove – pred tem so namreč v poljskem jezikoslovju supletivnost obravnavali bolj znotraj samega pregibanja besed in v sklopu besedotvorne tematike.

Na Poljskem je sicer izšlo večje število tako monografij kot tudi leksikografskih del, povezanih s stopenjskim besedotvorjem. Med nji-

⁴¹ Slov. *Tvorba besed v poljščini* (prev. B. Kern).

⁴² Slov. *Mali besedotvorni slovar poljskega jezika za tujce* (prev. B. Kern).

mi najdemo monografije, ki obravnavajo le eno besedno vrsto, in pa kontrastivne poljsko-ruske. Leta 1982 je nastala razprava T. Vogelgesang *Budowa gniazd słowotwórczych przymiotników we współczesnym języku polskim*,⁴³ ki pa v celoti ni bila nikoli izdana. V razpravi je bila uporabljena precej podobna metodologija kot v poznejšem poljskem stopenjskem slovarju. Avtorica je analizirala 654 besedotvornih sestavov, ki so izhajali iz enopomenskih geselskih besed. Tvorjenke je nato preučevala glede na tvorbenne modele, prikazala je število tvorjenk na posameznih stopnjah tvorjenosti ter raziskovala povezanost med tvorbenim modelom prvostopenjskih tvorjenk in številom tvorbenih postopkov. Ugotovila je, v kolikšni meri je izkoriščena tvorbena zmožnost besed ter tvorjenke katerega tipa se sploh ne pojavljajo kot tretje- ali četrtoopenjske tvorjenke.

Med vsemi drugimi deli velja omeniti članek M. Skarżyńskiego *Próba określenia możliwości słowotwórczych rzeczownika*⁴⁴ (objavljen leta 1996) in monografijo H. Jadacke *Rzeczownik polski jako baza derywacyjna*⁴⁵ (objavljena leta 1995). V prvi raziskavi je avtor analiziral 400 samostalniških besedotvornih sestavov in prišel do zaključka, da so posamezni tvorbeni modeli različno dobro izkoriščeni ter da se tvorbena produktivnost podstave manjša z dodajanjem obrazil višje stopnje. Raziskava H. Jadacke pa je obsegala 36.240 tvorjenk oz. 12.219 besedotvornih sestavov, ki so izhajali iz 8.230 netvorjenih besed. Avtorica je ugotavljala, kolikšna je najvišja stopnja tvorjenosti ter kakšno je povprečno število tvorjenk v posameznih besedotvornih sestavih. S primerjavo potencialnih besedotvornih nizov z dejanskimi je ugotovila, da tvorbena zmožnost izsamostalniških tvorjenk ni popolnoma izkoriščena, pri čemer je razlog zanjo med drugim besedotvorna norma: »Norma verjetno uravnava tudi velikost in stopnjo zapletenosti besedotvornih struktur (težnja h krajšanju je vendar ena najekspanzivnejših v jeziku). [...] Omejitve v povezovalnosti obrazil

⁴³ Slov. *Zgradba pridevniških besedotvornih sestavov v sodobnem poljskem jeziku* (prev. B. Kern).

⁴⁴ Slov. *Poizkus opredelitve tvorbene zmožnosti izsamostalniških tvorjenk* (prev. B. Kern).

⁴⁵ Slov. *Samostalnik kot besedotvorna podstava novih tvorjenk v poljskem jeziku* (prev. B. Kern).

verjetno nimajo tako velikega vpliva na potek tvorbenih procesov kot omejitve v transformaciji kategorij, ki potekajo hkrati s spreminjanjem obrazil.« (Jadacka 1995: 159).

V omenjenem delu je avtorica določila štiri razrede produktivnosti posameznih izsamostalniških tvorjenk, in sicer visoko, srednjo, nizko in sporadično produktivnost. Na tej podlagi je nato opredelila način delovanja besedotvorne norme glede na neposredne in posredne izsamostalniške tvorjenke. Ugotovitve, ki izhajajo iz tovrstnih raziskav, lahko uporabimo pri oceni neologizmov, v leksikologiji in leksikografiji pa nam lahko pomagajo pri razlikovanju polisemičnih izrazov od homonimičnih (Olejniczak 2003: 12).

Do zdaj omenjene raziskave so se osredotočale predvsem na samostalniške in pridevniške besedotvorne sestave, vendar v poljskem jezikoslovnem prostoru obstajajo tudi take, ki obravnavajo besedotvorne sestave manj razisk(ov)anih besednih vrst – npr. števnik v članku M. Skarżyńskiego *Słowotwórcze gniazda odliczebnikowe*⁴⁶ (1986) oz. monografiji *Liczebniki w słowotwórstwie współczesnej polszczyzny (Studium gniazd słowotwórczych)*⁴⁷ (2000) ter glagola v monografijah *Wstępna analiza polskich gniazd słowotwórczych z centrum czasownikowym, Cz. 1* (1999) in *Cz. 2*⁴⁸ (2000) M. Białoskurske. V slednjih dveh monografijah je bilo ugotovljeno, da je glagol tvorbeno najproduktivnejša besedna vrsta, ki ji sledita pridevnik in nato samostalniki.

Izredno zanimiva je t. i. »morfotaktična« obravnava stopenjskih tvorjenk I. Burkacke, in sicer v monografiji *Kombinatoryka sufiksalna w polskiej derywacji odrzeczownikowej*⁴⁹ iz leta 2012. Avtorica v njej raziskuje družljivost pripon in tudi omejitve, ki jih ima pri tem sistem jezika. Med drugim ugotavlja, katera so tipična in katera netipična sestavljena priponska obrazila, katere kombinacije pripon so značilne za

⁴⁶ Slov. *Števniki besedotvorni sestavi* (prev. B. Kern).

⁴⁷ Slov. *Števniki v besedotvorju – v sodobnem poljskem jeziku (Analiza besedotvornih sestavov)* (prev. B. Kern).

⁴⁸ Slov. *Uvodna analiza glagolskih besedotvornih sestavov v poljščini, Prvi del; Druge del* (prev. B. Kern).

⁴⁹ Slov. *Kombinatorika pripon pri stopenjskih tvorjenkah s samostalniškim izhodiščem* (prev. B. Kern).

knjižni/pogovorni poljski jezik oz. za terminologijo. Ugotavlja tudi, da na strukturo in dolžino sestavljenega priponskega obrazila vpliva tudi dolžina besedotvorne podstave in da (izvorno) tuja obrazila (npr. *-atyw*, *-izyzować*) ne blokirajo nadaljnje tvorbe oz. dodajanja pripon.

Posebej zanimive so tudi primerjalne poljsko-ruske raziskave, npr. *Metoda analizy gniazdowej w konfrontatywnych badaniach słowotwórstwa współczesnego języka polskiego*⁵⁰ L. Jochym - Kuszlikowske (1982). Avtorica je primerjala besedotvorne sestave besed iz semantičnega polja okus. Ugotovila je, da je največ podobnosti med poljščino in ruščino pri tvorbi izprivedniških prislovov na *-o* in pri poimenovanju lastnosti, najmanj pa pri poimenovanjih za nosilce/nosilnike lastnosti.⁵¹

V to skupino sodijo še raziskave, v katerih avtorji analizirajo pojav homonimije v besedotvorju: *Homonimiczne formacje czasownikowe ww gniazdach słowotwórczych czasowników ruchu w językach rosyjskim i polskim*⁵² (1986) J. Czernecke in *Wykorzystanie metody opisu gniazdowego w określaniu granic homonimii słowotwórczej (na materiale języka rosyjskiego i polskiego)*⁵³ (1991) in *Gniazda słowotwórcze czasowników oznaczających położenie w przestrzeni w języku rosyjskim i polskim*⁵⁴ (1991) J. Stawnicke. V njih je uporabljena modificirana stopenjska metoda, ki temelji na prepričanju, da »razlike v stopenjskem opisu pomenov geselske besede, na podlagi katerih bi šele kasneje izdelali besedotvorne sestave, otežujejo primerjavo raziskovanih jezikovnih enot« (Olejniczak 2003: 27) .

⁵⁰ Slov. *Metoda stopenjske analize v primerjalnih besedotvornih raziskavah sodobnega poljskega in ruskega jezika* (prev. B. Kern). Omenjena monografija velja za eno prvih poljskih stopenjskih monografij.

⁵¹ Ob tem velja poudariti, da se pri primerjalnih raziskavah pojavi problem usklajevanja teoretskih besedotvornih izhodišč med različnima/imi jezikoslovnima/imi okoljema/i – pogledi na posamezne tvorjenke so namreč v različnih besedotvornih šolah lahko zelo različni.

⁵² Slov. *Homonimni glagoli v besedotvornih sestavih glagolov premikanja v ruskem in poljskem jeziku* (prev. B. Kern).

⁵³ Slov. *Uporaba stopenjske metode pri določanju meja med homonimi v besedotvorju (na gradivu ruskega in poljskega jezika)* (prev. B. Kern).

⁵⁴ Slov. *Glagolski besedotvorni sestavi, ki označujejo položaj v prostoru v ruskem in poljskem jeziku* (prev. B. Kern).

Primerjalne raziskave, v katerih bi primerjali več jezikov, so precej redke. Ena takih je članek J. Frasa *Gniazdo słowotwórcze ziemi w języku polskim, serbsko-chorwackim i rosyjskim*⁵⁵ (1985), v katerem pa avtorica posameznih pomenov besede ne ločuje v samostojne besedotvorne sestave.

Leta 2003 je na Poljskem izšel tudi zbornik člankov *Słowotwórstwo gniazdowe. Historia, metoda, zastosowania*,⁵⁶ ki ga je uredil M. Skarżyński in je bil izdan z namenom obeleženja 30-letnice stopenjskega besedotvorja na Poljskem. V njem najdemo devet člankov, od katerih se jih osem ukvarja z raziskovanjem besedotvornih sestavov v poljščini.

Stopenjska metoda se kaže za posebej uporabno pri raziskovanju slovanskih jezikov, katerih besedotvorje temelji na večstopenjski tvorbi⁵⁷ (prim. Skarżyński 2000: 7), vendar v zadnjem času nastajajo tudi pionirska dela slovanskih avtorjev, ki s stopenjsko metodo analizirajo besedotvorne sisteme neslovanskih jezikov, npr. za italijanščino. J. Łachnik je tako v svojem članku *Możliwość wykorzystania metodologii gniazdowej do opisu aktywności słowotwórczej rzeczownik włoskiego – na przykładzie gniazd trzech włoskich leksemów rzeczownikowych związanych z pojęciem czasu*⁵⁸ raziskoval tvorbene lastnosti treh italijanskih samostalnikov, povezanih z opredelitvijo časa. V sklepu svojega članka ugotavlja, da se je metoda izkazala za primerno tudi na italijanskem gradivu.

2.2.2 Stopenjsko besedotvorje v slovenskem jezikoslovju

Stopenjsko besedotvorje v slovenskem prostoru ni nikoli nastopilo samo zase, vendarle pa so tudi slovenski jezikoslovci, ki so obravnavali tvorjenke glede na stopnjo tvorjenosti, prišli do nekaterih ugotovitev, ki so

⁵⁵ Slov. *Besedotvorni sestav »zemlja« v poljščini, srbščini, hrvaščini in ruščini* (prev. B. Kern).

⁵⁶ Slov. *Stopenjsko besedotvorje. Zgodovina, metoda, uporaba* (prev. B. Kern).

⁵⁷ To pomeni, da so tvorjenke same lahko podstave novih tvorjenk, te pa zopet novih.

⁵⁸ Slov. *Možnost uporabe stopenjske metodologije v opisu besedotvorne produktivnosti samostalnika v italijanščini – na primeru treh besedotvornih sestavov s samostalnikom, povezanim s pojmom časa, v besedotvornem izhodišču* (prev. B. Kern).

značilne tudi za stopenjsko analizo (npr. »vezljivost« obrazil). Prav tako je bila teoretična podlaga za tovrstno razvrščanje tvorjenk v urejene strukture prisotna že v 19. stoletju. Na tem mestu gre izpostaviti F. Miklošiča in njegovo delo *Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen*, in sicer drugo knjigo z naslovom *Stammbildungslehre* (Nauk o tvorbi osnov).⁵⁹

V njej avtor obravnava tvorbo besed iz nominalnih osnov (prvi del) – s podpoglavjema o tvorbi nekompozitnih imenskih osnov in o tvorbi kompozitnih⁶⁰ osnov – in tvorbo iz glagolskih osnov (drugi del). Posebna vrednost tega dela je, da v njem lahko zasledimo »nekatero izrazite strukturalistične prvine, zlasti pri določanju morfemskih mej oz. t. i. veriženju morfemov, pri razumevanju stopenj tvorjenosti in iz tega izhajajočega (implicitnega) spoznanja o dvodelnosti tvorjenke, pri razumevanju morfemske večfunkcijskosti idr.«, poleg tega pa najdemo tudi zametke sodobnega skladenjskega besedotvorja (Vidovič Muha 1992: 173). Miklošič je v Nauku o tvorbi osnov razčlenjeval sufikse ne samo glasovno, ampak tudi pomensko, vendar vseeno ne moremo govoriti o besedotvornopomenski analizi priponski morfemov v smislu sodobne teorije, ki »postavlja besedotvorni pomen v pretvorbena zvezo s propozicijo povedi« (Vidovič Muha 1992: 173).

Po mnenju A. Vidovič Muhe je že iz naslova knjige (*Stammbildungslehre*) razvidno, da Miklošič znotraj besede ločuje funkcije posameznih morfemov. Zelo pomembno je dejstvo, da loči priponska obrazila od pregibnih morfemov oz. končnic. Z natančno razmejitvijo

⁵⁹ Slov. Nauk o tvorbi osnov (prev. A. Vidovič Muha). *O Miklošičevem prispevku k slovenski besedotvorni teoriji* v omenjeni knjigi *Primerjalne slovnice slovanskih jezikov* je pisala tudi A. Vidovič Muha v članku *Besedotvorna tipologija »novoslovenskega« gradiva pri Miklošiču*, ki ga v nadaljevanju delno povzemam. Naj ob tem dodam, da Miklošič v skladu s svojo panonsko teorijo uporablja poimenovanji *staroslovenski* (altslovenisch) in *novoslovenski* (neuslovenisch) – pri čemer je »prvi vezan na tiste Slovence, ki so živeli na severovzhodu okrog Blatnega jezera in proti severu na Moravskem [...], drugi pa predvsem na karantanske Slovence« (Vidovič Muha 1992: 174).

⁶⁰ Miklošič razume pojem *kompozitum* kot nadrejen pojmu zloženka, in sicer mednje šteje zloženske v današnjem pomenu, določene vrste tvorjenk iz predložne zveze ter sestavljenke, pri čemer pa ni vedno dosleden (Vidovič Muha 1992: 176; 1988: 36).

vloge morfemov v besedi pa posredno ločuje tudi stopnje tvorjenosti, kar dokazuje z razčlenitvijo besede učениковътъ: osnova učениковъ + »sklonski sufiks« -тъ ← podstava (oz. po Miklošiču tema) učепъ- + sufiksa -овъ in -икъ ← glagolska podstava учи- in priponsko obrazilo -тъ ← »imenska podstava« укъ- in »glagolski sufiks« -и- ← koren ук- + -ъ (Miklošič 1875: 418; po Vidovič Muha 1992: 174). Miklošič je tako upošteval stopnje tvorjenosti, s čimer je bil predhodnik J. Rozwadowskega (Vidovič Muha 1992: 175). Delitvena dvodelnost tvorjenk je razvidna že iz vsebinskega kazala – gre za besednovrstno ločitev: tvorba imenskih osnov (samostalnik, pridevnik, števniki, zaimki, členki) in glagolskih. Za ločitev sestavov tipa *teden* od zloženek tipa *branovlek* je uporabil skladijsko merilo, natančneje skladijsko razmerje med deli besedotvorne podstave, s čimer je ločil priredne zloženke od podrednih. »V okviru posameznih obrazil lahko [...] pri Miklošiču do neke mere govorimo o ločevanju tvorjenk glede na izvorno besednovrstnost besedotvorne podstave.« (Vidovič Muha 1992: 176, 178)

V delu, ki obravnava tvorjenke iz glagolskih osnov in ki je v primerjavi s prvim delom manj obsežen, lahko preberemo, da ima glagol tako kot samostalnik⁶¹ trojni izvor: lahko je tvorjen iz korena (*br-a-ti* iz korena *br-*), izpeljan iz glagola (*sv-bir-a-ti* iz *sv-br-a-ti*) ali iz imena (*z-bor-i-ti* iz samostalnika *zbor*) (Vidovič Muha 1992: 178).

»Miklošičevo razumevanje t. i. stopenj tvorjenosti, ločevanje morfemskih funkcij glede na oblikoslovje (končnice), »osnovotvorje« – znotraj še po (funkcijskih) stopnjah, npr. glede na (potencialno) besednovrstnost podstave – nas prepričuje o strukturalističnih (funkcijskih) jezikoslovnometodoloških prvinah sredi druge polovice 19. stol., ko je bil (tudi jezikoslovni) pozitivizem tako rekoč na višku.« (Vidovič Muha 1992: 188)

Drugo delo, ki ga je zaradi obravnave stopenj tvorjenosti potrebno navesti, je *Slovensko skladijsko besedotvorje ob primerih zloženek* A. Vidovič Muha. Gre za nadgradnjo avtoričine doktorske disertacije z naslovom

⁶¹ Tudi samostalnik ima trojni izvor: lahko je tvorjen iz korena, sekundarnega glagola ali pa iz drugih imenskih besed (Vidovič Muha 1992: 177).

Zloženke v slovenskem knjižnem jeziku (iz leta 1983). V obeh je analizirano obsežno gradivo (zlasti zloženke), iz katerega izhaja spoznanje o vzročno-posledični zvezi med skladnjo in besedotvorjem,⁶² med definirano besedno zvezo in zvezo morfemov.⁶³ Gradivo obsega približno 7.000 zloženek in izpeljank iz njih,⁶⁴ zbrano pa je bilo z izpisovanjem t. i. Splošnega alfabeta, tj. popisa vsega besedišča, ki je na listkovnem gradivu Inštituta za slovenski jezik pri ZRC SAZU, s priložnostnim izpisovanjem iz Pleteršnikovega *Slovensko-nemškega slovarja* ter iz Bajčevih in Breznikovih (in drugih) razprav o slovenskih zloženkah. Predstavljeno je glede na temeljne skladijsko-pomenske skupine. (Vidovič Muha 1988: 51)

Lahko bi rekli, da je gradivo znotraj teh skupin predstavljeno v maniri *stopenjskega besedotvorja*. Že v avtoričini disertaciji so namreč izpeljanke iz zloženek »predstavljene s (priponskimi) obrazili, številčni eksponent nad njimi pa označuje stopnjo tvorjenosti.« Ta eksponent je vedno višji od ena – velja namreč, da so »tvorjenke prve stopnje [...] že zloženke«. (Vidovič Muha 1983: 204) Za ponazoritev navajam nekaj zloženek z višjestopenjskimi tvorjenkami iz njih (kot kaže, je najvišja stopnja tvorjenosti pri zloženkah četrta):

- mladolét-ø, -en², -ica³, -ik³, -ški⁴, ost³ (Vidovič Muha 1983: 380; 1988: 155)
- avantgarada, -ist², -ičen³, -ost⁴ (Vidovič Muha 1983: 419)
- blagoslòv-ø, -ni², -iti², -(lj)en³, -itev³, -ljati³, -ec⁴, -nje⁴ (Vidovič Muha 1988: 99)

⁶² Pri čemer se »z uveljavitvijo končniških morfemov (in njim ustreznih predlogov) kot govornopodstavnih pretvorb medponskih obrazil ter sestavin priponskih (velja še za izpeljavo) [...] tudi oblikoslovje z določeno oblikoslovno morfematiko vključuje v pretvorbno-besedotvorni sistem«, vendar pa sta oblikoslovje in skladnja lahko »besedotvorna« le, če sta tudi med seboj v funkcij-skem, pomenskem razmerju (Vidovič Muha 1983: 477).

⁶³ »[T]vorjenka ni [...] nič drugega kot pretvorjena (transformirana) besedna zveza, katere tvorbeni morfemi, t. i. obrazila, so vedno pomensko določljivi in zato posplošujoči.« (Vidovič Muha 1988: 5)

⁶⁴ »Izbira za objavo zloženek in tvorjenk iz njih [...] je temeljila na pogostosti pojavljanja pa tudi na njihovih strukturnih in pomenskih lastnostih: uvrščene so bile pač tiste, ki so ustrezale definicijskim lastnostim katere od predstavljenih skupin.« (Vidovič Muha 1988: 51)

Tudi iz prikazanega lahko rečemo, da v *Skladenjskem besedotvorju* avtorica presega obravnavo binarnega razmerja med podstavo in tvorjenko, predvsem na mestih, kjer avtorica govori o predvidljivosti tvorbe: npr. »predvidljiva [je] tvorba pridevnika s pomenom povezave s podstavnim samostalnikom in iz njega še samostalnik s pomenom lastnosti, vendar s spremenjenimi kategorialnimi slovničnimi lastnostmi« (Vidovič Muha 1988, 2011: 104). Enaka tendenca je razvidna tudi v *Slovenskem leksikalnem pomenoslovju* (2000: 44–45), in sicer na mestu, kjer je govora o predvidljivosti razvrščanja obrazil *-ski*, *-ni*, *-ji* in *-ost*.⁶⁵ Avtorica na tem mestu ugotavlja, da je »[z]a vse samostalniške tvorjenke z besedotvornimi pomeni, ki izkazujejo pretvorbena povezavo s pomenskopolstavnimi prviniami stavčne povedi, velja, da lahko motivirajo pridevnike, in sicer vsi s pomenom povezanosti, določeni pa tudi svojilnosti, vezane na posameznega človeka« ter da je »[i]z pridevnikov, tvorjenih z obrazilom *-ski* [...] načeloma možna ponovna tvorba samostalnikov s pomenom lastnosti (Meze 1959): *knjigovodsk-ost* [...]«. V zadnjem primeru gre za »čiste transpozicijske tvorjenke najmanj tretje stopnje«. Ob tem pa velja, da samostalniške tvorjenke iz vrstnih pridevnikov z obrazilom *-ni* na podstavi iz konkretnih samostalnikov niso mogoče.

Ob tem velja omeniti tudi poglavje v *Slovenski slovnici* (2000: 116–118), v katerem avtor podaja grafični prikaz besednih družin *miza* in *debel*. Besednovrstna pripadnost je označena z različnimi črtami, v nadaljevanju pa je govora o višjestopenjskih tvorjenkah (»*debel*: I. *debeluh*, II. *debeluhar*, *debeluhec*, *debelušec*, *debelušen*, *debeluhinja*, III. *debeluhariti*, *debelušno*, IV. *debelušnosten*). Pri tem je zanimivo, da zloženk tipa *debel-o-glav* itd. ne umešča v sam graf, ampak so te tvorjenke zastopane z zbirnim mestom *debelo*...

⁶⁵ Obrazilo *-ski* se razvršča na besedotvorni pomen človeka kot vršilca dejanja, nosilca lastnosti, povezave, tvorjeni pridevnik pa izraža kaj, kar je v zvezi s človekom kot vršilcem dejanja (*knjigovod-ski*, *oderu-(š)ki*, *projektant-ski*, *očalar-ski*), pridevniško obrazilo se razvršča tudi na poimenovanja človeka sploh ne glede na tvorjenost njegovega poimenovanja (*brat(ov)ski*) in na zemljepisna imena (*ruski*); izjeme so izglasne besedotvorne podstave, kamor se razvršča obrazilo *-ni* (*cestni*), obrazilo *-ji* pa na podstavo, ki poimenuje živali oz. izraža (vrstno) svojilno sestavinskost (*ovčja koža*) (Vidovič Muha 200: 44–45).

bestehen, es mag damit ein Vokallaut verbunden sein oder nicht«,⁶⁷ v drugem »der Wurzelsilben, in welchen zwei Grundlaute verbunden sind«,⁶⁸ tretjem pa »Stammsilben, in welchen drei und mehr Grundlaute verbunden werden«. ⁶⁹ Samo besedje je znotraj teh skupin le pretežno razvrščeno po abecednem redu. Znotraj posameznih besedotvornih sestavov pa so tvorjenke razvrščene po besednih vrstah, npr. pri izglagolskih tvorjenkah najprej glagoli, nato samostalniki, glagolniki, tvorjeni iz dovršnih glagolov, nedovršni glagoli, glagolniki, tvorjeni iz dovršnih glagolov itd. Slovar je razmeroma izčrpen: pri glagolu *videti* (1831: 41) navaja 36 tvorjenk, *gledati* 49 (1831: 220–221), *tipati* 6 (1831: 105), samostalniku *sluh* 14 (1831: 203), *vonj* 5 (1831: 36), *kus* 51 (1831: 154–155).⁷⁰ V uvodu je U. Jarnik zapisal, da gre za prvi in še nepopoln poskus postavitve besed »slovenskega narečja« v »etimološko razporeditev« z namenom olajšati učenje omenjenega jezika kot tudi morebitne primerjave s »sorodnimi narečji« (Jarnik 1832: III).

I. Stramljič Breznik (2004: 8) poleg Jarnikovega kot slovar s »privinami« stopenjskega slovarja navaja Murkov dvojezični *Nemško-slovenski in slovensko-nemški ročni besednik* iz leta 1833,⁷¹ v katerem je slovensko besedje prikazano v »t. i. besedotvornih gnezdih«. V prvem delu slovarja, tj. nemško-slovenskem, bi težko govorili o elementih stopenjskega slovarja, saj avtor v geselskih člankih zgolj pogosto navaja različne se-

⁶⁷ Slov. Glasovi debla in korenski zlogi, ki sestojijo iz zgolj enega osnovnega glasu, ki se lahko poveže s samoglasnikom ali pa tudi ne (prev. B. Kern).

⁶⁸ Slov. Korenski zlogi z dvema osnovnima glasovoma (prev. B. Kern).

⁶⁹ Slov. Korenski zlogi s tremi ali več osnovnimi glasovi (prev. B. Kern).

⁷⁰ Naj zgolj kot zanimivost navedem, da v samem slovarju nemalokrat najdemo zelo nenavadne rešitve, tako npr. pridevnik *priden* najdemo v besedotvornem sestavu *i-dem, šel, i-ti*, kar pomeni, da U. Jarnik pridevnik *priden* (»pr-i-den«) razume kot tvorjenko iz glagola *iti*. To dejstvo postavlja pod vprašaj število tvorjenk iz posameznih netvorjenih besed.

⁷¹ Anton Janes Murko (1833): *Slovénsko-Némški in Némško-Slovénski róčni besédnik – Kakor se slovénština govori na Štájerskim, Koróškim, Krájnskim in v' sahodnih stranih na Vógerskim*. [*Deutsch-Slowenisches und Slowenisch-Deutsches Handwörterbuch. Nach den Volksprecharten der Slowenen in Steiermark, Kärnten, Krain und Ungarn's westlichen Distrikten.*] Gradec: Založil Franzi Ferstli; Janes Lavre Greiner.

stavljenke, ki označujejo pomen geselske besede v različnih kontekstih. Je pa res, da je bil avtor v nekaterih geselskih člankih glede tvorjenk iz geselske besede precej izčrpen. Prave elemente stopenjskega slovarja pa lahko opazimo v drugem, tj. slovensko-nemškem delu slovarja, kjer je navajanje tvorjenk iz geselske besede skoraj pravilo.

V slovenskem prostoru o stopenjskem slovarju kot rezultatu stopenjskega besedotvorja ne moremo govoriti pred letom 2001, ko so se pričela dela za *Besednodružinski slovar slovenskega jezika (Poskusni zvezek za iztočnice na B)* I. Stramljič Breznik (poskusni zvezek je bil izdan leta 2004). Avtorica je v uvodnem delu predstavila teoretična izhodišča in namen slovarja, njegovo zgradbo, uporabnost, splošna načela hierarhizacije tvorjenk znotraj besednih družin ter podala kratek pregled slovenskega besedotvorja. Slovarski del obsega 666 »besednih družin«, v katerih je razvrščenih 11.136 besed, pri čemer pa avtorica izhodiščnih netvorjenih besed kot tudi njenih tvorjenk ne loči po pomenih, s čimer je predstavljen izredno formalistični vidik tvorbe besed.⁷²

Gradivo za zbiranje besedja je I. Stramljič Breznik črpala iz SSKJ-ja, BSJ-ja, SP-ja, manjkajoče besede v omenjenih virih pa so bile dodane iz korpusa *Fida*. Podano gradivo je izredno izčrpno (deloma tudi neživo).⁷³ Na koncu je poskusnemu zvezku dodan del z abecednim seznamom besed s podatki o številu pojavitev v besedilnih korpusih *Fida* in *Nova beseda*.

Leta 2010 je I. Stramljič Breznik izdala tudi monografijo *Tvorjenke slovenskega jezika med slovarjem in besedilom*, v sklopu katere gre posebej izpostaviti poglavje *Nekatere besedotvorne lastnosti leksike v poskusnem besednodružinskem slovarju*. V njem avtorica ugotavlja delež tvorjenk glede na besedne vrste, tudi po posameznih stopnjah tvorjenosti, besedotvorne sestave z največ tvorjenkami, najpogostejša obrazila, znotraj obravnave pridevniških tvorjenk pa tudi najpogostejše predpanske, pripanske in medpanske pridevniške morfeme.

⁷² Primer: v »besedni družini« *brati* (str. 167) najdemo na enem mestu tako tvorjenke iz glagola *brati* v pomenu 'razpoznavati znake za glasove in jih vezati v besede' kot v pomenu 'nabirati, trgati'.

⁷³ Neživost potrjuje tudi dejstvo, da precejšnji del besed, vključenih v slovarski poskusni zvezek, nima niti ene pojavitve v nobenem od obeh referenčnih korpusov.

V drugi tip del sodijo:

- (1) Doktorska disertacija I. Stramljič Breznik *Prvostopenjske izpridevniške tvorjenke* in njeni članki iz zadnjih dveh desetletij. V delu z njih se je avtorica ukvarjala predvsem z izpridevniškimi (in tudi izsamostalniškimi) tvorjenkami. V svojih delih je proučevala prvostopenjske tvorjenke glede na tvorbeno zmožnost (pridevnika, samostalnika) in jih nato uvrščala v besedotvorne pomenske skupine itd. Posebej pa gre izpostaviti članke, ki se nanašajo na gradivo za *Besednodružinski slovar slovenskega jezika: Besedna družina besede* (iz leta 2000); oziroma ga analizirajo: *Besedne družine predlogov in veznikov v besedotvornem slovarju* (2001) in *Kvantitativne lastnosti slovenskega tvorjenega besedja v poskusnem besednodružinskem slovarju za črko B*⁷⁴ (2005).

Prvi članek še posebej s prikazom »nekoliko obsežnejše [besedne] družine« predstavlja »predlog formalnega opisa besedne družine na način, ki bi ustrezal oblikovanosti take skupine tvorjenk v besedotvornem slovarju slovenskega jezika«, in sicer z namenom, »da se preveri ustreznost predloga in domišljenost zasnove« (Stramljič Breznik 2000: 45). Sicer pa je avtorica načela razvrščanja tvorjenk predstavila v članku *Prikaz besedne družine v besedotvornem slovarju* (2001). V drugem naštetem članku najdemo nekaj prikazov besedotvorne produktivnosti predlogov (*kljub, zoper, proti*)⁷⁵ in veznikov (*ampak, dasi, če*). Avtorica v sklepu ugotavlja, da imajo le redki predlogi in vezniki »besedno družino, če pa le-ta obstaja, ima le izjemoma večje število členov«, kar še posebej velja za veznike (Stramljič Breznik 2001: 204). V članku *Kvantitativne lastnosti slovenskega tvorjenega besedja v poskusnem besednodružinskem slovarju za črko B* najdemo že analizo celotnega gradiva, ki je zajeto v poskusnem zvezku omenjenega slovarja: predstavljeni so besednovrstni delež iztočnic, besednovrstni delež tvorjenk, delež tvorjenk po besednih vrstah glede na

⁷⁴ Avtorica v zgodnejših člankih uporablja termin *besedotvorni slovar*, kasneje pa ga nadomesti z *besednodružinski slovar* (v članku iz leta 2000 najdemo tudi »besednodružinski besedotvorni slovar«).

⁷⁵ Pri čemer so upoštevani le primeri, v katerih so predlogi samostojne podstave za nove tvorjenke.

- stopnjo tvorjenkosti, delež tvorjenk iz »iztočnic« z več kot petdesetimi tvorjenkami, in sicer glede na stopnjo tvorjenosti, izčrpno pa so prikazana najpogostejša obrazila s številom pojavitev in najpogostejše besede (samostalniki, pridevniki, glagoli oz. druge besedne vrste) po korpusih *Fida* in *Nova beseda*.
- (2) Diplomsko dela študentk mariborske slovenistike, in sicer T. Damjanac, O. Kožel, I. Holcman Kavrečič in V. Gašparčič,⁷⁶ ki so nastala pod mentorstvom I. Stramljič Breznik.

2.2.3 Stopenjsko besedotvorje v drugih jezikoslovnih okoljih

Stopenjska metodologija je zelo razširjena zlasti znotraj proučevanja slovanskih jezikov, tudi kot drugega/tujega. Poleg ruskega in poljskega stopenjskega slovarja obstaja primerjalni štirijezični stopenjski slovar za ruščino, poljščino, češčino in srbohrvaščino *A dictionary of Slavic word families*⁷⁷ J. L. Hermana iz leta 1975, za bolgarščino *Словообразователен речник на съвременния български книжовен език. А–Я*.⁷⁸ J. Penčeva idr. iz leta 1999 in ukrajinščino *Кореневий гніздовий словник української мови: Гнізда слів з вершинами - омографічними коренями*⁷⁹ E. Karpilkovske. S stopenjsko metodo so

⁷⁶ Tamara Derganc: *Besedne družine iztočnic za črko A po SSKJ. Diplomsko delo*. Maribor, 2002. – Olga Kožel: *Besedne družine iztočnic za črko C po SSKJ. Diplomsko delo*. Maribor, 2002. – Irena Holcman Kavrečič: *Besedne družine prvotnih povedkovnikov. Diplomsko delo*. Maribor, 2001. – Valerija Gašperčič: *Besedna družina in pomensko polje kot leksikalna podsistema (empirični prikaz na primeru samostalnika). Diplomsko delo*. Maribor, 2005.

⁷⁷ Slov. *Slovar slovanskih besednih družin* (prev. B. Kern) – Jay Louis Herman: *A dictionary of Slavic word families*. New York, London: Columbia University Press, 1975.

⁷⁸ Slov. *Stopenjski slovar sodobnega bolgarskega knjižnega jezika: a–ja* (prev. B. Kern) – K. Ilieva, G. Mihajlova, S. Karag'ozova, J. Penčev, E. Todorova: *Словообразователен речник на съвременния български книжовен език. А–Я. Sofija: Akademično izdatelstvo »Prof. Marin Drinov«*.

⁷⁹ Slov. *Korenski stopenjski slovar ukrajinskega jezika* (prev. B. Kern) – Evgenija Karpilovska: *Кореневий гніздовий словник української мови: Гнізда слів з*

se ukvarjali tudi drugi ukrajinski jezikoslovci, npr. I. I. Kovalik, ki je med drugim z zgodovinsko primerjalno diahrono in sinhrono metodo ugotavljal lastnosti besedotvornih sestavov v vzhodnoslovanskih sistemih v odnosu z vseslovanskim fondom.

Med slovanskimi jezikoslovnimi okolji velja posebej izpostaviti še srbskega – v Novem Sadu sta leta 2003 in 2006 izšla zvezka srbskega semantično-derivacijskega slovarja (v nadaljevanju SDR): *Семантичко-деривациони речник: Човек – делови тела* (1. zvezek) in *Човек – унутрашњи органи и ткива, психофизиолошка стања и радње, психофизичке особине, сродство* (2. zvezek). Slovar na zelo natančen (vendar nepregleden) način prikazuje stopenjske tvorjenke iz posameznega pomenskega polja. V prvem zvezku tako najdemo samostalniške besedotvorne sestave oz. »semantično-derivacijska gnezda«, v drugem pa tako samostalniške, glagolske in pridevniške. SDR je z informativnega stališča – če ga primerjamo s poljskim, ruskim, slovenskim idr. – najizčrpnější, saj v svojem hierarhično urejenem prikazu stopenjskih tvorjenk podaja tako pomene posameznih tvorjenk kot tudi besedotvorne vrste in pogosto tudi besedotvorne pomene (v delu je bil tako poleg istega korena upoštevan tako pomenski kot formalni vidik (SDR 2003: 9)). Vendar pa gre dodati, da so pri večpomenskem leksemu vsi pomeni navedeni na enem mestu, torej pri enem leksemu, s čimer je zgolj posredno nakazano, kateri od pomenov motivira novo tvorjenko.⁸⁰ Slovar tako le delno upošteva načelo enopomenskosti, saj v celotni strukturi ni neposredno razvidno, iz katerega pomena določene podstave je motivirana nova tvorjenka.⁸¹

вершинами-омографічними коренями. Kijev: Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2002. Gre za korenski stopenjski slovar ukrajinskega jezika, v katerem je avtorica razčlenila 2594 »korenov« oz. besedotvornih sestavov s skupno 71.304 besedami.

⁸⁰ Npr. pridevnik *лични*, ki ima pet pomenov, iz njega pa je tvorjen nov pridevnik *безлични*, ki ima le en pomen. Tu je sicer zelo jasno razvidno, da je ta edini pomen, ki je terminološki, in sicer s področja jezikoslovja, tvorjen iz jezikoslovnega pomena pridevnika *лични*. Seveda pa taki razvidni primeri v stopenjskem besedotvorju predstavljajo le zgolj zelo omejeno množico obravnavanih stopenjskih tvorjenk.

⁸¹ SDR dejansko izhaja striktno iz korenske povezanosti leksemov in tako tudi supletivne osnove rešuje v okviru samostojnih besedotvornih sestavov (npr.

Tvorjenke so predstavljene na naslednji način (primer tvorjenk iz glagola *гледати*, in sicer *гледалац*, *гледалачки* in *угледник*):

0 **гледати**, -ам [...]

1₁<0 **гледа-лац**, -оца м помен agentis а. онај који гледа, посматра неку придобу или било шта. б. посматрач

2₁<1₂ **гледалач-ки** -а -о релац. прил. који се односи на гледаоце

ПР4₁₃<ПР3₄₃ **угледн-ик** м атриб. имен. 1. угледан човек, првак. 2. они који служи за взор, оно што се узима за узор, пример; образац. (SDR 2006: 86–96)

Navadno zapisane številke označujejo tvorbeno stopnjo (1<0 torej za prvostopenjsko tvorjenko, 2<1 za drugostopenjsko itd.), podpisane številke zaporedno številko stopenjske tvorjenke, ПП pa daje informacijo o besedotvorni vrsti – v primeru leksema *угледник* gre po slovarju za »prefiksarno tvorjenko« iz »prefiksalne tvorjenke« (slovar loči še »prefigurirano prefiksarno tvorjenko« – tip *непреглед-ан*, »prefiksarno-sufiksarno tvorjenko« – tip *без-изглед-ан*, »prefigurirano prefiksarno-sufiksarno tvorjenko« – tip *не-доглед-ø*, »zloženske« – tip *мил-ø-глед-ø* in »prefigurirane zloženske« – tip *на-очиглед*. Podčrtani samoglasniki oz. soglasniki pa kažejo na morfofonološko premeno.⁸²

Gradivska osnova za SDR je šestzvezkovni *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika* ur. M. Rankova, ki je izhajal med letoma 1967 in 1976 (pri I–III sta bili izdajateljici Matica srbska in Matica hrvatska, pri IV–VI le Matica srbska). Sicer pa je bilo gradivo dopolnjeno z leksemi, ki jih v omenjenem slovarju ni in ki so danes v jeziku »običajni in pogosti« (SDR 2003: 12).

човек – људи), kar npr. poljski slovar obravnava znotraj istega besedotvornega sestava (npr. *brać – wziąć*).

⁸² V slovarju je sicer zelo težko razbrati, katera beseda je dejanska podstava nove tvorjenke. V slovarju namreč ni umikov v desno, kot jih poznamo iz ruskega in poljskega (ter slovenskega) stopenjskega slovaropisja, ampak je razvrstitev tvorjenk abecedna, pri čemer so najprej vendarle navedene izpeljanke, nato sestavljenke in na koncu zloženske. Podatek o podstavi se nahaja za znakom <, ki pa ga je treba znotraj abecednega vrstnega reda poiskati.

Obstajajo pa seveda tudi stopenjski oz. besednodružinski slovarji neslovanskih jezikov, med drugim za francoščino: *Dictionnaire synchronique des familles dérivationnelles de mots français (DISFA)*⁸³ C. Gruaza iz leta 2008 obsega 544 besedotvornih sestavov oz. 30.000 besed; več pa je besedotvornih slovarjev za nemščino: *A German Word Family Dictionary: Together With English Equivalents*⁸⁴ H. H. Kellerja iz leta 1978; *Wortfamilienwörterbuch der deutschen Gegenwartssprache*⁸⁵ G. Augusta idr. iz leta 1998, ki obsega približno 60.000 besed; slovarček za osnovne šole *Der Grundwortschatz plus: Das Wortfamilien-Wörterbuch für die Grundschule*⁸⁶ H. Balhorna idr. iz leta 2007 z 2.000 besednimi družinami oz. 10.000 besedami. Leta 2009 je izšel izredno obširen in podroben slovar *Deutsches Wortfamilienwörterbuch* J. Spletta s približno 80.000 gesli, ki tako kot srbski podaja tudi pomene posameznih stopenjskih tvorjenk in besedotvorne vrste.

Za angleščino je bil izdan bolj nabor besednih družin (približno 700) kot besednodružinski oz. stopenjski slovar, namenjen govorcem angleščine kot drugega ali tujega jezika, in sicer kot del slovarja Cambridge Advanced Learner's Dictionary (2003: 1522–1533).

Poleg že omenjenih slovarjev obstaja tudi besednodružinski slovar esperanta E. D. Krausa iz leta 1975.⁸⁷

⁸³ Slov. *Sinhroni stopenjski slovar francoskega jezika* (prev. B. Kern) – *Dictionnaire synchronique des familles dérivationnelles de mots français (DISFA)*. Ur. Claude Gruaz. Limoges: Lambert-Lucas, 2008.

⁸⁴ Slov. *Nemški slovar besednih družin: Skupaj z nemškimi ustreznici* (prev. B. Kern) – Howard H. Keller: *A German Word Family Dictionary: Together With English Equivalents*. Berkeley: University of California Press, 1978.

⁸⁵ Slov. *Besednodružinski slovar sodobnega nemškega jezika* (prev. B. Kern) – Gerhard Augusta idr.: *Wortfamilienwörterbuch der deutschen Gegenwartssprache*. Tübingen: Niemeyer, 1998.

⁸⁶ Slov. *Osnovni besedni zaklad plus: Besednodružinski slovar za osnovne šole* (prev. B. Kern) – Heiko Balhorn idr.: *Der Grundwortschatz plus: Das Wortfamilien-Wörterbuch für die Grundschule*. Hamburg: Verlag Für Pädagogische Medien, 2007.

⁸⁷ E. D. Krause: *Taschenwörterbuch Esperanto-Deutsch*. Leipzig: Enzyklopädie.

2.3 UTEMELJITEV STOPENJSKE METODOLOGIJE

V stopenjskem slovarju (oz. v vsaj delnih tovrstnih naborih stopenjskih tvorjenk, npr. po besednih vrstah ali pomenskih skupinah) so na enem mestu zbrane vse istokorenske tvorjenke, ki so razvrščene po principu stopenj tvorjenosti. Stopenjsko metodologijo je mogoče aplicirati tako na sinhrono kot diahrono obravnavo besedja oz. tvorjenk.⁸⁸ Diahroni vidik tako predstavi razvoj besedja skozi stoletja ali celo širše, sinhroni vidik pa predstavi »sinhrono etimološko kompetenco naravnega govorca«, poleg tega pa le sinhroni stopenjski oz. besednodružinski slovar prikaže elemente kontinuitete in diskontinuitete v besedju⁸⁹ (August 1993: 185). Kot je bilo že poudarjeno, je v primeru pričujoče raziskave v središču le sinhroni vidik.

Tovrstni nabori besed ponujajo izčrpno in pregledno sliko tvorbenosti posameznega jezika oz. njegovih možnosti ter širijo vedenje o besedotvornem sistemu jezika z opisom mreže tvorbenih odnosov med besedami (Skarżyński 1999: 206–207). Raziskave, ki iz takih naborov izhajajo, pa omogočajo odkrivanje besedotvornih mehanizmov jezika in deleža posameznih besednih vrst pri tvorbi novega besedja. Ugotovitve iz tovrstnih raziskav predstavljajo empirično osnovo za opis besedotvorne norme (Jadacka 1995; SDR 2003: 11) – tu se kaže uporabnost metode pri oceni neologizmov,⁹⁰ medtem ko nam v leksikologiji in

⁸⁸ V zadnjih letih so stopenjsko metodologijo aplicirali na diahrono gradivo predvsem poljski jezikoslovci (glej Wierzchoń 2010).

⁸⁹ G. August opozarja (1993: 184) na ne popolnoma upravičeno predstavo posameznih besednih družin znotraj diahronega vidika kot drevesa z velikim deblom in iz njega izhajajočimi vejami, ki se razpredajo v vedno manjše vejice. Zavedati se je namreč treba, da so besede in besedne družine podvržene izumiranju, pri čemer se nemalokrat pripeti, da lahko zamre tudi zgolj določen vmesni element, vse nadaljnje tvorbe pa lahko živijo dalje. Predvsem v teh primerih pride do navzkrižja sinhronega in diahronega besedotvorja.

⁹⁰ I. Burkacka v zvezi z oceno normativnosti izbranih neologizmov loči tipska sestavljena pripionska obrazila od perifernih: $-ow(y) + -k(a) : -ow(y) + -nik$. Tako tvorjenki *szturmownik* 'bojno letalo', ki je tvorjena z netipično pripionsko zvezo, pripisuje potencial priložnostnice. Avtorica s tem v zvezi navaja še posamostaljeni pridevnik *tacierzyński* 'očetovski dopust', ki je nastal kot ekspresivna

leksikografiji lahko pomaga pri razlikovanju polisemičnih izrazov od homonimičnih (Skarżyński 2000: 7; prim. August 1993: 186). Kot je razvidno, je stopenjski slovar lahko izhodišče tako za besedotvorne kot leksikološke jezikovne raziskave in obratno – tovrstne raziskave so zelo pomembne pri snovanju in izdelavi besedotvornega slovarja.

Pomemben sklop raziskav predstavljajo raziskave primerjalnega tipa, v katerih avtorji analitično primerjajo besedotvorne sisteme sorodnih jezikov. Ravno pri primerjavah različnih jezikov se pokažejo tvorbeno lastnosti in s tem posebnosti danega jezika. Tvorbene lastnosti lahko opazujemo z ugotavljanjem razmerja med deležem tvorjenih in netvorjenih besed, s popisom vseh besedotvornih morfemov in vseh premen, ki se pojavljajo (Stramljič Breznik 2004: 9), z ugotavljanjem najpogostejših in najredkejših obrazil ter pri raziskovanju »vezljivosti« posameznih obrazil. Samo ugotavljanje najpogostejšega načina tvorbe besed pa ima zelo velik pomen tudi pri poučevanju oz. učenju določene jezika kot drugega/tujega jezika (Jadacka 2001: 31).

S stopenjsko metodo lahko ugotavljamo, katere so tvorbeno najproduktivnejše besede, in s tem, kakšna sta jedrni fond leksike jezika (Stramljič Breznik 2002: 243; 2004: 9; prim. SDR 2003: 11) in jedrni fond tvorbenih modelov (ter izkoriščenost le-tega) (Skarżyński 1999b: 206–207), kakšna je produktivnost netvorjenih besed znotraj posameznih besednih vrst ter s katerimi obrazili tvorimo stilno zaznamovane besede (npr. čustveno obarvane) (Skarżyński 2000: 7). S stopenjskih slovarjem se tudi pokaže, katere besede najpogosteje vstopajo v izpeljevanje, sestavljenje in katere so najpogosteje deli zloženek (SDR 2003: 11).

Tovrstne raziskave so se npr. v poljskem jezikoslovju izkazale za izredno koristne, saj so privedle do nekaterih zanimivih splošnih ugotovitev o tvorbenosti poljskega jezika. Tako je npr. T. Vogelgesang (1982) ugotovila, v kolikšni meri je izkoriščena tvorbeno zmožnost besed in

---

(šaljiva) tvorjenka po analogiji iz *macierzyński* 'materinski dopust', ki pa se ni zares uveljavil. In sicer zaradi izbora podstave (pogovorno *tata* namesto nevtralnega *ojciec* 'oče') in zaradi besedotvorne vrzeli – v besedotvornem nizu manjka vmesni člen, tj. samostalnik *tacierz (obstaja pa samostalnik *macierz*). Taka tvorjenka lahko torej zaživi kot ekspresivno zaznamovana analogna tvorjenka, nikakor pa ne kot terminološko poimenovanje. (Burkacka 2012: 188–189)

katerega tipa tvorjenke se sploh ne pojavljajo kot tretje- ali četrto-stopenjske, M. Skarżyński (1996) je pokazal, kako so posamezni tvorbeni modeli različno izkoriščeni ter da se tvorbeno produktivnost podstave manjša z dodajanjem obrazil. H. Jadacka (1995) pa je ugotovila, kolikšna je najvišja stopnja tvorjenosti, kakšno je povprečno število tvorjenk iz posameznih netvorjenih enopomenskih besed in da omejitve v družljivosti obrazil verjetno nimajo tako velikega vpliva na potek tvorbenih procesov kot hkratne omejitve v transformaciji kategorij (prim. Jadacka 1995: 159). Bilo je tudi potrjeno, da je glagol tvorbeno najproduktivnejša besedna vrsta, sledita ji pridevnik in nato samostalnik (Białoskórska 1991, 2000).

V SDR-ju je izpostavljeno, da je stopenjski način obravnave koristen, ker omogoča preveritev, ali sta tip in način pomenotvornih in besedotvornih pojavov odvisna predvsem od besedne vrste in ali je samostalnik dejansko najproduktivnejša besedna vrsta glede na pomenotvorne in oblikoslovne spremembe. Poleg tega besedotvorni sestavi pokažejo, v kolikšni meri je tvorba določenih skupin besednih vrst ustaljena (npr. tvorba t. i. atributivnih samostalnikov iz samostalnikov, ki poimenujejo vidne dele človekovega telesa in katerih večja dimenzija od običajne ima negativno konotacijo (npr. *глагова*, *носова* 'človek z veliko glavo' oz. 'nosom').

S sledenjem tako vertikalni osi tvorbe kot horizontalni (besedotvorni nizi) se kažejo zakonitosti ne le besedotvorja, ampak tudi pomenotvorja. V smislu pomenotvorja pa preko analize besedotvornega pomena preidemo na analizo slovarskega pomena in posledičnih slovarskih realizacij v pomenskih razlagah. Stopenjski vidik obravnave se kaže kot najbolj ustrezen, saj zagotavlja preglednost in možnost preverjanja doslednosti v pomenskih razlagah besedja, ki je pomensko še posebej tesno povezano.

Stopenjska metodologija je aplikativna tudi na slovarske priročnike za govorce jezika kot tujega jezika, saj se z njo uzavešča pomen poznavanja besedotvornih vsebin, ki so tako pri pouku kot tudi v samih učbenikih pogosto spregledene, zapostavljene ali pa omejene le na višje ravni znanja jezika (prim. Kern 2014b, Gaze 2013). Hkrati pa je bilo potrjeno, da so za osvajanje vsakega jezika zelo pomembne (npr. Balterio 2011, Tahaineh 2012).

3

OPREDELITEV SLOVARskega POMENA

Stopenjske tvorjenke so v pričujoči raziskavi obravnavane v kontekstu štirih pojmov: skladijska podstava – besedotvorni pomen – slovarski pomen – slovarska razlaga, pri čemer slednjo razumemo kot ubeseditev slovarskega pomena. V poglavju je pozornost zato namenjena predvsem opredelitvi besedotvornega in slovarskega pomena.

3.1 RAZMERJE BESEDOTVORNI POMEN : SLOVARSKI POMEN

Besedotvorni in slovarski pomen sta po svoji strukturi primerljiva – pri obeh pomenih gre namreč za »hierarhično urejen zbir pomenskih lastnosti, katerih vsebina je pri besedotvornem pomenu predvidena (določena) s pretvorbenim razmerjem med skladijsko podstavo in morfemskim sestavom tvorjenke, pri slovarskem pomenu pa z njihovo pomensko razločevalnostjo glede na poimenovani denotat« (Vidovič Muha 1988, 2011: 100). Besedotvorni pomen je torej izražen s skladijsko podstavo in ga je nujno ločevati od leksikalnega oz. slovarskega pomena.⁹¹

---

⁹¹ Na tem mestu pa velja tudi dodati, da je besedotvorna podstava nosilec konkretnega slovarskega pomena tvorjenke (Vidovič Muha 1988, 2011: 106).

A. Vidovič Muha sicer poudarja, da leksikalni pomen nikakor ne more biti »pomenska vsebina bodoče izpeljanke« (SS 1976, 199; SS 2000, 157), »zloženke« (SS 1976, 120; SS 2000, 158), »tvorjenke« (SS 1976, 121; SS 2000, 159). Trditi, da je npr. beseda *železo* tvorjena (SS 1976, 122; SS 2000, 158), če spremeni svoje kategorialne lastnosti, v navedenem primeru števnost, je po mnenju A. Vidovič Muha nenavadno, saj izkazuje neločevanje dveh različnih poimenovalnih postopkov, besedotvorja in pomenotvorja, in temeljne dvočlenskosti tvorjenke – besedotvorne podstave in obrazila. Lahko pritrdimo A. Vidovič Muha, ki trdi, da je besedotvorni »algoritem«, ki pripelje po šestih korakih do

Besedotvorni pomen izhaja iz sestavin pomenske podstave (stavč-ne) povedi, njegovo »skladenjskopodstavno zgradbo pa je mogoče zapisati kot x_1/x_2 « (Vidovič Muha 1988, 2011: 100). Glede na pomensko podstavo povedi ga je mogoče ločiti na dve veliki skupini, in sicer na tisto, ki izkazuje pretvorbena povezavo s propozicijo oz. pomensko podstavo povedi – v tem primeru lahko govorimo o propozicijskem besedotvornem pomenu, in na tisto, ki takšne povezave ne izkazuje. Med slednje sodijo vse modifikacijske izpeljanke, tip (c_1) in medponskoobrazilne zloženske, tip (b), ter priredne zloženske, tip (č).⁹² (Vidovič Muha 2011: 82)

V zvezi z besedotvornim pomenom velja opozoriti na nekaj spoznanj, vezanih na tvorbene vzorce oz. tipe tvorjenk:

- Obrazilni besedotvorni pomen modifikacijskih izpeljank je pretvorba tretjestopenjskih, razvijajočih, torej nesamostojnih stavčnih členov oz. besednih vrst, ki to vlogo opravljajo.
- Besedotvorni pomen glagolskih sestavljenk⁹³ je pretvorba prislovov zunanjih okoliščin, načeloma krajevnih, veliko manj pogoste samostalniške in pridevniške sestavljenke imajo predponsko obrazilo iz vrstnih pridevnikov, nastalih iz omenjenih krajevnih prislovov; oz. če gre za pridevniške sestavljenke zopet iz prislovov.
- Pri samostalniških modifikacijskih izpeljankah se v priponsko obrazilo pretvarjajo lastnostni pridevniki, in sicer merni pridevniki tipa: *velik – majhen* (npr. *mož-ak – mož-ic*) in kakovostni, tipa *prijeten – neprijeten*, torej s področja čustveno pozitivno, negativno, npr. *glav-ica, glav-ina*.

---

obrazilna -o, ki naj bi bil pretvorba besede 'kos (železa)' iz »govorne podstave«, in besedotvorne podstave *želez-*, res nenavaden. »Tudi število in vrste besedotvornih pomenov so pri Toporišču variantne glede na različne publikacije, čeprav jih je mogoče z naslonitvijo na pomensko podstavo povedi (propozicijo) povedi natančno predvideti: ne more jih biti več in ne morejo biti drugačni, kot so sestavine propozicije.« (Vidovič Muha 1988, 2011: 20)

⁹² – Tip c_1 : določ-a-ti ← [večkrat] določiti; brc-lja-ti ← [nekoliko] brcati.

– Tip b: knjig-o-tržiti ← tržiti (s) knjig(-o).

– Tip č: slovensko-hrvaški.

⁹³ Znano je, da je najpogostejša besedotvorna vrsta pri glagolu sestava.

- Pozitivna oz. negativna čustvena konotacija je značilna tudi za pridevnike in glagole z modifikacijskim priponskim obrazilom, v katerega se pretvori prislov notranjih okoliščin, natančneje prislov kratnosti: večkrat **skok-i-ti – skak-a-ti*, prislov stopnje *bolj (bolj lep – lepši)*, lastnostni prislov kot *drobno/ljubko*, npr. čustveno pozitivno (drobno/ljubko) korakati – *korak-c-ati*. (Vidovič Muha 2011: 82–83)
- »Kategorialni besedotvorni pomen je vezan na samostalniške in glagolske tvorjenke, ki so nastale po navadni izpeljavi, tvorbi iz predložne zveze in medponsko-priponskem zlaganju. Zunaj tovrstnega besedotvornega pomena ostajajo modifikacijske tvorjenke, tip *pra-domovina, medved-ek*, in posebna skupina zloženk s samo medponskim obrazilom, tip *sever-o-vzhod, golf-ø-igrišče*, saj jih ni mogoče povezovati s pomensko podstavo povedi.« (Vidovič Muha 2006: 24)

Besedotvorni pomen loči tvorjene besede od netvorjenih, saj ga imajo namreč le tvorjenke; njegovi nosilci pa so obrazila, ki so pretvorjeni korenski in slovnični morfemi ali samo slovnični morfemi (Vidovič Muha 2000: 24).

V nadaljevanju bodo prikazani možni besedotvorni pomeni glede na besednovrstno pripadnost tvorjenk (pri samostalniških, pridevniških in glagolskih tvorjenkah). Ob tem velja poudariti, da se besedotvornopomenska opredelitev tvorjenk nanaša le na primarne pomene posameznih tvorjenk (prim. Horvat 2012: 42).

3.1.1 Samostalniške tvorjenke

V kontekstu (samostalniških) navadnih izpeljank in zloženk iz glagola lahko govorimo o naslednjih besedotvornih pomenih (Vidovič Muha 1988, 2011: 85–86):

- dejanje (De), lastnost (L), stanje (S);
- vršilec dejanja (Vd) ali nosilec lastnosti (NI) ali nosilec povezave (Np);
- predmet za dejanje (Pd) ali predmet kot nosilec lastnosti (PI) ali predmet kot nosilec povezave;
- rezultat dejanja (Rd);
- sredstvo dejanja (Sd);

- mesto dejanja (Md) ali mesto koga/česa (Mk/č);
- čas dejanja (Čd) ali čas koga/česa (Čk/č).⁹⁴

Besedotvorni pomeni pri samostalniških tvorjenkah, ki so nastale iz pridevnikov ali samostalniške besedne zveze s pridevniškim določilom, so naslednji (Stramljič Breznik 1998: 41–54; 2004: 40–48; prim. Toporišič 2000: 195–232):⁹⁵

- nosilec lastnosti;
- nosilnik lastnosti;
- lastnost;
- popredmetena lastnost;
- prostor;
- čas;
- snov.

Besedotvorni pomeni pri samostalniških tvorjenkah, nastalih iz samostalnikov v procesu nemodifikacijske tvorbe:

- opravkar;
- opravljajlnik;
- lastnost;
- popredmetena lastnost;
- prostor;
- čas;
- snov.

⁹⁴ *Slovenska slovnica* (2000: 174, prim. 168) v isti besedotvorni pomen uvršča pomen časa in prostora (oz. mesta), »čeprav ju je nujno ločiti zaradi različnosti obrazil« (Vidovič Muha 2011: 20). Med izdajama *Slovenske slovnice* iz leta 1976 in 2000 najdemo precej sprememb v poimenovanju besedotvornih pomenov: tvorjeni samostalnik iz drugega samostalnika s pomenom 'nosilec povezav' (živo – s kategorialno lastnostjo živosti) je v zadnji dopoljnjeni izdaji opravkar (v prvi izdaji človek ali žival, ki ima s čim opraviti), kar A. Vidovič Muha komentira, da je opravkarstvo živali »težko pripisati« (Vidovič Muha 2011: 21). V prvi izdaji slovnice so nekateri besedotvorni pomeni poimenovani opisno (predvsem tisti, ki so pretvorba potencialnega prvega delovalnika, na novo je J. Toporišič uvedel tudi opravljajlnik, nosilnik in vršilnik. (po Vidovič Muha 2011: 21)

⁹⁵ Tudi v nadaljevanju so besedotvorni pomeni oz. pomenske kategorije povzete po naštetih virih.

Besedotvorni pomeni pri samostalniških tvorjenkah, nastalih iz samostalnikov v procesu modifikacijske tvorbe:

- feminativ ali maskulativ;
- skupno ime;
- stopnjevitost;
- mladič;
- manjšalnost;
- ljubkovalno in manjšalno;
- slabšalno in manjšalno;
- slabšalno;
- hierarhizacija (višje ali nižje);
- hierarhizacija (nasprotnost);
- hierarhizacija v času;
- hierarhizacija v prostoru.

3.1.2 Pridevniške tvorjenke

Besedotvorni pomeni pri izsamostalniških pridevniških tvorjenkah:

- individualna svojina;
- vrstna svojina;
- povezanost s podstavo;
- snovnost;
- obilnost;
- prisotnost česa/bolezensko stanje;
- podobnost.

Besedotvorni pomeni pri izglagolskih pridevniških tvorjenkah:

- deležnik;
- nedeležniška tvorjenost;
- prizadetost;
- namembnost;
- naklonskost.

Besedotvorni pomeni pri pridevniških tvorjenkah, nastalih iz pridevniške besedne zveze (modifikacijske izpeljanke ali sestavljenke):

- krepitev podstavne lastnosti;
- slabitev podstavne lastnosti;
- splošna svojina;
- vrstilni števniki;
- ločilni števniki;
- množilni števniki;
- hierarhizacija (nasprotnost);
- hierarhizacija v času;
- hierarhizacija v prostoru.

3.1.3 Glagolske tvorjenke

Glagoli, ki imajo v jedru skladijske podstave glagolski primitiv (*biti*, *imeti*, *delati/narediti*, *postati/postajati*, *dati/dajati*) – to so navadne izpeljanke in tvorjenke iz predložne zveze, imajo naslednje besedotvorne pomene (Vidovič Muha 1988, 2011: 92–93):

- dejanje/lastnost (*gozdariti* ← [biti] gozdar[-ø]);
- rezultat dejanja (*etiketirati* ← [dati] etiket[-o]);
- sredstvo dejanja (*plužiti* ← [delati] s plug[-om]);
- mesto dejanja (*gnezdit* ← [biti] v gnezd[-u]);
- čas dejanja (*gozdariti* ← [biti] gozdar[-ø]).

Glede na v raziskavi analizirano gradivo pa so najrelevantnejše glagolske sestavljenke. Predponsko obrazilo teh glagolov lahko izraža (le) faznost (F) – in sicer začetnost (z), končnost (k), trenutnost (t) ali pa še kak drug prislovni pomen. Ob tem velja omeniti ugotovitev, da je faznost »na konkretni ali abstraktni ravni krajevnoprislovna, izjemoma tudi časovnoprislovna« (Vidovič Muha 1988, 2011: 72–73). Sicer pa velja, da imajo predponska obrazila na dovršniško besedotvorno podstavo pri novonastali tvorjenki predvsem pomensko(spreminjevalno) vlogo (Žele 2012: 64).

3.2 SLOVARSKI POMEN

Slovarski pomen se nahaja v središču leksikološkega zanimanja. Med jezikovnim izrazom in (prek človeka) zunajjezikovno danostjo vzpostavlja posredno zvezo (prek besedilnega pomena). (Vidovič Muha 2000: 20) Izrazljiv je s hierarhiziranimi pomenskimi sestavinami (*semi*)⁹⁶ v smislu razmerja med širšim (abstraktnejšim) in ožjim (konkretn(ejš)im) pojmovno-pomenskimi poljem (Vidovič Muha 1984, 1985, 1988, 2000 idr.). Poznamo tri tipe najmanjših slovarskih pomenskorazločevalnih enot: kategorialne pomenske sestavine (KPS), uvrščevalne (UPS) in razločevalne (RPS) (Vidovič Muha 2003: 38). Na podlagi tega, ali slovarski pomen določenega leksema vsebuje oba tipa pomenskih sestavin, torej UPS in RPS, lekseme delimo na tiste z notranjo pomenskosestavinsko zgradbo, tj. endogene (samostalniki in glagoli), in tiste z zunanjo, torej eksogene (pridevnik, eventualno povedkovnik). Pomensko polje endogenih leksemov organizira UPS, pomensko polje eksogenih leksemov pa skupek RPS. »Pri endogenih leksemih je UPS do določene mere predvidljiva, načeloma gre za uvrstitev razlagalnega leksema v neposredno višje in s tem pomensko ekstenzivnejše poljmovno polje, z upoštevanjem ločevanja splošnega pojmovnega sveta glede na posebni, specifični (npr. znanstveni) metajezikovni svet; razmerje do razlagalnega leksema je nadpomensko.« Slovarski pomen izkazuje v SSKJ-ju konkretna zgradba slovarske razlage: slovarski pomen je v primeru endogenih leksemov (samostalnikov in glagolov) dosledno ubeseden v obliki »podredne nestavčne besedne zveze z uvrščevalno pomensko sestavino v jedru in z razločevalnimi pomenskimi sestavinami v odvisnem delu«. (Vidovič Muha 2000: 15)

⁹⁶ Pomenska sestavina ali *sem* je najmanjša nedeljiva pomenska enota leksikalnega (slovarskega) pomena. »Določana je razločevalno glede na pomenske sestavine pomenov drugih leksemov, ki sodijo v isto pojmovno (pomensko) polje.« *Semi* sestavljajo pomen ali semem, torej enoto leksema, ki so v središču zanimanja (leksikalnega) pomenoslovja. Več sememov pa tvori *semantem*, torej leksikografsko enoto oz. enoto (opisnorazlagalnega) slovarja. (Vidovič Muha 2000: 52)

»Temeljno urejevalno načelo slovarskega pomena je sintagmatsko: podredno razmerje pomenskih sestavin s skladijsko vodilno, sicer določeno z uvrščevalno pomensko sestavino (UPS) in razločevalnimi pomenskimi sestavinami (RPS) kot skladijsko odvisnimi, sicer pa določujočimi, je posledica naravne (kategorialne) strukturiranosti predstave denotatov. Omenjena dva tipa pomenskih sestavin prek slovarskega pomena v veliki meri torej verbalizirata (npr. slovarska razlaga) posplošeno predstavo sveta.« (Vidovič Muha 2000: 53)

Leksemi imajo obvezne in pomožne pomene, pri čemer med obvezne sodita kategorialni in denotativni slovarski pomen, med možne pa konotativni pomen. H kategorialnemu slovarskemu pomenu uvrščamo (a) slovarski (slovnični pomen), ki je določen s kategorialnimi pomenskimi sestavinami (KPS), kot so spol, vid, števnost itd. in (b) besedotvorni pomen. Med obvezne slovarske pomene sodi še denotativni pomen, ki ga je glede na vrsto denotata mogoče ločiti na (a) »klasični« slovarski (denotat so različne skupine, razredi (abstrahirane) predmetnosti) in (b) sporočanski oz. komunikacijski, kjer je denotat (uslovarjeno) govorno dejanje (npr. medmeti, deloma členki). Možni slovarski pomen je konotativni, ki se načeloma lahko pojavlja le ob denotativnem, tip slabšalno, pri čemer naj bi npr. kletvice imele le konotativnega. (Vidovič Muha 2000: 29)

Med kategorialne pomenske sestavine sodi tudi števnost, ob kateri gre poudariti, da v primeru pridobitve števnosti lahko pride do spremembe pomena: neštevni samostalnik s pomenom lastnosti v tem primeru preide v samostalnik s pomenom nosilca lastnosti (*občudovati naravne lepote*). (Vidovič Muha 2000: 33)

Lahko se zgodi, da pri tvorjenkah pride do prekrivnosti besedotvornega in slovarskega pomena, in sicer pri besedah, ki so tik pod vrhom t. i. pomenske piramide. To se zgodi, če imajo le-te uvrščevalno pomensko sestavino enako jedru skladijskopodstavnega pretvorbenege opisa tvorjenke oz. če stavčnoprilastkovni del skladijske podstave ustreza zahtevam pomenske razločevalnosti (Vidovič Muha 2011: 100) oz. z drugimi besedami, ko je x_1 hkrati tudi uvrščevalna pomenska sestavina (Vidovič Muha 2011: 326).

4

BESEDOTVORNI SESTAVI Z GLAGOLI ČUTNEGA ZAZNAVANJA

4.1 ZGRADBA BESEDOTVORNIH SESTAVOV IN MERILA ZA UMEŠČANJE TVORJENK VANJE

Besedotvorni sestavi kot osnovne enote stopenjskega slovarja so v slovarjih različnih jezikov prikazani na dokaj različne načine. Ruski slovar Tihonova ob tvorjenkah ne navaja razlag in slovničnih podatkov, ne o besedni vrsti ne o drugih kategorialnih lastnostih, poskusni zvezek slovenskega stopenjskega slovarja tudi ne navaja pomenov, navaja pa podatke o kategorialnih lastnostih posameznih besednih vrst (spol, glagolski vid ipd.) oz. v primeru določenih besednih vrst le podatke o besedni vrsti (prislov, medmet). Poljski stopenjski slovar navaja le številsko oznako pomena z eventualnim kvalifikatorjem, ki sta oba skladna z oznako pomena oz. kvalifikacijo iz vira, od koder je bil leksem vzet. Pomenske razlage so navedene le ob besedotvornih izhodiščih, znotraj besedotvornih sestavov pa le redko. Srbski SDR podaja informativno najbogatejše opremljene besedotvorne sestave, vendar posledično najmanj pregledne, še posebej je težko razbrati tvorbeno stopnjo posamezne tvorjenke.

V pričujoči monografiji so besedotvorni sestavi opremljeni s pomenskimi razlagami, kvalifikatorji in zgledi ob tvorjenkah. Kot slovaropisni prikaz stopenjskih tvorjenk iz glagolov ene pomenske skupine glagolov je na ta način podana zelo natančna in razvidna slika besedotvornih in pomenotvornih povezav in zmožnosti slovenščine.

V poglavju so prikazani besedotvorni sestavi, ki so osnovno gradivo za nadaljnjo stopenjsko (besedotvorno-pomenotvorno) analizo. Glagoli čutnega zaznavanja so lahko netvorjeni in so kot taki izhodišča besedotvornih sestavov ali pa se kot tvorjenke nahajajo znotraj posameznih besedotvornih sestavov z izhodiščem v samostalniku, pridevniku ali medmetu. Zato so tudi besedotvorni sestavi v poglavju razvrščeni v štiri skupine, in sicer glede na besedno vrsto izhodišča besedotvornega sestava. Tudi kasnejša pomenska analiza je na prvi stopnji razdeljena glede na besedno vrsto izhodišča besedotvornih sestavov.

V izhodišču vsakega besedotvornega sestava je s sinhronega stališča netvorjena beseda (v pričujoči razpravi je to glagol, samostalnik, pridevnik ali medmet), vse tvorjenke pa so hierarhično razvrščene glede na tvorbeno stopnjo – vsak zamik v desno pomeni za eno stopnjo višjo tvorjenost. Istostopenjske tvorjenke so razvrščene po abecednem vrstnem redu, s tem da so najprej navedene izpeljanke, sledijo sestavljenke in nato zloženke.

Kot rečeno, stopenjski sestavi prikazujejo tako besedotvorne kot pomenotvorne pojave, v pričujoči razpravi so slednji označeni s praznim kvadratom pred tvorjenko (□). Primer: *o-glédati* → *ogled-álo 1.* ‘predmet, navadno iz steklene podlage, na katero je nanescena gladka, svetlobo odbijajoča kovinska plast’; → □*ogled-álo 2.* ‘ogledalu podobna površina’.

V vsakem jezikovnem sistemu se pojavijo določene nepravilnosti, odstopanja, kar je seveda značilno tudi za besedotvorni in pomenotvorni sistem. Še posebej to velja, če upoštevamo le sinhroni vidik. Pogosto se zgodi, da določen element znotraj besedotvornega sestava ne obstaja, ali ni nikoli obstajal, ali ne obstaja več, potrjene pa so tvorjenke (tvorjenka) iz tega ne več aktualnega elementa. V primeru glagolov čutnega zaznavanja se taka vrzel pojavi med samostalnikom *sluh* in glagolom *poslušati*. V sodobni knjižni slovenščini namreč ne poznamo glagola *slušati* – ta je sicer v SSKJ-ju zabeležen, vendar označen s kvalifikatorjem starinsko (§154 »Beseda, pomen ali zveza, ki je bila nekoč (v kaki funkciji) splošno rabljena; danes ima arhaično patino [...]« (SSKJ: XXVI)). Poznamo pa zato niz tvorjenk tipa *slušalka*, *slušalo*, *slušatelj*,⁹⁷ ki bi bile tvorjenke iz glagola *slušati* in so del sodobnega knjižnega jezika.

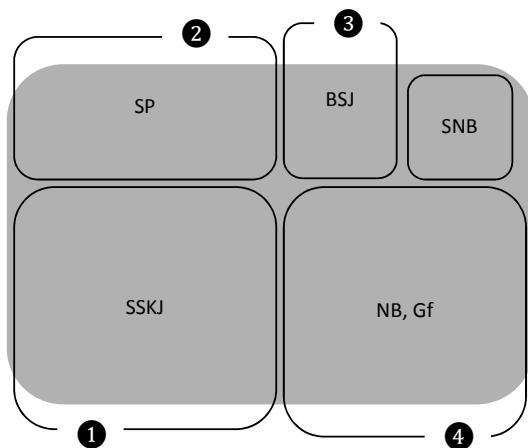
I. Stramljič Breznik v svojem slovarju vpeljuje t. i. hipotetične tvorjenke (v slovarju zapisane v oklepaju), ki so bile v poskusni zvezek slovarja umeščene, v primerih kadar nobeden od slovarskih virov (SSKJ, BSJ, SP) tvorjenke ni potrjeval, »vendar se je njena možnost obstoja zdela zelo verjetna« in kadar v gradivskem viru ni bila potrjena motivirajoča beseda, ampak le iz nje motivirana tvorjenka (npr. *blesketati se* → (*od-blesketati se*) → *odblesk-ø*). Slednje z argumentom, da tvorjenke *odblesk* ne bi bilo mogoče predstaviti, če ne bi vključili glagola *odblesketati se* (Stramljič Breznik 2004: 16–17).

⁹⁷ Leksema *slušalo* in *slušatelj* sta že zabeleženi v Pleteršnikovem slovarju, *slušalka* pa je vsekakor novejša tvorjenka, nastala z razvojem telefonije.

Hipotetične tvorjenke so vpeljane tudi v pričujoči razpravi, in sicer na mestih, kjer obstaja tvorjenka, ki bi jo brez vpeljave hipotetične tvorjenke ne bilo moč pojasniti. V besedotvornih sestavih so označene z zvezdico pred tvorjenko (*).

Vir za nabor tvorjenk predstavljajo *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (1970–1991, 2014), *Slovenski pravopis* (2001), *Slovar novejšega besedja slovenskega jezika* (2012), *Besedišče slovenskega jezika* (1998) in korpusa slovenskega jezika *Nova beseda* in *Gigafida*. Načelo pri zajemanju gradiva je bilo na eni strani prikazati široko sliko tvorbenih zmožnosti slovenščine, torej navesti tudi v rabi še ne zelo razširjene izrazne možnosti in s tem nakazati morebitne besedotvorne smernice, vendar po drugi strani prikazati realno, torej v rabi vendarle potrjeno besedje (in pomenje). Tako so bile pri vključevanju tvorjenk iz navedenih virov sprejete določene omejitve.

Spodnja slika prikazuje vire za izoblikovanje besedotvornih sestavov:

Slika 5: Viri za besedotvorne sestave

Osrednji lik prikazuje v besedotvornih sestavih zajeto gradivo. V nepre-sečnih množicah, označenih s krožci s številkami od 1 do 4, so tvorjenke, ki niso bile umeščene v besedotvorne sestave. Gre (predvsem) za:⁹⁸

⁹⁸ Omejitve pri vključevanju tvorjenk v besedotvorne sestave predstavljajo nekoliko drugačno izhodišče kot je bilo sprejeto pri snovanju *Besednodružinskega slovarja*

1	iztočnice in posamezni pomeni, označeni s časovnima kvalifikatorjema zastar. in star. ⁹⁹ (zlasti so to deležja na <i>-vši</i> in sekundarni nedovršniki z obrazilom <i>-ava-</i>), če ti niso izhodišče za tvorbo besed, ki se rabijo v sodobnem jeziku, in s kvalifikatorjem <i>narečno</i> ; ¹⁰⁰
2	ob glagolskih iztočnicah navedeni sistemsko tvorjeni deležniki na <i>-č</i> , <i>-n</i> , deležja na <i>-e</i> , glagolniki in ob pridevniških iztočnicah navedeni izpridevniški samostalniki na <i>-ost</i> , ki v korpusih <i>Nova beseda</i> in <i>Gigafida</i> nimajo pojavitve;
3	iztočnice, ki v korpusih <i>Nova beseda</i> in <i>Gigafida</i> nimajo pojavitve;
4	besede s sporadičnimi pojavitvami v obeh korpusih, (1) iz katerih ni bilo mogoče razbrati pomena, (2) ki so t. i. priložnostnice, zabeležene v člankih enega avtorja, (3) ki jih najdemo le v leposlovnih delih iz 19. ali začetka 20. stoletja. ¹⁰¹

slovenskega jezika I. Stramljič Breznik. Omenjeni slovar je »zavestno in hote izčrpen z namenom, da bi se v poskusnem zvezku zajela vsa tvorbeno problematika in nakazale njene potencialne rešitve«, pri čemer se avtorica zaveda neživosti vključene gradiva, vendar vključitev utemeljuje z nerelevantnostjo merila jezikovnega občutka, po katerem bi tako gradivo lahko izločili, in z ugotovitvijo, da so »zapisi v katerem od navedenih virov pogojeni z dokumentiranim obstojem besed« (Stramljič Breznik 2004: 9), kar pa vsaj v primeru SP ne drži (npr. sistemsko tvorjeni deležniki na *-n*, glagolniki itd.). Na koncu slovarja je dodan abecedni seznam besed s podatki o pojavitvah v besedilnem korpusu *Fida* in *Nova beseda*, ki pokaže, da izjemno velika količina besed nima pojavitve v nobenem od obeh korpusov. V izogib temu so bile v pričujočem delu zato sprejete določene omejitve.

⁹⁹ Slednje velja v primerih, ko korpusni viri niso potrdili živosti določene besede ali njenega pomena.

¹⁰⁰ Izjemoma je bilo upoštevano tudi besedje z oznako zastar., in sicer v primeru, če je korpusno gradivo pokazalo živost določene besede ali pomena (npr. pridevnik *videzen*). V tem primeru so zgledi vzeti iz korpusnih virov. Z današnjega vidika je zastarel tudi del besedja, ki je v SSKJ-ju označen s kvalifikatorjem knjiž. ali redko, vendar le-to ni bilo izločeno iz obravnave.

Na podoben način so bili tudi iz SDR-ja izločeni vsi leksemi, »ki ne pripadajo sodobnemu standardnemu jeziku« (SDR 2003: 12). Gre za lekseme, ki so v *Rečniku srpskohrvatskoga književnog jezika* označeni z oznako zastarelo, pokrajinsko ipd. SDR jih sicer vseeno registrira v opombah; npr. pri besedotvornem sestavu *zlađa* je v opombi navedenih še 50 iz besedotvornega sestava izločenih tvorjenk. Aktualnost kvalifikatorja zastarelo je bila sicer ob izdelavi besedotvornih sestavov vedno preverjana in ocenjevana z vidika sodobnega knjižnega jezika.

¹⁰¹ Dodati gre še, da so bile v obravnavo zajete le osnovne (izhodiščne) leksikalne enote; med stopenjskimi tvorjenkami torej ni primernikov in presežnikov, saj ti dve kategoriji razumem kot del oblikotvorja in ne besedotvorja.

Izhodišča besedotvornih sestavov in vse neposredne in posredne tvorjenke so zapisane v krepkem tisku in imajo zabeležen jakostni naglas v skladu z virom, iz katerega so vzete.¹⁰² Jakostni naglas imajo označene tudi tvorjenke iz obeh korpusov, kjer naglas seveda ni zabeležen. V skladu z viri so navedene tudi vse naglasne dvojnice. Vse tvorjenke so ločene na podstavni in obrazilni del.

Tako izhodiščem besedotvornih sestavov kot vsem posrednim in neposrednim tvorjenkam je pripisan en zgled, tem iz SSKJ-ja in SNB-ja pa tudi razlaga (s podpomeni) in kvalifikatorji, vsi drugi podatki iz slovarjev pa so opuščeni.

Če gre za večpomensko besedo, je pomen oštevilčen v skladu z virom, iz katerega je vzet. Glede na to, da je večina tvorjenk in pomenov iz SSKJ-ja, SSKJ pri posamezni tvorjenki ni posebej naveden kot vir, so pa zato ustrezno označeni vsi drugi primeri.

opazováln-ica poslopje, prostor za opazovanje: *postaviti, urediti opazovalnico*
opáz-ka 2. knjiž. opomba: *uredništvo je dodalo nekaj opazk*

V primerih, kjer je besedje iz drugih virov, so uporabljene naslednje oznake, ki se nahajajo takoj za tvorjenko:

- SP za *Slovenski pravopis*,
- SNB za *Slovar novejšega besedja slovenskega jezika*,
- BSJ za *Besedišče slovenskega jezika*,
- Nb za korpus *Nova beseda*,
- Gf za korpus *Gigafida*.

Če se za leksemom nahajata oznaki Nb in Gf, to pomeni, da je bil zgled vzet iz vira, vključenega v besedilni korpus.¹⁰³ Kot dodaten vir zgledov je bila upoštevana tudi listkovna kartoteka za SSKJ – potreba po tem se je izkazala le nekajkrat, in sicer v primerih, ko zgledi iz SSKJ-ja in korpusov niso izkazovali določenega pomena, je bil pa ta pomen zabeležen

¹⁰² Odmik je bil narejen le v primeru ozko naglašene *o* pred *v*, ki je bil spremenjen v širino (*óv > óv*), npr. pri *tikôvnica*.

¹⁰³ Ob tem ni bilo preverjano, ali drugi (nenavedeni) korpus posamezno besedo registrira.

v listkovni kartoteki. Glede na izredno majhno število takih primerov je na ta vir zgledov opozorjeno v sprotnih opombah.

Pogosto se zgodi, da ima določena tvorjenka v slovarju le en pomen, čeprav je bila tvorjena iz podstave, ki jo predstavlja večpomenski leksem, in ima tudi sama več pomenov. Razlog za tako slovarsko obravnavo je v želji, da bi se izognili drobljenju pomenov, vendar pa besedotvorni pogled, predvsem pa v stopenjskem besedotvorju temeljno načelo enopomenskosti,¹⁰⁴ v teh primerih zahteva pomensko diferenciacijo. V SSKJ-ju je to še posebej pogosto pri glagolnikih, ki imajo le sklicevalno razlago in tako niso pomensko diferencirani.¹⁰⁵ Taka pomenska diferenciacija je v besedotvornih sestavih označena z oglatima oklepajema.

| **típ-anje** [3.] glagolnik od tipati: *pri tipanju je otipal majhno oteklino*

Podpomeni iz SSKJ-ja in SNB-ja so bili obravnavani različno: ponekod je predvsem tvorbena produktivnost nakazala na potrebo po preoblikovanju podpomena v samostojni pomen, v drugih primerih pa je podpomen zgolj naveden ob pomenu in zgledih. Podpomen pa je lahko naveden tudi ob sami tvorjenki, in sicer na naslednji način:

| **skenírati** 3.// SNB ekspir. pozorno, kritično opazovati: *Trener bo bržkone skeniral tekmo s tribune*

| **po-sprémjljati** // knjiž. spremljati: ● ekspir. z očmi je pospremljala vlak gledala je za njim

¹⁰⁴ Vsaka tvorjenka oz. tvorjenka s svojim pomenom je znotraj besedotvornega sestava lahko le na enem mestu. Vsak pomen tvorjenke (ali netvorjene besede) namreč predstavlja samostojno enoto znotraj besedotvornega sestava.

¹⁰⁵ Pomenska diferenciacija je zgolj nakazana v zgledih, ločenih s poševnicami – te označujejo pomenski odtonek. Pri oblikovanju besedotvornih sestavov, ki vključujejo tudi pomenski vidik, je ločitev teh skupin glagolnikov potrebna – vsak pomen pri teh tvorjenkah je osamosvojen, v besedotvornih sestavih tako najdemo npr. glagolnik *ovohavanje* na dveh mestih, kot tvorjenko iz glagola *ovohati* v pomenu 'vohajoč se približevati na več mestih' (zglede: *ovohavanje psov*) in kot tvorjenko iz glagola *ovohati* v pomenu 's prikritim poizvedovanjem, iskanjem prizadevati si priti do česa' (zglede: *nezaupljivo medsebojno ovohavanje*).

V nekaterih primerih je pomenski odtenek, ki se v SSKJ-ju nahaja za količk-om, pretvorjen v samostojni pomen, tudi označen z oglatim oklepajem, npr.:

| **nè-posluššen** [2.] *uporni, neposlušni mladi ljudje* nepokorni

Samostojni pomen je tako označen s številkami od 2 naprej. Če ima beseda v SSKJ-ju več pomenov (npr. *videnje* ima v SSKJ-ju štiri pomene), vendar se pokaže potreba po pomenski diferenciaciji znotraj posameznega pomena (tj. pri prvem pomenu, kjer se na mestu razlage nahaja 'glagolnik od videti'), so pomeni označeni s številko višje od zadnjega, v SSKJ-ju upoštevanega pomena. V primeru glagolnika *videnje* bo to peti pomen, kljub temu da gre za razširitev prvega pomena:

| **víd-enje** [5.] glagolnik od videti: *videnje bistva*

Kot samostojni pomen pa so dodani tudi leksemi iz terminološkega gnezda, če so ti enobesedni. Oglati oklepaji so rabljeni tudi pri dodajanju homonimov, npr.:

| **zapáž-en**^[2] *zapažena bulica na dojki* (Nb)
| **v-típkati** [2.] s tipkanjem^[2] vnesti: *vtipkati osebno kodo* (Nb)

V prvem primeru je uveden nov homonim, v drugem primeru pa se eksponent v oglatih oklepajih nahaja v razlagi, kar pomeni, da je pri tvorjenki *tipkanje* uveden nov homonim.

Tvorjenkam iz SP-ja, SNB-ja in BSJ-ja so dodani zgledi iz obeh korpusov oz. v zelo redkih primerih iz interneta¹⁰⁶ – to je označeno na naslednji način:

| **opážen-ost** SP *opaženost oglasov* (Nb)
| **zabúljen-ec** BSJ *zabuljenci, cele dneve sedeči pri računalniku* (Gf)
| **zastrmél-ost** SP [stanje zastrmenega:] *zastrmelost v bodoče spremembe* (I)

¹⁰⁶ To velja za primere, pri katerih najdemo potrditve v korpusu, vendar pa ne najdemo dovolj prepričljivih zgledov.

Zgledi iz korpusov so v precejšnji meri (leksikografsko) prirejani oz. skrajšani. Zaporedje iskanja tvorjenk je bilo najprej v korpusu *Nova beseda*, v nadaljevanju pa je bil nabor tvorjenk dopolnjen še s tvorjenkami iz *Gigafide*. Tako zaporedje iskanja je veljalo tudi pri zgledih, zato je večina zgledov označena z Nb; oznaka Gf se pojavi, ko v Nb ali ni bilo zadetkov za določeno tvorjenko ali pa so ti zelo sporadični (npr. le eden) in niso omogočili oblikovanja nazornega zgleda.

Pri glagolnikih s sklicevalno razlago »glagolnik od X« lahko med zgledi, navadno ločenimi s poševnico, najdemo različne pomene glagolnika, izhajajoče iz različnih pomenov podstavnega glagola. Na takih mestih, kjer pri zgledu ni dovolj jasno, na kateri pomen glagola se nanaša, so dodani zgledi iz korpusov (npr. pri *oprezanje* bi se zgled *stalno oprezanje ga je utrudilo* lahko nanašal na pomen 'gledanje z določenim namenom, navadno skrivoma, pritajeno' ali 'iskanje, čakanje koga z določenim namenom, navadno skrivoma, pritajeno').

Pred razlagami so navedeni tudi kvalifikatorji, ki so enaki kot v viru, iz katerega so bile črpane tvorjenke (iz SSKJ-ja oz. (redkeje) iz SP-ja).

Pri tvorjenkah, ki jih ne najdemo v SSKJ-ju ali SNB-ju oz. katerih pomenov ne najdemo v omenjenih slovarskih gradivih, je pogosto dodana nova razlaga, ki je zapisana v oglatih oklepajih:

spremljev-álec [2.] [kdor z gledanjem, poslušanjem dojema, zaznava vsebino česa:] *spremljevalec oddaje* (Gf)

Razlage iz SSKJ-ja niso aktualizirane, tako pri tvorjenki *tipkati* najdemo nepopravljeno neaktualno razlago 'pisati na pisalni stroj', vendar pa so izločeni nekateri neaktualni podpomeni, npr. pri tvorjenki *nadpregled*: // v stari Avstriji pregled pri zdravniku specialistu glede na ugotovitev naborne komisije: *pri nadpregledu je bil določen za službo brez orožja*. Neaktualni pomeni iz SSKJ-ja so bili sicer izločeni le izjemoma: npr. med tvorjenkami ni uvrščen glagol *zatipkati*, ki ga najdemo tako v SSKJ-ju (kvalifikator knjiž.) kot v SP-ju (kvalifikator neobč.) v pomenu 'natipkati, vtipkati', saj ta pomen danes ni več aktualen in bi verjetno

lahko imel kvalifikator *star.*. Tako je upoštevan glagol s prostim morfe-
mom *zatipkati se* s pomenom 'pri tipkanju se zmotiti'.

V drugih primerih, ko sta v iztočnici v SSKJ-ju ali SP-ju navedeni
oblika glagola brez in s prostim morfemom – navadno s kvalifikatorjem
tudi ali in, je to obravnavano kot ena enota (tvorjenka) (prim. *zabolščati*
tudi *zabolščati se*).

Glede na to, da se razvrščanje pomenov in sploh merila za določanje
večpomenskost (vključno z vpeljavo podpomenov) v SSKJ-ju in v SNB-ju
razlikujejo, so bile v gradivu sprejete nekatere spremembe delitve pome-
nov iz SNB-ja (prim. *pregledovalnik*). Namesto samostojnih pomenov so
ti na tem mestu prikazani kot podpomeni ([//] namesto 2. oz. 3.).

pregledováln-ik 1. SNB računalniški program za prikazovanje podatkov
uporabnikov: *spletni pregledovalnik* [//] računalniški program, navadno
v urejevalniku besedil, za odkrivanje tipkarskih in slovničnih napak:
pregledovalnik in urejevalniki [//] naprava za ploskovno ali prostorsko
pregledovanje stanja: *rentgenski pregledovalnik prtljage*

Pri tvorjenkah vezaj (-) označuje morfemsko mejo, vendar le tisto, ki je
aktualna glede na predhodno iztočnico. Če sta ob vezaju na vsaki strani
navedeni stični poševnici, to pomeni, da se določena tvorjenka piše z
vezajem, primer: CT/-/pregled.

Pri tvorjenkah včasih prihaja do izpusta dela besedotvorne podsta-
ve, kar je v gradivu pri nekaterih tipih tvorjenk označeno z lomljenim
oklepajem:

vónj 1. hlapji, ki jih oddajajo hlapljive snovi: *vonj se širi* // značilnost
snovi, teles, ki se zaznava z vohom: *navzeti se vonja* // občutek, ki ga
povzroča ta značilnost: ekspr. *imam v nosu vonj po smrekovih gozdovih*
| **von<>-ljív** knjiž. prijetno dišeč: *vonljivi cveti*

V besedotovornih sestavih najdemo vrstne pridevnike s priponskim obrazilom *-ni* in *ne -en* (tako kot je v SSKJ-ju).¹⁰⁷ V sestavih pri pridevnikih ni navedenih primerniških oblik, enako tudi ni bilo upoštevano lastnoimensko besedje.

Aktualnost v raziskavo vključenih tvojenk iz SSKJ-ja ni bila sistematično preverjena v korpusih, tako so v besedotvorne sestave umeščene tudi tvorjenke, ki v korpusih nimajo pojavitve (npr. *požmeriti* 'pogledati, navadno z napol zaprtimi očmi').¹⁰⁸

Tvorjenke so znotraj hierarhičnosti, ki jo določa stopnja tvorjenosti, razvrščene abecedno, torej pri razvrstitvi istostopenjskih tvojenk velja abecedno načelo. Izjema so le zloženske in sestavljenke, ki se vedno nahajajo na koncu besedotvornega sestava oz. na koncu niza istostopenjskih tvorjenk.

Načela, značilna za stopenjsko metodo, ki so bila upoštevana v pričujočem delu, se nekoliko razlikujejo od načel, ki veljajo v poljskem stopenjskem besedotvorju, od koder so bila načela sicer prevzeta. Razlike izhajajo iz drugačnega razumevanja nekaterih osnovnih besedotvornih pojmov, postopkov itd. Ena bistvenih razlik pri obravnavi glagola med slovenskim in poljskim besedotvorjem znotraj stopenjske metode je razumevanje glagolskega vida. Poljsko besedotvorje glagolskega vida ne razume na besedotvorni ravni: glagolsko pripono razume le kot vidski morfem, medtem ko slovensko besedotvorje glagolsko pripono obravnava tudi kot besedotvorni morfem.¹⁰⁹ Tako so znotraj poljskih besedotvornih sestavov (npr. v vseh štirih delih stopenjskega slovarja *Słownik*

¹⁰⁷ Tudi SDR ločuje med kakovostnimi in vrstnimi pridevniki, čemur sicer srbska leksikografska tradicija ni posvečala dovoljne pozornosti (SDR 2003: 12). Tako slovar loči *лич-ан* in *лич-ни*, kar oboje izpeljuje kot prvostopenjsko tvorjenko iz sekundarne besedotvorne podstave *лиц-е* (primarna je *лиц-*), torej ju obravnava kot istostopenjski tvorjenki (SDR 2003: 188–190).

¹⁰⁸ Omenjeno tvorjenko sicer najdemo tudi v SP-ju.

¹⁰⁹ Tudi npr. J. Kuryłowicz (1977: 61) izhaja iz predpostavke, da ja v primeru glagolskega vida enaka aktivnost predstavljena na dva načina – obe glagolski obliki se po njem nanašata na isto zunajjezikovno dejanskost, zato imata enako vrednost (valeur).

gniazd słowotwórczych współczesnego języka ogólnopolskiego) vidski pari z različnim priponskim obrazilom obravnavani znotraj iste stopnje, v pričujočem delu pa je nedovršni glagol s priponskim obrazilom tvorjen iz dovršnih podstav.¹¹⁰

»Če je predpona, razvrščena na nedovršniško podstavo, ne samo vidski, ampak hkrati tudi obrazilni morfem, predponsko obrazilo torej, je z vso upravičenostjo tudi glagolska pripona poleg vidskega hkrati še besedotvorni morfem.« (Vidovič Muha 1988, 2011: 104)

Tako je v slovenskem primeru *opazati* tvorjenka iz *opaziti*, torej drugostopenjska tvorjenka, v poljskem razumevanju tvorjenosti pa bi bili obe prvostopenjski tvorjenki iz *paziti*.

¹¹⁰ V SGS-ju tako pod pojmom t. i. vidskih parov razumejo pare glagolov, ki imajo »enak leksikalni pomen, ločijo pa se le v vidski vrednosti (nedovršni – dovršni)« (SGS 2004: IX). Kot vidske pare SGS razume glagole, pri katerih je vidskost izražena s priponskim obrazilom (*łupać – łupnąć*), predponskim obrazilom in premeno v korenu (*odnosić – odnieść*), le premeno v korenu (*spotykać – spotkać*) in tudi glagole z enakim leksikalnim pomenom in različnim korenskim morfemom (npr. *dochodzić* in *dojść* 'prihajati; priti'), kar utemeljujejo s supletivnostjo. Nasplošje je za poljsko slovaropisno tradicijo značilno kazalčno sklicevanje med dovršnimi in nedovršnimi glagoli istega vidskega para (tako npr. *Słownik języka polskiego* W. Doroszewskiego, ki velja za največje delo poljske leksikografije 20. stoletja, *Słownik języka polskiego* PWN, *Uniwersalny słownik języka polskiego*). To pomeni, da nedovršni glagol vidskega para nima niti samostojne razlage niti zglede. Prelom s tradicijo je naredil šele (nastajajoči) *Wielki słownik języka polskiego* (2012), ki je spletni slovar in za katerega je značilna dinamičnost – je namreč rastoči slovar. V tem slovarju je vsak glagol vidskega para obravnavan kot samostojna iztočnica z lastno (različno) razlago in zgledi.

4.2 BESEDOTVORNI SESTAVI Z GLAGOLSKIM IZHODIŠČEM

Kratka legenda:

- BSJ vir: *Besedišče slovenskega jezika*
 Gf vir: *Gigafida*
 (Gf) vir za zgled je korpus *Gigafida*, sam leksem je iz vira, navedenega takoj za iztočnico
 (I) vir za zgled je internet (brskalnika Google.si in Najdi.si), sam leksem je iz vira, navedenega takoj za iztočnico
 Nb vir: *Nova beseda*
 (Nb) vir za zgled je korpusa *Nova beseda*, sam leksem je iz vira, navedenega takoj za iztočnico
 SNB vir: *Slovar novejšega besedja slovenskega jezika*
 SP vir: *Slovenski pravopis 2001*
 brez oznake vir: SSKJ
 1., 2., 3. itd. številka pomena iz SSKJ-ja oz. SNB-ja
 1./ podpomen k določenemu pomenu iz SSKJ-ja oz. SNB-ja
 [2.] glede na vire (SSKJ, SNB itd.) nov pomen leksema
 - morfemska meja glede na predhodni leksem
 /-/ leksema ima v svojem zapisu vezaj (npr. BT-slušalka)
 * hipotetična tvorjenka
 ▫ oznaka, da je določena tvorjenka (oz. pomen tvorjenke) nastal kot rezultat pomenotvornega procesa

bolščati nepremično, topo gledati: *nepremično leži in bolšči v strop*¹¹¹

bolšč-ánje SP: *bolščanje v prazno* (Nb)

bolšč-áv ki bolšči: *bolščave žabe / bolščav pogled; sovražne, bolščave oči*

bolščáv-ost med. izbuljenost oči: *bolščavost pri bazedovki*

bolšč-èč SP: *vame strmijo bolščéče oči* (Nb)

¹¹¹ Glagol *bolščati* najdemo v *Besednodružinskem slovarju slovenskega jezika: Poskusni zvezek za iztočnice na B I*. Stramljič Breznik (2004: 151). Besedotvorni sestav ima tam 10 tvorjenk, v našem primeru 6. Tvorjenke *bolščaj, bolščan, izbolščati, pobolščati* in *zabolščanje* v korpusih nimajo (zanesljivih) potrditev, zato v obravnavo niso bile vključene, je pa v obravnavo vključen prislov *bolščaje*, ki ga nabor I. Stramljič Breznik ne navaja.

bolščéc-e *bolščéce naju je opazoval* (Nb)
za-bolščáti tudi **za-bolščáti se** nepremično, topo se zagledati: *luči so ugasnile in gledalci so zabolščali na oder*

buljiti nepremično gledati: *buljiti predse; topo buljiti*¹¹²

bulj-ěč *buljéce oči*

bulj-enje SP *dolgotrajno buljenje v zaslon* (Nb)

iz-búljiti v zvezi z oči na široko odpreti veke in potisniti zrklo navzven: *izbuljiti oči od strahu, začudenja* / **izbúljiti se** SP *v grozi so se ji izbuljile oči*

izbúlj-en *gledati z vodenimi, izbuljenimi očmi*

izbúljen-ost lastnost, značilnost izbuljenega: *izbuljenost oči*

izbúlj-enje SP *izbuljenje oči* (Nb)

za-búljiti nepremično se zagledati: *zabuljiti v daljavo* / **zabúljiti se** SP

poud. *začeti brati zabuljiti se v knjigo*

zabúlj-en *ves večer je predsedel, zabuljen v knjigo*

zabúljen-ec BSJ *zabuljenci, cele dneve sedeči pri računalniku* (Gf)

čekirati 2. SNB pog. pregledovati: *vsí te čekirajo pa gledajo, kdo si* (Gf)

čekír-anje 2. SNB pog. ugotavljanje ustreznosti, pravilnosti česa, seznanjanje s čim z gledanjem; pregledovanje: *čekiranje bloga* (Gf)

pre-čekíráti SNB pog. pregledati: *prečekirati vsa plačila s kreditnimi karticami*

čéméti 1.// nepremično, duševno odsotno gledati: *tího je čemel predse*

čem-ěnje glagolnik od čemeti: *topo čemenje*

¹¹² Tudi glagol *buljiti* najdemo v *Besednodružinskem slovarju slovenskega jezika* (2004: 204). Besedotvorni sestav ima tam 17 tvorjenk, v našem primeru devet. Tvorjenke *izbuljek, izbuljevati, izbuljina, vzbuljiti, zabuljenost, zabuljenje, zbuljiti* (v Gf en zadetek, kjer gre za zapis zelo pogovornega/narečno obarvanega jezika) v korpusih nimajo (zanesljivih) potrditev, zato v obravnavo niso bile vključene. Glagoli s prostim morfemom *se* so iz pričujoče obravnave izločeni, če imajo tudi svojo »različico« brez prostega morfema, saj v tem primeru presegajo okvire besedotvorne problematike. Pri I. Stramljič Breznik najdemo drugačno rešitev: glagoli s prostim morfemom *se* so obravnavani kot tvorjenke iz »različic« brez prostega morfema (*zabuljiti* → *zabuljiti se*).

glédati 1. upirati, usmerjati pogled kam: *gledal je proti planinam* // imeti odprte oči: *brez sončnih očal ne morem gledati* // preh. z gledanjem dojemati, zaznavati vsebino česa: *gledati film, televizijo; pojdemo gledat, kaj se dogaja*

gléd-anje [1.] glagolnik od gledati: *gledanje televizijskih sporedov*

gled-álec kdor gleda, navadno kot udeleženec različnih predstav, prirediteljev: *informirati televizijske gledalce o kulturnih dogodkih*

gledálč-ev svojilni pridevnik od gledalec: vzbuditi gledalčevo pozornost

gledál<>-ski SP *gledalski prostor*

gledál<>-stvo gledalci: *med gledalstvom je bilo veliko študentov*

gled-álka ženska oblika od gledalec: *marsikatera gledalka je med predstavo jokala*

gledálc-in svojilni pridevnik od gledalka: *gledalkina pritožba*, I

□ **gledal-íšče** 1. umetniška ustanova, ki se ukvarja z izvajanjem odrskih, zlasti dramskih del: *igrati v gledališču*

gledalí<>-ški nanašajoč se na gledališče: *gledališki igralec*

gled-alíšče 1.// poslopje, prostor te ustanove: *balkon, galerija v gledališču*

gledalíšč-ni nanašajoč se na poslopje, prostor gledališča: *gledališčna dvorana*

□ **gled-alíšče** 2. dramska umetniška dejavnost: *uprizarjati dela antičnega, sodobnega gledališča*

gledalíšč-ni star. *gledališčna predstava* gledališka

gledalíščn-ik kdor se aktivno ukvarja z gledališko umetnostjo, zlasti igralec, režiser: *za izvedbo drame so bili gledališčniki nagrajeni*

u-gledalíšč-iti knjiž. izoblikovati, predstaviti z gledališkimi sredstvi: *režiser je učinkovito ugledalíščil*

ugledalíšč-en *ugledališčena poezija*

ugledalíšč-enje glagolnik od ugledalíščiti: *ugledalíščenje dogodkov*

gled-é v vezi z na izraža stališče, s katerega se kaj presoja: *oceniti delo glede na njegovo umetniško vrednost* // izraža primerjavo, nasprotje: *število naročnikov je glede na lansko leto močno padlo*

gled-íšče 1. kar določa kriterij za presojanje česa; stališče: *glede vrste problemov imamo podobna gledíšča* / *s svojega gledíšča ima prav*

gléd-k-ati otr. gledati: *mamico gledkaj*

gled-ljív knjiž. ki je prijeten za gledanje: *gledljiv film*

gledljív-ost SNB dejstvo, da je kaj gledljivo: *gledljivost filma*

nè-gledljív SNB ki ni prijeten za gledanje: *negledljiv film* // ki ga ni mogoče gledati: *kasete bodo postale negledljive*

do-glédati 1. s pogledom doseči: *ni mogel dogledati konca ravnine*

doglèd-ø knjiž. oddaljenost, v kateri se da kaj (razločno) videti: *jezdenci so izginili iz dogleda*

nè-doglèd 1. knjiž., redko oddaljenost, v kateri postane kaj nevidno: *gledal je za čolnom, dokler mu ni izginil v nedogledu*

▫ **nè-doglèd 2.** nav. ekspr., v prislovni rabi, v zvezi v **nedogled** izraža veliko a) krajevno oddaljenost: *voda sega v nedogled*; b) časovno oddaljenost: *v nedogled odlašati rešitev*

dogléd-en 1. navadno v zvezi s čas, prihodnost časovno malo oddaljen: *problem bo rešen v doglednem času*

doglédn-ost 1. knjiž. bližnja prihodnost: *upamo, da se bo to v doglednosti uresničilo*

▫ **dogléd-en 2.** redko s pogledom dosegljiv: *bomba je eksplodirala v dogledni daljavi*

doglédn-ost 2. knjiž. razdalja, do katere se da (razločno) videti: *hiša se zgublja na robu doglednosti*

nè-dogléden 1. knjiž., ekspr. s pogledom nedosegljiv: *nedogledni otoki*

nèdoglédn-ost [1.] knjiž., ekspr. lastnost, značilnost nedoglednega: *nedoglednost ravnine*

▫ **nè-dogléden 2.** knjiž., ekspr. daljnosežen: *veliki, nedogledni načrti*

nèdoglédn-ost [2.] knjiž., ekspr. lastnost, značilnost nedoglednega: *delati načrte v nedoglednost*

▫ **do-glédati 2.** knjiž. doumeti, dojeti: *dogledati vlogo umetnosti v družbi*
iz-glédati pog. delati, ustvarjati videz, vtis česa: *dobro, slabo izgledati* // brezoseb. kazati, zdeti se: *izgleda, da bo lepo vreme*

izglèd-ø 1. pog., s prilastkom zunanja podoba, videz: *zunanji izgled*

▫ **izglèd-ø 2.** nav. mn., publ. možnost, upanje: *izgledi, da bi zmagal, so prav majhni*

izgledaj-óč SP *ljubljsko izgledajoč lokal* (Nb)

izgléd-en publ. ugoden, dober: *izgleden položaj*

brez-izgléden knjiž. ki ne kaže izhoda, rešitve: *pesimistična, brezizgledna filozofija* // publ. brezupen: *znašel se je v brezizglednem položaju*

brezizglédn-ost publ. brezupnost, brezperspektivnost: *izhod iz brezizglednosti*

nè-izgléden Nb *neizgledna bitka*

na-glédati se zadovoljiti svojo potrebo, željo po gledanju, ogledovanju: *ne more se je nagledati*

***nagléd-en**

nè-nagléd-en knjiž. ki se ne da nagledati: *lepa, nenagledna deklica*

- o-glédati** [si] 1. z gledanjem zaznati: *razstavo so si ogledali skupinsko*
oglèd-ø glagolnik od ogledati: *ogled stavbe je bil komisijski*
 ▫ **prèd-oglèd** 1. SNB ogled postavitve za natis izdelane strani na računalniškem zaslonu: *predogled tiskanja*
prèd-oglèd 2. SNB predhodni ogled: *v Iraku je skrbel za predogled strateških točk in nastanitvev*
- ogléd-an** nobena od v treh gledališčih ogledanih uprizoritev po mnenju selektorja *Borštnikovega srečanja ni sodila v njegov izbor tekmovalnih ali spremljevalnih predstav* (Nb)
- ogled-álo** 1. predmet, navadno iz steklene podlage, na katero je nanesena gladka, svetlobo odbijajoča kovinska plast: *gledati, pogledati se v ogledalo, ogledalu*
 | **ogledál-ce** manjšalnica od ogledalo: *žepno ogledalce*
 | **ogledál-ni** nanašajoč se na ogledalo: *ogledalno steklo*
 ▫ **ogled-álo** 2. ekspr., s prilastkom ogledalu podobna površina: *ogledalo parketa*
 ▫ **ogled-álo** 3. ekspr., s prilastkom kar kaže, odraža določeno stanje, razmere: *umetnost je ogledalo življenja*
- ogléd-ni** 1. ki je za ogled: *razstaviti ogledne primerke*
 | **oglédn-ik** 1. v zvezi mrliški oglednik kdor opravlja mrliške ogledne: *poklicati mrliškega oglednika*
 | **oglédnik-ov** Gf *oglednikovo poročilo*
 | **oglédni<>-ški** nanašajoč se na oglednike ali ogledništvo: *ogledniško delo*
 | **oglédn-ica** [3.] SP *mrliška oglednica je odredila obdukcijo* (Gf)
- **ogléd-ni** 2. izvidniški: *ogledni pohod*
 | **oglédn-ik** 2. izvidnik: *kolona je imela oglednika*
 | **oglédnik-ov** Gf *oglednikovo pero je po nekaj minutah svojemu seznamu dodalo še enega igralca*
 | **oglédni<>-ški** nanašajoč se na oglednike ali ogledništvo: *ogledniška letala*
 | **oglédni<>-štvo** izvidništvo: *določeni so bili za ogledništvo*
 | **oglédn-ica** 1. izvidnica: *oglednico so poslali naprej*
- ogled-ová-ti** [si] z gledanjem zaznavati: *nekaj časa ga je ogledovala*
ogledováj-e SP *na pomolu je pretegnil noge, ogledovaje si par starinskih kamnitih grezil* (Nb)
ogledov-álec kdor ogleduje: *natančen ogledovalec slik*
 | **ogledováľč-ev** SP *jedkanic in litografij si ni mogoče ogledati, ne da bi nanje padala ogledovalčeva senca* (Gf)

ogledov-álka SP *slačifantje so morali še enkrat stopiti pred ogledovalke* (Gf)

ogledov-ánje glagolnik od ogledovati: *ogledovanje razstavljenih predmetov*

ogleduj-oč SP *ogledujoč pohabljeno žival, je zmajeval z glavo* (Nb)

ogled-úh nav. slabš. vohun: *gospodarski, vojaški ogleduhi*

ogledú<>-ški nav. slabš. vohunski: *ogleduška dejavnost*

ogledú<>-štvo nav. slabš. vohunstvo: *vojaško ogledušтво*

po-glédati 1. upreti, usmeriti pogled kam: *pogledati skozi okno* // upreti, usmeriti pogled kam z namenom, da se kaj a) vidi, zazna: *pogledati kaj pod mikroskopom* b) ugotovi, spozna: *pogledati v slovar, kaj pomeni kaka beseda*

pogled-ø 1. dejanje, dejavnost organa vida: *pogled nanje ga je pretresel* // nav. ekspr. to dejanje glede na način, kot ga določa glagol: *čutil je njen pogled na sebi* // nav. ekspr., s prilastkom to dejanje glede na izražanje a) čustva, razpoloženja: *jezen, prijazen pogled* b) lastnosti, stanja: *oster, strog, trd pogled*

□ **pogled-ø** 2. kar je predmet zaznavanja z gledanjem: *na vrhu se jim je odprl zelo lep pogled*

prèd-pogled Nb *ponujamo predpogled drobcev naših oddaj in filmov*

□ **pogled-ø** 3. s prilastkom kar se pojavi v zavesti kot rezultat a) gledanja, zaznavanja: *pogled na mesto ga je prevzel* b) dojemanja, razumevanja: *pogled po zbranjem gradivu odkriva zanimive značilnosti*

□ **pogled-ø** 5. v prislovni rabi, s prilastkom, v zvezi z v izraža omejitev trditve na določeno: *v tem pogledu ni prav nič boljši od njega*

□ **pogled-ø** 6. nav. ekspr., v prislovni rabi, v zvezi na pogled izraža ocenitev, presojo a) s kratkotrajnim vidnim zaznavanjem: *na pogled bi mu prisodil petdeset let* b) z nekritičnim dojetjem, mišljenjem: *na pogled nerazumljivo dejanje* // v zvezi na prvi pogled izraža, da se dejanje zgodi v kratkem času: *ljubezen na prvi pogled*

□ **pogled-ø** 7. star. vid: *to slepcu ne bo vrnilo pogleda*

□ **pogled-an** *pogledan skozi mikroskop*

pogledán-o *pogledano na hitro, je roman dobro napisan*

pogled-áva-ti pogledovati: *pogledava na uro, če bo še ujel avtobus*

pogled-ová-ti 1. večkrat pogledati: *v zadregi je pogledoval v tla* // večkrat pogledati kam z namenom, da se kaj a) vidi, zazna: *skrivaj je pogledovala goste*; b) ugotovi, spozna: *nestrpnno pogleduje na uro*

pogledov-áje SP *spregovoril je s pridušenim glasom, vseskozi pogledovaje proti vratom* (Gf)

pogledov-án *mimoidoči so sumničavo pogledovani* (Nb)

pogledov-ánje *pogledovanje na zaslonček telefona* (Nb)

pogleduj-óč *oprezno pogledujoč okoli sebe* (Nb)

to-poglád-en publ. tak, ta: *topogledno vprašanje ni umestno*

topoglád-n-o v tem pogledu, glede tega: *topogledno vam ne morem dati nobenih pojasnil*

s-pogládati se pogledati drug drugega, navadno z določenim namenom: *pomenljivo, začudeno se spogledati*

spoglád-ø glagolnik od spogledati se: *opazili so njun spogled*

spoglád-anje SP *spogledanje dveh parov oči* (I)

spogled-áva-ti se spogledovati se: *ljudje so se spogledavali*

spogledlj-áj ekspr. spogled: *ni ji ušel njun spogledljaj*

spogled-ová-ti se 1. večkrat pogledati drug drugega, navadno z določenim namenom: *pomenljivo se spogledovati s kom*

spogledov-ánje [1.] glagolnik od spogledovati se: *po njihovem spogledovanju je sklepal, da nekaj ni v redu*

□ **spogled-ová-ti se** 2. izražati naklonjenost, simpatijo do osebe drugega spola, navadno z opaznim pogledovanjem, vedenjem: *mladi ljudje se radi spogledujejo* // ekspr., v zvezi s s, z izražati naklonjenost, simpatijo do česa sploh: *spogledovati se z naprednimi nazori*

spogled<>-ljív ki izraža naklonjenost, simpatijo do osebe drugega spola, navadno z opaznim pogledovanjem, vedenjem: *spogledljivo dekle* // ekspr. nenavaden, opazen: *ima spogledljivo pričesko*

spogledljív-ec ekspr. spogledljiv človek: *on je velik spogledljivec*

spogledljív-ka ekspr. spogledljiva ženska: *to je prava, velika spogledljivka*

spogledljív-o *spogledljivo pogledovati*

spogledljív-ost lastnost, značilnost spogledljivega človeka: *moti ga njena spogledljivost*

spogledov-ánje [2.] glagolnik od spogledovati se: *ni se zmenil za njeno spogledovanje s fanti* / *ta slog ni prenesel nobenega spogledovanja z realizmom*

spogleduj-óč se SP *z realizmom spogledujoč se portret ženske* (Nb)

v-pogledati SNB pregledati kaj, navadno uradni dokument, z namenom ugotoviti, poiskati kaj: *vpogledati v dokumentacijo*

vpoglád-ø 1. dejanje, ki se uresniči s tem, da se pogleda v kaj z namenom ugotoviti, spoznati vsebino: *dovoliti, omogočiti komu vpogled v uradni spis*

▫ **vpogled-ø 2.** publ., navadno v zvezi z v pogled v kaj, ki omogoča spoznanje notranjih, globljih lastnosti: *to dejstvo, poročilo daje, odpira, omogoča vpogled v dogajanje, stanje* || v zvezi **dobiti, imeti vpogled** globlje (s)poznati kaj: *dobiti, imeti vpogled v poslovanje*
vpogled-ová-ti SNB pregledovati kaj, navadno uradni dokument, z namenom poiskati kaj: *vpogledovati v kartoteko*

▫ **po-glédati 2.** odpreti oči: *dolgo so ga morali buditi, da je pogledal pogled-ová-ti 2.* večkrat odpreti oči: nekaj časa je pogledoval, pa spet zamižal

▫ **po-glédati 7.** ekspr. ugotoviti, spoznati: *pogledati moramo, kako je prav-zaprav z njegovo boleznijo*

▫ **po-glédati 8.** v medmetni rabi izraža a) podkrepitev trditve: *poglej, koliko težav nam delaš;* b) začudenje, presenečenje: *poglej (ga), kako zna, če hoče;* c) nejevoljo, nezadovoljstvo: *poglej ga, bedaka, vse nam bo pokvaril;* č) prošnjo za razumevanje, upoštevanje: *poglej, prijatelj, tako se ne dela z ljudmi*

pre-glédati 1. z gledanjem navadno kritično a) ugotoviti ustreznost, pravilnost česa: *pregledati potne liste;* b) seznaniti se s čim: *pregledati arhiv*

▫ **pregléd-ø 1.** a) glagolnik od pregledati: *začel se je pregled potnih listov*

▫ **pred-pregléd** Nb *tiskanje predpregleda fotografij*

▫ **pregléd-an** *pregledan in potrjen račun*

▫ **preglédan-ec** nav. ekspr. kdor je pregledan: *število pregledancev se je večalo*

nè-preglédan [1.] ki ni pregledan: *na mizi so ležali nepregledani časopisi*

▫ **nèpreglédan-ost** [1.] SP *na občini se zavedajo odgovornosti nepregledanosti igral* (Gf)

pregléd-en¹ ki se da (z lahkoto) pregledati, razumeti: *zelo pregledna razpredelnica*

▫ **preglédn-ica** razpredelnica, tabela: *vpisati v preglednico*

▫ **preglédnič-in** Nb *pregledničine mreže*

▫ **preglédnič-ni** Nb *besedilne in preglednične datoteke*

▫ **é-preglédnica** Nb *vse, kar lahko naredimo z najnovejšo e-preglednico, smo lahko naredili že s starejšimi programi*

▫ **preglédn-o** *pregledno razvrstiti gradivo*

▫ **preglédn-ost** lastnost, značilnost preglednega: *enotnost in preglednost besedila*

▫ **preglédnost-ni** Nb *prometna ogledala so namenjena zagotavljanju minimalne preglednostne razdalje*

▫ **nè-preglédan 1.** ki ni pregledan: *nepregledna tabela*

▫ **nèpreglédn-o** GF *trg na drobno deluje zelo nepregledno*

nèpreglédn-ost [1.] lastnost, značilnost nepreglednega: *nèpreglednost ovinka*

▫ **nè-preglédén** 2. nav. ekspr. ki obstaja v veliki meri: *nèpregledna množica*

nèpreglédn-ost [2.] lastnost, značilnost nepreglednega: *osnovna pomanjkljivost samoizobraževanja je lahko nepreglednost množice novega znanja* (I)

pregléd-ni² nanašajoč se na pregled: *ustanoviti pregledno komisijo*

preglédn-ik knjiž. pregledovalec: *carinski preglédnik*

preglédni<->-ški Nb za vzdrževanje cest skrbi *preglédniška služba*

pregled-ová-ti 1. z gledanjem navadno kritično a) ugotavljati ustreznost, pravilnost česa: *pregledovati carinsko*; b) seznanjati se s čim: *pregledovati knjige na knjižni polici*

pregledov-álec kdor (poklicno) pregleduje: *pregledovalec računov*

pregledov-álka BSJ *podjetje je pregledovalko zamenjalo z drugo* (Nb)

pregledov-ální [1.] nanašajoč se na pregledovanje: *pregledovalna komisija*

pregledováln-ica [1.] prostor za pregled, pregledovanje: *peljati blago v carinsko pregledovalnico*

pregledováln-ik SNB 1. računalniški program za prikazovanje podatkov uporabnikov: *spletni pregledovalnik* [//] računalniški program, navadno v urejevalniku besedil, za odkrivanje tipkarskih in slovničnih napak: *pregledovalnik in urejevalniki* [//] naprava za ploskovno ali prostorsko pregledovanje stanja: *rentgenski pregledovalnik prtljage*

pregledovální<->-ški [2.] Gf *pregledovalniško orodje*

pregledov-án [1.] SP v *pregledovanem gradivu so našli veliko nepravilnosti* (Nb)

pregledován-ec [2.] BSJ *pregledovanec je uvrščen v letni nadzorni program računskega sodišča* (Nb)

pregledov-ánje [1.] glagolnik od pregledovati: *pregledovanje računov*
pregleduj-óč SP *nad njimi jadikujejo založniki, pregledujoči erozijo odstotkov dobička in donosnosti* (Nb)

▫ **pre-glédati** 2. narediti, da se ugotovijo morebitna bolezenska znamenja, povzročitelji bolezni: *zdravnik ga je temeljito pregledal* // narediti, da se z iskanjem ugotovi morebitna navzočnost koga, česa; preiskati: *pregledali so vso okolico, pa ga niso našli*

pregléd-ø 1. b) glagolnik od pregledati: *pregled pacienta je bil zelo zahteven*

CT/-/preglèd Nb [pregled z računalniško tomografijo]: *CT-pregled glave*

UZ/-/preglèd Nb [pregled z ultrazvokom]: *UZ-pregled spodnjega dela trebuha*

ORL/-/preglèd Nb [otorinolaringološki pregled]: *opravljati ORL-preglede*

nàd-preglèd zdravstvena in administrativna kontrola bolnika, pri kateri se ugotavlja upravičenost do nadaljnjega bolniškega staleža: *pri nadpregledu so mu podaljšali bolniški dopust še za en mesec*

pregléd-an *pri šestdesetih ambulantno pregledanih bolnikih na dan je pogovor z njimi skoraj nemogoč, ker vse poteka prehitro*

nè-preglédan [2.] ki ni pregledan: *v ambulanti je bilo še precej nepregledanih bolnikov*

nèpreglédan-ost [2.] SP *nepregledanost žensk je najpomembnejši vzrok za tako pogosto zbolevanje za rakom* (Gf)

pregled-ová-ti 2. delati, da se ugotovijo morebitna bolezenska znamenja, povzročitelji bolezni: *pregledovati bolnika; redno mu je pregledoval srce* // delati, da se z iskanjem ugotovi morebitna navzočnost koga, česa; preiskovati:

pregledovati okolico / *pregledovali so vse potnike*

pregledov-álni [2.] *začel se je pregledovalni obhod po sobah*

pregledováln-ica [2.] prostor za pregled, pregledovanje: *zaradi zasedenosti vseh pregledovalnic, opazovalnih sob in postelj bolnika ni bilo mogoče prepeljati v eno izmed opazovalnic*

preglédov-an [2.] SP *zaradi mravljinčenja v nogah je bila pregledovana pri ortopedu, nevrologu in ginekologu* (Nb)

pregledován-ec [2.] BSJ *pregledovanec nasloni brado na okvir in kamera posname sliko očesnega ozadja* (Gf)

pregledován-ka Gf *stroške posega navedemo v predračunu, ki ga pregledovalec oziroma pregledovanka prejme na željo po opravljenem pregledu*

pregledov-ánje [2.] *pregledovanje brisov materničnega vratu* (Nb)

sám-o-preglédováti Nb [pregledovati lastno telo ali del lastnega telesa zaradi ugotavljanja morebitnih bolezenskih sprememb:] *samopregledovati moda, dojke*

sámopreglédov-ánje SNB *pregledovanje lastnega telesa ali dela lastnega telesa zaradi ugotavljanja morebitnih bolezenskih sprememb: samopregledovanje dojke*

mrlíšk-o-pregléd-ni Nb *mrlíškopregledna služba*

raz-glédati se 1. pogledati na vse strani z namenom, da se kaj vidi, ugotovi: *splezal je na drevo, da bi se razgledal*

razgléd-ø 1. kar je predmet zaznavanja z razgledovanjem, gledanjem: *z vrha hriba je zelo lep razgled*

razgled-išče 1. kraj, prostor, odkoder je dober razgled: *razgledišče nad mestom*

razgléd-ni nanašajoč se na razgled: *postaviti razgledni stolp*

razglédn-ica kartonček s sliko na eni strani za krajša sporočila po pošti: *dobiti, napisati, poslati razglednico*

razglédnič-<>ar BSJ [kdor izdeluje, oblikuje ali zbira razglednice:] *sekcija razgledničarjev v okviru Numizmatičnega društva Slovenije* (Nb)

razglédničarj-ev Nb *razgledničarjeva levica*

razglédničar-ski BSJ [nanašajoč se na razgledničarje:] *Nobena povojna arhitekturna realizacija se še ni uvrstila med razgledničarske motive* (Nb)

razglédničar-stvo BSJ [dejavnost razgledničarjev:] *pravi razcvet je doživelo razgledničarstvo na prelomu 19. in 20. stoletja, ko je imel vsak kraj in že vsaka vas razglednico* (Nb)

razglédnič-ni Nb *razglednične upodobitve Franceta Prešerna*
razglédni<>-ški [1.] nanašajoč se na razglednico: *razgledniška velikost*

razglédnišk-o *razgledniško lepe slike*

3D/-razglédnica Nb *3D-razglednice se spreminjajo, ko jih gledaš iz različnih smeri*

é/-razglédnica Nb [elektronska razglednica]: *brezplačno pošiljanje e-razglednice*

foto-ø-razglédnica Nb [razglednica v obliki fotografije] *fotorazglednica prikazuje središče občestnega naselja na Dravskem polju*

fotorazglédnič-ni Nb *Googlova fotorazglednična baza*

video-ø-razglédnica Nb *videospot je narejen kot videorazglednica*

razglédn-ik 1. razgledni stolp: *na vrhu so postavili razglednik*

▫ **razglédn-ik 2.** ekspr. gora, hrib, s katerega je dober razgled: *Krn je čudovit razglednik*

razglédni<>-ški [2.] [nanašajoč se na mesto, s katerega je dober razgled]: *razgledniška točka* (Nb)

razglédni<>-štvo BSJ *nisi me najela za razgledništvo, ker bi se drugače lahko dvignil z balonom ali zmajem nad pogorje in se do sitega nagledal planinskih lepot* (Nb)

▫ **razglédn-ik** 3. knjiž. izvidnik: *četa je poslala naprej razglednike*
nè-razglédén BSJ *planinska kočja stoji na nerazglednem koncu*
Čavna (Gf)

razgled-ová-ti se 1. gledati na vse strani z namenom, da se kaj vidi,
 ugotovi: *razgledoval se je, kam bi postavil kip*

razgledov-ánje [1.] glagolnik od razgledovati se: *razgledovanje po*
pokrajini

razgleduj-oč se *razgledujoč se po dolini, je zagledal čredo gamsov*

po-razglédati se BSJ *porazgleda se na novo po gorici, a vse je po starem* (Nb)

▫ **raz-glédati** se 2. prilagoditi se gledanju v neugodnih okoliščinah:
saj ni tako temno, samo da se razgledaš

razgled-ová-ti se 2. prilagajati se gledanju v neugodnih okolišči-
 nah: *ko so ugasnile luči, so se nekaj časa razgledovali*

▫ **raz-glédati** se 3. z opazovanjem, proučevanjem seznaniti se s čim, spo-
 znati kaj: *s potovanji se je razgledal po različnih deželah, po svetu*

razgléd-ø 2. obseg izobrazbe, znanja: *bogatiti, pridobiti si razgled*
razgléd-an 1. deležnik od razgledati se: *biti politično, strokovno*
razgledan

razglédan-ost [1.] značilnost razgledanega človeka: *tehnična in*
muzikalna razgledanost (Nb)

kvázi-razglédanost Nb *kvazirazgledanost slovenskega športne-*
ga novinarstva

nè-razglédan [1.] ki ni razgledan, ni poučen: *politično nerazgle-*
dana množica

nèrazglédan-ost [1.] lastnost, značilnost nerazgledanega
 človeka: *politična nerazgledanost* (Gf)

▫ **razgléd-an** 2. ki dosti ve z različnih področij: *razgledan človek*

razglédan-ost [2.] značilnost razgledanega človeka: *njegova raz-*
gledanost nas je presenetila

nè-razglédan [2.] ki ni razgledan, ni poučen: *vplivati na neizku-*
šene, nerazgledane ljudi

nèrazglédan-ec Nb *zaplankani nerazgledanci*

nèrazglédan-ost [2.] lastnost, značilnost nerazgledanega
 človeka: *nerazgledanost ga je pri delu zelo ovirala*

razgléd-en knjiž., redko razgledan: *zelo razgleden človek*

nè-razglédén BSJ *nerazgledni uporabniki* (Gf)

razgled-išče 2. knjiž., redko stališče, gledišče: *glede nekaterih vprašanj*
imamo različna razgledišča

razgled-ová-ti se 3. z opazovanjem, proučevanjem seznanjati se s čim, spoznavati kaj: *razgledovati se po sodobni umetnosti, zgodovini*
razgledov-ánje [2.] glagolnik od razgledovati se: *razgledovanje po strokovni literaturi*

▫ **raz-glédati se** 4. redko poiskati, ogledati se: *razgledati se po primernem zemljišču za sadovnjak*

razgled-ová-ti se 4. redko iskati, ogledovati se: *ko je prišel od vojakov, se je razgledoval po primerni službi*

razgledov-ánje 3. glagolnik od razgledovati se: *razgledovanje razvalin*

spre-glédati¹¹³ 1. postati sposoben gledati: *po operaciji je slepi spregledal*

spregled-ová-ti 1. postajati sposoben gledati: *mladiči že spregledujejo*

▫ **spre-glédati** 2. ugotoviti, spoznati stvar, kakršna dejansko je: *laž so hitro spregledali* // ugotoviti, spoznati pristnost, resničnost človekovega ravnanja: *mati ga je takoj spregledala*

spregléd-ø 1.[a.] glagolnik od spregledati: *spregled namena države* (Nb)

spregléd-ljív [1.] ki se da spregledati: *izmislil si je čim hitrejšo ureditev najožjega središča, da bi naredil vtis, kot da je zelo uspešen – ta poteza je spretna, a spregledljiva* (Nb)

▫ **spre-glédati** 3. ne videti, ne opaziti: *voznik je spregledal prometni znak* // hote ne videti, ne opaziti česa slabega, nedovoljenega: *tisto, kar ga pri dekletu moti, spregleda*

spregléd-ø 1. [b.] glagolnik od spregledati: *zaradi spregleda prometnega znaka je prišlo do nesreče*

spregléd-an [1.] *spregledana napaka*

spregléd-ljív [2.] ki se da spregledati: *spregledljivo opozorilo*

nè-spregledljív [1.] *nespregledljiv je podatek, da so med enajstimi nagrajenci samo trije moški* (Nb)

spregled-ová-ti 2. ne videvati, ne opažati: *spregledovati napake* // hote ne videvati, ne opažati česa slabega, nedovoljenega: *zaradi mladosti so mu spregledovali*

¹¹³ V celotni skupini stopenjskih tvorjenk iz glagola *gledati se* ob izpričanih leksemih s predponskim obrazilom *spre-* SSKJ navaja tudi »manj navadno dvojnice, ki se v knjižnem jeziku umikajo [...]« (kvalifikator tudi) s predponskim obrazilom *izpre-*, ki pa ga korpusno gradivo skoraj ne potrjuje. Zaradi tega stopenjskih tvorjenk s predponskim obrazilom *izpre-* na tem mestu ne navajam.

spregledov-ánje [1.] SP [glagolnik od spregledovati]: *spregledovanje prometnih znakov*

spregleduj-óč SP *vserazumevajoči in spregledujoči vzgojitelji* (Gf)

▫ **spre-glédati** 4. ne postati pozoren na koga, ne upoštevati ga, čeprav ima izredne uspehe, dobro dela: *kritika je mladega igralca spregledala* || ne upoštevati sploh: *spregledal je nekaj pomembnih dejstev*

spregléd-ø 1. [c] glagolnik od spregledati: *moti me spregled temeljne funkcije univerze – ustvarjati razgledanega in samozavestnega posameznika* (Nb)

spregléd-an [2.] *pri izboru je bil spregledan*

spreglédan-ost [2.] *spregledanost dosežkov in pomena sodobnoplesne ustvarjalnosti* (Gf)

spregled-ljív [3.] ki se da spregledati: *gre za pisateljico s specifično in težko spregledljivo biografijo* (Nb)

nè-spregledljív [2.] *založba je postala nespregledljiv igralec na ameriškem knjižnem trgu* (Nb)

spregled-ová-ti [3.] [ne postajati pozoren na koga, ne upoštevati ga, čeprav ima izredne uspehe, dela dobro:] *žirija se ni poklonila kakšni veliki založbi, ampak mali, ki so jo do zdaj sistematično spregledovali* (Nb)

spregledov-ánje [2.] SP [glagolnik od spregledovati:] *problem se kaže v bolj ali manj načrtnem spregledovanju cele vrste pomembnih arhitektov* (Nb)

▫ **spre-glédati** 5. jur. oprostiti od zakonskih predpisov ali obveznosti: *spregledati komu davek, dolg, plačilo šolnine*

spregléd-ø 1. [č] glagolnik od spregledati: *spregled plačila takse*

spregled-ljív [4.] ki se da spregledati: *spregledljiv pogoj*

spregledljív-ost BSJ *spregledljivost izpita* (I)

nè-spregledljív [3.] *nekateri izpiti so nespregledljivi pogoji* (I)

spregled-ová-ti [4.] [večkrat oprostiti od zakonskih predpisov ali obveznosti:] *v pogodbeni službi so spregledovali njene nepričakovane odsotnosti* (Nb)

spregledov-ánje [3.] SP [glagolnik od spregledovati:] *ali poslovanje z nenehnim spregledovanjem obveznosti (do občine, do dobaviteljev vode, energije itd.) ne ustvarja klime, v kateri se drugi gospodarski subjekti ne počutijo enakopravni?* (Nb)

spregleduj-óč SP *ne ravno spregledujoči davkarji* (I)

▫ **u-glédati** zagledati: *ugledati človeka, žival*

ugléd-ø zelo dobro mnenje, ki ga ima več ljudi o kom zaradi njegovih lastnosti, dejanj: *njegov ugled se je povečal*

nè-uglèd Nb *prepiranje in osebno obračunavanje prispevajo k neugledu parlamenta*

ugléd-an *nenadoma ugedano vozilo je izginilo*

ugléd-anje SP *ugledanje mej lastne tolerance* (Gf)

ugléd-en 1. ki ima ugled: *ugleden človek* // ekspr. izbran, boljši: *želi uglednejšo sobo*

uglédn-ež ekspr. ugeden človek: *slovesna večerja za ugledneže*

uglédnež-ev Nb *uglednežev sin*

nè-uglédnež Nb *avtomobilski neuglednež*

uglédn-ik ekspr. ugeden človek: *privrediti sprejem za uglednike*

uglédn-ost lastnost, značilnost ugednega: *uglednost njegove družine*

uglédnost-ni Gf *uglednostni status*

kvázi-uglédén Nb *nespoštovanje zakonov kvaziuglednih državljanov*

nè-uglédén nav. ekspr. ki ni ugeden: *prebiral je povečini dela neuglednih pisateljev* // publ. skromen, preprost: *stanuje v nizki, neugledni hiši*

nèuglédén-ost BSJ *Avtor v svojem tekstu o škodljivosti, nepotrebnosti in neuglednosti slovenskega članstva v Natu ni prepričljiv* (Nb)

vèle-uglédén Nb *veleugleden mestni sodnik*

▫ **ugléd-en** 2. ekspr. velik, precejšen: *ponujajo jim ugedne vsote*

*vz-glédati

▫ **vzgléd-ø** 1. oseba, stvar z zelo izrazitimi, opaznimi lastnostmi, značilnostmi, po katerih (naj) se kdo ravna, jih posnema: *njegov vzgled je bil stric*

▫ **vzgléd-ø** 2. ekspr., navadno v povedni rabi, s prilastkom oseba, stvar, ki ima v veliki meri lastnosti, značilnosti, kot jih določa prilastek: *bil je vzgled skromnega človeka*

vzgléd-ø 3. dejanje, ravnanje, po katerem se kdo ravna, ga posnema: *vzgajati mlade z dobrimi vzgledi*

▫ **vzgléd-ø** 4. knjiž. primer, zgled: *navesti nekaj vzgledov za obravnavano zakonitost*

vzgléd-en zgleden: *bil je vzgleden dijak*

vzglédn-ik star. vzornik: *posnemati vzglednika*

vzglédn-o BSJ *vzgedno reševati dvojezičnost* (Nb)

vzglédn-ost zglednost: *vsebinska zanimivost in vzglednost jezika v romanu*

- vz-gled-ová-ti se** delati, ravnati tako, kakor se vidi pri kom drugem:
vz-gledovati se pri kom
- vz-gledov-ánje** BSJ [glagolnik od *z-gledovati se*]: *vz-gledovanje po ustaljenih formah* (Nb)
- vz-gleduj-óč** *z-gledujoč se po antičnih in cerkvenih vzorih* (Nb)
- za-g-lédati** z gledanjem zaznati: *skozi okno je zagledal nenavaden prizor*
- zag-léd-an** [1.] *prepozno zagledano vozilo*
- zag-léd-an-ost** [1.] stanje zagledanega človeka: *zagledanost ljudi v daljni cilj*
- **zag-léd-an** [2.] *že dolgo je zagledana vanj*
- zag-léd-an-ec** ekspr. kdor je čustveno pozitivno, trajno navezan na kaj: *zagledanec v umetnost*
- zag-léd-an-ost** [2.] stanje zagledanega človeka: ekspr. *dekletova zagledanost v fanta*
- váse-ø-zag-léd-anost** BSJ *gre za poezijo brez patosa, brez samoljubne vasezagledanosti in brez univerzalnih receptov za preživetje* (Nb)
- sám-o-zag-léd-an** BSJ *samozagledan in prepotenten gospod* (Nb)
- sám-o-zag-léd-an-ost** Nb *nekritična samozagledanost domače sodobne umetniške scene*
- zagled-ová-ti se** s predlogom večkrat se zagledati: *zagledoval se je v njihove obraze*
- z-g-lédati** pog. delati, ustvarjati videz, vtis česa: *dobro, slabo z-gledati* // brezoseb. kazati, zdeti se: *z-gleda, da bo lepo vreme*
- z-g-léd-ø** 1. dejanje, ravnanje, po katerem se kdo ravna, ga posnema: *sledili so njegovemu z-gledu in sedli*
- ánti-z-g-léd** Nb *prevod je popoln antizgled, je primer, kako se ne sme prevajati* (I)
- **z-g-léd-ø** 2. oseba, stvar z zelo izrazitimi, opaznimi lastnostmi, značilnostmi, po katerih (naj) se kdo ravna, jih posnema: *oče mu je z-gled*
- z-gled-ová-ti se** 1. delati, ravnati tako, kakor se vidi pri kom drugem: *z-gledovati se po bratu*
- z-gledov-ánje** glagolnik od *z-gledovati se*: *v pesmih je opaziti z-gledovanje po starejših pesnikih*
- z-gleduj-óč** *z-gledujoč se po antičnih in cerkvenih vzorih* (Nb)
- mikro-ø-z-g-léd** *posnemanje takega tipa kapitalizma z ostrim razslojevanjem družbe je nevarno – svež mikrozgled je nekdanja Vzhodna Nemčija*
- próti-z-g-léd** Nb *Rimljani so bili protizgled*

▫ **zglèd-ø** 3. ekspr., navadno v povedni rabi, s prilastkom oseba, stvar, ki ima v veliki meri lastnosti, značilnosti, kot jih določa prilastek: *odnos med njimi je zglèd prijateljstva*

▫ **zglèd-ø** 4. stvar, enota, po kateri se lahko neposredno pokaže, po nazori kak širši, splošnejši pojem: *podkrepi kaj z zgledi*
zgléd-en ki ima zaželeno, potrebne lastnosti, značilnosti v taki meri, da je vreden zgledevanja, posnemanja: *zglèden delavec*

zglédn-ik knjiž., redko vzornik: *postati komu zglèdnik*

zglédn-o *zglédno opravljati*

zglédn-ost lastnost, značilnost zglèdnega: *njegova delovna zglèdnost*

daljn-o-gléd-ø optična priprava, ki navidezno približa predmet: *pogledati skozi daljnogled*

daljn-o-gléd-ni pridevnik od daljnogled: *daljnogledne leče*

drobn-o-gléd-ø optična priprava za opazovanje zelo majhnih, s prostim očesom nevidnih stvari; mikroskop: *opazovati celice pod drobnogledom*

drobn-o-gléd-en 2. ki drobno gleda: *drobnogleden možic*

drobn-o-gléd-ni 1. nanašajoč se na drobnogled; mikroskopski: *drobnogledne raziskave*

drzn-o-gléd-ø knjiž. ki drzno gleda: *spomnil se je na tistega drznoglednega oficirja*

kriv-o-gléd-ø ekspr. škilast: *krivogleda ženska*

križem-ø-gléd-ø ekspr. škilast: *križemgleda ženska*

ostr-o-gléd-ø ki ostro, bistro gleda: *ostrogleda ptica*

rad-o-gléd-en knjiž. ki rad gleda, opazuje: *njegove radogledne oči niso bile prikrajšane za lepoto starodavnega mesta* // *radoveden: skrival se je pred pogledi radoglednih žensk*

srep-o-gléd-ø¹¹⁴ ekspr. ki srepo gleda: *srepogled človek; srepogleda kača*

votl-o-gléd-ø ekspr. ki gleda z globoko udrtimi, praznimi očmi: *votlogledo bitje*

zvezd-o-gléd-ø 1. knjiž. astrolog: *ravnati se po nasvetu zvezdogleda*

zvezd-o-gléd-ø 2. knjiž. astronom: *opazovalnica srednjeveških zvezdogledov*

zvezd-o-gléd-ø [3.] zool. majhna sladkovodna riba z vitkim, proti repni plavuti zelo zoženim telesom in z brki v ustnem kotu, *Gobio uranoscopus*

¹¹⁴ Tvorjenka je zabeležena tudi znotraj besedotvornega sestava *srep* 1.

ločiti in ločiti 3. videti, občutiti različnost med čim: *ne ločim užitnih in strupenih gob; dovolj je star, da bi lahko ločil, kaj je dobro in kaj slabo* || z oslabljenim pomenom izraža navzočnost, obstojanje česa različnega: *nekatera narečja ne ločijo več padajoče in rastoče intonacije*

loč-ílني [2.] s katerim se loči: *spoznati kaj po ločilnih znakih*

loč-ílo 2. knjiž., redko kar loči, ločuje: *ločilo dobrega in slabega*

loč-ljív [3.] ki se da ločiti: *policisti, ki bodo kontrolirali zeleno mejo, bi bili z drugačnimi uniformami ločljivi od drugih policistov* (Nb)

nè-ločljív ki se ne da ločiti: *glasovi v daljavi so bili neločljivi od streljanja*

do-ločiti in do-lóčiti 2. na podlagi znakov, podatkov postaviti kaj v kako skupino, okvir: *določiti pasmo živali; določiti krvno skupino*

dolóč-a-ti 2. na podlagi znakov, podatkov postavljati kaj v kako skupino, okvir: *določati pasmo živali; določati krvne skupine*

dolóč-anje [2.] glagolnik od določati: b) *mikroskopsko določanje rudnin*

sò-dolóčati knjiž. skupaj s čim določati: *ti faktorji so tudi sodoločali njegov odnos do življenja*

sòdolóč-en Nb *svet kot odprt horizont vsega možnega izkustva je torej bistveno sodoločen s prostorom in časom*

sòdoloč-evá-ti Nb *pri tem mu je uspel zanimiv kroki tega, kar je sodoločevalo podobo človeka*

dolóč-en podan tako, da se ne da dvomiti o tem, kaj izraža: *misel je dobivala določnejšo obliko*

določén-ost lastnost, značilnost določenega: *določenost pravil*

določn-ica Nb *eros je upesnil kot naravno moč in dragoceno določnico človekovega življenja*

določn-o stvari je treba določeneje razmejiti

nè-dolóčen¹ ki ni določen: *nedoločena krvna skupina*

nèdolóčn-ik lingv. glagolska oblika, navadno s končnico -ti ali -či: *nedoločnik in namenilnik*

nèdolóčni<->-ški nanašajoč se na nedoločnik: *nedoločniška osnova, pripona*

nèdolóčen-ost lastnost, značilnost nedoločenega: *zaradi nedoločenosti roka se je delo zavleklo*

nè-dolóčen² ki ni določen, ni jasen: *obleka nedoločne barve*

nèdolóčn-ost lastnost, značilnost nedoločnega: *nedoločnost njegovih izjav*

določ-evá-ti [2.] določati: *določevati želodčno kislino*

določev-álec [2.] [kdor kaj določa]: *določevalec gob pri Gobarski zvezi Slovenije* (Nb)

določev-álen s katerim se določa: *določevalen način*, ♦ biol., min.
določevalni ključ

določev-ánje glagolnik od določevati: *določevanje sladkorja v krvi*
določuj-óč *določujoči znaki*

določí-tev [2.] glagolnik od določiti: *b) časovna določitev umetnostnega spomenika*

določítv-eni pridevnik od določitev: *določitvena ocena potresne nevarnosti določa vrednost posameznega potresnega parametra* (Nb)

določ-ljív [2.] ki se da določiti: *določljiv pomen*

določljív-ost lastnost, značilnost določljivega: *določljivost pojava*

nè-določljív ki se ne da določiti: *predmet nedoločljive barve*

nèdoločljív-ost lastnost, značilnost nedoločljivega:
nedoločljivost pojavov

raz-ločítí in **raz-lóčiti** 2. videti, občutiti različnost med čim: *ni razločil rdeče barve od oranžne; težko je bilo razločiti, kaj je dobro in kaj slabo*

razlóč-ek 1. kar kaže na neenakost med primerjanimi stvarmi: *razloček v barvi, obliki | pomenski razločki med besedami*

razloč-evá-ti 2. videti, občutiti različnost med čim: *razločevati barve; črke, pisane s tem strojem, težko razločujemo od tiskanih* || z oslabljenim pomenom izraža navzočnost, obstajanje česa različnega: *ta narečja več ne razločujejo padajoče in rastoče intonacije*

razločev-álni [3.] *namen prve faze je bil izboljšati sposobnosti razločevalnega poslušanja, izražanje z gibno ter drugo neverbalno dejavnostjo, da bi dosegli sproščenost in motiviranost učencev* (Nb)

razločeváln-ik Nb *pomenski razločevalnik* (I)

razločeváln-ost SP *grb prispeva k razločevalnosti naše od slovaške in ruske zastave* (Nb)

razločev-ánje [2.] glagolnik od razločevati: *sposobnost razločevanja barv*

nè-razločevánje Nb *nerazločevanje med obema tipoma oseb*

razločuj-óč *govoril je zmedeno, ne razločujoč bistveno od nebitvenega; razločujoči znaki*

ločiti in **lóčiti** 4. videti kaj kot posameznost: *s hriba sem ločil posamezne ljudi na polju; kljub mraku je ločil predmete v sobi*

loč-ljív [4.] ki se da ločiti: *najmanjša ločljiva razdalja na filmu v mikronih | je enaka polovični zaslonkini številki* (Gf)

ločljiv-ost 2. fiz. količina, ki pove, v katerem primeru se še razločujejo podrobnosti pri opazovanju skozi optično pripravo: *ločljivost daljnogleda, mikroskopa* // SNB 1. število slikovnih točk, ki jih naprava za predstavitev podatkov prikaže uporabniku; resolucija (1): *ločljivost zaslon*

▫ **ločljiv-ost 2.** SNB število slikovnih točk, ki sestavljajo fotografijo, videoposnetek; resolucija (2): *ločljivost slike*

iz-ločiti se in **iz-lóčiti se** ekspr. pokazati se v obrisih: *iz megle se je izločila zasnežena hiša*

raz-ločiti in **raz-lóčiti 1.** videti, slišati kaj kot posameznost: *slišal je govorjenje, a ni mogel razločiti posameznih besed* // z gledanjem, poslušanjem jasno zaznati: *v daljavi je že lahko razločil obris koč*

razlôč-a-ti razločevati: *s prostim očesom tega ne moremo razločati*

razlôč-en 1. ki se dobro vidi ali sliši: *govori z razločnim glasom*

razlôčn-o *razločno slišati, videti*

razlôčn-ost lastnost, značilnost razločnega: *razločnost izgovarjave, pisave*

nè-razlôčen ki ni razločen, ni jasen: *govori z nerazločnim glasom*

nèrazlôčn-o^[1] *nerazločno govoriti, pisati; nerazločno videti*

nèrazlôčn-o^[2] *zašepetal je nekaj nerazločnega*

nèrazlôčn-ost lastnost, značilnost nerazločnega: *nerazločnost govorjenja*

pre-razlôčen preveč razločen, jasen: *glasovi so bili prerazločni*

▫ **razlôč-en 2.** knjiž. ki se da razločiti; razločljiv: *stemnilo se je in drevje je bilo komaj razločno*

razlôčn-ica SNB *med sodobnostjo in na primer glasbo 19. stoletja leži kontekstualno-zgodovinska razločnica* (Nb)

razlôč-evá-ti 1. videti, slišati kaj kot posameznost: *s hriba je dobro razločeval ljudi na dvorišču* // z gledanjem, poslušanjem jasno zaznavati: *stemnilo se je in ni mogla več razločevati njegovega obraza*

razlôčev-ánje [1.] glagolnik od razločevati: *razločevanje glasov v množici*

razlôči-tev glagolnik od razločiti: *natančna razločitev med temi področji ni mogoča*

razlôč-ljív ki se da razločiti: *razločljivi glasovi, znaki*

razlôčljiv-ost SP *televizija visoke razločljivosti* (Nb)

visok-o-razlôčljivost-ni Nb *visokorazločljivostni posnetek*

nè-razlôčljiv 2. star. nerazločen, nejasen: *nerazločljivo šepetanje*

nèrazlôčljiv-ost *nerazločljivost joka in smeha*

loviti 5. ekspr. prizadevati si kaj videti ali slišati: *lovil je na ušesa, kaj govorijo* // naravnnavati ustrezno pripravo, da bi se kaj slišalo: *sedel je pred radijskim aparatom in lovil poročila*

lov-ěč fotoreporterji so raztreseni po svetu, loveč podobe v begunskih taboriščih (Nb)

lovlj-ěnje glagolnik od loviti: *lovljenje različnih obrazov Bohinjskega jezera* (Nb)

na-loviti z lovljenjem priti do določene količine česa: ● ekspr. *spotoma je nalovil to in ono* izvedel

u-loviti 2. ujeti: *uloviti klic na pomoč*

ulov-ljiv na štirih posebnih prosojnih materialih se ustvarjajo komaj vidno ulovljive podobe (Nb)

mečkáti 5. nav. slabš. ljubkovalno prijemati, tipati koga, navadno žensko: *začel jo je mečkati*

mečk-ánje glagolnik od mečkati: *v kuhinji ga je presenetil med slačenjem in mečkanjem svoje punce* (Nb)

mečkáti se [3.] *strastno sta se poljubljali in se mečkali ter se nista menili za mimoidoče sprehajalce*

pre-mečkáti ● slabš. otroci so premečkali vse mačke pretipali, otipali

premečk-án Nb *potni list je bil že ves premečkan*

méríti 3. nav. ekspr., navadno s prislovnim določilom gledati, ogledovati: *meril je tujca od nog do glave*

po-méríti 4. star. premeriti (z očmi): *tujca je pomeril od nog do glave*

pre-méríti 3. nav. ekspr., navadno s prislovnim določilom (na hitro) pogledati, ogledati: *premeril jo je od nog do glave*

motríti 1. preh., raba peša z gledanjem dojemati, zaznamovati vsebino česa; opazovati, gledati: *s kritičnim pogledom je motril pohištvo* // s prislovnim določilom presojeti, ocenjevati: *motriti kaj s stališča potreb, z dveh vidikov*

motr-ěč [ki z gledanjem dojema zaznamuje vsebino česa] *stopam po mestu, motreč izložbe*

motr-ěn [ki je opazovan] *premikati motreni predmet*

motr-ěnje glagolnik od motriti: *motrenje narave, življenja*

- motr-ilec** raba peša opazovalec, gledalec: *pozoren motrilec bi lahko odkril več*
- pre-motríti** [1.] raba peša ogledati si, pogledati: *premotriti koga od glave do pete*
- premotr-íva-ti** [1.] raba peša opazovati, gledati: *nekaj trenutkov ga je radovedno premotrivala*
- [□]**pre-motríti** [2.] s prislovnim določilom presoditi, oceniti: *hitro, kritično je premotril ves položaj*
- premotr-í-tev** BSJ *kritična premotritev pretekle sezone* (Nb)
- premotr-íva-ti** [2.] s prislovnim določilom presojeti, ocenjevati: *začel je trezno premotrívati nevarnosti*
- raz-motríti** [1.] raba peša ogledati si, pogledati: *učenci naj natančno razmotrijo predmet, ki ga bodo risali*
- razmotr-íva-ti** [1.] raba peša opazovati, gledati: *pozorno razmotrivati kip*
- razmotrív-anje** [1.] glagolnik od razmotrivati: *razmotrivanje okolice*
- [□]**raz-motríti** [2.] premisliti, razmisliti: *razmotriti o umetnosti*
- razmotr-íva-ti** [2.] preišljevat, razmišljati: *razmotrivati o bistvu življenja*
- razmotrív-anje** [2.] glagolnik od razmotrivati: *razmotrivanje o bistvu umetnosti*
- [□]**raz-motríti** [3.] presoditi, oceniti: *razmotriti nastali položaj*
- razmotr-íva-ti** [3.] presojeti, ocenjevati: *razmotrivali so nastali položaj*
- razmotrív-anje** [3.] glagolnik od razmotrivati: *kritično razmotrivanje nastalega položaja*

oprézati 1. gledati kaj z določenim namenom, navadno skrivoma, pritajeno: *oprezati skozi okno*

- oprèz-ø** 1. knjiž., redko previdnost, pazljivost: *natančnost in oprez pri delu / hodil je z velikim oprezom*
- oprèz-ø** 2. knjiž., redko, v zvezi biti na oprezu opazovati, oprezovati: *ne moremo na vrt po bruske, ker je gospodar stalno na oprezu*
- oprèz-anje** [1.] glagolnik od oprezati: *oprezanje skozi ključavnico* (Nb)
- oprèz-en** previden, pazljiv: *človek mora biti oprezen*
- oprèzn-ež** ekspr. previden, pazljiv človek: *prevelik opreznež je*
- oprèzn-o** *oprezno ravnati s čim*
- oprèzn-ost** previdnost, pazljivost: *delo zahteva veliko natančnost in opreznost*
- nè-oprèzen** redko nepreviden, nepazljiv: *do nesreče je prišlo, ker so bili delavci neoprezni*

- nèoprézen-o** neoprezno ravnati s čim
nèoprézen-ost SP *lahkomiselna neopreznost nekaterih ljudi* (Nb)
- oprez-ová-ti** tudi **opréz-ova-ti** 1. gledati kaj z določenim namenom, navadno skrivoma, pritajeno: *oprezovati iz skrivališča, izza ogla*
- oprezováj-e** *hoditi, oprezovaje na vse strani*
- oprezov-ánje** tudi **oprézov-anje** glagolnik od oprezovati: *navadila se je na nenehno oprezovanje okoli hiše*
- oprezuj-óč** *vstopil je, previdno oprezujoč okoli sebe; oprezujoč lovec*
- oprezujóč-e** *oprezujoče se je zagledal v temo*
- oprez-úh** BSJ *oprezuhi z oken* (Nb)
- oprezú<>-ški** Nb *oprezuško občinstvo jih opazuje z rahlim občutkom krivde in zgražanja*

pazíti in páziti 4. biti kje z namenom ugotoviti, zaznati kaj: *pazil je, kdaj se bo mati vrnila*

- paz-ěč** *stal je negibno, pazeč na vsak šum*
- o-pazíti** in **o-páziti** 1. z gledanjem zaznati: *opazil ga je že pri vhodu* // zaznati sploh: *opazili so, da zdaj slabše sliši* // zaznati, da kaj je, obstaja: *opaziti spremembo*
- opáz-en** ki se da opaziti: *komaj opazen smehljal* // nav. ekspr. ki se zelo razlikuje od navadnega, običajnega: *opazna obleka*
- opázn-o** *opazno se oblačiti, vesti*
- opázn-ost** lastnost, značilnost opaznega: *opaznost vpliva*
- nè-opázen** ki ni opazen: *neznatna, neopazna napaka*
- nèopázn-ež** Gf *neopaznež brez referenc*
- nèopázn-o** *neopazno oditi*
- nèopázn-ost** lastnost, značilnost neopaznega: *zaradi neopaznosti posmeha si je njegove besede napačno razlagal*
- pre-opázen** Nb *bala se je kakšne »divje« barve las, s katero bi bila preopazna*
- opáz-ka** 1. krajša, mimogrede izrečena misel, mnenje, ki izraža navadno negativen, odklonilen odnos do česa: *opazka leti, meri nanj; ta opazka je bila namenjena prav vam*
- opázk-ica** Gf *dovoliti si opazkico*
- opáz-ka** 2. knjiž. opomba: *uredništvo je dodalo nekaj opazk*
- opaz-ljív** opazen: *opazljiva napaka*
- opazljív-o** *komaj opazljivo se je nasmehnil*
- né-opazljív** neopazen: *na zunaj neopazljiva bolezen*

nèopazljív-o *neopazljivo se bližati*

opaz-ová-ti 1. z gledanjem zaznavati: *opazovati izložbe, mimoidoče* // zaznavati sploh: *z žalostjo je opazoval, kako izginjajo ljudski običaji*

opazov-áje [1.] *opazovaje od daleč je bilo videti, kot da se derviši vrtijo usak okrog svojega (namišljenega) vretena* (Nb)

opazov-ánje [1.] glagolnik od opazovati: *opazovanje narave, zvezd*
opazuj-óč [1.] *opazujoč sončni zahod* (Nb)

▫ **opaz-ová-ti** 2. gledati kaj načrtno, z določenim namenom: *opazovati pod, z mikroskopom*

opazov-áje [2.] *opazovaje naravne pojave, je prišel do teh dognanj*

opazov-álec 1. kdor opazuje: *otroci so mislili, da nimajo opazovalca*

opazovalč-ev BSJ *opazovalčev pogled dobesedno bega po prostoru* (Gf)

▫ **opazov-álec** 2. kdor je določen, da z opazovanjem ugotavlja položaj, stanje česa: *Organizacija združenih narodov je poslala na mejo svoje opazovalce*

opazoval<->-ski BSJ *člani opazovalske delegacije* (Nb)

évro-ø-opazoválec Nb *med sedmimi evroopazovalci so potrdili le eno žensko* (I)

opazov-álka [1.] ženska oblika od opazovalec: *skrita opazovalka prizora*

▫ **opazov-álka** [2.] ženska oblika od opazovalec: *ministrica za gospodarstvo se je zasedanja sveta Unije udeležila kot opazovalka*

évro-ø-opazováлка Nb *izmed sedmih kandidatov so edino v okviru ene politične organizacije, in še tam pod to kvoto, izbrali evroopazovalko*

▫ **opazov-álka** [3.] [kandidatka za članico kakega združenja, organizacije:] *Hrvaška je na sestanku sodelovala kot opazovalka* (Nb)

opazov-ální nanašajoč se na opazovanje: *opazovalna lina*

opazovaln-ica poslopje, prostor za opazovanje: *postaviti, urediti opazovalnico*

opazov-alíšče kraj, prostor za opazovanje: *urediti si opazovališče*

opazov-án *opazovan predmet*

opazován-ec kdor je opazovan: *med opazovanci so izbrali prav njega*

opazován-ka BSJ *pri treh od 21 opazovank, ki so jim ob pomoči estrogena znižali raven testosterona, je prišlo do popolne ozdravitve bulimije* (Nb)

nè-opazován ki ni opazovan: *iskal je priložnost, da bi jo neopazovan pogledal*

opazov-ánje [2.] *to odkritje je bilo rezultat dolgoletnih opazovanj*
opazuj-óč [2.] *pazljivo opazuječ okolico, se je četa premikala dalje*
sám-o-opazováti Nb *slovenska politika, se zdi, se ni sposobna kritično samoopazovati*

sámoopazov-ánje knjiž. opazovanje lastnih čustev, hotenj ali misli: *pisateljevo izhodišče v tem delu je samoopazovanje*
sámoopazov-álni SP *samoopazovalno razčlenjevanje osebnosti*
sámoopazováln-o SP *samoopazovalno razčlenjevati*
sámoopazuj-óč Gf *samoopazujoča analiza*

opáz-ati z gledanjem zaznavati: *človeško oko opaža mnogo več kot živalsko* // zaznavati sploh: *opaža, da mu pojemajo moči* // zaznavati, da kaj je, obstaja: *opažati napake, pomanjkljivosti*

opáz-an SP *kot najpogostejše opažane dolgotrajne posledice intenzivnega uživanja večjih količin kanabisa navajajo utrujenost, topost, brezbriznost itd.* (Nb)

opáz-anje 1. nav. mn. kar se doseže z opazovanjem, raziskovanjem: *opažanja so potrdila precejšen del njegovih trditev*

□ **opáz-anje** 2. glagolnik od opažati: *opažanje negativnih pojavov v razvoju družbe*

nè-opážanje BSJ *neposlušanje ali neopažanje je pogosto vzrok za prepir* (Gf)

opáz-en [1.] *ko je videl, da je opažen, je stopil bližje*

opáž-en-ost SP *z opozorilnimi signali oz. lučmi ali drugimi kombiniranimi svetlobno-zvočnimi oddajniki na tovornih vlakih, ki bi resnično pripomogli k njihovi večji opaženosti* (Nb)

nè-opáž-en¹ [1.] navadno v povedni rabi ki ni opažen: *neopažen je odšel od doma*

nèopáž-en-o *neopaženo priti, zbežati*

□ **o-pazítí** in **o-páziti** 2. knjiž. postati pozoren na koga zaradi izrednih uspehov, dela: *mladega umetnika so kmalu opazili*

opáz-en [2.] *kot slikar je že opažen*

opáž-en-ost SP *opaženost oglasov* (Nb)

nè-opáž-en¹[2.] navadno v povedni rabi ki ni opažen: *njegovi pesniški poskusi so bili neopaženi*

nèopáž-en-ost BSJ *neopaženost v političnem prostoru* (Gf)

po-pazítí in **po-páziti** krajši čas paziti: *obšel je sadovnjak in popazil, da bi ga kdo iz hiše ne videl*

pri-pazítí in **pri-páziti** redko popaziti: *malo pripazi, da kdo ne pride*

pripáz-ka knjiž., redko opazka, pripomba: *s to pripazko je končal svoj govor*

- | **za-pazíti** in **za-páziti** opaziti: *pred hišo je zapazil neznanca*
- | **zapáží-a-ti** opažati: *zapažati luči v daljavi*
- | **zapáží-anje** opažanje: *zapisovati svoja zapažanja*
- | **zapáží-en**^[2] *zapažena bulica na dojki* (Nb)
- | **nè-zapážen** BSJ *objava članka je ostala skoraj nezapažena* (Nb)
- | **zapáží-enje** BSJ *v imenu stranke bom dal določena zapažanja, poglede in predloge* (Nb)

percipírati 1. psih. čutno dojemati predmetni svet; zaznavati: *percipirati besede, govor*

- | **percipír-an** SP *pri bralcu je treba razvijati vizualni razpon, tj. povečati število percipiranih besed v času mirovanja učesa* (Gf)

percipírati 2. knjiž. dojemati, spoznavati: v takem zaprtem sistemu ni mogoče percipirati družbe v njeni celoti

- | **percipír-an** SP *biti percipiran kot manjšina* (Nb)
- | **percipír-anje** SP *percipiranje stvarnosti* (Nb)

skenírati 3.// SNB *ekspr.* pozorno, kritično opazovati: *Trener bo bržkone skeniral tekmo s tribune*

- | **skenír-anje 3.**// SNB *ekspr.* pozorno, kritično opazovanje: *Po skeniranju okolice sem ugotovila, da je še vse na istem mestu*
- | **po-skenírati** [2.] SNB *v Sloveniji se mudi »predhodnica« iz ZDA, ki naj bi poskenirala položaj v Sloveniji in na podlagi ugotovitev pripravila program obiska v Sloveniji* (Gf)
- | **pre-skenírati** Gf *nič posebnega ni, če te človek, namesto da bi odzdravil, premeri od nog do glave in te neusmiljeno preskenira*
- | **preskenír-an** *biti vzdolž in povprek preskeniran* (I)

slíšati 1. s sluhom zaznavati: *govóri glasneje, da bomo slíšali* // nepreh. biti sposoben dojemati zvoke, glasove: *vedno slabše slíš*

- | **slíš-áj** SP *neobč. približati se komu na slíšaj* |na zelo majhno razdaljo|
- | **slíš-an:** *pogosto slíšan očitek*

- nè-slišán** ki se (še) ni slišal: *neslišán klic*
nèslíšán-o: *dajem glas neslišanim in nerazumljenim* (Nb)
nèslíšán-ost SP *trenutki neslišanosti* (Nb)
- sliš-ánje** SP *slišanje Dvořákove glasbe* (Nb)
- sliš-ěč**: *razlike v razvoju govora gluhih in slišecih otrok*
slišěč-i SNB kdor sliši: *od gluhih sem se naučila opazovati stvari, ki so za slišече popolnoma samoumevne*
- sliš-en** ki se da slišati: *vidni in slišni znaki*
slišn-o SP *komaj slišno govoriti, stokati*
slišn-ost lastnost, značilnost slišnega: *slišnost in razumljivost igralčevega govorjenja*
brez-slišén neslišen: *dihanje je bilo skoro brezslíšno*
brezslíšn-o: *brezslíšno je odšla*
- nè-slišén** ki se malo ali nič ne sliši: *neslišén let letala*
nèslíšn-o SP *neslišno se bližati čemu*
nèslíšn-ost SP *ravno otroci so tista skupina, ki v okviru naše države nimajo svojega zagovornika, pa bi ga zaradi svoje neslišnosti in nemoči pravzaprav prvi potrebovali* (Nb)
- do-slišáti** BSJ *doslišáti vaščane* (Nb)
doslíš-ni nanašajoč se na oddaljenost, v kateri se da kaj (razločno) slišati: *biti v doslišni bližini*
- iz-slišáti** BSJ *izslišáti frekvence* (Nb)
- pre-slišáti** 1. s sluhom ne dojeti: *preslišáti vprašanje*
preslíš-an [1.] SP *preslišáne besede* (Nb)
nè-preslišán [1.] BSJ *Ni pa ostalo nepreslišáno njegovo povabilo, ki je izzvenelo skorajda kot prošnja, naj jim vsi upniki pri tem pomagajo* (Nb)
preslíš-anje [1.] SP *preslišáanje zvočnega signala* (Gf)
preslíš-ěvá-ti [1.] BSJ *zaradi njegovega tihega glasu že od nekdaj preslíševali* (Nb)
- za-slišáti**¹ 1. s sluhom zaznati: *dvignil je slušalko in zaslišál ženski glas*

slišáti 2. seznaniti se s čim s poslušanjem: *hotel je slišáti še bratovo mnenje* // izvedeti kaj iz pripovedovanja ljudi: *ali ste že slišáli novico*

- pre-slišáti** 2. ekspr. zavestno sprejeti kako izjavo, navadno neprijetno, brez odziva: *preslišáti žalitev*
preslíš-an [2.] SP *Bilo pa je slišáti kar nekaj preslišánih pozivov k debati* (Gf)

nè-preslišán [2.] BSJ *nepreslišana žaljivka* (Gf)

presliš-anje [2.] SP *preslišanje poziva sindikatov* (Gf)

presliš-evá-ti [2.] BSJ *temo, ki je najbolj zanimala novinarje, so politični vodje EU pred kamerami namerno presliševali* (I)

pre-slišati 3. ekspr. postati deležen razmeroma veliko neprijetnih trditev, besed: *veliko ostrih besed, očitkov je moral preslišati na ta račun*

u-slišati narediti, da kdo dobi, doseže, kar prosi, želi: *prosil je tako dolgo, da so ga uslišali*

usliš-an SP *želja biti slišan in uslišan* (Nb)

uslišán-ost BSJ *želja po uslišanosti* (Nb)

nè-uslišán ki ni uslišan, ni izpolnjen: *neuslišane prošnje, želje*

nèuslišán-ost BSJ *stremljenja, obsojena na neuslišanost* (Nb)

usliš-anje glagolnik od uslišati: *uslišanje prošnje*

nè-uslišanje BSJ *neuslišanje upravičenih zahtev nekdanjih varčevalcev* (Gf)

usliš-evá-ti delati, da kdo dobi, doseže, kar prosi, želi: *usliševal je vse, ki so ga kaj prosili*

za-slišati¹ 2. seznaniti se s čim s poslušanjem: *ko so zaslišali, kakšna je cena, so bili presenečeni*

*zasliš-an

nè-zasliš-an ekspr. ki se pojavlja v visoki stopnji, v močni obliki: *dosegel je nezaslišán uspeh // nenavaden, čuden: takrat so se godile nezaslišane stvari // z oslabljenim pomenom poudarja pomen samostalnika, na katerega se veže: nezaslišán lenuh*

nèzaslišán-ost ekspr. izrednost, nenavadnost: *slutil je nezaslišánost znanstvenikovih odkritij // neprimerno, nedostojno dejanje: storiti nezaslišánost*

slíšati 3. v medmetni rabi izraža a) opozorilo na to, kar se oglasi, zasliši: *sliši, kako dežuje* b) omiljen ukaz, željo, spodbujanje: *sliši, kaj ti pravim* c) podkrepitev trditve: *to je naše dvorišče, sliši, naše* č) nejevoljo, nezadovoljstvo: *ga sliši, kako vse besede nalašč narobe razume* d) prošnjo za razumevanje, upoštevanje: *sliši, kako naj se ne jezim nate*

slútiti in **slútiti** 3. nav. ekspr. nejasno, nedoločno zaznavati: *vrhove gor v daljavi komaj slutimo*

slut-èč na daljnem obzorju komaj sluteč *julijske velikane* (Gf)

slút-en komaj sluteni *atomi sonca* (Nb)

na-slutíiti in **na-slútiti** nekoliko zaslutiti: *na sliki je mogoče naslutiti tedanji ptujski Slovenski trg* (Nb)

za-slutíiti in **za-slútiti** 3. nav. ekspr. nejasno, nedoločno zaznati: *zaslutiti obrise gor v daljavi | psi so nas že zaslutili* zavohali

| **zaslút-en** Gf *iskalci že zaslutenih lepot*

sprémjljati 4.¹¹⁵ z gledanjem, poslušanjem dojemati, zaznavati vsebino česa: *spremljati film, predavanje, razlago* // sproti se seznanjati s čim: *spremljati politično dogajanje*

| **sprémjlj-an** *celodnevno spremljanje in nadzorovanje življenja nekaj ljudi po kamerah se mogoče komu zdi dobra ideja, dokler ni spremljan sam* (Nb)

| **nè-sprémjljan** Nb *nespremljano testiranje učinkov gensko spremenjene hrane*

| **sprémjlj-anje** [2.] glagolnik od spremljati: *celodnevno spremljanje in nadzorovanje življenja nekaj ljudi po kamerah se mogoče komu zdi dobra ideja, dokler ni spremljan sam* (Nb)

| **nè-sprémjljanje** Gf *uporaba mobilnega telefona med vožnjo, nespremljanje prometa*

| **spremlj-evá-ti** star. spremljati: [*spremljeval jo je domov | spremljevati koga na klavirju*]¹¹⁶

| **spremljev-álec** [2.] [kdor z gledanjem, poslušanjem dojema, zaznava vsebino česa:] *spremljevalec oddaje* (Gf)

| **spremljev-álka** *kritična spremljevalka dogajanj okoli sebe in v svetu* (Gf)

| **po-sprémjljati** // knjiž. spremljati: ● ekspr. z očmi je pospremljala vlak gledala je za njim

¹¹⁵ Dejansko gre za tvorjenko iz dovršnega glagola *spremiti*, vendar pomenov v sodobnem jeziku ne bi mogli povezati, zato se glagol pojavi kot besedotvorno izhodišče.

¹¹⁶ Gre za glagol, ki je že v SSKJ-ju označen s kvalifikatorjem star., zato ni mogoče najti aktualnih zgledov za ta pomen. Glagol *spremljevati* je bil v besedotvorni sestav umeščen zgolj kot nujen element za prikaz tvorjenke *spremljevalec*, za katerega pa v gradivu (Gf) najdemo pomen 'kdor z gledanjem, poslušanjem dojema, zaznava vsebino česa'.

sršéti 2.//¹¹⁷ ekspr. jezno gledati: *sršeti izpod čela / nepremično je sršel v zid*

| srš-ěč *sršeč pogled*

| za-sršéti 2.// ekspr. jezno, nejevoljno se zagledati: *ustavil se je in zasršel vanj*

stréči 8. star. prestrezati, loviti: *streči šume / pazljivo je stregla na besede / stregel je njenemu pogovoru* prisluškoval

| pre-stréči 5.// zaznati zlasti s sluhom: *prestregla je čudne šume, ki so prihajali iz sobe*

| prestréz-a-ti 4.// zaznavati zlasti s sluhom: *znati prestrezati tudi rahle šume*

strméti 1. gledati, navadno nepremično: *strmeti predse, v tla*

| strm-é knjiž. *poslušala jo je, strme v tla*

| strm-ěč *sedela je, strmeč skozi okno*

| strměč-e *strmeče so jo poslušali*

| strm-énje 1. glagolnik od strmeti: *od strmenja v sliko so ga začele boleti oči*
za-strméti se strmeč se zagledati: *zastrmeti se v koga, za kom*

| zastrm-ěl in zastrm-él *negibni in zastrmeli ljudje*

| zastrmél-ost SP [stanje zastrmenega:] *zastrmelost v bodoče spremembe (I)*

| zastrm-èn in zastrmlj-èn *zastrmljeno opazovanje (Nb)*

| zastrmèn-ost (SP in zastrmljèn-ost) stanje zastrmenega: *zastrmenost je izginila*

| zastrmí-tev Nb *mali epileptični napadi se kažejo predvsem pri otrocih kot zastrmitev, bolsčanje, mežikanje in kratkotrajna miselna odsotnost*

šíniti 2. ekspr., s prislovnim določilom nenadoma, za kratek čas se pojaviti, prikazati kje: *bliski so šínili na vse strani* • ekspr. *jezen pogled ji je šínil na soseda* jezno ga je pogledala

| šínj-a-ti 2. ekspr., s prislovnim določilom nenadoma, za kratek čas se pojavljati, prikazovati kje: *bliski so šínjali na vse strani*

| o-šíniti 1. na hitro pogledati: *posmehljivo ga je ošínila in odšla*

| ošínj-a-ti večkrat na hitro pogledati: *ošínjala je goste drugega za drugim*

| o-šíniti 2. udariti, navadno s tankim, prožnim predmetom; ošvrkniti: *ošíniti konja z bičem*

¹¹⁷ Glagole *sršeti*, *meriti* in *skenirati* bi lahko obravnavali kot izsamostalniške tvorjenke (← *srb*, *mera* in *sken*).

ošinj-en *bil je ošinjen od strele*

□ **o-šiniti** [3.] ekspr. na hitro, površno prebrati: *vrstice je le ošinil*

pre-šiniti 1. hitro, za kratek čas se pojaviti: *drget mu je prešinil telo*

prešinj-a-ti 1. večkrat biti, se pojavljati: *obraz mu je prešinjala rahla rdečica*

// nav. ekspr., z oslabljenim pomenom izraža (ponavljajoče se) stanje, kot ga določa samostalnik: *uso množico je prešinjala osuplost; melanholija prešinja ta portret*

prešinjaj-óč *srce prešinjajoča žalost*

□ **pre-šiniti** 2. brezoseb. začutiti vznemirljiv občutek: *ko jo je zagledal, ga je prešinilo po vsem telesu*

prešinj-en *bil je globoko prešinjen ob zavesti, da je prav ravnal*

prešinj-en-ost knjiž., redko prevzetost, navdahnjenost: *čuti se nezadostna prešinjjenost s kakršnokoli idejo*

□ **pre-šiniti** 3. ekspr. nenadno spoznati, dojeti kako dejstvo, resnico: *prešiniilo ga je, da jo muči nemir*

□ **pre-šiniti** 4. knjiž. prevzeti, navdahniti: *duh slovanstva je prešinil mladino*

□ **pre-šiniti** 5. star. prevzeti, presuniti: *nesreča, smrt človeka zmeraj prešine*

prešinj-a-ti 2. star. prevzemati, presunjati: *slovo jo prešinja z žalostjo*

škíli 2. ekspr. od strani, skrivoma gledati: *medtem ko je govoril, je škíliil k vratom* // skrivoma, pritajeno gledati sploh: *škíliiti izza trepalnic* // tako gledati kaj z željo pridobiti si: *ves čas škíli na meso*

škíl-ěč Gf *škíleč na preostale bijoče se*

škílj-enje [2.] glagolnik od škíliiti: *škíljenje v sošolčev zvezek*

po-škíli ekspr. pogledati, navadno skrivoma, pritajeno: *šla je mimo hiše in poškilila na njihov balkon*

za-škíli [2.] [ekspr. pogledati, navadno skrivoma, pritajeno:] *namrščil se je in zaškíliil na prijatelja* poškiliti

šlátati nižje pog. tipati, otipavati: *otrok šlátata igračko*

šlát-anje SP *v slačibaru ni dovoljeno šlátanje* (Gf)

□ **o-šlátati** nižje pog. s tipanjem ugotoviti, najti; otipati: *v temi je ošlátal ograjo*

ošlát-avá-ti BSJ *ošlátavati punco* (Gf)

ošlát-ová-ti BSJ *vojak ošlátuje natakario* (Gf)

□ **po-šlátati** nižje pog. potipati: *pošlátati blago; pošlátal se je po glavi*

□ **pre-šlátati** nižje pog. pretipati: *sinu je prešlátala obleko*

prešlát-an SP *v svojem življenju nisem bil tako prešlátan kot v tistem večeru* (Gf)

špégati nižje pog. gledati, navadno skrivoma, pritajeno; kukati: *špegati skozi ključavnico, špranjo*

špegaj-óč SP *špegajoč zajetnega palčka* (Nb)

špég-anje SP *špeganje pod krilo* (Nb)

po-špégati nižje pog. pogledati, pokukati: *pošpegati skozi ključavnico*

švíginiti 3. ekspr. na hitro pogledati: *švignila je z očmi po njem*

švíg-a-ti 3. ekspr. na hitro pogledovati: *z očmi je švigala po ljudeh*

švigaj-óč *nemirno švigajoče oči*

uíti 8. ekspr., z dajalnikom, navadno z nikalnico opaziti, zaznati: *kot dobremu opazovalcu mu ni ušla nobena podrobnost*

ujéti 13. ekspr. hitro, v kratkem času zaznati kaj težko zaznavnega, kratkotrajnega: *ujeti sumljiv gib, posmehljiv pogled* // zaznati kaj sploh: *če je nagnil glavo, je ujel nekaj neba* videl // spoznati, razumeti: *pravočasno ujeti namero koga*

ujét-ø 1. deležnik od ujeti: *naključno ujet pogovor* (Gf)

ujét-je 1. glagolnik od ujeti: *ujetje glasu* (Gf)

videti 1.¹¹⁸ z vidom zaznavati: *prižgal je luč, da so videli* // nepreh. biti sposoben z vidom zaznavati: *otrok ne vidi, je slep*

vid-ø 1. čut za zaznavanje svetlobnih dražljajev: *vid mu peša*

vid-ec 2. knjiž. kdor (dobro) vidi: *ni boljšega vidca od njega*

vid-ka BJSJ *igrati vlogo vidke* (Nb)

¹¹⁸ V obravnavi je glagol *videti* predstavljen kot netvorjen, samostalnik *vid* pa kot prvostopenjska tvorjenka z ničtim priponskim obrazilom. Vse to se zdi na prvi pogled nekoliko nedosledno, glede na to, da so pari *voh – vohati, tip – tipati, duh – duhati* itd. prikazani drugače: samostalniki *voh, tip* in *duh* so namreč obravnavani kot netvorjeni, glagoli *vohati, tipati, duhati* itd. pa kot prvostopenjske tvorjenke. Taka odločitev je bila sprejeta na podlagi ustnega mnenja A. Šivic-Dular, ki pravi, da je *vid* prvostopenjska tvorjenka iz glagola, kar potrjuje tip prevoja, poleg tega glagoli na *-eti* tega tipa niso tvorjeni iz samostalnika (vidik kategorialnih pomenov to namreč onemogoča).

- | **vidk-inja** [I.] ženska oblika od *videc*: *verjeti izpovedim vidkinj*¹¹⁹
- | **vid-ěč** *videč kri, je omedlela*
- | **viděč-i** *videči in slepi*
- | **ně-viděč** BSJ *center so ustanovili slabo- in nevideči ljubljanski študentje* (Nb)
- | **něviděč-i** *v resnici se, kot so še povedali na posvetu, vsi močno potrebujejo: videči nevideče, nevideči tiste, ki vidijo, slepi slepe* (Nb)
- | **vid-en**¹ 1. ki se vidi, opazi: *viden pod mikroskopom, s prostim očesom*
- | **vidn-o** *vidno pešati, popuščati*
- | **vidn-ost** 1. lastnost, značilnost vidnega: *upoštevati vidnost barv; jasna, komaj zaznavna vidnost zvezd; vidnost in slišnost*
- | **seb-e-vidnost** knjiž. samozavedanje: *sposobnost sebevidnosti*
- | **vidn-ost** 2. vidljivost: *zaradi megle je vidnost zmanjšana*
- | **ně-viden**^[2] 1. ki se ne vidi, ne opazi: *skozi nevidne razpoke je nepretrgoma pihalo*
- | **něvidn-o** *nevidno se nasmehnuti*
- | **nevidn-ica** v zvezi čepica, kučma nevidnica, v pravljicah čepica, kučma, ki naredi človeka, ki se z njo pokrije, nevidnega: *vedle so se tako sproščeno, kakor da bi imele na glavi čepico nevidnico*
- | **něvidn-ost** [I.] lastnost, značilnost nevidnega: *zaželel si je nevidnosti*
- | **ně-viden**^[2] 4. ekspr. neznan: *nevidna roka mu je dala na mizo šopek cvetic*
- | **vid-en**¹ 2. ki se s prostim očesom vidi: *vidna in nevidna živa bitja*
- | **ně-viden**^[2] 2. ki se s prostim očesom ne vidi: *bakterije so nevidne*
- | **něvidn-ost** [2.] lastnost, značilnost nevidnega: *nevidnost bakterij*
- | **vid-en**¹ 3. ki je tako narejen, izdelan, da se vidi: *viden šiv, vbod*
- | **ně-viden**^[2] 3. ki je tako narejen, izdelan, da se ne vidi: *neviden šiv, vbod*
- | **vid-en**¹ 5. publ. pomemben, ugleden: *viden politik, znanstvenik*
- | **vid-en**² nanašajoč se na vid: *vidni dražljaji*
- | **vidn-o** *vidno in slušno prizadeti otroci*
- | **vid-en**^[3] *pogosto videna reklama*
- | **viden-i** *obšla ga je groza nad videnim*
- | **ně-viden**^[1] ki se (še) ni videl: *neviden vlomilec*
- | **něviden-ost** BSJ *zmerom se mu nek nezapopaden presežek kačje splazi v nevidnost* (I)
- | **vid-enje** 1. glagolnik od *videti*: *videnje in slišanje*
- | **ně-videnje** Nb *velik del krivde za nevidenje programov je tudi na javnem zavodu*

¹¹⁹ Zgled je spremenjen v skladu z izpisom v Kartotečnih listih za SSKJ.

▫**vid-enje 2.** rel. notranje doživetje, izkustvo česa nadnaravnega brez posredovanja čutnih organov: *imeti videnje; Bog mu je poslal videnje*
 ▫**vid-enje 3.** notranje doživetje česa, kar v stvarnosti (še) ni nastopilo: *pesnikova videnja groze, smrti*

▫**vid-enje 4.** kar se da na osnovi kakih znakov predvideti za neznane, prihodnje stvari: *videnja so se izpolnila, uresničila*
vid-éva-ti [1.] večkrat videti: *starca so videvali pred hišo*

vid-ez 1. z vidom zaznavne lastnosti, značilnosti česa: *polepšati, skaziti, spremeniti videz*

videz-ni 2. vidni: *pri terapiji upoštevam tudi videzno diagnostiko glave in govorico telesa* (Gf)

▫**vid-ez 2.** kar se kaže na zunaj: *dajati, ustvarjati, vzbujati videz, da je vse v redu*

videz-ni 1. navidezen: *pri videzni veljavnosti testa gre za to, ali dani test kaže, kot da meri tisto, kar zanj domnevajo* (Gf)

na-vidéz in **na videz** prisl. izraža omejitev na navideznost, zunanost: *on je navidez bolj odločen kakor v resnici*

navidez-en ki je po videzu, na zunaj tak kot pravi, resničen: *navidezna gotovost // ki v resnici ni tak, kot se kaže: navidezna velikost predmeta // ki v resnici ne obstaja: navidezna pot sonca okoli zemlje*

navidezn-o *navidezno se premikati*

navidezn-ost lastnost, značilnost navideznega: *stvarnost in navideznost*

vid-ík izhodišče kriterija za presojanje česa: *razprava daje nove vidike // podoba, videz, v kakršnem se kaže kaka stvar, pojav: različni vidiki družbenega življenja*

vid-ljív knjiž. ki se vidi, opazi; viden: *vidljivi in otipljivi izrastki / vidljivi uspehi*

vidljív-ost 1. možnost videti kaj, zlasti glede na lastnosti ozračja: *megla zmanjšuje vidljivost*

vidljivost-ni Gf *ugodni vidljivostni pogoji na progi*

▫**vidljív-ost 2.** knjiž. vidnost: *vidljivost prometnih znakov*

nè-vidljív knjiž. ki se ne vidi, ne opazi; neviden: *v stepi se je prebujalo nevidljivo življenje*

nèvidljív-ost [1.] BS *nesreči je botrovala nevidljivost* (Gf)

▫**nèvidljív-ost** [2.] BS *nevidljivost slovenske nacionalne televizije v Beneški Sloveniji* (Gf)

▫**vid-oma** knjiž. vidno: *vidoma osupniti, ustrašiti se*

nè-vidoma BSJ *nevidoma je v jed svoj prstan vrgel* (Gf)

*pri-videti

pri-vid-Ø 1. vidna zaznava brez stvarne podlage: *imeti privide*

□ pri-vid-Ø 2. izmišljena, fantazijska podoba česa: *ali je tako dekle resničnost ali privid*

□ pri-vid-en 1. nanašajoč se na privid: *prividna prevara*

▫ prividn-ost 1. značilnost prividnega: *prividnost prizora*

□ pri-vid-en 2. knjiž. navidezen, dozdeven: *to je le prividna aktivnost*

▫ prividn-ost 2. knjiž. navideznost, dozdevnost: *praznost in prividnost vsega prizadevanja*

bistr-o-vid-en [1.] redko ki bistro, dobro vidi: *bistroviden ogleduh*

▫ bistrovidn-ost [1.] redko lastnost bistrovidnega človeka: *bistrovidnost mladega fanta*

dalek-o-vid-en [1.] raba peša daljnoviden: *očala za dalekovidne*

▫ dalekovidn-ost [1.] raba peša daljnovidnost: *pregled je pokazal mnogo primerov dalekovidnosti*

daljn-o-vid-ec knjiž. kdor vnaprej vidi potek česa: *kaj mi svetuješ, daljnovidec?*

daljn-o-vid-en 1. ki dobro vidi samo oddaljene predmete: *ravnatelj je bil majhen, siv, daljnoviden mož*

▫ daljnovidn-ost 1. očesna napaka, zaradi katere je mogoče dobro videti le oddaljene predmete: *starostna daljnovidnost*

duh-o-vid-ec knjiž. kdor misli, si predstavlja, da vidi duhove: *duhovidci so trdili, da so v zvezi z višjimi silami*

jasn-o-vid-ec jasnoviden človek: *to je bila dežela prerokov in jasnovidcev*

jasn-o-vid-en 1. sposoben ugotavljati, zaznavati prostorsko ali časovno oddaljene stvari brez posredovanja čutnih organov: *jasnoviden človek*

jasn-o-vid-ka redko jasnovidna ženska: *napovedi jasnovidke*

kratk-o-vid-en 1. ki dobro vidi samo bližnje predmete: *bil je zelo kratkoviden in je moral nositi očala*

▫ kratkovidn-ež [1.] ekspr. kratkoviden človek: *očala za kratkovidneže*

▫ kratkovidn-ost 1. očesna napaka, zaradi katere je mogoče dobro videti le bližnje predmete: *zaradi kratkovidnosti je moral nositi očala*

oč-i-vid-ec priča, navadno kakega dogodka: *očividec nesreče*

▫ očivid<>-stvo knjiž. dejstvo, da je bil kdo priča, navadno kakega dogodka: *pisati na osnovi očividstva in proučevanja*

oč-i-vid-en star. očitien: *to je očividen dokaz, da smo prav ravnali*

▫ očividn-o prislov od očividen: *očividno kazati odpor* // izraža precejšnjo verjetnost, prepričanost: *očividno se s tem še ni sprijaznila*

▫ očividn-ost star. očitnost: *očividnost dejstev*

ostr-o-víd-en [1.] ki ostro, zelo dobro vidi: *ostrovidni fantje so ga zagledali že v daljavi*

ostrovidn-ost [1.] lastnost ostrovidnega človeka: *ostrovidnost Indijancev je znana*

ostr-o-víd-en [2.] knjiž. ki zna ostro, zelo dobro opazovati: *odgovornost ga je naredila ostrovidnega*

ostrovidn-ost [2.] knjiž. *duhovna, psihološka ostrovidnost*

slab-o-víd-en ki slabo vidi: *slaboviden otrok*

slabovídn-ež ekspr. slaboviden človek: *slabovidnež si je nataknil očala, da bi prebral napis*

slabovídn-ost očesna napaka, zaradi katere se slabo vidi: *zaradi slabovidnosti potrebuje očala*

star-o-víd-en starostno daljnoviden: *staroviden človek*

starovídn-ost starostna daljnovidnost: *zaradi starovidnosti mora nositi očala*

tank-o-víd-en tudi **tenk-o-víd-en** knjiž. ki zna natančno, zelo dobro opazovati: *tankoviden pisatelj*

tankovídn-ost tudi **tenkovídn-ost** knjiž. sposobnost človeka, ki zna natančno, zelo dobro opazovati: *tankovidnost izkušene ženske*

vs-e-víd-ø knjiž. kdor vse vidi, opazi: *vsevidi in vsevedi*

vs-e-víd-ec knjiž. kdor vse vidi, opazi: *skriti se vsevidcem*

vs-e-víd-en knjiž. ki vse vidi, opazi: *vseviden vzgojitelj*

vsevídn-ost knjiž. lastnost vsevidnega človeka: *vsevidnost izkušenih ljudi*

zemlj-e-víd-ø papir, platno z upodobitvijo zemeljskega površja, objektov na njem v pomanjšanem merilu: *poiskati kraj na zemljevidu*

zemljevíd-ni nanašajoč se na zemljevid: *zemljevidne oznake*

zijáti 4. slabš. nepremično, navadno radovedno gledati: *zijati okrog sebe*

zij-áč slabš. kdor se (rad) kje zadržuje in si radovedno kaj ogleduje: *ljudje so se razšli,*

ostalo je le nekaj zijáčev

zij-álo 1. slabš. kdor se (rad) kje zadržuje in si kaj ogleduje: *okrog njega se je nagnetlo veliko zijal*

zijál-ast 1. slabš. ki se (rad) kje zadržuje in si radovedno kaj ogleduje: bil je precej zijalast

zijálast-o *zijalasto se razgledovati*

zij-ánje [2.] glagolnik od zijati: *čas si je preganjal z zijanjem naokrog*

zij-àv 2. slabš. ki se rad kje zadržuje in si radovedno kaj ogleduje: *zijav človek*

zjáv-ka slabš. ženska, ki se (rada) kje zadržuje in si radovedno kaj ogleduje: *zbralo se je veliko zijačev in zijavk*

na-zijáti se slabš. nagledati se: *ali se še niste nazijali*

ob-zijáti slabš. ogledati si: *vse izložbe je obzijal*

za-zijáti se slabš. nepremično, navadno radovedno se zagledati: *zazijal se je v izložbo*

zréti knjiž. gledati: *zreti skozi okno*

zr-óč strogo zroč učitelj

zrét-je redko zrenje: *zretje drug drugemu v oči*

zr-ênje 1. knjiž. gledanje: *zrenje skozi okno, v daljavo*

▫ **zr-ênje 2.** filoz., psih. celovito, poglobljeno opažanje, dojemanje bistvenih prvin in stanj stvari, pojavov, duševnosti: *intuitivno, umetniško zrenje*

o-zréti se 1. usmeriti kam pogled z obratom glave v drugo smer, kot je obrnjeno telo: *klicala ga je, pa se ni ozrl // upreti, usmeriti pogled kam; pogledati: ozrl se je proti hribom*

ozír-ati se 1. usmerjati kam pogled z obratom glave v drugo smer, kot je obrnjeno telo: *otroci so se med poukom kar naprej ozirali // gledati, pogledovati: ozira se proti hribom / oziral se je po pticah jih ogledoval, opazoval*

ozír-ø 2. publ., v prislovni rabi, s prilastkom, v zvezi z v izraža omejitev trditve na določeno: *v tem oziru ni prav nič boljši od njega*

▫ **ozír-ø 3.** publ., v prislovni rabi, v zvezi z **ozírom** glede na: *z ozirom na prej omenjena dejstva ni mogoča drugačna sodba*

ozír-álni lingv., v zvezah: *oziralni stavek* odvisni stavek, ki ga uvaja oziralni zaimek; *oziralni zaimek* zaimek, ki uvaja odvisne stavke in se nanaša na samostalniške, pridevniške ali prislovne besede ter zveze

oziráln-ik lingv. oziralni zaimek

ozír-anje [1.] glagolnik od ozirati se: *neprestano oziranje učencev je učiteljico pri pouku zelo motilo*

ozír-áje se [1.] *hodila je po dvorišču, oziraje se na vse strani*

oziraj-óč se [1.] *šla je od doma, neprestano ozirajoč se*

ozír-oma 1. za vezanje (dveh) stavkov ali stavčnih členov, ki sta vsebinsko porazdeljena na dve prej omenjeni osebi, stvari ali skupini oseb, stvari: *moja otroka sta stara deset oziroma štirinajst let*

▫ **ozír-oma 2.** za popravek ali dopolnitev prej povedanega: *gledališče je oziroma naj bi bilo središče kulturnega življenja; ekspr. ko je postal ravnatelj oziroma direktor, je mislil, da lahko počne, kar hoče*

- **ozír-oma** 3. ali 1 a, b: *spomenik naj bi postavili na trgu oziroma v parku*
- **o-zréti se** 2. ekspr., v zvezi s **po**, za začeti iskati, poiskati: *zdaj se bo pa moral ozreti po službi*
- **ozír-ati se** 3. ekspr., v zvezi s **po**, za prizadevati si doseči kaj, priti do česa, če osebek tega nima; iskati: *na postaji se je oziral po taksiju, pa ga ni bilo*
- **ozír-anje** [3.] glagolnik od ozirati se: *ni vedel, kaj pomeni to njihovo oziranje proti vratom*
- **ozír-ati se** 2. v zvezi z **na** upoštevati pri svojem ravnanju, odločitvah: *pri tem se moramo ozirati tudi na druge*
- **ozír-ø** 1. kar vpliva na ravnanje, odločitve: *gospodarski oziri take določbe niso dovoljevali* // upoštevane česa pri svojem ravnanju, odločitvah: *motijo ga njegovi oziri*
- **ozir-áje se** [2.] *odšel je, ne oziraje se na nevarnost*
- **oziraj-óč se** [2.] *storil je to, ne ozirajoč se na težave*
- **ozír-anje** [2.] glagolnik od ozirati se: *oziranje na očetovo željo ga je zadržalo doma*
- **pre-zréti** 1. ne videti, ne opaziti: *prezreti napako v nalogi* // narediti se, kot da kdo ni opažen: *užaljen je in jo na cesti prezre*
- **prezít-t** [1.] *prezrte napake*
- **prezít-je** [1.] glagolnik od prezreti: *prezrtje napake*
- **pre-zréti** 2. nav. ekspr. ne spoznati, ne uvideti: *škoda, da je učitelj prezrl fantove sposobnosti*
- **prezít-t** [2.] *prezrti problemi*
- **prezít-je** [2.] glagolnik od prezreti: *prezrtje bistva*
- **nè-prezít** [1.] Nb *tovrstne spodbudne geste, ki v razvoju medicine pomenijo enega izmed neštetih korakov naprej, prinašajo pomembne, neprezrte impulze*
- **pre-zréti** 3. kljub pričakovanju ne upoštevati koga: *pri podeljevanju nagrad so ga prezrli* // ne upoštevati sploh: *prezreti nekatera dejstva*
- **prezír-ati** 1. imeti, kazati do koga zelo negativen odnos, izvirajoč iz prepričanja o njegovi manjvrednosti, ničvrednosti: *preproste ljudi je preziral*
- **prezír-ø** 1. zelo negativen odnos do koga, izvirajoč iz prepričanja o njegovi manjvrednosti, ničvrednosti: *čutili, kazati prezir do koga / s prezirom je gledal nanj*
- **preziraj-óč** [1.] *prezirajoč avtoritete* (Nb)
- **prezirajóč-e** Nb *prezirajoče so pogledovali proti peterici obtoženih*
- **prezír-an** *prezirani ljudje; ostal je sam, preziran od vseh; čutila je, da je prezirana*
- **prezír-anje** [1.] glagolnik od prezirati: *zamerila mu je preziranje preprostih ljudi*

prezír-en 1. knjiž. prezirljiv: *odgovoril mu je s prezirnim glasom; preziren nasmeh; prezirno vedenje*

prezirn-o [1.] *prezirno gledati, se smejati*

▫ **prezír-en 2.** knjiž. prevzetan, ošaben: *neprijazno in prezirno dekle*

prezirn-o [2.] *prezirno gledati, se smejati*

prezir-ljív ki vsebuje, izraža prezir: *prezirljiv glas, pogled; njegove prezirljive besede so jo užalile; prezirljivo vedenje*

prezirljív-o *prezirljivo govoriti, se vesti*

prezirljív-ost lastnost prezirljivega: *prezirljivost pogleda*

▫ **prezír-ati 2.** knjiž. ne upoštevati, ne meniti se za kaj: *vse predpise prezira // redko omalovaževati, podcenjevati: prezirati domača literarna dela*

prezír-ø 2. glagolnik od prezirati: *prezir hudobije / prezir mu je vračal s pomilovanjem*

preziraj-óč [2.] *prezirajoč nevarnost, je šel na pot*

prezír-anje [2.] glagolnik od prezirati: *preziranje predpisov se mu je maščevalo*

▫ **prezír-t [3.]** *po krivici prezrt slikar*

prezír-t-ež SP *založba skrbi za prezrteže vseh vrst (Gf)*

nè-prezír-t [2.] Nb *v javnosti neprezrte zahteve po odstopu varuha*

pól-ø-prezír-t Nb *polprezrta jesenska turneja*

prezír-tje [3.] glagolnik od prezreti: *prezirtje koga pri dedovanju*

▫ **u-zréti** knjiž. zagledati: *uzreti drevo, luč*

uzít-t *v ogledalu uzrta podoba*

uzít-je SP *uzrtje gibal in mehanizmov, skritih pod površinskim videzom (Nb)*

uzít-ost Nb *uzrtost v prihodnost*

▫ **za-zréti** knjiž. zagledati: *že oddaleč je zazrl dekle*

zazír-ati se knjiž. upirati, usmerjati pogled kam; gledati: *zazirati se skozi okno; zazirati se v daljavo / začudeno so se zazirali v nas; pren., ekspr. zazirati se v prihodnost*

zazír-t *vase zazrt človek*

zazír-t-ost knjiž. zagledanost: *zazrtost človeka v določen cilj // veliko navdušenje, zanos, prevzetost: onemeti od zazrtosti*

pre-zazír-tost Nb *človeška odtujenost in prezazrtost vase*

zazír-t-je SP *globoko zazrtje vase (Nb)*

sám-o-zazír-t-je Nb *samozazrtje, ki so ga zmožni tekači onkraj roba skrajnega naprežanja*

sám-o-zazír-t Nb *samozazrta drža avtoritarnega predsednika*

sám-o-zazír-t-ost Nb *obdobje samozazrtosti Evropske unije*

žděti 1. negibno, tiho sedeti: *dolgo smo ždeli ob peči // nepremično, duševno odsotno gledati: topo ždeti predse*

zd-ěč SP *njen nebolgljeni ždeči obraz sprašuje kamero, zakaj se je to moralo zgoditi ravno nam* (Gf)

žd-ěnje [1./] glagolnik od ždeti: *ždenje lučke na daljincu*

za-žděti negibno, tiho obsedeti: *zaždel je na soncu in poslušal žvrgolenje ptic // nepremično, duševno odsotno se zagledati: podprl si je glavo in zaždel predse*

žděti 3. ekspr., navadno s prislovnim določilom biti, nahajati se: *ves dan ždi v sobi // biti rahlo opazen, viden: v očeh mu je ždela žalost / v njenem glasu je ždela naveličanost*

žmériť 1. knjiž. gledati z napol zaprtimi očmi: *žmeriti na koga, v koga*

po-žmériť knjiž. pogledati, navadno z napol zaprtimi očmi: *požmeriti skozi trepalnice*

za-žmériť knjiž. napol zapreti oči: *pogledal je proti luči in zažmeril //*

pogledati z napol zaprtimi očmi: zažmeriti v sonce

4.3 BESEDOTVORNI SESTAVI S SAMOSTALNIŠKIM IZHODIŠČEM

dúh^[2] 1. značilnost, ki se zaznava z vohom: *v prostorih je bil neprijeten dúh // neprijeten vonj: mleko ima dúh*

dúh-ati z vohom zaznavati: *duhati cvetje // biti sposoben za zaznavanje vonja: šakal duha mrhovino že na velike razdalje*

dúh-anje BSJ *duhanje cvetja* (Nb)

iz-dúhati in **z-dúhati** redko izvohati: *pes je izduhal kost / izduhati skrivnost*

o-dúhati redko ovohati: *pes je vse oduhal / odprl je čutarico in oduhal rum zaduhal*

oduh-áva-ti redko ovohavati: *oduhavati kruh*

po-dúhati z vohom zaznati: *kruh je najprej poduhal*

za-dúhati z vohom zaznati: *zaduhati vijolice; pren., ekspr. zaduhali so pravi trenutek za dobro kupčijo*

dúh-ec² ekspr. manjšalnica od dúh dúha: *rahel duhec mu je udaril v nos*

dúh-ek² ekspr. manjšalnica od dúh dúha: *prijeten duhek po domačih jedeh*

blag-o-dúh bot. prijetno dišeč okrasni grm; dišeči les

okus 1.¹²⁰ čut za zaznavanje značilnosti snovi, zlasti jedi, s pomočjo oku šalnega organa v ustih: *ima zelo izostren okus // značilnost snovi, zlasti jedi, ki se zaznava s tem čutom: otrokom ugaja zlasti sladko, drugi okusi pa manj // občutek, kot ga povzročajo te značilnosti: v ustih ima slab, sladkoben, zoprni okus*

okús-en¹ 1. ki ima prijeten okus: *okusna hrana / ta rastlina je znana po velikih okusnih sadovih*

okúsn-ost lastnost, značilnost okusnega¹: *hvaliti okusnost jedi*

nè-okúsen ki ni okusen: *neokusna jed*

nèokúsn-ost lastnost, značilnost neokusnega: *neokusnost pripravljene jedi mu je jemala tek*

okús-ni² nanašajoč se na okus: *okusni organ / okusni občutki*

okús-iti 1. zaznati z okusom: *okusiti kislost vina, sladkost peciva // ekspr. spoznati prijeten okus česa: ko je vino okusil, ga je še rajši pil*

okúš-ati 1. zaznavati z okusom: *okušati grenkost in kislost*

okušaj-óč [1.] Gf *okušajoč trpko rdeče vino*

okuš-álo okušalni organ: *učinek kisline na okušalo*

okuš-ální nanašajoč se na okušanje: *okušalna sposobnost / okušalni organ organ za zaznavanje okusa*

okúš-an [1.] *moj osebni favorit med okušanimi vini je bilo prav tako belo* (Gf)

nè-okúšan BSJ *še neokušano žensko telo* (Nb)

okúš-anje [1.] glagolnik od okušati: *okušanje hrane*

okúš-en [1.] SP *povprečna kakovost okušenih vin je bila precej nizka* (Nb)

nè-okúšen [2.] BSJ *še neokušene jedi* (Gf)

*okuš-eva-ti

okuševál-ec redko degustator, pokuševalec: *okuševalec vina*

nè-okúševálec Nb *otroci, rojeni staršem neokuševalcem, bodo najbrž tudi sami slabo okušali*

¹²⁰ Glagol *okusiti* je tu prikazan kot tvorjenka iz samostalnika *okus*. Z diahronnega stališča je ta odločitev sporna, saj z upoštevanjem diahronije *okus* ni netvorjen (*o-* ni (tipična) samostalniška pripona). Taka rešitev je bila sprejeta, ker v slovenščini – in enako v različnih sodobnih slovanskih jezikih – danes ne poznamo glagola *kusiti*, ampak le oblike s predporskimi obrazili (npr. *o-kusiti, po-kusiti, iz-kusiti/s-kusiti, pre-iz-kusiti*). Dodati velja, da niso redki primeri glagolov s predporskimi obrazili, ki nimajo osnovnega glagola oz. je le-ta le redko rabljen, npr. *na-lod-/po-/pri-/za-/z-mrzniti* – **mrzniti* (Hajnshek - Holz 1978: 55).

súper-okúševálec Nb *vsí sesalci imajo čút za okus, čeprav se delijo na tri kategorije: tako imenovane superokuševalce, normalne in neokuševalce*

okús-iti 2. ekspr. doživeti, občutiti: *okusiti krivice, zatiranje; okusil je mnogo težav in bridkosti*

okúš-ati 2. ekspr. doživljati, čutiti: *okušati bridkosti in težo življenja*

okušaj-óč [2.] Gf *okušajoč prve slasti upokojitve*

okúš-an [2.] SP *vsako že okušano veselje kmalu zbledi* (Nb)

okúš-anje [2.] glagolnik od okušati: *okušanje življenja*

okúš-en [2.] SP *okušena slast zmage* (Nb)

nè-okúšen [2.] BS *neokušena priložnost mesta* (Gf)

slúh čút za zaznavanje zvočnih dražljajev: *sluh mu je hitro pešal*

*sluh-n-iti

slúš-ati [1.] star. poslušati [‘zavestno, hote s sluhom zaznavati’]: *radi slušamo lepo petje*

sluš-álka 1. nav. mn. priprava za poslušanje, ki se da na ušesa in spreminja električno nihanje v zvoke: *poslušati glasbo s slušalkami*

ávdio-ø-slušálka Nb *avdioslušalke za poslušanje glasbe*

BT/-slušálka Nb [Bluetooth slušalka:] *uporabljati BT-slušalke*

míkro-ø-slušálka Gf *revolucionarno odkritje je bila mikroslušalka, ki si jo je igralec lahko vtaknil v uho*

stéreo-ø-slušálka Nb *nekateri proizvajalci že ponujajo brezžične stereoslušalke*

sluš-álka 2. del telefonskega aparata iz priprave za poslušanje in mikrofona: *dvignila je slušalko*

sluš-álo 1. priprava za poslušanje v obliki lijaka, ki okrepi zvok: *zaradi naglušnosti poslušati s slušalom*

sluš-álo 2. zool. organ za sluh, zlasti pri žuželkah: *zgradba slušala*

sluš-átelj 2. kdor posluša, navadno kot udeleženec različnih posvetovanj, seminarjev: *po predavanju so slušatelji živahno razpravljali*

slušátelj-ev [2.] Gf *slušateljovo zanimanje za izgovorjeno*

slušátelj-ica [2.] ženska oblika od slušatelj: *slušateljice so me nagradile z bučnim aplavzom* (Gf)

slušátelj-ski [2.] BS *slušateljski avditorij* (Gf)

slušátelj-stvo [2.] slušatelji: *ob masovni podpori slušateljstva so zabrenkali na narodnozavedne strune* (Gf)

- slúš-ni** [1.] nanašajoč se na sluh: *slušni dražljaj*
- slúšn-o** *slušno prizadet otrok*
- slúšn-ost** knjiž. akustičnost: *slušnost dvoran, predavalnic*
- po-slušati** tudi **po-slušáti** 1. zavestno, hote s sluhom zaznavati: *poslušati bitje srca* // s poslušanjem dojemati, zaznavati vsebino česa: *poslušati glasbo, radijsko oddajo, pogovor*
- poslušaj-óč** *otroci sedijo okoli nje, poslušajoč pravljico*
- poslušajóč-i** *poslušajoči so se ob teh besedah vznemirili*
- posluš-álec** 1. kdor posluša, navadno kot udeleženec različnih sestankov, glasbenih prireditvev: *pevka je navdušila poslušalce*
- poslušálc-ev** SP *poslušálceva pozornost* (Nb)
- poslušál<->-stvo** poslušalci: *poslušalstvo je navdušeno ploskalo*
- posluš-álíšče** Nb *gledališče ni poslušališče, je vizualna umetnost, kjer celo besede gledamo*
- posluš-álka** ženska oblika od poslušalec: *poslušalke so se pri predavanju dolgočasile*
- poslušálk-in** Gf *poslušalkin klic*
- posluš-áln-i** nanašajoč se na poslušanje: *igralec je dobro obvladal poslušalni prostor*
- poslušáln-ica** rad. prostor za poslušanje z napravami, ki omogočajo neposredno zvezo s krajem dogajanja: *v poslušalnici so pazljivo sledili debati na zasedanju*
- posluš-an** publ. zelo poslušana radijska oddaja
- poslušán-ost** SNB število, ki pove, koliko ljudi v določenem času posluša kak radijski program, kako oddajo: *lestvica poslušnosti*
- posluš-anje** tudi **posluš-ánje** [1.] glagolnik od poslušati: *gledanje in poslušanje*
- nè-poslúšanje** [1.] Nb *neposlušanje televizije*
- prèd-poslúšanje** Nb *na portalu najdeš izseke skladb za predposlušanje*
- posluš-átelj** [1.] Gf *s posnetim glasovnim podpisom se bo oglašal vaš odzivnik, hkrati pa boste omogočili poslušatelju informacijo, od koga je prejel glasovno sporočilo*
- posluš-ljív** SNB ki je prijeten za poslušanje: *Figarova svatba je vendarle ena najbolj poslušljivih oper v vsej zgodovini*
- nè-poslušljív** Nb *celotni drugi del koncerta je postajal neposlušljiv*
- nèposlušljív-ost** Nb *svojo kariero so gradili na kontempativni neposlušljivosti*

na-poslušati se tudi **na-poslušati se** zadovoljiti svojo potrebo, željo po poslušanju: *znal je tako zanimivo pripovedovati, da se ga niso mogli naposlušati*

pre-poslušati in **pre-poslušati** SNB s poslušanjem priti od začetka do konca: *odgovorili so mu, ko so preposlušali posnetek njegovega pogovora*

preposluš-an Nb *te pesmi so že ničkolikokrat preposlušane*

preposluš-anje BSJ *preposlušanje črnih skrinjic* (Gf)

tank-o-sluš-en tudi **tenk-o-sluš-en** 1. ki ima oster sluh: *tako je tankoslušen, da sliši najmanjši šum*

tankoslúšn-ost tudi **tenkoslúšn-ost** 1. lastnost, značilnost tankoslušnega človeka: *zaradi svoje tankoslušnosti je slišal najmanjši šum*

▫ **tank-o-sluš-en** tudi **tenk-o-sluš-en** 2. knjiž. ki ima izostren, prefinjen čut za kaj; tankočuten: *tankoslušen bralec*

tankoslúšn-o tudi **tenkoslúšn-o** *tankoslušno prodreti v bistvo stvari*

tankoslúšn-ost tudi **tenkoslúšn-ost** 2. knjiž. tankočutnost: *z veliko tankoslušnostjo ocenjevati literarno delo*

▫ **slúš-ati** [2.] star. poslušati [‘pazljivo, napeto čakati na glasove, zvoke’]

po-slušati tudi **po-slušati** 2. pazljivo, napeto čakati na glasove, zvoke: *poslušala je, a vse je bilo tiho*

▫ **slúš-ati** [3.] star. poslušati [‘prisluškovati’]

***sluš-ni** [2.]

proti-slušni Nb *protislušni pregled*

protislúšn-o Nb *protislušno pregledan*

po-slušati tudi **po-slušati** 3. redko prisluškovati: *poslali so ga tja, da bi poslušal*

posluš-álec 2. zastar. kdor prisluškuje; prisluškovalc: *skrit poslušalec*

▫ **slúš-ati** [4.] star. poslušati [‘upoštevati pri svojem ravnanju’]

po-slušati tudi **po-slušati** 4. upoštevati pri svojem ravnanju: *poslušati nasvet // ubogati: reci ji ti, mene ne poslušaj*

posluš-anje tudi **posluš-ánje** [2.] glagolnik od poslušati: *z vsako naslednjo zvezo, ki jo je vzpostavila ob poslušanju njegovih nasvetov, je spletala povezanost* (Gf)

nè-poslušanje [2.] Nb *zaradi neposlušanje nasvetov se boste znašli v precejšnjih težavah*

posluš-en 1. ki (rad) uboga; ubogljiv: *poslušen otrok*

poslušn-ost 1. ubogljivost: *starši so zahtevali poslušnost*

poslušnost-ni BSJ *uspešno izpolnjevanje bolj ali manj zapletenih ukazov, torej poslušnost, spada v področje delovne oziroma poslušnostne inteligence* (Gf)

nè-poslušèn [1.] neubogljiv: *ne more ga biti vesela, trmast in neposlušen otrok je*

nèposlušn-ež [1.] ekspr. neubogljiv človek, zlasti otrok: *mati se je neprenehoma jezila nad neposlušneži*

nèposlušn-ica [1.] SP *moral je skočiti pogledat, če je živina v redu in če se ni morda kaka neposlušnica splazila onkraj meje* Gf

nèposlušn-o [1.] Nb *keglji so neposlušno stali*

nèposlušn-ost [1.] neubogljivost: *starši so ga večkrat opominjali zaradi njegove neposlušnosti*

posluš-en 2. navadno z dajalnikom pokoren: *biti poslušen staršem*
// star. zvest, vdan: *vaša najposlušnejša služabnica*

poslušn-o *poslušno oditi*

poslušn-ost 2. pokornost, pokorščina: *obljubiti, odreči poslušnost*

poslušn-istvo *če nismo sposobni te države narediti za eno najnaprednejših in najuspešnejših v Evropi, smo že vnaprej sprijaznjeni z nekakšnim vegetiranjem, ki politično pomeni poslušništvo, ekonomsko pa lakajstvo*

nè-poslušèn [2.] *uporni, neposlušni mladi ljudje* nepokorni

nèposlušn-ež [2.] ekspr. *upornike in neposlušneže so strogo kaznovali* nepokorne ljudi

nèposlušn-ica [2.] BSJ *v spomin na osemindvajset let svete Barbare – toliko je bila namreč stara, ko jo je, neposlušnico, oče dal obglaviti – imajo rudarji po uniformi razporejenih osemindvajset bleščeče zlatih gumbov* (Nb)

nèposlušn-o [2.] Gf *zanj so neposlušno glasovali tudi nekateri vladni predstavniki*

nèposlušn-ost [2.] *do nesoglasij v stranki je prišlo zaradi upornosti in neposlušnosti posameznikov* nepokorščine

sluš-ati [5.] star. poslušati [‘udeleževati se kot slušatelj predavanj na visoki šoli’]

sluš-átelj 1. kdor obiskuje predavanja na višji ali visoki šoli: *slušatelj prvega letnika*

slušátelj-ev [1.] Gf *slušateljev šole je toliko, da so morali delavnice pripraviti kar na treh prizoriščih*

slušátelj-ica [1.] ženska oblika od slušatelj: *slušateljica tretjega letnika*

slušátelj-ski [1.] BSJ *v slušateljski skupini je bil tudi Senegalec, ki arabščino za silo že pozna* (Gf)

slušatelj-stvo [1.] slušatelj: *na tem oddelku je vedno veliko slušateljstva*

po-slušati tudi **po-slušati** 5. udeleževati se kot slušatelj predavanj na visoki šoli: *poslušati svetovno književnost*

posluš-atelj [2.] Gf *število poslušateljev je omejeno, na predavanje se lahko prijavite do 15. marca*

▫ **sluš-ati** [6.] star. poslušati [izraža negativen, odklonilen odnos oseba do govornega]

po-slušati tudi **po-slušati** 6. ekspr. izraža negativen, odklonilen odnos oseba do govornega: *tvojega zmerjanja ne bom več poslušal*

▫ **sluš-ati** [7.] star. poslušati [v medmetni rabi izraža a) željo, prošnjo; b) nejevoljo, nestrpnost; c) ugovor; č) začudenje, presenečenje]

po-slušati tudi **po-slušati** 7. v medmetni rabi izraža a) željo, prošnjo: *poslušaj, mama, ali mi boš kupila čevlje*; b) nejevoljo, nestrpnost: *poslušaj, zdaj te imam pa dosti*; c) ugovor: *poslušajte, to je vendar zlagano*; č) začudenje, presenečenje: *poslušaj, ali je kaj takega mogoče*

***o-sluhniti**

***osluš-ek**

***osluš-ati**

osluš-ová-ti 1. knjiž. poslušati: *zver vohlja in osluškuje, preden pride iz brloga*

osluškov-ánje [1.] glagolnik od osluškovati: *previdno oprezovanje in osluškovanje*

osluš-ová-ti 2. med. preiskovati organe s poslušanjem; avskultirati: *osluškovati pljuča, srce | zdravnik ga je dolgo osluškoval*

osluškov-ánje [2.] glagolnik od osluškovati: *osluškovanje pljuč*

po-sluhniti začeti (pazljivo) poslušati; prisluhniti: *ko so zapeli, je tudi on posluhnil || začeti pazljivo, napeto čakati na glasove, zvoke: odprl je okno in posluhnil, a vse je bilo tiho*

poslúh-ø 1. zmožnost razločevati tone različnih višin: *dober, izreden, zanesljiv posluh*

▫ **poslúh-ø** 2. nav. ekspr., navadno s prilastkom sposobnost za dojetje in zaznavanje zlasti duhovnih prvin, pojavov: *imeti komercialni, politični posluh || določen odnos do teh prvin, pojavov; čut: imeti posluh za trpeče || razumevanje, smisel: nima posluha za njene težave*

nè-poslúh publ. kar je nasprotno, drugačno od posluha, čuta: *zapis izpričuje avtorjev neposluh za umetnost te vrste*

▫ **poslúh-ø** 3. knjiž. poslušanje: *prositi, zahtevati posluh*

▫ **poslúh-ø** 4. zastar. sluh: *ker sem imel dober posluh, sem vedel, da se bliža konjenica; vid in posluh*

poslúš-ek star. poslušanje: *pripraviti se na potrpežljiv poslušek*

| ***poslúšk-ati**

| **posluš-ová-ti** knjiž., redko prisluškovati: *poglej, če kdo ne posluškuje*

| ***pre-slúhniti**

| **pre-sluh-ø** elektr. motnja na telekomunikacijskih vodih in napravah, ko se signali, ki normalno potekajo po enem vodu, zaznavajo tudi na drugem, vzporednem vodu: *odpraviti prsluh*

| **pri-slúhniti** 1. začeti pazljivo poslušati: *imel je tako lep glas, da so prisluhnili tudi tisti, ki so se prej pogovarjali // nedov. s poslušanjem dojemati, zaznavati vsebino česa; poslušati: vsak večer je skrivaj prisluhnila petju fantov*

| **prislúh-ø** 1. slušna zaznava brez stvarne podlage: *imeti prisluhe in privide*

| **prisluhni-tev** Gf *njegovo življenje nam bo zgled za pravočasno prisluhnitev nezavednim signalom, ki nam jih pošilja telo in okolica (I)*

| ▫ **pri-slúhniti** 2. začeti pazljivo, napeto čakati na glasove, zvoke: *ustal je, da bi govoril. Vsi so prisluhnili*

| **prislúh-ø** 2. glagolnik od prisluhniti: *kratek prsluh / prsluh družbenim tokovom*

| **prsluh-ø** SNB skrivno poslušanje s prisluškovalnimi sredstvi; prisluškovanje: *Pogovor je bil ujet med prsluhom*

| **prisluš-ni** BSJ *prislušna naprava (Nb)*

| **proti-prislušni** Nb *protiprislušni pregled prostorov vladajoče stranke*

| **prsluh-ati** knjiž., redko prisluškovati: *prebujal se je in prsluhal*

| **prsluh-ová-ti** knjiž., redko prisluškovati: *prsluhoval je, kdaj bo zaslišal trkanje*

| **prisluš-ek** BSJ *zbira prisluške po naročilu (Nb)*

| **prisluš-k-n-iti** redko prisluhniti: *stopila je k vratom in prislušnila, a bilo je vse tiho*

| **prisluš-k-ati** redko prisluškovati: *nihče ni mogel slutiti, da je prisluškal*

| **prisluš-k-ová-ti** 1. skrivaj poslušati, kaj kdo govori: *stala je za vrati in prisluškovala*

| **prisluškov-ánje** [1.] glagolnik od prisluškovati: *prisluškovanje za vrati*

| ▫ **prisluš-k-ová-ti** 2. pazljivo, napeto čakati na glasove, zvoke: *prisluškoval je, če so gostje že prišli*

prisluškov-álec [1.] kdor prisluškuje: *govorila sta brez prisluškovalca*

▫ **prisluškov-álec** [3.] // kdor zbira podatke s poslušanjem mnenja ljudi: *postati prisluškovalec; prisluškovalec tuje države; prisluškovalci, konfidenti in denuncianti*

prisluškov-álni [2.] *prisluškovalna strast, vnema*

prisluškováln-ica prostor za prisluškovanje: *tihó je sedel v prisluškovalnici*

prisluškov-ánje [2.] glagolnik od prisluškovati: *prisluškovanje šumom v gozdu*

prisluškuj-óč [1.] SP *odprl je vrata in vstopil, prisluškujoč* (Gf)

▫ **prisluškov-ová-ti** 3. knjiž. s poslušanjem dojemati, zaznavati vsebino česa; poslušati: *prisluškoval je korakom, ki so se oddaljevali*

prisluškov-álni [1.] nanašajoč se na prisluškovanje: *namestiti prisluškovalni aparat na telefonsko linijo*

prisluškováln-ik BSJ *vklopil je prisluškovalnik na daljavo in z odprtimi usti poslušal* (Gf)

proti-prisluškoválni Nb *protiteroristični pregled obsega protibombni, kemijsko-kateriološko-radio-loški pregled in protiprisluškovalni pregled*

prisluškov-álski Gf *vir ni prisluškovalski, ampak bralski*

prisluškov-ánje [3.] glagolnik od prisluškovati: *za goljufije je urad izvedel s prisluškovanjem telefonskim klicem*

él-/prisluškovánje Gf *internet omogoča enostavno in vesplošno e-prisluškovanje*

sam-o-prisluškovánje Gf *način pisanja spodbuja k čuječnosti, samoprisluškovanju tudi nas, beročih*

▫ **prisluškov-ová-ti** 4. knjiž. kazati zanimanje, razumevanje za kaj: *prisluškoval je njihovim skrbem, željam*

prisluškov-ánje [3.] glagolnik od prisluškovati: *prisluškovanje stiski mladega človeka*

prisluškov-álec [2.] knjiž. *tankočuten prisluškovalec ljudem, rodni zemlji*

prisluškuj-óč [2.] SP *prisluškujoč utripom svojega časa mladi umetniki izpovedujejo slovensko in slovansko usmerjenost* (Gf)

*sluh-ati

drobn-o-slúh-ø Gf ob drobnosluhu smo lahko razbrali dosledno redčenje zvočne materije

tank-o-slúh-ø tudi **tenk-o-slúh** knjiž. tankoslušen: *tankosluha srna*

*slúh-n-iti [2.]

pri-slúhniti 3. knjiž. pokazati zanimanje, razumevanje za kaj: *pri-sluhniti potrebam delovnih ljudi* // upoštevati pri svojem ravnanju: *arheologi so*

prisluhnili ljudskemu izročilu in odkrili sledove rimske ceste

prislúh-ati [2.] knjiž., redko prisluškovati: *prisluhati mnenju javnosti*

prislúh-ø [3.] glagolnik od prisluhniti: *prisluh družbenim tokovom*

prislúh-nj-en Nb *stavkali bomo toliko časa, dokler ne bo prisluhnjeno našim zahtevam*

sluh-o-vòd-ø cevasti del ušesa med uhljem in bobničem: *očistiti sluhovod*

sluhovòd-ni BSJ *sluhovodni čepki*

sluh-o-ném BSJ *zloženkni gluhonem in sluhonem zaradi točnosti opredelitve ne kaže preganjati* (I)

sluhoném-ost knjiž. nemost brez gluhosti: *sluhonemost otroka*

típ² čut za zaznavanje predmetov z dotikom, pritiskom: *imeti dobro razvit tip*

típ-ati 1. zaznavati s tipom: *tipati s prsti, z ustnicami* // dotikati se česa s prsti, z roko a) zaradi ugotavljanja lastnosti, značilnosti: *tipati tkano, volno*; b) zaradi ugotavljanja česa sploh: *tipati otrokovo vroče čelo*; c) zaradi iskanja česa: *tipal je po žepu in otipal svinčnik*

tip-áje [1.] *tipaje po žepih je izvlekel cigareto* (Nb)

tipaj-óč [1.] *kmet ogleduje klase, tipajoč jih s prsti*

típ-anje [1.] glagolnik od tipati: *tipanje in vohanje*

típ-ljív [1.] ki se da tipati, otipati: *utrip žile je komaj še tipljiv*

típ-álni nanašajoč se na tipanje: *tipalna sposobnost*

tipáln-ica nav. mn. gibljiv parni organ na glavi nekaterih nižje razvitih živali za tipanje, vohanje: *polž je iztegnil tipalnice*

típ-álka 1. nav. mn. gibljiv parni organ na glavi nekaterih nižje razvitih živali za tipanje, vohanje: *raki imajo dva para tipalk*

□ **tip-álka** 2. elektr. priprava z izolirano konico za merjenje električne napetosti: *s tipalko se dotakniti obeh polov baterije*

típ-álo 1. tipalni organ: *okušalo in tipalo*

□ **típ-álo** 2. fiz. priprava, ki merjeno količino spreminja v električne signale: *namestiti tipala v avtomobil, letalo*

náno-tipálo Nb *nanotipala za odkrivanje in diagnosticiranje raka*
típ-ka gibljiv del pri nekaterih glasbenih instrumentih, na katerega se pritiska, da nastane zvok: *pritisniti, spustiti tipko* // gibljiv nastavek nekaterih priprav, naprav, ki ob pritisku s prstom omogoča njihovo delovanje: *tipke na pisalnem stroju*

tipk-áti 1. pisati na pisalni stroj: *zna tipkati; tipkati besedilo*

típk-an *tipkana stran*

tipk-ální nanašajoč se na tipkanje: *tipkalna priprava* / redko *tipkalni stroj* pisalni stroj

tipkáln-ica redko tipkovnica, tastatura: *slišati je bilo udarce na tipkalnico*

tipk-anje [1.] glagolnik od tipkati: *ukvarjati se s tipkanjem*

tipk-ar kdor poklicno piše na pisalni stroj: *zaposlen je bil kot tipkar*

tipkar-ica ženska, ki poklicno piše na pisalni stroj: *tipkarica tipka poročilo; zaposlena je kot tipkarica*

tipkar-ski nanašajoč se na tipkarje ali tipkanje: *tipkarski tečaj* / *tipkarske napake*

do-típkati 1. končati tipkanje: *tipkarica je dotipkala dopis*

do-típkati 2. dodatno, zraven natipkati: *dotipkaj še dve vrstice*

dotípk-an B SJ *na natisnjenem obrazcu so štiri vrstice dotipkanih podatkov* (Gf)

na-típkati napisati na pisalni stroj: *natipkati dopis, govor*

natípk-an *tekst še ni natipkan*

od-típkati [1.] pretipkati, stipkati: *vse je sproti odtipkal*

po-típkati s tipkanjem izpolniti: *potipkati list papirja*

potípk-an *vse strani so bile potipkane*

pre-típkati 1. prepisati na pisalni stroj: *pretipkati rokopis*

pretípk-an SP *pretipkan izvod rokopisa* (Nb)

pretípk-áva-ti prepisovati na pisalni stroj: *pretipkavati govor, rokopis*

pretípkáv-anje glagolnik od pretipkavati: *tipkanje in pretipkavanje*

pretípk-ová-ti pretipkavati: *strojepisica pretipkuje okrožnice*

pretípkov-álec Gf *pretípkovalec ni znal razbrati avtorjeve pisave*

pretípkováľč-ev I *pretípkováľčeva napaka*

pretípkováľ-ski Gf *pretípkováľski škrat jo je zagodel že dvakrat*

- pretipkov-ánje** Nb [glagolnik od pretipkovati:] *tipkánje in pretipkavánje*
- pre-típkati** 2. adm. natipkati čez kaj že natipkanega: *pretipkati napačno črko*
- s-típkati** napisati na pisalni stroj: *stipkati pismo*
- stípk-an** *stipkan seznam*
- v-típkati** [1.] s tipkanjem^[1.] vnesti: *vtipkati manjkajočo vrstico*
- vtípk-an** [1.] *vtipkani stavki se shranijo v arhiv* (Nb)
- vtípk-ava-ti** [1.] Nb *ti časi, ko nismo imeli mobitela, časopisne članke pa smo vtipkavali še na ropotajoče stare stroje*
- vtípkav-anje** [1.] Nb *poseben programček omogoča nastavitve izbranih šumnikov, da ni potem težav pri vtipkavanju krajev in drugega*
- za-típkati se** pri tipkanju se zmotiti: *v naglici se zatipkati*
- zatípk-an** SP *zatipkana beseda* (Nb)
- zatípkan-ka** Nb *popravlja zatipkanke in očitne skladenjske in slovnične napake* (Gf)
- zatípk-anje** Gf *zatipkanje se je zgodilo znani slovenski agenciji – v sporočilu za javnost so člana nadzornega sveta poimenovali Pirh namesto Pirih*
- zatípk-<>-ek** SNB *napaka pri tipkanju: narediti zatipek*
- tipk-o-pís-ø** s pisalnim strojem napisano besedilo: *listati po tipkopisu // besedilo, zlasti leposlovno, znanstveno, ki se predloži za objavo, tiskanje: popraviti, pregledati tipkopis pred oddajo v tiskarno*
- tipk-áti** 2. pritiskati na tipko, tipke: *tipkati ukaze v računalnik*
- tipk-álo** 1. stikalo s tipko: *pritisniti na tipkalo*
- **tipk-álo** 2. del naprave, na katerega se pritiska pri oddaji besedila z Morzejevo abecedo: *udarjati po tipkalu*
- típk-anje** [2.] glagolnik od tipkati: *tipkanje na tipkovnici*
- tipk-óvni** BSJ *tipkovni glasovalni sistem* (Gf)
- tipkóvn-ica** tipke pri pisalnem, stavnem stroju: *udarci na tipkovnico*
- od-típkati** [2.] [s tipkanjem vnesti; vtipkati] *odtipkati kodo PIN* (Nb)
- odtipk-áva-ti** Gf *odtipkaval je številke na prenosnem telefonu*
- odtipkáv-anje** Gf *še pred odtipkavanjem števil sem poneseš slušalko k ušesom*

v-típkati [2.] s tipkanjem^[2] vnesti: *vtipkati osebno kodo* (Nb)

vtípk-an [2.] *vtipkana koda* (Nb)

vtípk-áva-ti [2.] Nb *uporabnikom ni bilo več treba vtipkavati ukazov*

vtípkáv-anje [2.] Nb *z vtipkavanjem številke določene funkcije pridemo neposredno do nje*

do-típiti s tipanjem seči do česa, najti kaj: *segel je v žep in dotipal zavojček*

dotip-áva-ti BSJ *migetalke se dotipavajo k njemu* (Gf)

iz-típiti 1. s tipanjem najti: *iztipati ključ*

ob-típiti 1. s tipanjem ugotoviti, najti: *obtipati kljuko, vrata*

obtip-áva-ti 1. s tipanjem preiskovati: *kupci obtipavajo blago*

o-típiti 1. s tipanjem zaznati: *v žepu je otipal nekaj trdega* // s tipanjem a) ugotoviti, najti: *pravočasno je otipala kljuko in ušla* b)

spoznati: *v temi je otipal materin obraz*

otíp-ø 1. značilnost snovi, zlasti tkanine, ki se zaznava s tipom, tipanjem: *po videzu in otipu so ta vlakna podobna volni*

□ **otíp-ø** 2. glagolnik od otipati: *oceniti kvaliteto blaga z otipom*

otíp-an SP *za odkritje raka na dojki je poleg analize otipane spre-membe bistvena mamografija* (Nb)

otíp-anje [1.] *preiskave za postavitev diagnoze se navadno začno z otipanjem bolnikovega pulza in poslušanjem srca* (Nb)

otip-áva-ti 1. s tipanjem zaznavati: *skrivaj je v žepu otipaval bankovec* // s tipanjem poskušati a) ugotoviti, najti: *hodil je počasi in otipaval stopnice z noge* b) spoznati: *slepi otrok otipava materin obraz*

otipavaj-óč [1.] SP *njeni mrzli prsti so mi polzeli po obrazu, otipavajoč gube in gubice, po nosu, po laseh so zdrknili*

otipáv-anje [1.] glagolnik od otipavati: *gledanje in otipavanje*

otíp-en¹ nanašajoč se na otip: *našteval je slušne, otipne in druge prvine*

otíp-ljív 1. ki se da otipati: *otipljiv izrastek na kosti* // ekspr. snoven, stvaren: *poleg otipljivih dobrin so tudi neotipljive*

otipljív-ost [1.] lastnost, značilnost otipljivega: *otipljivost predmetov, stvari*

nè-otipljív [1.] ki se ne da otipati: *zrak je neotipljiv*

nèotipljív-ost lastnost, značilnost neotipljivega: *neotipljivost zraka*

□ **otip-ljív** 2. ekspr. lahko ugotovljiv, zaznaven: *prvi otipljivi rezultati, uspehi* // prepričljiv, jasen: *otipljiv dokaz*

otipljív-o^[1] *otipljivo dokazovati, pripovedovati*

otipljív-o^[2] *nič otipljivega niso našli*

otipljív-ost [2.] lastnost, značilnost otipljivega: ekspr. *otipljivost dokazov* prepričljivost, jasnost

nè-otipljív [2.] ki se ne da otipati: ekspr. *neotipljiv dokaz*
nèotipljív-o *resnica je nekaj neotipljivega*

▫ **o-típáti** 2. tipajoč se dotakniti česa na več mestih: *sadja ne bom jedel, ker si vsega otipal*

▫ **otip-áva-ti** 2. tipajoč se dotikati česa na več mestih: *ne otipavaj sadja*

otipavaj-óč [1.] SP *njegova roka je moledovala za milost, otipavajoč krušno drobtino* (Gf)

otipáv-anje [2.] glagolnik od otipavati: *otipavanje sadja ni dovoljeno*

▫ **otip-áva-ti** [3.] tipajoč se dotikati koga: *ko sta se ustavila, ji je segel pod krilo, jo otipaval, celo legel nanjo* (Nb)

otipavaj-óč [2.] SP *njeni mrzli prsti so mi polzeli po obrazu, otipavajoč gube in gubice, po nosu, po laseh so zdrknili* (Gf)

otipáv-an SP *otipavane zadnjice* (Gf)

otipáv-anje [3.] glagolnik od otipavati: *obsodili so ga zaradi otipavanja štirinajstletnice*

po-típáti 1. dotakniti se česa s prsti, z roko a) zaradi ugotavljanja lastnosti, značilnosti: *potipati blago, papir*; b) zaradi ugotavljanja česa sploh: *potipaj, če je perilo že suho*

potip-áva-ti redko večkrat potipati: *potipavati otroku glavo, če ima morda vročino*

pre-típáti 1. tipajoč se dotakniti česa na več mestih: *sadja ne bom jedel, ker si ga pretipal*

pretip-áva-ti 1. tipajoč se dotikati česa na več mestih: *skrbno je pretipaval bankovce*

za-típáti 1. zaznati s tipom: *zatipal je nekaj mehkega*;

▫ **za-típáti** 2. s tipanjem ugotoviti, najti: *v podlogi obleke je zatipala denar*

zatíp-an SP *ni nujno, da je vsaka zatipana zatrdlina rak* (Gf)

zatíp-anje SP *zatipanje nečesa povsem novega, česar v prejšnjem ciklusu menstruacije še ni bilo* (Gf)

▫ **za-típáti** 3. začeti tipati: *odprl je omaro in zatipal po predalih*

▫ **típ-áti** 2. ljubkovalno prijemat koga, navadno žensko: *začel jo je objemati in tipati*

tipáj-e [2.] *tipaje jo prime okoli pasu in jo zelo nalahno stisne k sebi* (Nb)

tipaj-óč [2.] *čutni poljubi, tipajoče roke, nežne besede* (Nb)

típ-anje [2.] glagolnik od tipati: *neprestano počasno ovijanje, tipanje, rahel stisk in spet znova, nežno raziskovanje, med moje prste in okrog palca in na podlaht in nazaj* (Nb)

▫ **típ-ati** 3. med. preiskovati organe, tkiva, telesne votline s tipanjem:

tipati bezgavke

tipaj-óč [3.] *tipajoč vse nižje, kot da gre zares za hudo bolnega nesrečnika* (Gf)

típ-anje [3.] glagolnik od tipati: *pri tipanju je otipal majhno oteklino*

tip-ljív [2.] ki se da tipati, otipati: *bolnikova povečana jetra so bila tipljiva dva prsta pod spodnjimi rebri*

o-típati 3. med. preiskati organe, tkiva, telesne votline s tipanjem:

zdravnik mu je otipal trebuh

otíp-anje [2.] *več kot polovico obolenj zaznajo bolnice same z otipanjem*

otip-áva-ti 3. med. preiskovati organe, tkiva, telesne votline s

tipanjem: *zdravnik mu je dolgo otipaval želodec*

otipáv-anje [3.] glagolnik od otipavati: *preiskujejoče otipavanje bolečega mesta*

ob-típati 2. med. preiskati organe, tkiva, telesne votline s tipanjem:

zdravnik je obtipal boleče mesto

pre-típati 1.// s tipanjem preiskati: *zdravnik mu je pretipal boleče mesto*

pretip-áva-ti 1.// s tipanjem preiskovati: *zdravnik mu je pretipaval trebuh*

pretipáv-anje SP *potrpežljivo prenašala podrobno pretipavanje carinice od nog do glave* (Nb)

▫ **típ-ati** 5. ekspr. preiskujoče gledati, ogledovati: *pogledi vseh so radovedno*

tipali ujetnika; z daljnogledom tipati po pobočjih, za stražarjem

tipaj-óč [4.] *oči je imel bolj tipajoče predse* (Nb)

típ-anje [4.] glagolnik od tipati: *udeležence nocojšnjega slavlja čakata torej dve uri tipanja z očmi*

típ-en¹ nanašajoč se na tip²: *tipni organ / dotik, pritisk in drugi tipni*

občutki; vidne, slušne in tipne zaznave

típ-en² knjiž. otipljiv: *bula je tipna*

nè-típen Nb *odkrivanje še netipnih sprememb v dojkah*

vóh čut za zaznavanje vonja: *voh mu peša*

voh-ati 1. z vohom zaznavati: *vohati vonj po zažganem / vohati svež kruh*

// biti sposoben zaznavati vonj: *šakal voha mrhovino na velike razdalje / nepreh. kljub nabodu še dobro voha*

voh-álo vohalni organ: *pes ima občutljivo vohalo*

voh-ální nanašajoč se na vohanje: *vohalni organ, živec*

vóh-anje [1.] glagolnik od vohati: *elektrofiziologi raziskujejo, kako vohanje, okušanje in tipanje skupaj medsebojno delujejo* (Nb)

voh-nj-áti [1.] star. vohati, vohljati: *vohnja kot lovski pes*

iz-vóhati tudi **zvóhati** 1. zaznati z vohom: *pes je izvohal zajca*

na-vóhati [1.] redko zavohati: *navohati smrad*

o-vóhati 2. zaznati, ugotoviti z vohom: *ovohal je duh po acetonu*

ovóh-ava-ti 2. zaznavati, ugotavljati z vohom: *ovohavati hlapljive snovi*

za-vóhati 1. z vohom zaznati: *zavohati smrad*

^o**voh-ati** 2. s potegi zraka v nos in premikanjem nosnic, glave prizadevati si zaznati določen vonj: *pes je vohal, pa ni nič zavohal; žival voha okrog posode; srna voha po zraku*

vóh-anje [2.] glagolnik od vohati: *ob vohanju pečenke se mu je vzbudila želja po jedi*

voháj-e Nb *vohaje sem ločil jeklo od železa*

vohaj-óč: *medved je vohajoč obhodil travnik; vohajoči psi*

voh-álec Nb kdor voha za namene poskusov: *ekipa raziskovalcev je zbrala še krvne vzorce »vohalcev«, da bi videla, če lahko geni razložijo razliko v zaznavanju androsterona*

vóh-k-ati BSJ *vohkal sem njen topli dih* (Nb)

vohkaj-óč Nb *živalci sta se vohkajoč lotili hrane*

voh-lj-áti 1. s krajšimi potegi zraka v nos in premikanjem nosnic, glave prizadevati si zaznati določen vonj: *pes je začel vohljati okoli nahrbtnika; maček vohlja po kuhinji*

vohlj-áč [1.] BSJ *pes vohljač* (Nb)

vohljáč-ica Nb *čebela vohljačica*

vohljáj-e: *žival se je vohljaje približala rešetki*

vohljaj-óč [1.]: *psi so vohljajoč tekli za lisico*

vohlj-ánje [1.] glagolnik od vohljati: *pasje vohljanje*

o-vohljáti [1.] BSJ *kuža ovohlja* (I)

po-vohljáti [1.] krajši čas vohljati: *pes ga je povohljal in se umaknil*

pre-vohljáti [1.] BSJ *z rilcem ga je prevohljal po volnenem kožuhu* (Nb)

za-vohljáti 1. krajši čas vohljati: *pes je dvignil ušesa in zavohljal*

voh-nj-áti [2.] star. vohati, vohljati: *psi so vohnjali po obleki*

ob-vóhati vohajoč se približati na več mestih: *pes je človeka samo obvohal*

obvoh-áva-ti vohajoč se približevati na več mestih: *pes ga je ovohaval*

o-vóhati 1. vohajoč se približati na več mestih: *pes je pritekkel k njemu in ga ovohal*

ovoh-áva-ti 1. vohajoč se približevati na več mestih: *pes ga je ovohaval in mahal z repom*

ovoháv-anje [1.] glagolnik od ovohavati: *ovohavanje psov*

po-vóhati krajši čas vohati: *pes ga je povohal in tekel dalje*

pre-vóhati 1. popolnoma, v celoti ovohati: *pes je prevohal ves vrt*

▫ **voh-ati 3.** ekspr. s prikritim poizvedovanjem, iskanjem prizadevati si priti do podatkov o delovanju, življenju koga: *kar naprej voha, pa nič ne izve; vohati okoli sosedove hiše; vohati za ljudmi*

voh-áč star. vohun: *imeti koga za vohača*

vóh-anje [3.] Gf *vohanje in zasledovanje*

voh-ávs star. vohun: *skriti se policijskim vohavsom*

voh-lj-áti 2. ekspr. s prikritim poizvedovanjem, iskanjem prizadevati si priti do podatkov o delovanju, življenju koga: *vohljala je, a ni nič izvedela; vohljati okoli hiše; vohljati po mestu*

vohlj-áč [1.] ekspr. kdor si s prikritim poizvedovanjem, iskanjem prizadeva priti do podatkov o delovanju, življenju koga: *vohljač ji neprestano sledi*

vohljá<>-ški nanašajoč se na vohljače: *vohljaška nagnjenja l*

ekspr. *vohljaška mreža agentska, vohunska*

vohljá<>-štvo BSJ *domnevno vohljaštvo za ameriško agencijo* (Nb)

e[-]vohljáč Nb *zakon proti e-vohljačem*

vohlj-ánje glagolnik od vohljati: *vohljanje za osumljenci*

vohljaj-óč Gf *vohljajoč novinar*

vohlj-álnik¹²¹ Nb *inteligentni zlikovci bodo uporabili že mnoge znane postopke za izmikanje nadzoru paketnih vohljalnikov, ki jim bo tako ostalo več obdelovalne moči za presejevanje podatkovnih tokov malih zlikovcev*

vohlj-áv BSJ *koga pri vsej tej vohljavi tehnologiji še zanima, kaj imamo shranjeno na telefonu?* (I)

iz-vohljáti ekspr. s prikritim poizvedovanjem, iskanjem izvedeti: *gotovo so izvohljali, kje se skriva*

o-vohljáti [2.] BSJ *ovohljati njive in hoste* (Nb)

po-vohljáti [2.] Nb *povohljati po švedskih nogometnih klubih*

pre-vohljáti [2.] BSJ *prevohljati stanje med tekmeči* (Nb)

za-vohljáti 2. ekspr. odkriti, ugotoviti: *kmalu so zavohljali, o čem se dogovarjata*

voh-ún kdor si s prikritim poizvedovanjem, iskanjem prizadeva priti do zaupnih gospodarskih, vojaških podatkov in jih posreduje tuji osebi, državi: *najeti vohuna*

vohún-ček BSJ *incident zaradi nespretnih vohučkov* (Nb)

¹²¹ Kalk iz angl. sniffer.

vohún-iti s prikritim poizvedovanjem, iskanjem prizadevati si priti do zaupnih gospodarskih, vojaških podatkov in jih posredovati tuji osebi, državi: *vohuniti za konkurenčno podjetje* // ekspr. s prikritim poizvedovanjem, iskanjem prizadevati si priti do podatkov o delovanju, življenju koga: *žena vohuni za njim*

vohúnj-enje glagolnik od vohuniti: *obsoditi koga zaradi vohunjenja*

kiber-vohúnjenje: *kibervohunjenje za velikimi korporacijami*

iz-vohúniti ekspr. s prikritim poizvedovanjem izvedeti: *izvohunil je, da se pripravlja napad*

po-vohúniti BSJ *od njega želi, naj malce povohuni za svojim profesorjem poezije* (Nb)

pre-vohúniti BSJ *vse ji pregleda in prevohuni, kadar je ni; prevohuniti računalnik* (I)

vohún-ski nanašajoč se na vohune: *vohunska mreža*

kiber-vohúnski Nb *kibervohunska mreža*

nè-vohúnski Nb *nevohunski način*

próti-vohúnski: ki odkriva in preprečuje delovanje sovražnikovih vohunov: *protivohunska služba*

próti-vohún-stvo dejavnost, ki odkriva in preprečuje delovanje sovražnikovih vohunov: *organizirati protivohunstvo*

é[-]-protivohúnski Nb *é-protivohunski postopek*

vohún-stvo dejavnost vohunov: *obtožiti koga vohunstva*

vohun-o-krát Nb *vohunokrat iz tuje obveščevalne agencije*

súper-vohún Nb *država je na lov za obtožencem poslala najboljšega supervohuna*

super-vohúnski: *supervohunska služba* (Gf)

iz-vóhati tudi **zvóhati** 2. ekspr. s prikritim poizvedovanjem, iskanjem priti do česa: *povsod sem ga iskal, nazadnje sem ga le izvohal*

izvoh-áva-ti BSJ *začel je izvohavati člane* (I)

o-vóhati 3. ekspr. s prikritim poizvedovanjem, iskanjem priti do česa: *ovohali so ga in zaprli* // s prikritim opazovanjem ugotoviti mnenje, mišljenje drugega: *možje so najprej ovohali drug drugega, nato pa začeli govoriti*

ovoh-áva-ti 3. ekspr. s prikritim poizvedovanjem, iskanjem prizadevati si priti do česa: *dolgo so ovohavali njihovo skrivališče, pa ga niso našli* // s prikritim opazovanjem ugotavljati mnenje, mišljenje drugega: *predvidno so se ovohavali*

ovoháv-anje [2.] glagolnik od ovohavati: *nezaupljivo medsebojno ovohavanje*

pre-vóhati 2. ekspr. preiskati, pregledati: *uso hišo so prevohali, ne da bi bili kaj našli*

▫ **voh-ati** 4. ekspr. čutiti, slutiti: *vohali so nesrečo; vohal je, da se bo zgodilo nekaj hudega* | **vohati** *sneg* predvidevati, da bo začelo snežiti

vóh-anje [4.] glagolnik od vohati: *vohanje nesreče*

iz-vóhati se tudi **z-vóhati se** nizko postati prijatelj, sprijateljiti se: *kmalu se je izvohal z vaškimi dečki*

na-vóhati [2.] redko zavohati: *navohati nesrečo*

za-vóhati 2. ekspr. začutiti, zaslutiti: *zavohati nevarnost* || odkriti, ugotoviti: *takoj je zavohala, zakaj nas sosed tako pogosto obiskuje*

| **zavóh-lj-ati** 2. ekspr. odkriti, ugotoviti: *kmalu so zavohljali, o čem se dogovarjata*

vónj 1. hlapi, ki jih oddajajo hlapljive snovi: *vonj se širi* || značilnost snovi, teles, ki se zaznava z vohom: *navzeti se vonja* || občutek, ki ga povzroča ta značilnost: ekspr. *imam v nosu vonj po smrekovih gozdovih*

| **vónj-ati** 1. oddajati, dajati prijeten vonj; dišati: *cvetje močno, prijetno vonja* || oddajati, dajati vonj sploh: *neprijetno, prijetno vonjati*

| **vonjaj-óč** *vrnil se je, vonjajoč po žganju*

| **za-vónjati** 1. zadišati: *vrtnice so zavonjale*

▫ **vónj-ati** 3. preh. zaznavati vonj: *on ni vonjal smradu, drugi pa so si zatiškali nosove*

| **vonj-álni** nanašajoč se na zaznavanje vonja: *vonjalni organ, živec* || nanašajoč se na oddajanje, dajanje vonja: *vonjalne žleze živali*

| **vónj-anje** [1.] SP *nos, ki ni navajen na precizno vonjanje, v pačuliju ne bo začutil nič* (Nb)

| **za-vónjati** 2. preh. zaznati vonj: *zavonjati cvetje*

| **zavónj-an** SP *divja stranišča so bila že od daleč zaznavna oziroma zavonjana* (Gf)

▫ **vónj-ati** 4. biti sposoben zaznavati vonj; vohati: *ta človek nenavadno dobro vonja*

| **vónj-anje** [2.] SP *čutne celice na stropu nosne votline pa omogočajo vonjanje* (Nb)

| **vonj-áv** knjiž. prijetno dišeč: *sveže pokošena trava je vonjava*

| **vonj-áva** hlapi navadno prijetno dišečih snovi: *z vrta, po hiši se širijo vonjave* || značilnost snovi, teles, ki se zaznava z vohom; vonj: *kuhati zelišča, da izgubijo vonjave*

- | **vonjáv-ni** nanašajoč se na vonjavo: *vonjavna snov*
 | **vonj-ív** knjiž. prijetno dišeč: *vonjivi cveti*
 | **vonjív-ost** knjiž. lastnost, značilnost vonjivega: *vonjivost cvetja*
 | **vonj-ski** knjiž. nanašajoč se na vonj: *vonjske zaznave*
 | **von<->-ljív** knjiž. prijetno dišeč: *vonljivi cveti*

vonj 2. redko voh: *razvitost vonja; okus, vonj in drugi čuti*

| **vónj-ati** 5. knjiž. vohati, duhati: *pes vonja po smetišču / vonjati nevarnost, ugodno priliko* predvidevati, slutiti

| **vónj-anje** [3.] SP *vonjanje vrtnice* (Nb)

| **o-vónjati** Gf *po njegovih napotkih so si zbrani morali penino najprej ogledati, jo ovonjati in ji prisluhniti*

| **po-vónjati** knjiž. poduhati, povohati: *povonjati jed, vrtnico*

| **povónj-an** SP *komisija je komaj čakala, da si po vseh ogledanih, povonjanih in okušanih kolobarčkih bolj in manj pikantnih salam privošči še kakšen grizljaj orehove potice* (Nb)

| **za-vónjati** [3.] knjiž. *konj je zavonjal gospodarja* zavohal

4.4 BESEDOTVORNI SESTAVI S PRIDEVNIŠKIM IZHODIŠČEM

srép 1. ki zaradi nepremičnosti, hladnosti vzbuja neprijeten občutek: *imeti srepe pogled*

| **srép-éti** knjiž. srepe gledati: *stal je sredi sobe in srepel vanjo*

| **srép-ěč** *sedel je na postelji, sovražno srepeč predse*

| **o-srépéti** knjiž. postati srepe: *pogled mu je nenadoma osrepel*

| **za-srépéti** knjiž. srepe pogledati: *zasrepeti v nasprotnika*

| **srép-o** tudi **srép-ó** *srepe gledati predse*

| **srép-ost** in **srép-óst** lastnost, značilnost srepega: *srepost njenih oči*

| **srép-ôta** knjiž. srepost: *srepota oči*

| **srép-o-gléd-ø** ekspr. ki srepe gleda: *srepogled človek*

| **srép-o-ók-ø** knjiž. ki ima srepe oči: *srepook starec*

4.5 BESEDOTVORNI SESTAVI Z MEDMETNIM IZHODIŠČEM

kúkú medm. 2. otr., pri igri izraža opozorilo nase: *kuku, tukaj sem*

kúk-ati¹ 1. nav. ekspr. gledati, navadno skrivoma, pritajeno: *kukati izza drevesa, vogla*

kukaj-óč [1.] SP *nelagodni pogled kukajočega gledalca* (Nb)

kuk-álni Nb *kukalna odprtina*

kukáln-ik majhna odprtina v vhodnih vratih, navadno z vgrajeno lečo; kukalo: *pogledati skozi kukalnik*

kukáln-ica BSJ *opazovati skozi kukalnico* (Nb)

kuk-álo 1. daljnogled z majhno povečavo, navadno za gledališče: *gledati, opazovati skozi kukalo* // ekspr. daljnogled sploh: *čez ramo je imel obešeno kukalo*

kukál-ce [1.] nav. ekspr. manjšalnica od kukalo: *dama s kukalcem*

kuk-álo 2. majhna odprtina v vhodnih vratih, navadno z vgrajeno lečo: *pogledal je skozi kukalo, kdo je zunaj*

kukál-ce [2.] nav. ekspr. manjšalnica od kukalo: *preden odpre vrata, pogleda skozi kukalce*

kúk-anje² [1.] glagolnik od kukati²: *kukanje izza vogla*

po-kúkati 1. nav. ekspr. pogledati, navadno skrivoma, pritajeno: *pokukati izza drevesa* // pogledati: *radoveden pokuka skozi okno*

kúk-ati² 2. ekspr. izstopati, biti potisnjen iz svoje okolice; gledati: *izpod krila ji kukajo čipke* / *prvi zvončki že kukajo iz zemlje*

kukaj-óč [2.] SP *iz snega kukajoči cvetovi* (Nb)

kúk-anje² [2.] glagolnik od kukati²: *pozabite na kavbojke z nizkim pasom in z njim kukanje golih popkov na svetlo* (Nb)

po-kúkati 2. ekspr. izstopiti, biti za krajši čas potisnjen iz svoje okolice; pogledati: *krilo ji je pokukalo izpod plašča*

5

ANALIZA STOPENJSKIH TVORJENK IZ GLAGOLOV ČUTNEGA ZAZNAVANJA

Analiza gradiva sledi prikazu besedotvornih sestavov v 4. poglavju. Najprej so torej analizirani besedotvorni sestavi oz. stopenjske tvorjenke iz netvorjenih glagolov čutnega zaznavanja (poglavje 5.1), znotraj te skupine najprej tisti z izhodiščem v glagolih, katerih prvi pomen izraža čutno zaznavanje (5.1.1), nato z izhodiščem v glagolih, katerih neprvi pomen izraža čutno zaznavanje (5.1.2), v tretji podskupini pa so analizirane stopenjske tvorjenke iz glagolov s konotativnim pomenom (5.1.3), in sicer najprej tiste z izhodiščem v glagolih, katerih prvi pomen je konotativni (5.1.3.1) in nato katerih neprvi pomen je konotativni (5.1.3.2).¹²² Sledi obravnava stopenjskih tvorjenk iz tvorjenih glagolov čutnega zaznavanja (poglavje 5.2), in sicer s samostalniškim (5.2.1), privedniškim (5.2.2) in medmetnim (5.2.3) besedotvornim izhodiščem.

V skupinah besedotvornih sestavov, pri katerih je glagol čutnega zaznavanja v izhodišču, nadaljnja analiza zajema besedotvorne sestave v celoti, torej vse stopenjske tvorjenke v njih, v vseh drugih primerih pa so v obravnavo zajete le stopenjske tvorjenke iz glagolov čutnega zaznavanja, ki pa so torej že same prvo-, drugo- ali celo tretjestopenjske tvorjenke (npr. *kukati*, *poslušati* itd.). Na to je znotraj posameznih preglednic opozorjeno z zvezdicami (*)¹²³ oz. oglatimi oklepaji (pri navedbi števila tvorjenk), pri grafičnem prikazu pa je tudi v tej drugi skupini prikazan celoten besedotvorni sestav, pri čemer je jasno razvidna delitev med stopenjskimi tvorjenkami

¹²² V četrtem poglavju so vsi besedotvorni sestavi, ki imajo v besedotvornem izhodišču netvorjeni glagol (ne glede, ali gre za prvi/neprvi oz. konotativni/nekonotativni pomen glagola) združeni v enem poglavju. Taka odločitev je bil sprejeta zaradi večje preglednosti in lažjega iskanja posameznih besedotvornih sestavov, ki so tako zbrani skupaj in razvrščeni abecedno glede na besedotvorno izhodišče.

¹²³ Zvezdica za številko stopnje (npr. 1*) v preglednicah pomeni, da gre za prvostopenjski glagol čutnega zaznavanja, ki je izhodišče za nadaljnje stopenjske tvorjenke, zajete v obravnavo.

iz glagolov čutnega zaznavanja in stopenjskimi tvorjenkami iz (pomenov) glagolov, ki ne izražajo zaznavanja (del sivo obarvanih shem).

Znotraj poglavja je najprej prikazano število tvorjenk po posameznih besedotvornih sestavih, sledi prikaz tvorjenk glede na pripadnost besedovrstnim kategorijam, število tvorjenk glede na stopnjo tvorjenosti, prikaz deleža posameznih besednih vrst po stopnjah tvorjenosti, prikaz tvorbenih modelov glede na stopnjo tvorjenosti, obremenitev tvorbenih modelov, sledita prikaz strukture podsestavov/podsestava in grafični prikaz celotnega besedotvornega sestava.¹²⁴ Iz slednjega je sama struktura stopenjskih tvorjenk tudi najbolj razvidna. V grafičnem prikazu smeri črt ponazarjajo tvorbo tvorjenk določene besedne vrste: ↙ – glagol, ↓ – samostalnik, ↘ – pridevnik, → – prislov. Debelina oz. oblika črt nakazuje številčnost tvorjenk prikazanega besedotvornega modela: visoko produktivnost (več kot 51 tvorjenk), srednjo produktivnost (od 21 do 50 tvorjenk), nizko produktivnost (od 6 do 20 tvorjenk) oz. sporadično produktivnost (od 1 do 5 tvorjenk).¹²⁵

Analizo besedotvornih sestavov posameznih skupin glagolov zaključujejo podpoglavja z obravnavo besedotvornih nizov, in sicer z vidika besedotvornih vrst in pomena (tako besedotvornega kot slovarskega), kar predstavlja tudi problemsko jedro raziskave. Pri pomenski analizi besedotvornih nizov je pozornost namenjena predvsem tistim besedotvornim nizom, ki s svojo pogostostjo kažejo na sistemskost, vendarle pa ravno sporadične pojavitve izkazujejo oz. napovedujejo nove besedotvorne pojave. Zato se v pomenski analizi posvečamo tudi sicer nepogostim, vendar zelo zanimivim pojavom.¹²⁶

¹²⁴ Tvorbene postopke je grafično prikazoval že Šaumjan, v pričujoči monografiji pa se pri grafični predstavitvi zgledejem po grafičnih prikazih M. Berend v članku *Aktywność słowotwórcza czasowników ruchu* in A. Matyka v *Aktywność słowotwórcza przymiów przestrzennych* oz. po grafičnih prikazih drugih poljskih avtorjev, ki se ukvarjajo s stopenjskim besedotvorjem, npr. M. Skarżyński v monografiji *Liczebni w słowotwórstwie współczesnej polszczyzny (Studium gniazd słowotwórczych)*.

¹²⁵ Besedotvorno produktivnost je v štiri razrede prva razdelila H. Jadacka v monografiji *Rzeczownik polski jako baza derywacyjna* iz leta 1995.

¹²⁶ Ob tem gre omeniti, da so v naboru stopenjskih sestavov (poglavje 4) prikazani tudi besedotvorni sestavi, pri katerih besedotvorno izhodišče izraža za

5.1 STOPENJSKE TVORJENKE IZ NETVORJENIH GLAGOLOV ČUTNEGA ZAZNAVANJA V IZHODIŠČU

5.1.1 Stopenjske tvorjenke iz netvorjenih glagolov, katerih prvi pomen izraža čutno zaznavanje

Stopenjskih tvorjenk iz netvorjenih glagolov, katerih prvi pomen izraža čutno zaznavanje, je med vsemi obravnavanimi stopenjskimi tvorjenkami iz različnih skupin glagolov čutnega zaznavanja (pričakovano) daleč največ, in sicer skoraj polovica (486 oz. 49,8 %). V tej skupini je obravnavnih 9 besedotvornih sestavov, povprečni delež stopenjskih tvorjenk na besedotvorni sestav je 54, kar je največ med vsemi obravnavanimi skupinami glagola čutnega zaznavanja (povprečni delež vseh obravnavanih tvorjenk na besedotvorni sestav je 19,7). V konkretnem primeru ne gre spregledati dejstva, da največji delež stopenjskih tvorjenk (85-odstotni) prispevata le dva glagola, in sicer *gledati* in *videti*, prvi s 319 stopenjskimi tvorjenkami, drugi z 96 tvorjenkami. Besedotvorni sestav *gledati* je s tem številom stopenjskih tvorjenk tudi besedotvorno najproduktivnejši sestav izmed vseh 46 sestavov, zajetih v obravnavo – razlog je v tem, da je glagol *gledati* s svojo vrstnopomensko določenostjo slovarske uvrščevalne pomske sestavine primitiv (prim. Žele 2012: 130, 137, 195). Vsi drugi besedotvorni sestavi v tej skupini zajemajo manj kot 25 stopenjskih tvorjenk. Največ stopenjskih tvorjenk prispevata osnovna glagola, ki izražata zaznavanja z vidom, kar nikakor ni presenetljivo. Glagolov, ki izražajo zaznavanje z vidom, je med vsemi glagoli čutnega zaznavanja tudi sicer največ: kar 30 besedotvornih sestavov, torej pomenov glagolov, se nanaša na zaznavanje z vidom, dva na zaznavanja z vidom ali sluhom, pet na zaznavanje z vohom, trije na zaznavanje s tipom, dva s sluhom in eden z okusom; v obravnavo pa so vključeni tudi štirje pomeni glagolov, ki so nekoliko splošnejši – imajo pomen ‘zaznavati kaj (na splošno)’ oz. je vrsta čuta razvidna

---

glagole čutnega zaznavanja tipičen pomenski prehod v polje mentalne percepcije. Ti v pomensko analizo niso bili zajeti.

iz sobesedila.¹²⁷ Ne preseneča niti dejstvo, da so v primerjavi z glagoli, ki so pomensko konkretnější ('nepremično/topo/odsotno itd. gledati'), besedotvorno produktivnejši glagoli, ki so pomensko splošnejši, npr. *gledati*, *videti*, *slišati* ('zaznavati kaj s čutom').

Besedotvorni sestav	Število tvorjenk
<i>bolščati</i> 'nepremično, topo gledati'	6
<i>búljiti</i> 'nepremično gledati'	9
<i>čéméti 1.</i> // 'nepremično, duševno odsotno gledati'	1
<i>glédati 1.</i> 'upirati, usmerjati pogled kam'	319
<i>oprézati 1.</i> 'gledati kaj z določenim namenom, navadno skrivoma, pritajeno'	17
<i>slišati 1.</i> 's sluhom zaznavati'	25
<i>strméti 1.</i> 'gledati, navadno nepremično'	10
<i>videti 1.</i> 'z vidom zaznavati' // nepreh. 'biti sposoben z vidom zaznavati'	96
<i>ždėti 1.</i> // 'nepremično, duševno odsotno gledati'	3
Skupno število tvorjenk	486

Preglednica 1: Število tvorjenk po posameznih besedotvornih sestavih

5.1.1.1 Tvorjenke glede na pripadnost besednovrstnim kategorijam

Med vsemi stopenjskimi tvorjenkami je največ samostalnikov, in sicer skoraj polovica (226 oz. 46,5 %), pridevnikov je tretjina (168 oz. 34,6 %), glagolov in prislovov pa je izrazito manj – glagolov je 64 (13,4 %) in prislovov 28 (5,8 %). Zanimivo je, da so ti deleži stopenjskih tvorjenk glede na besednovrstno kategorijo zelo primerljivi z deleži posameznih besednih vrst v jeziku nasploh: samostalnikov je 53,1 %, pridevnikov 26,2 %, glagolov 16,3 % in prislovov 4,3 %.¹²⁸ Stopenjske tvorjenke so torej v tej skupini besednovrstno uravnotežene na enak način kot nasploh leksemi v jeziku.

¹²⁷ V obravnavo sicer nista bila vključena glagola, ki bi ju lahko označili za neke vrste pomenska primitiva: *zaznavati* in *čutiti*.

¹²⁸ Podatki se nanašajo na SSKJ 2.

Besedna vrsta	Glagol	Samostalnik	Pridevnik	Prislov
Št. tvorjenk	64	226	168	28
% (n = 486)	13,4 %	46,5 %	34,6 %	5,8 %

Preglednica 2: Tvorjenke glede na pripadnost besednovrstnim kategorijam

5.1.1.2 Število tvorjenk glede na stopnjo tvorjenosti

Največ stopenjskih tvorjenk je drugostopenjskih, in sicer več kot tretjina (165 oz. 34,2 %), sledijo tretjestopenjske (138 oz. 28,2 %) in nato prvostopenjske (122 oz. 25,1). Četrtoštopenjskih tvorjenk je 51, tj. 10,5 %, petostopenjskih pa 10 oz. 2,1 %. Peta stopnja tvorjenosti je v tej skupini glagolov čutnega zaznavanja tudi najvišja. Pri petostopenjskih tvorjenkah gre za strukturno zelo različne tvorjenke, ki pa so vse del besedotvornega sestava *gledati 1*: samostalniki *spogledljivec*, *spogledljivka*, *spogledljivost* in *razgledničarstvo*, pridevniki *razgledničarjev*, *razgledničarski*, *pregledovalniški*, *fotorazglednični* ter prislova *spogledljivo* in *razgledniško*.

Visok odstotek drugostopenjskih tvorjenk je razložljiv z visoko družljivostjo glagolov s predponskimi obrazili, predvsem seveda glagola *gledati*, ki je družljiv s predponskimi obrazili *do-*, *iz-*, *na-*, *o-*, *po-*, *pre-*, *raz-*, *spre-*, *u-*, *za-*, *z-*.

Stopnja tvorjenke	1	2	3	4	5	6
Št. tvorjenk	122	165	138	51	10	0
% (n = 486)	25,1 %	34,2 %	28,2 %	10,5 %	2,1 %	0 %

Preglednica 3: Število tvorjenk glede na stopnjo tvorjenosti

5.1.1.3 Besedne vrste po posameznih stopnjah tvorjenosti

Med prvostopenjskimi tvorjenkami je največ pridevnikov, in sicer 37,7 %, s 30,3-odstotnim deležem pa sledijo glagoli in samostalniki. Prvostopenjska prislova sta le dva. Med drugostopenjskimi tvorjenki je največ samostalnikov (42,4 %), sledijo pridevniki (38,2 %), glagoli (13,3 %) in prislovi, ki jih je 10, tj. 6 %. Med tretjestopenjskimi tvorjenkami izrazito prevladujejo samostalniki, ki jih je 59,4 %, pridev-

niki imajo 28,2-odstotni delež, prislovov je 12 oz. 8,7 % – tudi sicer je največ prislovov tretjestopenjskih. Tudi med četrstopenjskimi tvorjenkami je največ samostalnikov, in sicer skoraj dve tretjini (64,7 %), sledijo pridevniki – 31,4 %, prislova sta dva (3,9 %). Med petostopenjskimi tvorjenkami je enako število samostalnikov in pridevnikov (štirje), poleg tega pa najdemo tudi dva petostopenjska prislova.

Besedna vrsta	Število tvorjenk posamezne stopnje tvorjenosti						Skupaj
	1	2	3	4	5	6	
Glagol	37	22	5	0	0	0	64
Samostalnik	37	70	82	33	4	0	226
Pridevnik	46	63	39	16	4	0	168
Prislov	2	10	12	2	2	0	28
Skupaj	122	165	138	51	10	0	

Preglednica 4: Besedne vrste po posameznih stopnjah tvorjenosti

5.1.1.4 *Tvorbeni modeli glede na stopnjo tvorjenosti*

Spomnimo, da je tvorbeni model simbolni prikaz vsake tvorjenke, iz katere je razvidna njena struktura; iz njega sta namreč razvidna število tvorbenih procesov, ki so pripeljali do nastanka konkretne tvorjenke (s tem je razvidna stopnja tvorjenosti), in »zgodovina« tvorjenke v smislu pripadnosti besednovrstnim kategorijam vseh vmesnih tvorjenk, ki so bil potrebne za nastanek konkretne tvorjenke.

V skupini stopenjskih tvorjenk iz netvorjenih glagolov čutnega zaznavanja, katerih prvi pomen izraža čutno zaznavanje, najdemo 81 tvorbenih modelov, med prvostopenjskimi tvorjenkami jih najdemo 11, med drugostopenjskimi 22, tretjestopenjskimi 26, četrstopenjskimi 15 in med petostopenjskimi sedem. Največjo strukturno raznolikost torej izkazuje tvorjenke tretje stopnje. Presenetljivo – glede na druge skupine stopenjskih tvorjenk – je predvsem visoko število tvorbenih modelov na prvi stopnji tvorbe, kar lahko pojasnimo z visoko pojavnostjo zloženek, ki so strukturno precej različne, prevladujejo pa predvsem zloženke tipa *daljnogled* – tvorbeni model V(+Adv),S; *zvez-*

dogled – tvorbeni model V(+S),S; *vsevid* – tvorbeni model V(+Pn),S; *daljnogledni* – tvorbeni model V(+Adv),Ad; poleg tega pa med prvostopenjskimi tvorjenkami najdemo tako glagole, samostalnike, pridevnike kot tudi prislove.

Stopnja tvorjenke	1	2	3	4	5	6
Št. modelov	11	22	26	15	7	0

Preglednica 5: Tvorbeni modeli glede na stopnjo tvorjenosti

5.1.1.5 Obremenitev tvorbenih modelov

Produktivnost tvorbenih modelov lahko (po zgledu H. Jadacke v članku *Rzeczownik polski jako baza derywacyjna*) glede na število tvorjenk, ki jih ima posamezni model, razdelimo v štiri različne razrede, in sicer na modele z visoko produktivnostjo (nad 51 tvorjenk), srednjo (med 21 in 50 tvorjenk), nizko (med 6 in 20) ter sporadično (med 1 in 5 tvorjenk).

Med 81 tvorbenimi modeli v tej skupini jih je sedem med njimi srednje produktivnih, nizko produktivnih je 15 modelov, velika večina (73 %) pa torej izkazuje sporadično produktivnost, pri čemer ima kar 38 tvorbenih modelov zgolj po eno tvorjenko.

Najproduktivnejši tvorbeni model je V,V,S – gre predvsem za samostalnike, tvorjene iz glagolov s predponskimi obrazili (*izbuljenje, oprezovanje, preslišanje, dogled, izgled, ogled, pogled, pregled, razgled, spregled, zgled*).¹²⁹ Tvorjenk s tem tvorbenim modelom je 40. Zanimivo je, da omenjeni model v drugih skupinah stopenjskih tvorjenk ne sodi med najproduktivnejše, izjema je skupina stopenjskih tvorjenk iz netvorjenih glagolov, pri katerih neprvi pomen izraža čutno zaznavanje, z devetimi pojavitvami. Drugi najpogostejši je model V,V,Ad z 39 pojavitvami. Značilen je za pridevniške tvorjenke iz glagolov s predponskimi obrazili: *izbuljen, zbuljen, dogleden, pregleden, zgle-*

¹²⁹ Pri navajanju zgledov za posamezni tvorbeni model je opuščeno navajanje številskih oznak pomenov, kar velja za vsa podpoglavja v 5. poglavju, ki obravnava pogostnost tvorbenih modelov.

den, ogledni, razgledni, izgledajoč, pogledan, pregledan, ugledan, zagledan, preslišan, spregledljiv. Model sodi med najpogostejše tvorbene modele v vseh skupinah stopenjskih tvorjenk.¹³⁰ Tudi model V,V je med najproduktivnejšimi v vseh skupinah stopenjskih tvorjenk (gre za glagole s predponskimi obrazili), v tej skupini je na listi najpogostejših modelov na tretjem mestu s 37 tvorjenkami. S 34 tvorjenkami mu sledi model V,V,Ad,S (gre predvsem za samostalnice na *-ost*: *izbuljenost, doglednost, preglednost, zglednost, zastrmenost*, vendar tudi: *oglednik, oglednica, preglednica, razglednica, uglednež* itd.), ki je med najpogostejšimi tudi v skupini stopenjskih tvorjenk iz netvorjenih glagolov, katerih neprvi pomen izraža čutno zaznavanje, in skupini tvorjenk iz netvorjenih glagolov, katerih prvi pomen je konotativni. Na petem mestu je model V,S (predvsem glagolniki na *-anjel-enje*: *bolšanje, buljenje, gledanje, oprezanje, slisanje, strmenje, videnje, ždenje*; in pa tvorjenke tipa: *gledalec, gledalka, gledališče, oprezuh* itd.), ki sodi med najproduktivneše tudi v drugih skupinah stopenjskih tvorjenk. Model V,V,V,S ima 22 pojavitev in je značilen za samostalniške tvorjenke iz tvorjenih nedovršnih glagolov, ki so nastali iz glagolov s predponskimi obrazili: glagolniki *zgedovanje, pregledovanje, spogledovanje*, in tvorjenke tipa *ogledovalec, ogledovalka, pregledovalec, vpogled* itd. Omenjeni model je najpogostejši v skupini stopenjskih tvorjenk iz tvorjenih glagolov, katerih neprvi pomen izraža čutno zaznavanje; poleg tega pa so tvorjenke tega tipa med najpogostejšimi tudi v skupini stopenjih tvorjenk iz tvorjenih glagolov s samostalniškim izhodiščem, s tem da jih v tem primeru označujemo s S,V,V,V,S. 21 tvorjenk ima model V,V,V, gre za nedovršnike, tvorjene iz glagolov s predponskimi obrazili: *pogledovati, pregledovati, presliševati, pogledavati*; ali pa za tvorjenke s sestavljenimi predponskimi obrazili oz. glagole, ki so dvakrat prefigurirani: primer *vpogledati*. Tudi ta model seveda sodi med najproduktivnejše v vseh skupinah stopenjskih tvorjenk. Med najpro-

¹³⁰ Pridevniške tvorjenke iz glagolov s predponskimi obrazili sodijo med strukturno najpogostejše tudi v skupini stopenjskih tvorjenk iz tvorjenih glagolov čutnega zaznavanja s samostalniškim izhodiščem, s tem da imajo ti model S,V,V,Ad.

duktivnejšimi v vseh skupinah je tudi model V,Ad, ki je v tej skupini osmi najpogostejši tvorbeni model, zanj pa so značilni deležniki: *bolšček, bulječ, slišč, strmeč, videč*. Deseterico najproduktivnejših tvorbenih modelov zaključujeta modela V(+Adv),Ad z 19 tvorjenkami in V,V,Ad(+P),Ad s 17 tvorjenkami. Prvi se pojavlja le v tej skupini stopenjskih tvorjenk, gre pa za zloženke tipa: *dalnogledni, drobnogledni, križemgled, bistroviden, jasnoviden, slaboviden, tankoviden*. Drugega najdemo tudi med najpogostejšimi v drugih skupinah stopenjskih tvorjenk, tak model pa imajo tvorjenke tipa: *nepreslišan, nedogleden, nepregledan, neugleden*.

Tvorbeni model	Št. tvorjenk	% (n = 486)
V,V,S	40	8,2 %
V,V,Ad	39	8 %
V,V	37	7,6 %
V,V,Ad,S	34	7 %
V,S	28	5,8 %
V,V,V,S	22	4,5 %
V,V,V	21	4,3 %
V,Ad	19	3,9 %
V(+Adv),Ad	19	3,9 %
V,V,Ad(+P),Ad	17	3,5 %
V,V,V,Ad	13	2,7 %
V,V,Ad,S,Ad	13	2,7 %
V,Ad,S	12	2,5 %
V,Ad(+P),Ad	12	2,5 %
V(+Adv),Ad,S	11	2,3 %
V,V,Ad(+P),Ad,S	10	2,1 %
V,S,Ad	9	1,9 %
V,Ad(+P),Ad,S	8	1,7 %
V(+Adv),S	7	1,4 %
V,Ad,Adv	6	1,2 %
V,V,V,Ad,S	6	1,2 %
V,V,Ad,S(+Ad),S	6	1,2 %
V,V,S,S	5	1 %
V,V,Ad,Adv	5	1 %

Tvorbeni model	Št. tvorjenk	% (n = 486)
V(+S),Ad	4	0,8 %
V,V,V,V	4	0,8 %
V,Ad(+P),Ad,Adv	4	0,8 %
V,V,S(+P),S	3	0,6 %
V,V,S(+Pr),S	3	0,6 %
V,V,S(+S),S	3	0,6 %
V,V,Ad,S,S	3	0,6 %
V,V,V,V,Ad,S	3	0,6 %
V,Adv	2	0,4 %
V(+Ad),Ad	2	0,4 %
V(+S),S	2	0,4 %
V(+Pn),Ad	2	0,4 %
V,S,S	2	0,4 %
V,V,S,Ad	2	0,4 %
V,V,S(+Adv),S	2	0,4 %
V,V,Ad(+Ad),Ad	2	0,4 %
V,V,V,V,S	2	0,4 %
V,V,V,V,Ad	2	0,4 %
V,V,Ad,S,S,Ad	2	0,4 %
V(+Pn),S	1	0,2 %
V,S,V	1	0,2 %
V,V,Adv	1	0,2 %
V,S(+P),S	1	0,2 %
V(+Adv),S,S	1	0,2 %
V(+Ad),Ad,S	1	0,2 %
V(+Pn),Ad,S	1	0,2 %
V,V(+Pn),Ad	1	0,2 %
V,V(+Ad),Ad	1	0,2 %
V,S(+Pr),Adv	1	0,2 %
V,Ad(+Pn),S	1	0,2 %
V(+Adv),Ad,Adv	1	0,2 %
V,Ad(+Pr),Ad	1	0,2 %
V,Adv(+P),Adv	1	0,2 %
V,S,V,S	1	0,2 %
V,V,V,Adv	1	0,2 %
V,V,V(+Pn),V	1	0,2 %

Tvorbeni model	Št. tvorjenk	% (n = 486)
V,S,V,Ad	1	0,2 %
V,S,Ad,S	1	0,2 %
V,Ad,S,Ad	1	0,2 %
V,V,V,S,Ad	1	0,2 %
V,V(+Pn),Ad,Adv	1	0,2 %
V,Ad(+Pr),Ad,Adv	1	0,2 %
V,S(+Pr),Adv,Ad	1	0,2 %
V,V,Ad(+Pn),Ad	1	0,2 %
V,V,Ad(+Pr),Ad	1	0,2 %
V,V,Ad,S(+P),S	1	0,2 %
V,V,Ad,S,S,S	1	0,2 %
V,V,V,Ad,S,Ad	1	0,2 %
V,V,V,V,Ad,Adv	1	0,2 %
V,V,Ad,S,Ad,Adv	1	0,2 %
V,V,V(+Pn),V,S	1	0,2 %
V,V,Ad,S(+Pr+Pn),S	1	0,2 %
V,V,Ad,S(+Ad),S,Ad	1	0,2 %
V,S(+Pr),Adv,Ad,Adv	1	0,2 %
V,V,Ad(+Pn),Ad,S	1	0,2 %
V,V,Ad(+Pr),Ad,S	1	0,2 %
V,V,Ad(+P),Ad,Adv	1	0,2 %

Preglednica 6: Obremenitev tvorbenih modelov

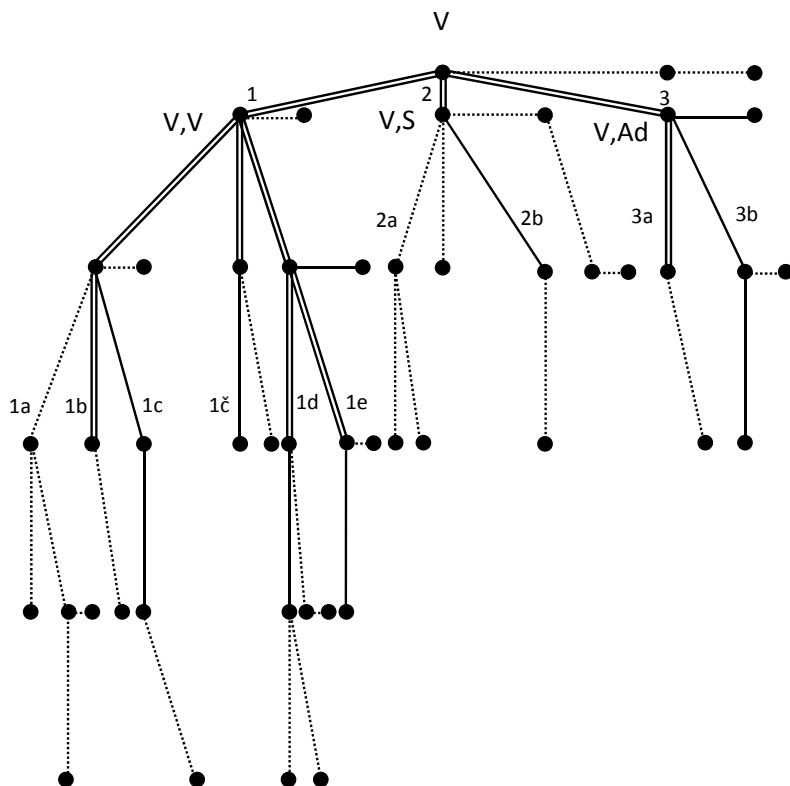
5.1.1.6 *Struktura besedotvornih sestavov*

Strukturo besedotvornih sestavov lahko prikažemo tudi s stopenjsko razvrstitvijo tvorbenih modelov, kot je prikazano v nadaljevanju (v oklepajih je navedeno število tvorjenk s konkretnim tvorbenim modelom).

V
V,V (37)
V,V,V (21)
V,V,V,V (4)
V,V,V,V,S (2)
V,V,V,V,Ad (2)

- V,V,V,Ad,S (3)
    - V,V,V,Ad,Adv (1)
  - V,V,V(+Pn),V (1)
    - V,V,V(+Pn),V,S (1)
  - V,V,V,S (22)
    - V,V,V,S,Ad (1)
  - V,V,V,Ad (13)
    - V,V,V,Ad,S (6)
    - V,V,V,Ad,S,Ad (1)
  - V,V,V,Adv (1)
- V,V,S (40)
  - V,V,S,S (5)
  - V,V,S(+S),S (3)
  - V,V,S(+Pr),S (3)
  - V,V,S(+P),S (3)
  - V,V,S(+Adv),S (2)
  - V,V,S,Ad (2)
- V,V,Ad (39)
  - V,V,Ad,S (34)
    - V,V,Ad,S,S (3)
      - V,V,Ad,S,S,S (1)
      - V,V,Ad,S,S,Ad (2)
    - V,V,Ad,S(+Ad),S (6)
      - V,V,Ad,S(+Ad),S,Ad (1)
    - V,V,Ad,S(+Pr+Pn),S (1)
    - V,V,Ad,S(+P),S (1)
    - V,V,Ad,S,Ad (13)
      - V,V,Ad,S,Ad,Adv (1)
  - V,V,Ad(+P),Ad (17)
    - V,V,Ad(+P),Ad,S (10)
    - V,V,Ad(+P),Ad,Adv (1)
  - V,V,Ad(+Ad),Ad (2)
  - V,V,Ad(+Pr),Ad (1)
    - V,V,Ad(+Pr),Ad,S (1)
  - V,V,Ad(+Pn),Ad (1)
    - V,V,Ad(+Pn),Ad,S (1)
  - V,V,Ad,Adv (5)
- V,V(+Pn),Ad (1)
  - V,V(+Pn),Ad,Adv (1)
- V,V(+Ad),Ad (1)

- | V,V,Adv (1)
- | V,S (28)
  - | V,S,V (1)
    - | V,S,V,S (1)
    - | V,S,V,Ad (1)
  - | V,S,S (2)
  - | V,S(+P),S (1)
  - | V,S,Ad (9)
    - | V,S,Ad,S (1)
  - | V,S(+Pr),Adv (1)
    - | V,S(+Pr),Adv,Ad (1)
    - | V,S(+Pr),Adv,Ad,Adv (1)
- | V,Ad (19)
  - | V,Ad,S (12)
    - | V,Ad,S,Ad (1)
  - | V,Ad(+Pn),S (1)
  - | V,Ad(+P),Ad (12)
    - | V,Ad(+P),Ad,S (8)
    - | V,Ad(+P),Ad,Adv (4)
  - | V,Ad(+Pr),Ad (1)
    - | V,Ad(+Pr),Ad,Adv (1)
  - | V,Ad,Adv (6)
- | V,Adv (2)
  - | V,Adv(+P),Adv (1)
  - | V(+Adv),Ad (19)
    - | V(+Adv),Ad,S (11)
    - | V(+Adv),Ad,Adv (1)
  - | V(+Adv),S (7)
    - | V(+Adv),S,S (1)
  - | V(+Ad),Ad (2)
    - | V(+Ad),Ad,S (1)
  - | V(+S),Ad (4)
  - | V(+S),S (2)
  - | V(+Pn),S (1)
  - | V(+Pn),Ad (2)
    - | V(+Pn),Ad,S (1)

Slika 6: Grafična predstavitev besedotvornih sestavov z izhodiščem v netvorjenih glagolih, katerih prvi pomen izraža čutno zaznavanje. Pri grafični predstavitvi so uporabljene oznake 1–3, 1a–1e, 2a, 2b, 3a, 3b, ki so namenjene večji preglednosti pri obravnavi besedotvornih nizov z vidika besedotvornih vrst in pomena v naslednjem podpoglavju. V njem so najprej obravnavane tvorjenke z besedotvornim modelom V,V – oznaka 1, v nadaljevanju pa tvorjenke z besedotvornimi modeli V,V,V,S , V,V,V,V,Ad , V,V,V,V,Ad,S in V,V,V,V,Ad,Adv , ki so na grafu označeni z 1a, 1b, 1c, 1d itd.

Legenda:

- visoka produktivnost (51 tvorjenk ali več)
- =====** srednja produktivnost (od 21 do 50 tvorjenk)
- nizka produktivnost (od 6 do 20 tvorjenk)
- .....** sporadična produktivnost (od 1 do 5 tvorjenk)

5.1.1.7 *Besedotvorni nizi z vidika besedotvornih vrst in pomena*

(1) $V \rightarrow V$

Netvorjeni glagoli, katerih prvi pomen izraža čutno zaznavanje, na prvi stopnji v veliki večini motivira sestavljenke.¹³¹ Slednje tudi sicer predstavljajo najštevilčnejše glagolske tvorjenke (Vidovič Muha 1985: 53; 1988: 21). Glagoli s predponskimi obrazili sodijo v skupino glagolskih sestavljenk, te pa v modifikacijske tvorjenke (Vidovič Muha 1993: 161). Konkretno sestavljenke iz te skupine tvorimo s predponskimi obrazili: *do-*, *iz-*, *na-*, *o-*, *po-*, *pre-*, *raz-*, *spre-*, *u-*, *za-*, *z-*. Med prvostopenjskimi glagolskimi tvorjenkami nademo tudi dve, ki sta modifikacijski izpeljanki: *gled-k-ati* in *oprez-ova-ti*. V vseh besedotvornih sestavih te skupine najdemo sestavljenke, največ pa seveda v besedotvornem sestavu *gledati 1.*, izjema je besedotvorni sestav *oprezati 1.*, v katerem glagolov s predponskimi obrazili ni. Glede na to, da so omenjena predponška obrazila dodajana na nedovršniško glagolsko podstavo, se pri tvorjenki spremeni vidskost. Vse te sestavljenke so seveda tudi osnova za nadaljnjo tvorbo: med njimi so besedotvorno najbolj produktivni glagoli s predponskimi obrazili *pre-* (55 stopenjskih tvorjenk), *raz-* (46 stopenjskih tvorjenk), *po-* (37 stopenjskih tvorjenk), *o-* (30 stopenjskih tvorjenk) in *spre-* (24 stopenjskih tvorjenk); pri čemer se zadnje štiri vežejo le z glagolom *gledati*.

Velikemu številu glagolov se z dodajanjem predpon spremeni vidskost, vendar pa vseeno glavna funkcija prefiksacije ni perfekti-ranje nedovršnega izhodiščnega glagola, ampak tvorjenje glagolov z novimi pomenskimi odtenki, tvorjenje novih vrst glagolskega dejanja. Med temi pomenskimi skupinami različnih vrst glagolskega dejanja so tudi takšne, katerih pomen je zelo blizu splošnemu pomenu dovršnosti – takšna vrsta glagolskega dejanja je ta, ki pomeni, da se je dejanje, ki ga izraža izhodiščni glagol, dovršilo (*sejati – posejati, jesti – pojediti, sivetiti – posivetiti*).¹³² (Derganc 1986: 13) Na tem mestu

¹³¹ Besedotvorne vrste so povzete po A. Vidovič Muha (1988, 2011: 65–82).

¹³² A. Bajec omenjene primere vidi kot čiste vidske pare. Podobnega mnenja so tudi nekateri tuji, predvsem ruski in poljski jezikoslovci, ki v primeru *saditi – posa-*

velja omeniti tudi, da se pomenski učinki predpanske tvorbe kažejo v spremenjenem, navadno ožje zamejenem pomenu (prim. Stramljič Breznik 2002: 401).

Sestavljenke imajo v svoji skladenjski podstavi glagol s predložnim prostim morfemom, razen v primeru, ko ti glagoli izražajo samo faznost dejanja (Vidovič Muha 1993: 161). Glede na pomen predpanskega obrazila sestavljenke torej ločimo na dva tipa (Vidovič Muha 1985: 54; 1988: 21–23), in sicer na:

- tip A – ko je predpona pretvorba enega od faznih izrazov začetnosti, končnosti, trenutnosti (v primeru izražanja samo faznosti glagolskega dejanja)¹³³ – in
- tip B – ko je predpona nastala iz prislova (v primeru izražanja drugih pomenov, zlasti pa krajevnosti, časovnosti in količinskosti (Vidovič Muha 1993: 162)).

---

diti vidijo le razliko v vidu, ne pa tudi pomenske razlike. Tovrstno mišljenje se tudi v teh jezikoslovnih krogih spreminja. Tako npr. na Poljskem šele v zadnjem desetletju, ndr. pod mentorstvom prof. dr. H. Jadacke, nastajajo doktorske disertacije, ki v glagolih s predpanskimi obrazili vidijo izraženo rezultativno vrsto glagolskega dejanja. Dokaz, kako vseprisotno je »starejše« razumevanje, so tudi številni slovarji, ki v geselskih člankih določenega tipa nedovršnih glagolov uporabnika zgolj usmerijo k dovršnemu glagolu iz »vidskega para«.

¹³³ »Zgradbo skladenjske podstave glagolov, ki izražajo samo faznost glagolskega dejanja, lahko zapišemo SPo ← [F] Glag, pri čemer je F (faznost) → začetnost (z), končnost (k), trenutnost (t). Faznost je v bistvu časovnoprislovna in jo lahko zapišemo *do konca/v koncu* → *končati*, *od začetka/v začetku* → *začeti*, *v trenutku* (v bistvu *enkrat*).« (Vidovič Muha 1985: 54) Za ilustracijo dodajmo nekaj primerov (iz istega vira): začetnost: *zbati se* ← [začeti] *bati se*; *zaljubiti*, *zapeti*, *zajokati*, *spregledati*; – končnost: *zrasti* ← [končati] *rasti*; *znižati*, *oprati*, *ozdraviti*, *umiriti*; – trenutnost: *ukrasti* ← [trenutno/enkrat] *krasti*; *ukazati*, *ustrašiti*, *užgati*. Morda gre ob tem dodati, da »[č]asovni pomen predpon ni posebno pogost« (Hajnshek Holz 1978: 44).

V obravnavnem gradivu najdemo tako primere za tip A kot tudi za tip B. Faznost izražajo naslednji primeri:

- F → z: *zabolščati* ← SPo: [začeti] bolščati; enako tudi: *zabuljiti*, *zaslišati*, *zastrmeti se*, *zaždeti*, *zagledati*, *spregledati*. V zvezi s slednjim velja dodati, da glagole s predporskimi obrazili tvorimo večinoma iz glagolov brez predporskega obrazila, lahko pa tudi iz že prefiguriranih glagolov (Derganc 1986: 12), in v primeru *spregledati* gre za tak primer (*s-pre-gledati*).¹³⁴ Če se osredotočimo na slovarski pomen, ugotovimo, da tako pri tvorjenki *zabolščati* kot *zabuljiti* najdemo kot UPS glagol *zagledati* (pri netvorjenih *bolščati* in *buljiti* je UPS 'gledati'). Slovarski razlagi pa izkazujeta razliko v RPS – pri *zabolščati* 'nepremično' in 'topo', pri *zabuljiti* le 'nepremično', kar pa je ustrezno izraženo tudi že v slovarski razlagi netvorjenih *bolščati*, *buljiti*. Enako situacijo glede UPS najdemo tudi pri parih *srmeti I.* in *zaždeti* ter *strmeti I.* in *zastrmeti*. Podobno je tudi pri paru *slišati* – *zaslišati* (UPS netvorjenke je 'zaznavati' → UPS tvorjenke 'zaznati').
- F → k: *dogledati* ← SPo: gledati [do (nečesa)] – v tem primeru bi lahko rekli, da končnost pomeni izpolnitev cilja; podobno je pri glagolu *ogledati (si)* ← SPo: gledati [do konca] in *doslišati*.¹³⁵ V primeru glagola *nagledati se* bi lahko govorili o metonimičnem pomenskem premiku predporskih obrazil (prim. Vidovič Muha 2011: 75); predporsko obrazilo *na-* ne pomeni 'gor', ampak ima pomen 'dovolj', izraža torej polno mero, slovarski pomen glagola bi bil torej 'gledati dovolj', ki je v slovarski razlagi ubeseden na naslednji način: 'zadovoljiti svojo potrebo, željo po gledanju, ogledovanju'. Ob tem velja dodati, da imajo glagoli s predporskimi obrazili v zvezi *se* pomen, da je dejanje doseglo polno mero ali tudi preveliko mero. Veliko takih primerov je

¹³⁴ Znotraj besedotvornih sestavov je glagol *spregledati* obravnavan kot neposredna tvorjenka iz *gledati* in ne iz *pregledati* (*spre-* je torej kljub očitni dvodelnosti samostojno predporsko obrazilo) (prim. SS 2000: 220).

¹³⁵ Glagol *doslišati* najdemo le v BSJ-ju oz. korpusnem gradivu. Ob uslovarjenju glagola bi le-ta v slovarskem priločniku moral imeti kvalifikator zastar. Ima pa enak pomen kot glagol *zaslišati*.

ekspresivnih.¹³⁶ A. Vidovič Muha ob primerih sestavljenih glagolov s predponskim obrazilom *na-* dodaja, da bi si prosti morfem *se* morda lahko razlagali tako, »kot da vršilec z dejanjem prizadeva sebe – na vrh, na konec svoje (časovne) meje« (1993: 169). Končnost oz. dovršitev dejanja izkazuje tudi pomen predponskega obrazila *u-* v *ugledati*.

Poleg faznosti naslednji glagoli izražajo tudi prislovni pomen:

- *izbuljiti* ← SPO: buljiti [iz]; iz- ima pomen 'ven/navzven' – v slovarskem pomenu tvorjenke se to kaže v RPS 'potisniti zrklo navzven'.
- *izgledati* ← SPO: gledati [iz]; iz- ima pomen 'na površini, zunaj'; enako velja tudi za variantno predponsko obrazilo *z-*. Slovarski pomen *izgledati* 'delati videz' se namreč nanaša na zunanjo podobo, na površino. V slovarju je pomen označen s kvalifikatorjem pogovorno, kar s stališča sodobnega jezika ni več ustrezno.
- *pogledati* ← SPO: gledati [po]; po- ima pomen 'zgoraj'; pri čemer pa je tudi izrazito izražanje faznosti: F → z.¹³⁷ Slovarski pomen 'usmeriti pogled kam' krajevnost, ki ga izraža predponsko obrazilo, le še potrdi.
- *pregledati* ← SPO: gledati [več]; Pomen tvorjenke dejansko izhaja iz podpomena glagola *gledati* 'z gledanjem dojemati, zaznavati vsebino česa' → 'z gledanjem navadno kritično ugotoviti ustreznost, pravilnost česa/seznaniti se s čim', pomen torej v obeh primerih izraža mentalno percepcijo.
- *razgledati se* ← SPO: gledati [*raz]; *raz- ima pomen 'stran'; pomen 'stran' je razviden v RPS 'na vse strani'.

Kot je bilo že omenjeno, v skupini poleg sestavljenk najdemo tudi dve izpeljanki; v primeru glagola *gled-k-ati* (← [izraža naklonjenost] gledati) lahko rečemo, da gre za pozitivno vrednotenje glagolskega dejanja. V primeru glagola *oprezovati* pa gre za sekundarni nedovršnik, ki pa sicer ne spremeni samega pomena glagolskega dejanja, obe imata namreč pomen 'gledati kaj z določenim namenom, navadno skrivoma, pritajeno'.

¹³⁶ Primeri so tvorjenke s predponskima obraziloma *iz-* (*izdirjati se* (konji/otroci)) in *na-* (*nahoditi se*, *namraziti se*, *namučiti se*) (Hajnšek - Holz 1978: 48).

¹³⁷ M. Hajnšek - Holz glagol uvršča v skupino glagolov, pri katerih predpona izraža časovno omejenost.

V tem primeru torej ne gre za čisto vidsko razmerje, ki sicer nastopa le med preponskoobrazilnimi dovršnikom in njihovimi sekundarnimi nedovršniki (prim. Žele 2012: 67).

Pomenski premiki:

V primeru glagola *dogledati* 2. pride do večkrat omenjenega prehoda s polja čutnega zaznavanja v polje mentalne percepcije: *dogledati* 1. 's pogledom doseči' → *dogledati* 2. 'doumeti, dojeti', pri čemer je 2. pomen tudi konotativni (omejenost na leposlovje ali znanstveni jezik). Zanimivo je, da je ta prehod v izhodiščnem glagolu *gledati* 1. v slovarju prikazan na ravni podpomena: 'upirati, usmerjati pogled kam' → preh. 'z gledanjem dojemati, zaznavati vsebino česa'. Pomenski premik se zgodi tudi v primeru glagola *pogledati*: 1. 'upreti, usmeriti pogled kam' → 2. 'odpreti oči', in v nadaljevanju še premik iz čutnega zaznavanja v mentalno percepcijo: 7. 'ugotoviti, spoznati'. Premik v mentalno percepcijo se zgodi tudi pri glagolu *spregledati* 1. 'postati sposoben gledati' → 2. 'ugotoviti, spoznati stvar, kakršna dejansko je'. V tretjem, četrtem in petem pomenu se zgodi zanimiv pomenski premik, saj pride do negacije dejanja, pomen je torej 'ne videti' oz. 'ne postati pozoren'.

(1a) $V \rightarrow V \rightarrow V (\leftrightarrow V (\rightarrow S/Ad (\rightarrow S/Adv)))$ ¹³⁸

Iz prvostopenjskih glagolov s predponskimi obrazili v nadaljevanju tvorimo drugostopenjske glagole, ki jih je 21. V veliki večini primerov gre za modifikacijske izpeljanke, ki jih tvorimo s pripono *-ova-* (ali s starejšo in zaznamovano varianto *-ava-* – primer: *pogledavati*).¹³⁹ Izražajo

¹³⁸ Oklepaji nakazujejo, da gre za posamezne primere – s petimi tvorjenkami ali manj. Zgornji zapis torej beremo na naslednji način: iz glagola tvorimo prvostopenjsko glagolsko tvorjenko, iz tega drugostopenjsko, ki je tudi glagol. Gre za pogoste primere, zaradi česar bi lahko rekli, da to sodi v sam sistem tvorbenosti. V nadaljevanju je tretjestopenjska tvorjenka zgolj eventualna (pojavlja se redko). Iz nje nato lahko tvorimo še samostalnik ali pridevnik; iz pridevnika pa samostalnik ali prislov. Redki tvorbeni pojavi so analizirani manj izčrpno – navadno le na ravni skladenjske podstave in eventualno besedotvornega pomena.

¹³⁹ Tvorjenke iz glagolov s predponskimi obrazili, ki jih tvorimo z glagolsko pripono *-ava-*, so v SSKJ-ju zelo različno (mestoma nepoenoteno) okvalificirane:

ponavljalnost glagolskega dejanja. V skladenjski podstavi teh glagolov je torej prislov kratnosti – SPo: [večkrat] + dovršni glagol zaznavanja. Ponavljalnost je na ravni slovarske razlage izražena z ustreznim nedovršnim glagolom (*ogledati si* ‘z gledanjem zaznati’ → *ogledovati si* ‘z gledanjem zaznavati’; enako še: *pregledati 1.* – *pregledovati 1.*, *razgledati se 1.* – *razgledovati se 1.* itd.) ali pa je slovarska razlaga izrazno enaka skladenjski podstavi (*pogledovati 1.* ‘večkrat pogledati’).

Nedovršnik tvorimo iz skoraj vseh glagolov v besedotvornem sestavu *gledati*: *ogledati si*, *pregledati*, *razgledati se*, *spregledati*, *zagledati*; in tudi iz glagola *preslišati [1.]* → *presliševati [1.]*. Tak tvorbeni proces se zgodi tudi v vseh pomenih posameznega glagola s predponskim obrazilom (*razgledati 1.* → *razgledovati 1.*; *razgledati 2.* → *razgledovati 2.*; *razgledati 3.* → *razgledovati 3.*; podobno *pregledati 1.* in 2.), izjema pri tem je *spregledati 2.*, ki edini med štirimi pomeni glagola *spregledati* ne tvori sekundarnega nedovršnika. Razlog za to je tudi v tem, ker pri *spregledati 2.* pride do prehoda v polje mentalne percepcije. Za te tipe glagolov je značilno, da navadno ne tvorijo sekundarnih nedovršnikov (enako tudi *pogledati 7.* ‘ugotoviti, spoznati’).

Nedovršnikov ne tvorimo iz glagolov: *doslišati*, *zaslišati 1.*, *zastrmeti*, *zaždeti*, *zabolščati*, *zabuljiti*, *nagledati se*. Iz glagola *zaslišati* sicer tvorimo *zasliševati*, vendar ta izhaja iz pomena ‘izprašati koga’ in ne iz ‘s sluhom zaznati’. Velja, da ponavljalnost glagolskega dejanja ni možna pri glagolih s predpenskimi obrazili, pri katerih le-to izraža predvsem faznost.

Drug tip tvorjenk s tvorbenim modelom VV,V so sestavljenke iz že prefiguriranih glagolov: *vpogledati*, *spogledati se* ← *pogledati*. Pri prvem je izražen prislovni pomen SPo: *pogledati* [v], pri čemer ima *v*-pomen ‘noter’. V drugem primeru bi glagol *spogledati* lahko razumeli kot drugostopenjsko tvorjenko iz *gledati* – *spo-* namreč razumemo kot samostojno priponsko obrazilo; tako je obravnavana tudi v SS (2000: 218), kjer je navedeno, da izraža pomen ‘medsebojnosti’. Na tem mestu je obravnavana kot tretjestopenjska tvorjenka, kar potrjuje tudi slovarski pomen: UPS ‘pogledati se’, RPS ‘vzajemno’. Dodati gre, da

---

pogledavati je brez kvalifikatorja, *posedavati* ima kvalifikator redko, *razgledavati se* pa star., brez prostomorfemskega *se* ima kvalifikator zastar.

se v primeru večstopenjskega priponskega obraziljenja težišče predponskoobrazilnega pomena premakne na zadnje skrajnolevo predponsko obrazilo (Žele 2012: 81–82). Iz te skupine tvorimo tudi tretjestopenjske glagolske tvorjenke (tvorbni model V,V,V,V): *spogledovati se*, *vpogledovati*. Gre za modifikacijske izpeljanke s pripono *-ova-*, ki izraža ponavljalnost glagolskega dejanja. Ti tvorjenki sta tudi produktivni – tvorita četrtoštopenjski samostalniški tvorjenki – *spogledovanje* [1.] in [2.] (z besedotvornim pomenom dejanja) in tudi pridevniške oz. deležniške – *spogledljiv*,¹⁴⁰ *spogledujoč*. Iz prvega lahko tvorimo še nosilca lastnosti (*spogledljivec* ← SPo: [tisti, ki je] spogledljiv) ali prislov (*spogledljivo*).

(1b) $V \rightarrow V \rightarrow V \rightarrow S (\rightarrow Ad)$

Iz modifikacijskih izpeljank s pripono *-ova-* tvorimo tudi 22 tretjestopenjskih samostalnikov z besedotvornim pomenom: (a) dejanja (glagolniki na *-anje*: *ogledovanje*, *zgedovanje*, *pogledovanje*, *pregledovanje*, *spregledovanje* – v vsak svojih pomenih: 1., 2. in 3.; ali tvorjenke tipa: *vpogled*) ali (b) vršilca dejanja (s priponskima obraziloma *-alec/-alka*: *ogledovalec*, *ogledovalka*, *pregledovalec*, *pregledovalka*).

Tvorjenke s pomenom vršilca dejanja najdemo le pri glagolih *ogledovati si* in *pregledovati*, v primerih drugih glagolov tvorjenke s tem pomenom ali ni ali pa je tvorjenka s podkategorijo človeško+ tvorjena preko pridevniške tvorjenke (*spogledljiv* → *spogledljivec*), v tem primeru gre torej za nosilca lastnosti.

Iz tvorjenke s pomenom vršilca dejanja je možna tudi nadaljnja četrtoštopenjska pridevniška tvorjenka s pomenom individualne svojine – načeloma je ta možna v vseh omenjenih primerih, vendar je v gradivu potrjena le tvorjenka *ogledovalčev*.

(1c) $V \rightarrow V \rightarrow V \rightarrow Ad \rightarrow S (\rightarrow Ad)$

Iz modifikacijskih izpeljank s pripono *-ova-* tvorimo tudi 13 deležnikov (v celotni raziskavi so označeni kot pridevniki), in sicer na *-oč*: *ogledu-*

¹⁴⁰ Pridevnik *spogledljiv* je obravnavan kot tvorjenka iz sekundarnega nedovršnika *spogledovati se* in ne iz *spogledati se*, k čemur bi nakazovala formalna podoba tvorjenke. *Spogledljiv* namreč razumemo kot [tak, ki se] spogled(uje); in ne [tak, ki se] spogled(a).

joč, pogledujoč, pregledujoč, razgledujoč, spregledujoč, zgledujoč; in trpne deležnike na *-an*, ki izražajo 'prizadetost' (*pregledovan, pogledovan*). Poleg tega pa med njimi najdemo tudi pridevnik s priponskim obrazilom *-alni* (*pregledovalni*), ki izraža 'namenjenost'. Slednji dve skupini tvorjenk pa sta tudi podstava za nadaljnjo tvorbo – za četrtoopenjski samostalnik (tvorbeni model V,V,V,Ad,S s šestimi tvorjenkami), pri katerem gre globinsko za sredstvo dejanja (čeprav gre formalno za tvorjenki iz pridevniške podstave) – *pregledovalnik* (UPS 'računalniški program, RPS 'za pregledovanje') ali mesto – *pregledovalnica* [1.], [2.] (UPS 'prostor', RPS 'za pregledovanje'). Nastanek obeh omenjenih tvorjenk si lahko razlagamo s poenobesedenjem: *pregledovalnik* ← *pregledovalni program*, *pregledovalnica* ← *pregledovalna soba*. Med četrtoopenjskimi samostalniškimi tvorjenkami najdemo tudi dve z besedotvornim pomenom nosilca lastnosti (živo+) – *pregledovanec, pregledovanka*, ki sta obe posredni tvorjenki iz drugega pomena glagola *pregledovati*, tj. 'delati, da se ugotovijo morebitna bolezenska znamenja, povzročitelji bolezni'. Ne gre torej več za tvorjenki iz pomena, ki bi izražal čutno zaznavanje. Iz slednjih dveh tvorjenk bi lahko tvorili petostopenjske pridevnike s pomenom individualne svojine, vendar ti v gradivu niso potrjeni. Zato pa v (korpusnem) gradivu najdemo petostopenjsko pridevniško tvorjenko z obrazilom *-ški* – *pregledovalniški*, ki izraža povezanost s tem, kar imenuje samostalniška podstava.

(1č) $V \rightarrow V \rightarrow S (\rightarrow S/Ad)$

Iz prvostopenjskih glagolov zelo pogosto tvorimo samostalniške drugostopenjske tvorjenke – v gradivu najdemo 40 takih primerov, ki pa so glede na besedotvorne pomene zelo raznoliki.

Te drugostopenjske samostalniške tvorjenke izražajo (a) dejanje (tvorjenke z ničtim priponskim obrazilom: *ogled, pogled 1., pregled, spregled*; glagolniki na *-anje: oprezovanje* ali na *-tev: zastrmitev*), (b) rezultat dejanja (*pogled 2., razgled, preslišanje*), (c) sredstvo dejanja (*ogledalo*), (č) mesto dejanja (*razgledišče*).

Na več mestih prihaja do večjega razkoraka med pomenom tvorjenke in motrivirajoče besede: npr. *dogledati* 's pogledom doseči' → *dogled* 'oddaljenost, v kateri se da kaj (razločno) videti', *ugledati* 'zagledati'

→ *ugled* ‘zelo dobro mnenje, ki ga ima več ljudi o kom zaradi njegovih lastnosti, dejanj’.

Pri tvorjenki *spregled* gre omeniti, da je ta glede na gradivo realizirana le v okviru drugega in tretjega pomena glagola *spregledati*, ni pa tvorjena iz prvotnega pomena ‘postati sposoben gledati: spre-glédati 2. ‘ugotoviti, spoznati stvar, kakršna dejansko je’ → spreglèd 1.[a]) (zglede: *spregled namena države*); spre-glédati 3. ‘ne videti, ne opaziti’ → spreglèd 1. [b]) (*spregled prometnega znaka*); spre-glédati 1. postati sposoben gledati → ∅.

Večina omenjenih tvorjenk je večpomenskih, njihova pomenotvornost je tako izrazita: *ogledalo* 1. ‘predmet, navadno iz steklene podlage, na katero je nanesena gladka, svetlobo odbijajoča kovinska plast’ → *ogledalo* 2. ‘ogledalu podobna površina’ → *ogledalo* 3. ‘kar kaže, določeno stanje, razmere’ (metafora).

Iz drugostopenjskih samostalniških tvorjenk lahko tvorimo samostalnik ali pridevnik. Ti tretjestopenjski samostalniki imajo ali pomen manjšalnosti (modifikacijska izpeljanka *ogledalce* – ta je realiziran le iz primarnega pomena samostalnika *ogledalo*, ne pa iz drugotnih dveh, ki sta ekspresivna; sestavljenka *mikrozgled*) ali nasprotnosti (samostalniške sestavljenke *antizgled*, *protizgled*).

(1d) V → V → Ad → (Adv)/S → S/Ad (→ S/Ad)

Iz glagolov s predpenskimi obrazili na drugi stopnji tvorimo pridevnike (39 tvorjenk). Ti drugostopenjski izglagolski pridevniki so lahko tudi podstava za nadaljnjo tvorbo, kar je delno prikazano v tej, predvsem pa v naslednji točki (točka (1e)).

V to skupino sodita naklonska pridevnika *spregledljiv* [1.] in [2.], ki sta tvorjena iz glagola *spregledati* 3. ‘ne videti, ne opaziti’ oz. *spregledati* 4. ‘ne upoštevati koga, čeprav ima izredne uspehe’. Ob tem gre dodati, da prvotna pomena glagola *spregledati* ‘postati sposoben gledati’ in ‘ugotoviti, spoznati stvar, kakršna dejansko je’ takega pridevnika ne motivirata.

Poleg tega so v tej skupini še deležniki na *-oč* (*izgledajoč*, *oprezujoč*), na *-en* (*zgleden*, *pregleden*) in trpni deležniki na *-an* (*ogledan*, *pogledan*, *ugledan*). Ti so v polovici primerov podstava za nadaljnjo tretjestopenjsko prislovno tvorjenko: *oprezujoče*, *zgledno*, *pregledno*, *pogledano*.

Drugostopenjski pridevniki iz te skupine so lahko podstava tudi za tvorbo samostalnikov. V gradivu najdemo 34 takih tvorjenk. V večini primerov gre za izpeljanke z obrazilom *-ost* s pomenom lastnosti (*zgle-dnost*), popredmetene lastnosti (npr. *izbuljenost*), časa (*doglednost* 'bližja prihodnost'). Sledijo nosilci lastnosti: *oglednik*, *oglednica*, *pregledanec* (priponska obrazila *-ik*, *-ec*, *-ica*), medtem ko *preglednico* lahko ume-stimo v nosilnika lastnosti, saj gre za 'razpredelnico, tabelo', tvorjenka torej sodi v kategorijo *živo-*. Na četrsti stopnji najdemo samostalnike z obrazilom *-(š)tvo* (*ogledništvo*, *razgledništvo*) ali pa samostalniške tvor-jenke s pomenom opravkarja (*razgledničar*), ki v nadaljevanju tvori še pridevnike s pomenom 'povezanost' (*razgleničarski*) ali 'individualna lastnina' (*razgledničarjev*).

(1e) $V \rightarrow V \rightarrow \text{Ad} \rightarrow \text{Ad} \rightarrow S/(\text{Adv})$

V gradivu s stopenjskimi tvorjenkami glagolov čutnega zaznavanja so zelo pogoste pridevniške sestavljenke, ki jih tvorimo z dodajanjem predponskega obrazila *ne-*, ki izraža 'nasprotnost' (*nedogleden*, *nepre-gledljiv*, *nerazgleden*, *neugleden* – pri zadnjih dveh naštetih slovarski pomen tvorjenk ne kaže več neposredne povezanosti s čutnim zazna-vanjem, ampak gre za prehod v polje mentalne percepcije).¹⁴¹ Iz teh pridevnikov pa nato lahko tvorimo še samostalnik s pomenom lastnosti (*nerazgledanost*, *neuglednost*), redkeje tudi prislov (*nepregledno*).

(2) $V \rightarrow S$

(2a) $V \rightarrow S \rightarrow (S/V \rightarrow (S/\text{Ad}))$

(2b) $V \rightarrow S \rightarrow \text{Ad}/(S)$

Iz netvorjenih glagolov, katerih prvi pomen izraža čutno zaznavanje, ne-posredno tvorimo 28 samostalniških izpeljank. Glede na besedotvorni pomen med njimi najdemo tako vršilca dejanja (s priponskimi obrazili *-alec*, *alka*, *-ka*: *gledalec*, *gledalka*, *vidka*), dejanje (obrazilo *-anjel-enje*: *bolščanje*, *buljenje*, *gledanje*), rezultat dejanja (*videz*) in mesto dejanja (obrazilo *-ališče*: *gledališče*).

¹⁴¹ Enako seveda velja tudi za podstavne pridevnike (npr. *ugleden*, *razgledan*).

Nadaljnje samostalniške tvorjenke so redke: to sta t. i. »sekundarni feminativ« *vidkinja* in tvorjenka, ki označuje 'skupno ime', in sicer *gledalstvo*. Iz samostalnika *gledališče*, ki označuje mesto dejanja, lahko tvorimo tudi glagol *ugledališčiti* (SPo: ← [dati] (v) gledališč[-e]), ki je torej tvorjenka iz predložne zveze. Hkrati pa je osnova za tretjestopenjski tvorjenki *ugledališčenje* ('dejanje') in pridevnik *ugledališčen*.

Iz drugostopenjskih tvorjenk, ki označujejo vršilca dejanja, praviloma tvorimo svojilni pridevnik ('individualna svojina') – *gledalčev*, *gledalkin*, ali pa pridevnik, ki izraža povezanost s podstavo – *gledalski*.

(3) V → Ad

(3a) V → Ad → S (→ Ad)

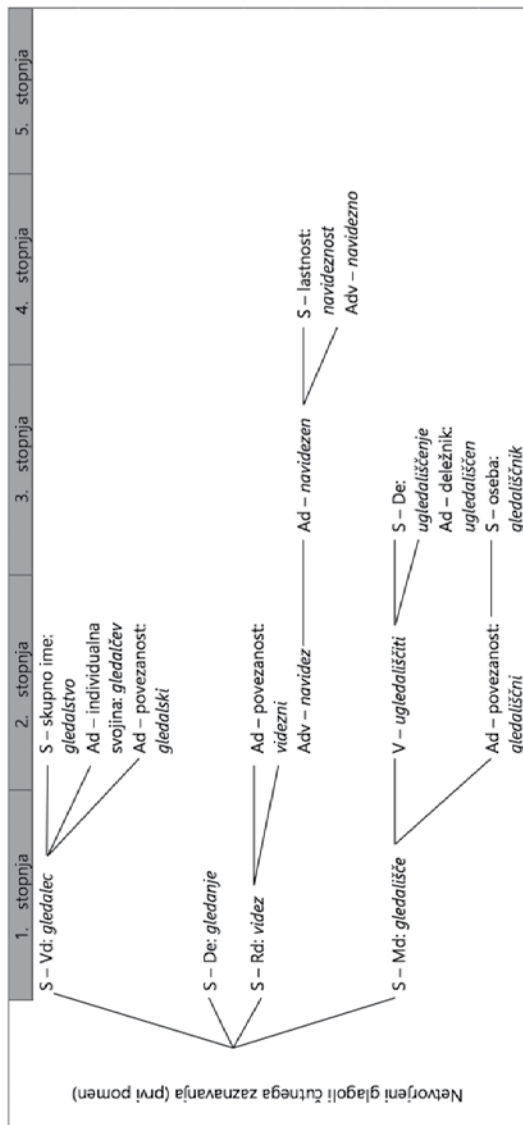
(3b) V → Ad → Adv/Ad → S/(Adv)

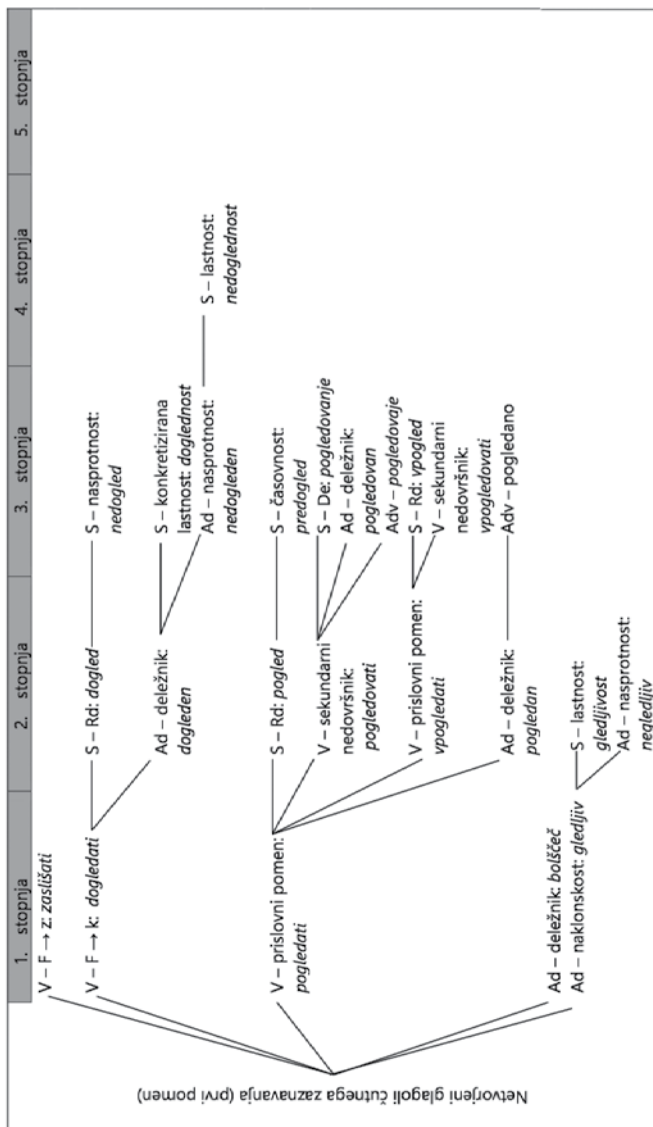
Neposredno iz netvorjenih glagolov, katerih prvi pomen izraža čutno zaznavanje, tvorimo 19 pridevniških tvorjenk. Med njimi gre v večini za deležnike na *-an* (*slišan*), *-en* (*viden*), *-eč* (*bolščeeč*, *bulječ*), najdemo pa tudi nekaj pridevnikov s pomenom naklonskosti, in sicer s priponskima obraziloma *-av* (*bolščav*) oz. *-ljiv* (*vidljiv*).

Dvanajst izglagolskih pridevnikov je podstava za drugostopenjski samostalnik na *-ost* s pomenom 'lastnost' (*opreznost*, *slišnost*, *vidnost*, *vidljivost*) oz. 'popredmetena lastnost' (*bolščavost* – tu namreč ne gre za lastnost bolščavega, ampak ima leksem pomen s področja medicine 'izbuljenost oči'). Iz njih lahko hipotetično tvorimo pridevnike s pomenom povezanosti, v gradivu pa je izkazan le en tak primer – *vidljivostni*. V enem primeru ima drugostopenjska samostalniška tvorjenka besedotvorni pomen nosilca lastnosti (*opreznež*), ki pa je pridobil ekspresivni pomen (sicer ne glagolsko besedotvorno izhodišče *oprezati* ne prvostopenjski *oprezen* nimata ekspresivnega pomena).

Prvostopenjski pridevniki lahko motivirajo tudi prislove (*bolščeeče*, *oprezno*, *slišno*, *strmeče*, *vidno*) ali pa drugostopenjske pridevnike, ki jih tvorimo s pomočjo predponskega obrazila *ne-* (*nepregleden*, *neslišan*, *neviden*, *nevidljiv*) in imajo torej pomen nasprotnosti. Slednji seveda motivirajo tudi samostalnike s pomenom lastnosti na *-ost* (*neopreznost*, *neslišnost*, *nevidnost*) ali pa prislove (*nevidno*).

Slika 7: Posplošen prikaz tvorbenih možnosti netvorjenih glagolov, katerih prvi pomen izraža čutno zaznavanje

5.1.2 Stopenjske tvorjenke iz netvorjenih glagolov, katerih neprvi pomen izraža čutno zaznavanje

Stopenjskih tvorjenk iz netvorjenih glagolov, katerih neprvi pomen izraža čutno zaznavanje, je 140, kar pomeni 14,3-odstotni delež vseh v raziskavi obravnavanih stopenjskih tvorjenk oz. po številu tvorjenk tretjo najštevilčnejšo skupino tvorjenk. V tej skupini najdemo le štiri besedotvorne sestave, pri čemer se dva nanašata na isti glagol, tj. *ločiti*. Prvotni pomen glagola *ločiti* je kavzativni ('napraviti, da kaj ni več skupaj s čim drugim' oz. 'povzročati, da je kaj različno, drugačno od drugega'), v tretjem in četrtem pomenu pa je zaobjeto tudi čutno zaznavanje 'videti, občutiti različnost med čim' oz. 'videti kaj kot posameznost' (če ponazorimo z zgledi: *ločiti užitne gobe od neužitnih : v mraku ločiti predmete v sobi*). Glagol *paziti* tudi v četrtem pomenu sam po sebi ne sodi med glagole čutnega zaznavanja v ožjem smislu, saj gre v četrtem pomenu za obstajanje z določenim ciljem ('biti kje z določenim namenom, ugotoviti, zaznati kaj'). Sam po sebi slednji ne bi bil uvrščen v obravnavo, vendar motivira glagola s predponskim obrazilom *opaziti*, ki pa nedvomno sodi med glagole čutnega zaznavanja; predvsem zaznavanje z vidom ('z gledanjem zaznati'), v podpomenu pa je slovarski pomen razširjen na zaznavanje sploh ('zaznati sploh' oz. 'zaznati, da kaj je, obstaja'). Enako tudi tvorjeni glagol *zapaziti* izkazuje čutno zaznavanje, saj gre za (manj nevtralni) sinonim glagola *opaziti*. Zadnji glagol v tej skupini, tj. *spremljati*, v svojem prvotnem pomenu sodi med glagole premikanja ('hoditi, iti kam s kom, zlasti zaradi družbe, varstva'), v četrtem pomenu pa preide v čutno zaznavanje ('z gledanjem, poslušanjem dojemati, zaznavati vsebino česa'). Trije glagolski pomeni označujejo zaznavanje z vidom, pri čemer se eden med njimi nanaša tudi na sluh, glagol *paziti* pa je splošnejši (prvostopenjska tvorenka *opaziti* pa se – kot rečeno – nanaša v prvi vrsti na vid, sekundarno pa na zaznavanje nasploh).

Med štirimi besedotvornimi sestavi je najproduktivnejši *paziti* 4. z 69 stopenjskimi tvorjenkami, sledita *ločiti* 3. in *ločiti* 4. (39 oz. 24 stopenjskih tvorjenk), najmanj stopenjskih tvorjenk pa ima *spremljati* 4. Omenjeni podatki niso presenetljivi, saj so pomeni, ki so splošnejši (in *paziti* 4. je splošnejši) načeloma besedotvorno produktivnejši.

Povprečno število stopenjskih tvorjenk na besedotvorni sestav je 35, kar predstavlja po številu tvorjenk na besedotvorni sestav drugo mesto med posameznimi skupinami glagolov čutnega zaznavanja – za netvorjenimi glagoli, katerih prvi pomen izraža čutno zaznavanje (54 stopenjskih tvorjenk na besedotvorni sestav), in pred tvorjenimi glagoli iz samostalnika (21,1 stopenjskih tvorjenk na besedotvorni sestav).

Besedotvorni sestav	Število tvorjenk
<i>ločiti in ločiti</i> 3. 'videti, občutiti različnost med čim'	39
<i>ločiti in ločiti</i> 4. 'videti kaj kot posameznost'	24
<i>paziti in paziti</i> 4. 'biti kje z namenom ugotoviti, zaznati kaj' ^I	69
<i>sprémljati</i> 4. 'z gledanjem, poslušanjem dojemati, zaznavati vsebino česa' ^{II}	8
Skupno število tvorjenk	140

^I Besedotvorni sestav je v obravnavo vključen predvsem tudi zaradi prvostopenjske glagolske tvorjenke *opaziti* v pomenu 'z gledanjem zaznati' oz. *zapaziti*.

^{II} Zaradi izrazitega pomenskega odmika od glagola *spremiti* je omenjeni glagol obravnavan kot netvorjeni.

Preglednica 7: Število tvorjenk po posameznih besedotvornih sestavih

5.1.2.1 Tvorjenke glede na pripadnost besednovrstnim kategorijam

Med vsemi stopenjskimi tvorjenkami je največ samostalnikov, in sicer 60 oz. 42,9 %, sledijo pridevniki, ki jih je 46 oz. 32,9 %, glagolov in prislovov pa je izrazito manj – glagolov je 64 (13,4 %) in prislovov 28 (5,8 %). Glede na deleže posameznih besednih vrst je slika zelo podobna kot pri stopenjskih tvorjenkah, katerih prvi pomen izraža čutno zaznavanje.

Besedna vrsta	Glagol	Samostalnik	Pridevnik	Prislov
Št. tvorjenk	23	60	46	11
% (n = 140)	16,4 %	42,9 %	32,9 %	7,9 %

Preglednica 8: Tvorjenke glede na pripadnost besednovrstnim kategorijam

5.1.2.2 Število tvorjenk glede na stopnjo tvorjenosti

Deleži tvorjenk glede na stopnjo tvorjenosti se v tej skupini glagolov razlikujejo od deležev stopenjskih tvorjenk iz glagolov, katerih prvi pomen izraža čutno zaznavanje. V tem primeru je največ tvorjenk tretje stopnje (in ne druge) – 56 tvorjenk oz. 40 %, sledijo drugo- in četrto-stopenjske – 32 tvorjenk oz. 22,9 %, nato prvostopenjske – 18 tvorjenk oz. 12,9 %, petostopenjski tvorjenki pa sta le dve.

Tudi v tej skupini glagolov je peta stopnja najvišja. Število tretjestopenjskih tvorjenk je visoko zaradi visoke besedotvorne produktivnosti sekundarnih nedovršnikov, ki so tvorjeni iz glagolov s predporskimi obrazili, in visoke besedotvorne produktivnosti drugostopenjskih pridevniških tvorjenk.

Stopnja tvorjenke	1	2	3	4	5	6
Št. tvorjenk	18	32	56	32	2	0
% (n = 140)	12,9 %	22,9 %	40 %	22,9 %	1,4 %	0 %

Preglednica 9: Število tvorjenk glede na stopnjo tvorjenosti

5.1.2.3 Besedne vrste po posameznih stopnjah tvorjenosti

Med prvostopenjskimi tvorjenkami izrazito prevladujejo glagoli (gre seveda za glagole s predporskimi obrazili), ki jih je 61,1 %, sledijo pridevniki – 27,8 %, samostalnika pa sta le dva (11,1 %). Drugostopenjske tvorjenke so glede na besednovrstno pripadnost zelo enakomerno zastopane: največ je samostalnikov (37,5 %), približno enak je tudi delež pridevnikov (34,4 %) in glagolov (28,1 %).¹⁴² Med tretjestopenjskimi tvorjenkami izrazito prevladujejo samostalniki, ki jih je skoraj polovica (46,4 %), in pridevniki (39,3 %), prislovov je šest (10,7 %), glagola pa sta le dva (3,6 %). Tudi med četrto-stopenjskimi tvorjenkami izrazito prevladujejo samostalniki (62,5 %), delež pridevnikov je 21,9-odstotni, prislovi so štirje (12,5 %), glagol je eden (gre za glagol *sodoločevati*, ki ga sicer najdemo le v korpusnih virih). Petostopenjski tvorjenki sta le dve,

¹⁴² Vsi prvostopenjski glagoli s predporskimi obrazili so podstava za tvorbo nedovršnika, izjema sta le glagola *popaziti* in *pripaziti*, ki ne tvorita nedovršnikov **popazovati* ali **pripazovati*.

ena je pridevnik (*nedoločniški*) in druga prislov (*samoopazovalno*), ki pa sta oba zajeta v slovarskih priločnikih (v SSKJ-ju oz. v SP-ju).

Besedna vrsta	Število tvorjenk posamezne stopnje tvorjenosti						Skupaj
	1	2	3	4	5	6	
Glagol	11	9	2	1	0	0	23
Samostalnik	2	12	26	20	0	0	60
Pridevnik	5	11	22	7	1	0	46
Prislov	0	0	6	4	1	0	11
Skupaj	18	32	56	32	2	0	

Preglednica 10: Besedne vrste po posameznih stopnjah tvorjenosti

5.1.2.4 Tvorbeni modeli glede na stopnjo tvorjenosti

V skupni stopenjskih tvorjenk iz netvorjenih glagolov čutnega zaznavanja, katerih neprvi pomen izraža čutno zaznavanje, najdemo 34 tvorbenih modelov. Prvostopenjske tvorjenke imajo le tri različne modele: V,V; V,S in V,Ad; med prvostopenjskimi tvorjenkami najdemo torej izpeljanke in sestavljenke, ne najdemo pa zloženk (te imajo namreč v svojem modelu v oklepaju navedeno kratico, ki ponazarja besedno vrsto druge besedotvorne podstave). Med drugostopenjskimi tvorjenkami je šest različnih modelov, med tretjestopenjskimi 11, četrstopenjskimi 12 in med petostopenjskimi dve. Največjo strukturno raznolikost izkazuje tvorjenke četrte in tretje stopenje.

Stopnja tvorjenke	1	2	3	4	5	6
Št. modelov	3	6	11	12	2	0

Preglednica 11: Tvorbeni modeli glede na stopnjo tvorjenosti

5.1.2.5 Obremenitev tvorbenih modelov

Med 34 tvorbenimi modeli nobeden ne dosega srednje ali visoke produktivnosti, devet jih dosega nizko produktivnost, kar pomeni, da ima tak tvorbeni model med 6 do 20 tvorjenk, vsi drugi (tj. 79 %) izkazujejo sporadično produktivnost (5 tvorjenk ali manj). Tvorbenih modelov s po eno tvorjenko je 13, kar predstavlja 38-odstotni delež vseh tvorjenk.

Najproduktivnejši je model V,V,V,S s 16 tvorjenkami (gre za glagolnike: *določanje, razločevanje, opazovanje, opažanje, zapažanje*, in tvorjenke tipa: *določevalec, opazovalec, opazovalka*), sledi model V,V z 11 tvorjenkami (*določiti, razločiti, opaziti* itd.). Naslednji trije modeli imajo po deset tvorjenk: V,V,Ad (npr. *določen, določljiv, opazen, opazljiv*), V,V,Ad(+P),Ad (*neopazen, nedoločen, neopazljiv*) in V,V,Ad(+P),Ad,S (*nedoločnost, nerazločnost, nerazločljivost*). Po devet tvorjenk imajo modeli: V,Ad (*pazeč, spremljan, ločljiv*), V,V,V (*določati, opazovati, opažati*), V,V,S (*določitev, razločitev, opazka*), V,V,Ad,S (*določenost, opaznost*) in V,V,V,Ad (*določevalen, opazovan, razločujoč*).

Tvorbeni model	Št. tvorjenk	% (n = 140)
V,V,V,S	16	8,2 %
V,V	11	8 %
V,V,Ad	10	7,6 %
V,V,Ad(+P),Ad,S	10	7 %
V,V,Ad(+P),Ad	10	5,8 %
V,V,V	9	4,5 %
V,V,S	9	4,3 %
V,V,Ad,S	9	3,9 %
V,V,V,Ad	9	3,9 %
V,Ad	5	3,5 %
V,V,V,Ad,S	5	2,7 %
V,V,Ad,Adv	4	2,7 %
V,V,Ad(+P),Ad,Adv	4	2,5 %
V,S	2	2,5 %
V,Ad,S	2	2,3 %
V,V,Ad,Ad	2	2,1 %
V,V,V,Adv	2	1,9 %
V,V,V,S(+P),S	2	1,7 %
V,V,V,S(+Ad),S	2	1,4 %
V,V,V,S,Ad	2	1,2 %
V,V,V(+Pn),V,Ad	2	1,2 %
V,S(+P),S	1	1,2 %
V,Ad(+P),Ad	1	1 %
V,V,V,V	1	1 %
V,V,V(+Pn),V	1	0,8 %
V,V,S,S	1	0,8 %

Tvorbeni model	Št. tvorjenk	% (n = 140)
V,V,S,Ad	1	0,8 %
V,V,V,V,V	1	0,6 %
V,V,V(+Pn),V,S	1	0,6 %
V,V,V,V,Ad	1	0,6 %
V,V,V,Ad(+P),Ad	1	0,6 %
V,V,Ad,S(+Ad),Ad	1	0,6 %
V,V,Ad(+P),Ad,S,Ad	1	0,4 %
V,V,V(+Pn),V,Ad,Adv	1	0,4 %

Preglednica 12: Obremenitev tvorbenih modelov

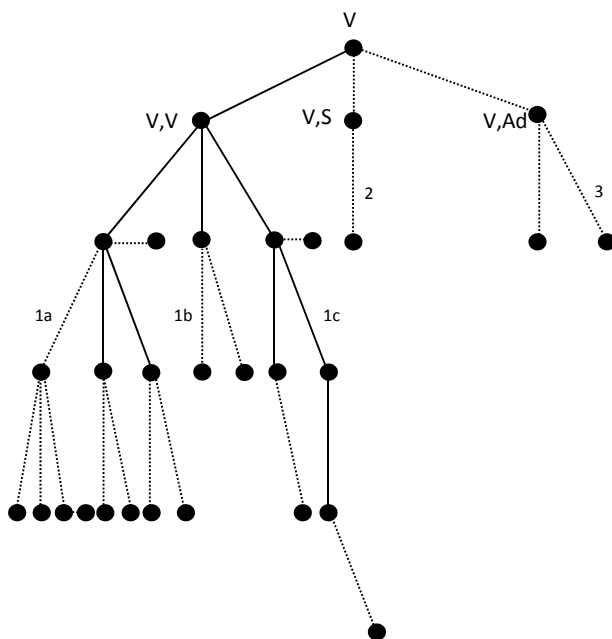
5.1.2.6 Struktura besedotvornih sestavov

V

V,V (11)
V,V,V (9)
V,V,V,V (1)
V,V,V,V,V (1)
V,V,V,V,Ad (1)
V,V,V(+Pn),V (1)
V,V,V(+Pn),V,S (1)
V,V,V(+Pn),V,Ad (2)
V,V,V(+Pn),V,Ad,Adv (1)
V,V,V,S (16)
V,V,V,S(+P),S (2)
V,V,V,S(+Ad),S (2)
V,V,V,S,Ad (2)
V,V,V,Ad (9)
V,V,V,Ad,S (5)
V,V,V,Ad(+P),Ad (1)
V,V,V,Adv (2)
V,V,S (9)
V,V,S,S (1)
V,V,S,Ad (1)
V,V,Ad (10)
V,V,Ad,S (9)
V,V,Ad,S(+Ad),Ad (1)
V,V,Ad,Ad (2)
V,V,Ad(+P),Ad (10)

| V,V,Ad(+P),Ad,S (10)
 | | V,V,Ad(+P),Ad,S,Ad (1)
 | | V,V,Ad(+P),Ad,Adv (4)
 | | V,V,Ad,Adv (4)
 | V,S (2)
 | | V,S(+P),S (1)
 | V,Ad (5)
 | | V,Ad,S (2)
 | | V,Ad(+P),Ad (1)

Slika 8: Grafična predstavitev besedotvornih sestavov z izhodiščem v netvorjenih glagolih, katerih neprvi pomen izraža čutno zaznavanje

Legenda:

- visoka produktivnost (51 tvorjenk ali več)
- =====** srednja produktivnost (od 21 do 50 tvorjenk)
- nizka produktivnost (od 6 do 20 tvorjenk)
- .....** sporadična produktivnost (od 1 do 5 tvorjenk)

5.1.2.7 Besedotvorni nizi z vidika besedotvornih vrst in pomena

(1) $V \rightarrow V$

Iz netvorjenih glagolov, katerih neprvi pomen izraža čutno zaznavanje, tvorimo 11 prvostopenjskih glagolskih tvorjenk. V vseh primerih gre za glagole s predpenskimi obrazili. Med omenjenimi glagolskimi sestavljenkami najdemo obrazila *do-*, *raz-* (iz *ločiti* 3.), *iz-*, *raz-* (iz *ločiti* 4.), *o-*, *po-*, *pri-* in *za-* (iz *paziti* 4.). Med njimi je najproduktivnejši podsestav *opaziti* s 57 tvorjenkami, sledita *razločiti* s 26 ter *določiti* s 25 stopenjskimi tvorjenkami. Vsi drugi imajo sedem stopenjskih tvorjenk ali manj. Predpenska obrazila izražajo faznost v naslednjih primerih:

- $F \rightarrow z$: *zapaziti* ← SPo: [začeti] *paziti*;
- $F \rightarrow k$: *določiti* ← SPo: ločiti [do konca]. Na ravni slovarskega pomena gre v primeru tega glagola za prehod od 'zaznati' do dejanja: UPS (pri *ločiti*) 'videti/občutiti/(zaznati)', RPS 'različnost' → UPS (pri *določiti*) 'postaviti (kaj)', RPS 'v skupino'.

Tudi prislovni pomen izražajo naslednji glagoli:

- *razločiti* ← SPo: ločiti [*raz-], pri čemer ima *raz-* pomen 'stran'. Zanimivo pri tem je, da imata *ločiti* 3. in *razločiti* 2. kljub očitni razliki v morfološki zgradbi enak slovarski pomen.
- *popaziti* ← SPo: *paziti* [po-]; *po-* ima pomen 'malo', kar se odrazi tudi v slovarskem pomenu 'paziti krajši čas'.

Pomen čutnega zaznavanja ohranijo le *razločiti* 1. in 2., v besedotvornem sestavu *paziti* 4. pa šele prvostopenjska tvorjenka *opaziti* preide v čutno zaznavanje.

(1a) $V \rightarrow V \rightarrow V \rightarrow S/Ad/(V) (\rightarrow S/Ad/(V))$

Devet glagolov iz zgornje skupine je podstava za drugostopenjske glagolske tvorjenke – gre za modifikacijske izpeljanke s pripono *-a-* (*določati*, *opažati*) in *-ova/-eva-* (*določevati*, *razločevati*) ter pomenom ponavljajnosti. Omenjena tipa tvorjenk lahko razumemo kot vzporedne tvorjenke, med drugim imajo pogosto tudi enak slovarski pomen: *opazovati* 'zaznavati z gledanjem' : *opažati* 'zaznavati z gledanjem'.

Te glagolske tvorjenke so v nadaljevanju podstava za tretjestopenjske samostalniške, pridevniške, redkeje glagolske tvorjenke. Med 16 samostalniškimi gre v večini primerov za glagolnike na *-anje* s pomenom dejanja (*določevanje, razločevanje, opazovanje*), ki so tudi najpogostejši tip tvorjenk glede na besedotvorni model. Vendar pa med tretjestopenjskimi samostalniki najdemo tudi vršilca dejanja, tvorjenega z obraziloma *-alecl-alka* (*določevalec, opazovalka*), in mesto dejanja na *-išče* (*opazovališče*). Iz glagolskih izpeljank z obrazili *-a-l-eva-l-ova-* tvorimo tudi pridevnike: z obrazilom *-alni* in pomenom 'namenjenost' (*opazovalni, določevalni*), trpne deležnike z obrazilom *-an*, ki izražajo 'prizadetost' (*opazovan*), in deležnike na *-oč* (*določujoč, razločujoč*). V gradivu najdemo le eno tretjestopenjsko glagolsko tvorjenko, ki je nastala s sestavo, in sicer je to glagol *soodločati*. Predponsko obrazilo *so-* ima pomen 'skupaj'; skladijska podstava: [skupaj] določati (slovarski pomen: 'določati skupaj s čim'). Omenjeni glagol je podstava za dve četrstopenjski tvorjenki: deležnik na *-en*, tj. *sodoločen*, in glagol *sodoločevati* (oba najdemo le v korpusnem gradivu).

(1b) $V \rightarrow V \rightarrow S (\rightarrow S/Ad)$

Iz glagolov s predpenskimi obrazili tvorimo devet samostalniški tvorjenk, ki glede na besedotvorni pomen izražajo: (1) rezultat dejanja (z obrazili *-ek, -anje* in *-tev*: *razloček, zapažanje, določitev, razločitev*) ali (2) vršilca dejanja (z obrazilom *-alecl-alka*: *spremljevalec, spremljevalka*). Pri slednjih dveh se pomen čutnega zaznavanja ohrani: pomen 'kdor/ (ženska, ki) z gledanjem/poslušanjem dojema, zaznavava vsebino česa'. Iz samostalnika *določitev* je tvorjen še en tretjestopenjski pridevnik s pomenom 'povezanost' (*določitveni*).

(1c) $V \rightarrow V \rightarrow Ad \rightarrow S/Ad/(Adv) \rightarrow (Ad)/S (\rightarrow Ad)$

Drugostopenjske pridevnike, ki izražajo naklonskost, tvorimo z obrazilom *-en* (*opazen, razločen*) ali *-ljiv* (*razločljiv*). Iz njih tvorimo samostalnike na *-ost* s pomenom 'lastnost' (*opaznost, razločnost*) ter tretjestopenjske pridevniške sestavljenke s predpenskima obraziloma *pre-* ('preveč': *preopazen, prerazločen*) in *ne-* ('nasprotnost': *neopazen, nerazločljiv*).

Slednji je v nadaljevanju podstava za četrstopenjski samostalnik na *-ost* v pomenu 'lastnost' (*neopaznost, nerazločljivost*), moško osebo z obrazilom *-ež* in pomenom nosilca lastnosti (*neopaznež*) ter prislov (*neopazno*). V tej skupini najdemo tudi petostopenjski besedotvorni niz: iz tretjestopenjskega pridevnika s predponskim obrazilom *ne-* je tvorjen nosilnik lastnosti *nedoločnik* (jezikoslovni termin), ki je podstava za petostopenjsko pridevniško tvorjenko na *-ški* (*nedoločniški*).

V ($\rightarrow$ S)

Neposredne samostalniške tvorjenke iz glagola so zelo sporadične: med njimi najdemo samostalnik, ki je tvorjen z obrazilom *-ilo* in ima besedotvorni pomen rezultata dejanja (*ločilo*).

V ($\rightarrow$ Ad $\rightarrow$ S/Ad)

Prvostopenjske pridevniške tvorjenke so tvorjene z obrazilom *-ljiv* in imajo pomen naklonskosti, natančneje izražajo 'možnost' (*ločljiv*). V nadaljevanju so podstava za drugostopenjsko samostalniško tvorjenko s pomenom 'konkretizirana lastnost' (terminologizirana druga pomena leksema *ločljivost*: (fiz.) 'količina, ki pove, v katerem primeru se še razločujejo podrobnosti pri opazovanju skozi optično pripravo', in (rač.)¹⁴³ 'število slikovnih točk, ki sestavljajo fotografijo, videoposnetek') ali za pridevniško sestavljenko s predponskim obrazilom *ne-* v pomenu 'nasprotnost' (*neločljiv*).

5.1.3 Stopenjske tvorjenke iz glagolov s konotativnim pomenom

Ločitev skupine stopenjskih tvorjenk iz glagolov s konotativnim pomenom od drugih glagolov čutnega zaznavanja se zdi smiselna predvsem zaradi potrjenih ugotovitev v raziskavah,¹⁴⁴ ki so pokazale, da so od (ne)zaznamovanosti besedotvornega izhodišča odvisni (1) velikost be-

¹⁴³ V SNB-ju *ločljivost 2*. sicer ni označena s kvalifikatorjem, saj je termin prešel v splošno rabo.

¹⁴⁴ Raziskave so bile sicer narejene na poljskem gradivu, vendar je možno sklepati, da bi tudi slovensko gradivo pokazalo zelo podobne rezultate.

sedotvornega sestava, (2) število besedotvornih modelov oz. odsotnost nekaterih tipov besedotvornih modelov pri stilsko zaznamovanem besedotvornem izhodišču in (3) dolžina besedotvornih nizov, tj. število besedotvornih postopkov (Burkacka 2001: 197). Na poljskem gradivu je bilo tako potrjeno, da so besedotvorni sestavi z nevtralnimi izhodiščem praviloma izrazito večji od »ekspresivnih«,¹⁴⁵ poleg tega je število besedotvornih modelov v besedotvornih sestavih nevtralnih leksemov dvakrat večje, v besedotvornih sestavih ekspresivnih leksemov nastopa izredno majhno število prislovov, poleg tega pa so besedotvorni nizi v sestavih ekspresivnih leksemov krajši od nizov v sestavih nevtralnih leksemov (Burkacka 2001: 185–192).

Vsak leksem ima kategorialni in denotativni slovarski pomen, medtem ko je konotativni fakultativni (prim. Vidovič Muha 2000: 29). Konotativni slovarski pomen je tako vedno spremljevalni, tj. denotativnemu pomenu dodan,¹⁴⁶ pri čemer je konotativnost lahko inherentna, vgrajena v nadsegmentno, mofemsko besedno zgradbo leksema (*vodé* : *vôde*; pog. *firbec* : *radovednež*; nar. *velika mama* : *stara mama*),¹⁴⁷ ali adherentna, vezana na drugotni pomen (*medved* ekspir. 'neroden človek,

¹⁴⁵ Seveda nikakor ne gre zamenjevati konotativnosti z ekspresivnostjo. Ekspresivnost je le eden od pomenov, obravnavanih znotraj konotativnosti. Vseeno pa lahko pričakujemo, da se bodo te ugotovitve potrdile tudi pri obravnavi konotativnih leksemov. I. Burkacka je v omenjeni raziskavi, v monografiji *Porównawcza analiza gniazdowa wybranych leksemów neutralnych i nacechowanych ekspresywnie*, primerjala pare besedotvornih sestav nevtralnih in ekspresivnih leksemov: npr. *jeść – żreć* ('jesti' – 'žreti'), *ręka – łapa* ('roka' – 'šapa').

¹⁴⁶ Izjema so kletvice, »kjer gre za izražanje določeni (negativnih) stanj, razpoloženj« (Vidovič Muha 2000: 191–192).

¹⁴⁷ A. Vidovič Muha navaja (2000: 98–99) naslednje tipe zaznamovanosti zaradi nadsegmentnih lastnosti leksema: (a) mesto naglasa pri pregibalnih vzorcih (še primeri *steżà – stèże* : *stèża – stèże*; 3. os. mn. pri glagolih *pojó* : *pôjejo*, *nesó* : *nèsejo*); (b) število naglasov, pri čemer velja, da so bližje jezikovnemu neologizmu primeri dvo- ali večnaglasnosti (*angórawolna*, *literárnozgodovínski*); (c) kakovost naglasov, pri čemer so bližje jezikovnemu neologizmu nepremenjeni primeri (*odhòd – odhòda* : *odhòd – odhòda*); (č) trajanje glasov: bližje jezikovnemu neologizmu so nepremenjeni primeri *bràt – bráta* : *brát – bráta*, pri čemer je »nepremenjeni tip [...] zaenkrat pogovorni, verjetno celo pokrajinsko pogovorni (ljubljanščina)«.

zlasti moški’). V obeh primerih v razmerje med opomenjeno predmetnostjo denotata in jezikovnim izrazom vstopa tvorec besedila, in sicer iz različnih vzrokov – čustvenosti, stilizacije ipd. (Vidovič Muha 2000: 191–192) oz. z drugimi besedami: »spoznavni subjekt (človek) po lastni presoji modificira spoznavni objekt« in »v razmerje z denotatom vnese subjektivni vidik – subjektivne označevalne prvine« (Vidovič Muha 2000: 97). S. Grabias v okviru ekspresivnosti navaja, da ekspresivnost ni povezana z odnosom tvorca besedila do realnosti sporočila (polj. *realność komunikata*), ampak je povezana s čustvenim (ne)sprejemanjem vsebine sporočila s strani tvorca (Grabias 1978; po Burkacka 2001: 27). V primeru netvorjenih glagolov čutnega zaznavanja lahko govorimo le o adherentni konotativnosti, saj so vsi obravnavani glagolski leksemi večpomenski, konotativnost pa se tako nanaša le na enega od pomenov in nikoli na celoten leksem.

Pomembna je ugotovitev, ki izhaja iz analize gradiva v SSKJ-ju, in sicer da se prvina čustvenosti in kronološkosti pojavlja tako na ravni inherentnosti kot adherentnosti, funkcijsko- in socialnozvrstna prepoznavnost pa je predvsem inherentna (Vidovič Muha 2000: 98). Ko razločujemo prvine leksema, ki vplivajo na segmentni ravni na njegovo konotativnost, pa je nujno ločiti prevzete besede od neprevzetih, tvorjenke od netvorjenk (Vidovič Muha 2000: 98).

Med leksiko s konotativnimi pomeni sodi leksika s prvinami čustvenosti in kronološkosti (tudi v smislu zastarevanja kot neologizmov) in s socialno- ali funkcijskozvrstnimi prvinami (prim. Vidovič Muha 2000: 97–98).

Znotraj skupine 32 netvorjenih glagolov čutnega zaznavanja, ki so hkrati izhodišča 34 besedotvornih sestavov, jih ima 21 med njimi tudi konotativni pomen. Vsak med njimi tvori en besedotvorni sestav, le glagol *ždeti* tvori dva: prvi besedotvorni sestav predstavlja glagol *ždeti* v (nevtralnem) pomenu ‘nepremično, duševno odsotno gledati’, znotraj SSKJ-ja tretji pomen (in drugi, ki je zajet v pričujočo obravnavo) pa je ekspresivni ‘biti rahlo opazen, viden’.

V nadaljevanju so netvorjeni glagoli s konotativnim pomenom razdeljeni v dve podskupini: (1) netvorjeni glagoli čutnega zaznavanja, katerih prvi pomen izraža konotativnost, in (2) netvorjeni glagoli čutnega

zaznavanja, katerih neprvi pomen je konotativni. Teh je pričakovano več kot v prvi skupini, saj se konotativnost pogosteje pojavlja v neprvih pomenih.¹⁴⁸

V prvi skupini najdemo šest glagolskih besedotvornih sestavov, šest pomenov je namreč označenih s kvalifikatorji: štirje s socialnozvrstnimi (knjiž. in nižje pog.), eden s časovnim (raba peša) in eden s terminološkim (psih.); v drugi skupini pa je večina obravnavanih pomenov glagolskih leksemov zaznamovanih z ekspresivnostjo (kvalifikatorja ekspr. in nav. ekspr. – takih primerov je 11; s kvalifikatorjem slabš. oz. nav. slabš. pa sta označena dva pomena, in sicer *zijati* 4. in *mečkati* 5.), pri dveh gre za socialnozvrstne prvine (*čekirati* 2. pog. in *streči* 8. star.).¹⁴⁹

¹⁴⁸ V poglavju ni zajeta celotna skupina konotativnih glagolov, ampak le netvorjenih. Tako je npr. konotativnost glagola *kukati* omenjena v poglavju o stopenjskih tvorjenkah z medmetnim besedotvornim izhodiščem (glej poglavje 5.2.3).

¹⁴⁹ Opredelitve posameznih kvalifikatorjev, ki izkazujejo prisotnost konotativnega pomena, iz SSKJ-ja oz. za primere, ko je beseda vzeta iz SNB-ja (za kvalifikatorja pog. in ekspr.), opredelitve iz SNB-ja:

STÍLNO-PLÁSTNÍ KVALÍFÍKATORJÍ:

knjiž. – »Beseda, pomen ali zveza, ki se rabi zlasti v leposlovnem ali znanstvenem jeziku. V pogovornem jeziku zveni nenavadno [...]« (§ 132)

pog. – »Beseda, pomen ali zveza iz vsakdanje govorce ljudi, ki ne govorijo v narečju [...]« (§ 139) oz. »Kvalifikator pogovorno [...] je širši kot v SSKJ in označuje besedo, pomen ali zvezo, značilno za govorni jezik, v zapisih pa rabljeno zlasti v nestrokovnih revijah.« (SNB 2012: 34)

nižje pog. – »Beseda, pomen ali zveza iz nižje plasti pogovornega jezika [...]« (§ 140)

ČASOVNA FREKVENČNA KVALÍFÍKATORJA:

raba peša – »Beseda, pomen ali zveza, ki se umika iz splošne rabe [...]« (§ 152)

star. – »Beseda, pomen ali zveza, ki je bila nekoč (v kaki funkciji) splošno rabljena; danes ima arhaično patino [...]« (§ 154)

EKSPRESÍVNÍ KVALÍFÍKATORJÍ:

ekspr. (oz. **nav. ekspr.**) – »Močno čustveno obarvana beseda, pomen ali zveza [...]« (§ 143) oz. »Poleg poudarjene prenesene rabe kvalifikator ekspresivno označuje besedo, pomen ali zvezo, ki je čustveno zaznamovana.« (SNB 2012: 35)

slabš. (oz. **nav. slabš.**) – »Zaničljiva, prezirljiva beseda, pomen ali zveza [...]« (§ 148)

TERMÍNOLOŠKÍ KVALÍFÍKATOR:

psih. – psihologija

5.1.3.1 Stopenjske tvorjenke iz glagolov, katerih prvi pomen je konotativni

Skupina netvorjenih glagolov čutnega zaznavanja s konotativnostjo v prvem pomenu zajema šest besedotvornih sestavov s skupno 65 stopenjskimi tvorjenkami, kar glede na število stopenjskih tvorjenk v drugih skupinah glagolov čutnega zaznavanja predstavlja 6,7-odstotni delež.

Povprečno število stopenjskih tvorjenk na besedotvorni sestav je 10,3 (povprečje vseh obravnavanih besedotvornih sestavov je 19,7). Med šestimi besedotvornimi sestavi sta najproduktivnejša besedotvorna sestava *zreti* in *motriti 1.*; prvi z 31 tvorjenkami in drugi z 18. Vsi drugi imajo med 7 in 1 stopenjsko tvorjenko. Ponovno se izkaže, da so najproduktivnejši tisti besedotvorni sestavi, ki imajo v izhodišču širši pomen (npr. pri *zreti* 'gledati' nasproti *žmeriti* 'gledati z napol zaprtimi očmi'). Poleg tega nikakor ni zanemarljivo dejstvo, da v primeru besedotvorne sestava *zreti* prevladujoči del stopenjskih tvorjenk prispevajo nadaljnje tvorjenke iz prvostopenjskih glagolov *ozreti se* in *prezreti*, ki nista ohranila konotativnega pomena.

Štirje od šestih besedotvornih sestavov se nanašajo na zaznavanje z vidom, eden na zaznavanje s tipom, en pomen glagola pa je splošnejši.

Besedotvorni sestav	Število tvorjenk
<i>motriti 1.</i> preh., raba peša 'z gledanjem dojemati, zaznamovati vsebino česa; opazovati, gledati'	18
<i>percipirati 1.</i> psih. 'čutno dojemati predmetni svet; zaznavati' ¹	1
<i>šlátati</i> nižje pog. 'tipati, otipavati'	7
<i>špégati</i> nižje pog. 'gledati, navadno skrivoma, pritajeno; kukati'	3
<i>zréti</i> knjiž. 'gledati'	34
<i>žméríti 1.</i> knjiž. 'gledati z napol zaprtimi očmi'	2
Skupno število tvorjenk	65

¹ Glagol *percipirati* je v pomenskem smislu širši od drugih obravnavanih glagolov, saj pomeni 'čutno dojemati predmetni svet; zaznavati'; za kateri čut gre, je razvidno šele iz vsakokratne uresničitve v sobesedilu. Glagol je bil vključen zaradi prevzetosti. Predvidevati gre namreč, da za prevzete lekseme, predvsem za glagole na *-irati*, velja, da so besedotvorno manj produktivni. To potrjuje tudi prvi pomen glagola *percipirati*, iz katerega je tvorjen le trpni deležnik *percipiran* (glagolnik *percipiranje* pa umeščamo v besedotvorni sestav *percipirati* 2. 'dojemati, spoznavati').

Preglednica 13: Število tvorjenk po posameznih besedotvornih sestavih

5.1.3.1.1 Tvorjenke glede na pripadnost besednovrstnim kategorijam

Deleži stopenjskih tvorjenk glede na pripadnost besedotvornim kategorijam se pri skupini konotativnih glagolov razlikujejo od drugih obravnavanih skupin glagolov čutnega zaznavanja. Med stopenjskimi tvorjenkami je v tej skupini namreč največ glagolov (25 oz. kar 38,5 %), približno enak delež je samostalnikov (24 oz. 36,9 %), pridevnikov pa je 16 oz. 24,6 %. Med tvorjenkami ni nobenega prislova.

Besedna vrsta	Glagol	Samostalnik	Pridevnik	Prislov
Št. tvorjenk	25	24	16	0
% (n = 65)	38,5 %	36,9 %	24,6 %	0 %

Preglednica 14: Tvorjenke glede na pripadnost besednovrstnim kategorijam

5.1.3.1.2 Število tvorjenk glede na posamezne stopnje tvorjenosti

Tvorjenke iz te skupine se pojavljajo na prvih štirih stopnjah tvorjenosti. Največ tvorjenk je prvostopenjskih, in sicer skoraj polovica (47,7 %), s približno enakim odstotkom pa so zastopane tvorjenke druge in tretje stopnje (24,6 % oz. 23,1 %). Najdaljši besedotvorni niz je štiristopenjski, v gradivu najdemo tri take primere: *zreti* → *za-zreti* → *zazr-t* → *sam-o-zazrt* → *samozazrt-je*, *zreti* → *za-zreti* → *zazr-t* → *sam-o-zazrt* → *samozazrt-ost* (v obeh primerih sta tako tretjestopenjska kot četrstopenjski tvorjenki zabeleženi le v korpusnem gradivu) in *zreti* → *za-zreti* → *zazr-t* → *pre-zazrt* → *prezazrt-ost* (v tem primeru je le četrstopenjska tvorjenka iz korpusnega gradiva).

Stopnja tvorjenke	1	2	3	4	5	6
Št. tvorjenk	31	16	15	3	0	0
% (n = 65)	47,7 %	24,6 %	23,1 %	4,6 %	0 %	0 %

Preglednica 15: Število tvorjenk glede na stopnjo tvorjenosti

5.1.3.1.3 Besedne vrste glede na posamezne stopnje tvorjenosti

Med prvostopenjskimi tvorjenkami je največ glagolov, kar je več kot polovica prvostopenjskih tvorjenk (58,1 %), sledijo samostalniki (25,8 %) in pridevniki (16,7 %), drugostopenjskih je v enakem deležu glagolov in pridevnikov (43,8 %), medtem ko je samostalnik le eden (*motriti 1.* →

pre-motriti [2.] → *premotri-tev*). Med tretjestopenjskimi tvorjenkami najdemo le samostalnike (73,3 % vseh tretjestopenjskih tvorjenk) in pridevnike (26,7 %), ni pa ne glagolov ne prislovov. Med četrtoštopenjskimi tvorjenkami najdemo le tri samostalnike (*samozazrtje*, *samozazrtost* in *prezazrtost*).

Besedna vrsta	Število tvorjenk posamezne stopnje tvorjenosti						Skupaj
	1	2	3	4	5	6	
Glagol	18	7	0	0	0	0	25
Samostalnik	8	2	11	3	0	0	24
Pridevnik	5	7	4	0	0	0	16
Prislov	0	0	0	0	0	0	0
Skupaj	31	16	15	3	0	0	

Preglednica 16: Besedne vrste po posameznih stopnjah tvorjenosti

5.1.3.1.4 Tvorbeni modeli glede na stopnjo tvorjenosti

V tej skupini stopenjskih tvorjenk najdemo 14 različnih modelov, ki so približno enakomerno razporejeni po vseh stopnjah tvorjenosti: na prvi stopnji najdemo tri modele, na drugi pet, na tretji štiri in dva na četrti stopnji.

Stopnja tvorjenke	1	2	3	4	5	6
Št. modelov	3	5	4	2	0	0

Preglednica 17: Tvorbeni modeli glede na stopnjo tvorjenosti

5.1.3.1.5 Obremenitev tvorbenih modelov

Med 14 tvorbenimi modeli vsi izkazujejo nizko ali sporadično produktivnost – pet jih izkazuje nizko produktivnost (med 6 in 20 tvorjenkami), vsi drugi pa sporadično (5 tvorjenk ali manj).

Model V,V je med vsemi najproduktivnejši (18 tvorjenk, med njimi *premotriti*, *ošlatati*, *pošpegati*, *ozreti se*, *prezreti*, *požmeriti* itd.), nizko produktivni so nato še štirje:

- V,V,Ad,S (*prezrtje*, *zazrtje*, *zazrtost* itd.);
- V,V,V (*premotrivati*, *razmotrivati*, *ošlatovati*);
- V,S (*motrenje*, *špeganje*, *zrenje*) in
- V,V,Ad (*prezrt*, *uzrt*, *zazrt*).

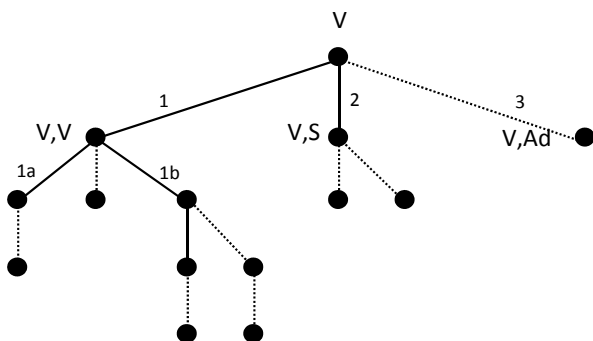
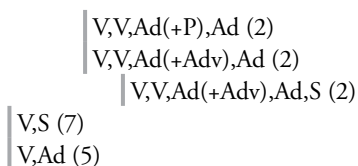
Preostalih sedem tvorbenih modelov lahko umestimo v skupino sporiadično produktivnih. Vsi omenjeni modeli so tudi med najproduktivnejšimi v drugih skupinah stopenjskih tvorjenk, izjema je model V,V,Ad,S, ki ima v skupini stopenjskih tvorjenk iz glagolov, pri katerih je neprvi pomen konotativni, le eno tvorjenko, v skupini stopenjskih tvorjen iz tvorjenih glagolov s samostalniškim izhodiščem pa se nahajata dve tvorjenki tega tipa (sicer z tvorbenim modelom S,V,V,Ad,S).

Tvorbeni model	Št. tvorjenk	% (n = 65)
V,V	18	27,7 %
V,V,Ad,S	8	12,3 %
V,V,V	7	10,8 %
V,S	7	10,8 %
V,V,Ad	6	9,2 %
V,Ad	5	7,7 %
V,V,V,S	3	4,6 %
V,V,Ad(+P),Ad	2	3,1 %
V,V,Ad(+Adv),Ad	2	3,1 %
V,V,Ad(+Adv),Ad,S	2	3,1 %
V,V,S	1	1,5 %
V,V,Ad,S,S	1	1,5 %
V,S,Ad	1	1,5 %
V,S,S	1	1,5 %

Preglednica 18: Obremenitev tvorbenih modelov

5.1.3.1.6 Struktura besedotvornega sestava

V	V,V (18)
	V,V,V (7)
	V,V,V,S (3)
	V,V,S (1)
	V,V,Ad (6)
	V,V,Ad,S (8)
	V,V,Ad,S,S (1)

Slika 10: Grafična predstavitev besedotvornih sestavov z izhodiščem v netvorjenih glagolih čutnega zaznavanja, katerih prvi pomen je konotativni

Legenda:

- visoka produktivnost (51 tvorjenk ali več)
- ===== srednja produktivnost (od 21 do 50 tvorjenk)
- nizka produktivnost (od 6 do 20 tvorjenk)
- ..... sporadična produktivnost (od 1 do 5 tvorjenk)

5.1.3.1.7 Besedotvorni nizi z vidika besedotvornih vrst in pomena

(1) $V \rightarrow V$

Iz šestih netvorjenih glagolov čutnega zaznavanja, katerih prvi pomen je konotativni, tvorimo 18 prvostopenjskih glagolskih tvorjenk, in sicer glagolske sestavljenke s predposkimi obrazili *o-*, *pre-*, *po-*, *raz-*, *u-* in *za-*. Nadaljnje tvorjenke iz glagolov niso številčne, v gradivu jih namreč na posamezen glagol s predposkim obrazilom najdemo med nič in šest.

Kot je bilo že zapisano, glagoli s predporskimi obrazili izražajo faznost glagolskega dejanja ali pa imajo še kak drug prislovni pomen. Faznost je izražena v naslednjih primerih:

- F → z: *zazreti* ← SPo: [začeti] zreti;
- F → k: *uzreti* ← SPo: [do konca] zreti.

Poleg faznosti predporska obrazila pri naslednjih glagoli izražajo tudi prislovni pomen:

- *pošlatati* ← SPo: šlatati [po]; po- ima pomen 'zgoraj'. Tudi slovarski pomen 'dotakniti se česa' indicira prislovni pomen predporskega obrazila. Enako tudi *pošpegati* in *požmeriti*.
- *prešlatati* ← SPo: šlatati [pre]; pre- ima pomen 'več', kar kaže tudi slovarski pomen: 'dotakniti se česa tipajoč na več mestih'.
- *ozreti se* ← SPo: zreti [o]; o- ima pomen 'okrog'.

Pri vseh naštetih glagolih se konotativnost pri prvostopenjski tvorjenki ohrani. V vseh zgornjih primerih je konotativnost ohranjena, razen v primeru glagola *ozreti se* (knjiž. 'gledati' → 'usmeriti kam pogled z obratom glave v drugo smer, kot je obrnjeno telo' // 'upreti, usmeriti pogled kam').

Pri treh obravnavanih glagolih v tej skupini se zgodi pomenski premik od čutnega zaznavanja v polje mentalne percepcije (npr. *premotriti* [1.] 'ogledati si, pogledati' → *premotriti* [2.] 'presoditi, oceniti'; enako *razmotriti* [1.] 'ogledati si, pogledati' → *razmotriti* [2.] 'premisлити, razmisliti').

Pri glagolu *prezreti* predporsko obrazilo *pre-* popolnoma spremeni pomen izhodiščnega glagola ('gledati' → 'ne videti, ne opaziti'), posledično se tudi konotativnost ne ohrani. Pri drugem pomenu glagola *prezreti* gre za prehod v domeno mentalne percepcije, in sicer s pomočjo metaforizacije (podobno je tudi v primeru glagola *ošlatati*: 'tipati, otipavati' → 's tipanjem ugotoviti, najti', s tem da se tu konotativnost pri tvorjenki ohrani).

(1a) V → V → V (→ S)

Iz glagolov s predporskimi obrazili na drugi stopnji tvorimo modifikacijske izpeljanke z obrazili *-iva-* (*premotrivati*, *razmotrivati*), *-ova-* (*ošlatovati*) oz. *-ava-* (*ošlatavati*). Na ta način se realizirajo vsi aktualni pomeni

glagola *premotriti* in *razmotriti* (s priponskim obrazilom *-iva-*). Omenjeni glagoli izražajo ponavljalnost glagolskega dejanja, glede na besedotvorno vrsto pa so to modifikacijske izpeljanke. Konotativnost se pri vseh členih besedotvornega niza ohrani. V tej skupini pri drugih pomenih tvorjenih glagolov vidimo prehod v polje mentalne percepcije (npr. ‘opazovati, gledati’ → ‘premišljevat, razmišljati’ pri glagolu *razmotrivati*).

Drugostopenjski glagol *razmotrivati* je podstava za tretjestopenjsko samostalniško tvorjenko, nastalo z obrazlom *-anje* in pomenom dejanja. Na ta način se realizirata oba pomena glagola *razmotrivati* (1. ‘opazovanje’, 2. ‘premišljevanje’).

(1b) $V \rightarrow V \rightarrow \text{Ad} \rightarrow S/\text{Ad} (\rightarrow S)$

Iz prvostopenjskih glagolov s predpenskimi obrazili tvorimo deležnike na *-an* in *-t* – to so trpni deležniki, ki izražajo ‘prizadetost’: *prešlatan*, *prezrt*. V nadaljevanju iz njih tvorimo (a) glagolnike z obrazilom *-je* – v smislu besedotvornega pomena gre za dejanje (*prezrtje*); (b) samostalnice z obrazilom *-ost* in pomenom ‘lastnost’ (*uzrtost*, *zazrtost*); (c) nosilca lastnosti z obrazilom *-ež* (*prezrtež*).

Iz trpnega deležnika na *-t* lahko tvorimo tudi tretjestopenjski pridevnik s predpenskimi obrazili *ne-*, ki izraža ‘nasprotnost’ (*neprezrt*).

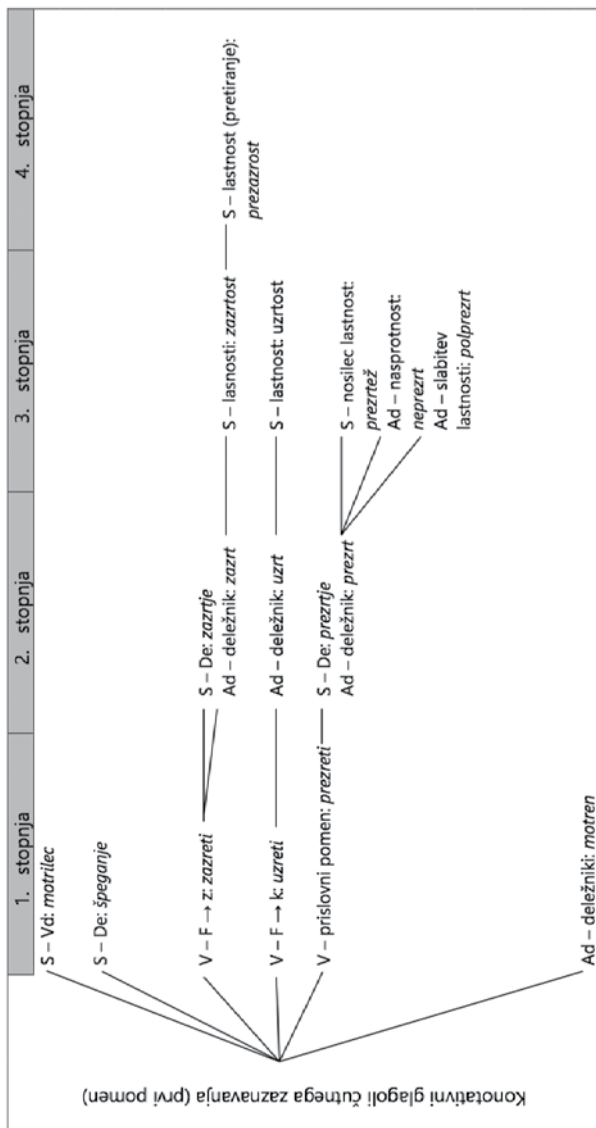
(2) $V \rightarrow S$

Vsi izglagolski samostalniki imajo v tej skupini besedotvorni pomen dejanja, razen v primeru *motrilca*, kjer gre za vršilca dejanja. Samostalniške izpeljanke so v večini tvorjene z obraziloma *-enjel*-anje (*motrenje*, *špeganje*, *zrenje*).

V primeru samostalnika *zrenje 2.* je prišlo do pomenskega premika, leksem se uporablja na področju terminologije (filoz., psih.) ‘celovito, poglobljeno opažanje, dojetje bistvenih prvin in stanj stvari, pojavov, duševnosti’.

(3) $V \rightarrow \text{Ad}$

Pri izglagolskih pridevnikih gre za trpne deležnike na *-an*, *-en* (‘prizadetost’) oz. *-oč/-eč* (*percipiran*, *motren*, *zroč*, *motreč*).

Slika 11: Posplošen prikaz tvorbenih zmožnosti netvorjenih glagolov, katerih prvi pomen je konotativni

5.1.3.2 Stopenjske tvorjenke iz glagolov, katerih neprvi pomen je konotativni

Skupina netvorjenih glagolov čutnega zaznavanja, katerih neprvi pomen je konotativni, pričakovano izkazuje zelo nizko besedotvorno produktivnost: 15 besedotvornih sestavov¹⁵⁰ zajema skupno 60 stopenjskih tvorjenk, kar predstavlja povprečno štiri tvorjenke na besedotvorni sestav. Skupno to predstavlja 6,2-odstotni delež stopenjskih tvorjenk. Število tvorjenk je približno enako kot v prvi skupini, tj. skupini netvorjenih glagolov čutnega zaznavanja s konotativnostjo v prvem pomeni (65 stopenjskih tvorjenk), čeprav slednja zajema več kot še enkrat manj besedotvornih sestavov (šest). To razmerje je pričakovano in se tako le še potrjuje predvidevanje, da so besedotvorni sestavi z neprvim pomenom netvorjenega glagola v izhodišču manj produktivni kot besedotvorni pomeni s prvim pomenom netvorjenega glagola (povprečno število stopenjskih tvorjenk na sestav v tej skupini konotativnih glagolov je več kot dvakrat manjše kot v prvi skupini (10,3)).

Znotraj skupine je najproduktivnejši besedotvorni sestav *šiniti* 2. s 16 tvorjenkami in *zijati* 4. z 10 tvorjenkami, vsi drugi imajo po pet tvorjenk ali manj. Dva besedotvorna sestava nista produktivna (*uiti* 8. in *ždeti* 3.).

Skoraj vsi od 14 glagolov znotraj te skupine se nanašajo na zaznavanje z vidom, in sicer kar 15, med katerimi sta dva, ki se nanašata na zaznavanje z vidom ali sluhom (*loviti* 5. 'prizadevati si kaj videti ali slišati' in *ujeti* 13. 'hitro, v kratkem času zaznati kaj težko zaznavnega, kratkotrajnega'). Pri slednjem se izkazuje tudi že večkrat potrjeni prehod oz. metaforizacija pomena od zaznavanja k mentalni percepciji ('hitro, v kratkem času zaznati kaj težko zaznavnega, kratkotrajnega'; 'zaznati kaj sploh' → 'spoznati, razumeti' oz. na ravni zglede: *ujeti sumljiv gib* : *pravočasno ujeti namero koga*). En glagol pa se nanaša na

¹⁵⁰ Načeloma bi bilo treba v obravnavo vključiti tudi tvorjeni glagol *oplaziti* 4. ekspr., navadno v zvezi **oplaziti z očmi, s pogledom** 'na hitro pogledati', vendar je besedotvorno neproduktiven – zaradi dejstva, da gre za tvorjeni glagol in da je besedotvorno neproduktiven, je bil iz obravnave izvzet, saj s tema lastnostma odstopa od drugih obravnavanih glagolov.

zaznavanje s sluhom (*streči* 8. ‘prestrezati, loviti’) in en s tipom (*mečkáti* 5. ‘ljubkovalno prijemati, tipati koga, navadno žensko’).

Pri konotativnih glagolih zaznavanja z vidom kot RPS najdemo prislove: (po)gledati *od strani, skrivoma* oz. *skrivoma, pritajeno* (*škíli* 2.), *jezno* (*sršeti* 2.), *na hitro* (*švigniti* 3., *oplaziti* 3.), *nepremično, radovedno* (*zijati* 4.); oz. (opazovati) *pozorno, kritično* (*skenirati* 3.); (zaznavati) *nejasno, nedoločno* (*slutiti* 3.).

Besedotvorni sestav	Število tvorjenk
<i>čekirati</i> 2. <i>SNB</i> pog. ‘pregledovati’	2
<i>loviti</i> 5. ekspr. ‘prizadevati si kaj videti ali slišati’	5
<i>mečkáti</i> 5. nav. slabš. ‘ljubkovalno prijemati, tipati koga, navadno žensko’	4
<i>méríti</i> 3. nav. ekspr., navadno s prislovnim določilom ‘gledati, ogledovati’	2
<i>skenirati</i> 3.// <i>SNB</i> ekspr. ‘pozorno, kritično opazovati’	4
<i>slutiti</i> in <i>slútiti</i> 3. nav. ekspr. ‘nejasno, nedoločno zaznavati’	5
<i>sršeti</i> 2.// ekspr. ‘jezno gledati’	2
<i>streči</i> 8. star. ‘prestrezati, loviti’ ¹	2
<i>šniti</i> 2. ekspr., s prislovnim določilom ‘nenadoma, za kratek čas se pojaviti, prikazati kje’ ¹¹	16
<i>škíli</i> 2. ekspr. ‘od strani, skrivoma gledati // skrivoma, pritajeno gledati sploh // tako gledati kaj z željo pridobiti si’	4
<i>švigniti</i> 3. ekspr. ‘na hitro pogledati’	2
<i>uíti</i> 8. ekspr., z dajalnikom, navadno z nikalnico ‘opaziti, zaznati’	0
<i>ujéti</i> 13. ekspr. ‘hitro, v kratkem času zaznati kaj težko zaznavnega, kratkotrajnega // zaznati kaj sploh’	2
<i>zijáti</i> 4. slabš. ‘nepremično, navadno radovedno gledati’	10
<i>ždéti</i> 3. ekspr., navadno s prislovnim določilom ‘biti, nahajati se // biti rahlo opazen, viden’	0
Skupno število tvorjenk	60

¹ Glagol je v obravnavo vključen kot besedotvorno izhodišče za tvorbo glagolov *ošíniti* in *prešíniti*.

¹¹ Glagol je v obravnavo vključen kot besedotvorno izhodišče za tvorbo glagola *ošíniti* s pomenom ‘na hitro pogledati’.

Preglednica 19: Število tvorjenk po posameznih besedotvornih sestavih

5.1.3.2.1 Tvorjenke glede na pripadnost besednovrstnim kategorijam

Deleži stopenjskih tvorjenk glede na pripadnost besednovrstnim kategorijam v tej skupini so zelo podobni deležem stopenjskih tvorjenk v skupini konotativnih glagolov, katerih prvi pomen je konotativni. Med stopenjskimi tvorjenkami iz netvorjenih konotativnih glagolov (v nepravem pomenu) v besedovornem izhodišču je več kot polovica glagolov – 32 oz. kar 53,3 %, 16 oz. 26,7 % pridevnikov, sledijo jim samostalniki (11 oz. 18,3 %), medtem ko je prislov le eden (*zijaľasto*), kar predstavlja 1,7 % vseh tvorjenk. Zanimiv je zelo nizek odstotek samostalnikov, v drugih skupinah glagolov čutnega zaznavanja namreč skoraj polovico vseh tvorjenk predstavljajo ravno samostalniki.

Besedna vrsta	Glagol	Samostalnik	Pridevnik	Prislov
Št. tvorjenk	32	11	16	1
% (n = 60)	53,3 %	18,3 %	26,7 %	1,7 %

Preglednica 20: Tvorjenke glede na pripadnost besednovrstnim kategorijam

5.1.3.2.2 Število tvorjenk glede na posamezne stopnje tvorjenosti

Tvorjenke iz omenjene skupine glagolov kot besedotvornih izhodišč se nahajajo le na prvih treh stopnjah tvorbe. Prevladujejo prvostopenjske tvorjenke, ki jih je 44 oz. 73,3 %, drugostopenjskih je 13 – 21,7 %, tretjestopenjske pa so le tri, kar predstavlja 5 % vseh tvorjenk. Najdaljši besedotvorni niz je torej tritopenjski (*šiniti* 2. → *pre-šiniti* 2. → *prešinj-en* → *prešinj-en-ost*; *šiniti* 1. → *pre-šiniti* 1. → *prešin-ja-ti* → *prešinjaj-oč*; *zijati* 4. → *zijaľo* 1. → *zijaľ-ast* → *zijaľast-o*).

T. i. »globina« besedotvornega niza je eden najočitnejših pokazateljev besedotvorne produktivnosti določene netvorjene besede, po drugi strani pa kaže, kolikšna je njena tvorbena zmožnost (Skaržýnski 2003a: 143). Rezultati produktivnosti omenjenih glagolov tudi na tem mestu potrjujejo predvidevanja o nizki produktivnosti konotativnih glagolov, katerih neprvi pomen izraža čutno zaznavanje.

Stopnja tvorjenke	1	2	3	4	5	6
Št. tvorjenk	44	13	3	0	0	0
% (n = 60)	73,3 %	21,7 %	5 %	0 %	0 %	0 %

Preglednica 21: Število tvorjenk glede na stopnjo tvorjenosti

5.1.3.2.3 Besedne vrste glede na posamezne stopnje tvorjenosti

Med prvostopenjskimi tvorjenkami je daleč največ glagolov, in sicer več kot polovica vseh prvostopenjskih tvorjenk (63,6 %), sledijo samostalniki in pridevniki, ki so zastopani v skoraj enakem odstotku (prvi s 20,5 % in drugi s 15,9 %). Med drugostopenjskimi tvorjenkami je največ pridevnikov – 61,5 %, sledijo glagoli s 30,8 %, samostalnik pa je le eden. Prislov se pojavi šele na tretji stopnji, na kateri najdemo tudi po en samostalnik in pridevnik.

Besedna vrsta	Število tvorjenk posamezne stopnje tvorjenosti						Skupaj
	1	2	3	4	5	6	
Glagol	28	4	0	0	0	0	32
Samostalnik	9	1	1	0	0	0	11
Pridevnik	7	8	1	0	0	0	16
Prislov	0	0	1	0	0	0	1
Skupaj	44	13	3	0	0	0	

Preglednica 22: Besedne vrste po posameznih stopnjah tvorjenosti

5.1.3.2.4 Tvorbeni modeli glede na stopnjo tvorjenosti

V skupini stopenjskih tvorjenk iz netvorjenih konotativnih glagolov, katerih neprvi pomen je konotativni, najdemo 10 tvorbenih modelov. Med prvostopenjskimi tvorjenkami najdemo tri različne modele, kar kaže na odsotnost zloženk, med drugostopenjskimi štiri in med tretjestopenjskimi štiri.

Stopnja tvorjenke	1	2	3	4	5	6
Št. modelov	3	4	3	0	0	0

Preglednica 23: Tvorbeni modeli glede na stopnjo tvorjenosti

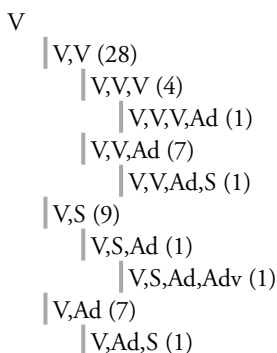
5.1.3.2.5 Obremenitev tvorbenih modelov

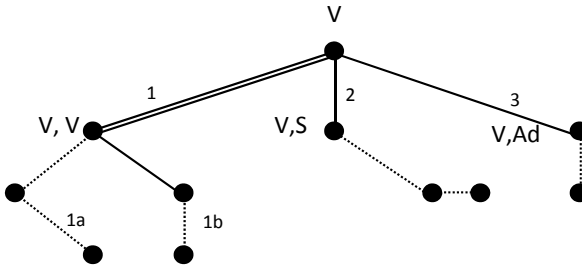
V tej skupini netvorjenih konotativnih glagolov med 10 tvorbenimi modeli le model V,V dosega srednjo produktivnost (gre za glagole s predponskimi obrazili: *prečekerati, prestreči, naloviti, uloviti, zadržati* itd.), nizko dosega trije modeli: V,S (*lovljenje, mečkanje, skeniranje*), V,Ad (*sluteč, sršeč, škileč, zjav*) in V,V,Ad (*premečkan, preskeniran, ošnjen, zasluten*), vsi drugi pa sporadično. Vsi omenjeni modeli so tudi med najproduktivnejšimi v drugih skupinah stopenjskih tvorjenk.

Tvorbeni model	Št. tvorjenk	% (n = 60)
V,V	28	46,7 %
V,S	9	15 %
V,Ad	7	11,7 %
V,V,Ad	7	11,7 %
V,V,V	4	6,7 %
V,S,Ad	1	1,7 %
V,Ad,S	1	1,7 %
V,V,Ad,S	1	1,7 %
V,V,V,Ad	1	1,7 %
V,S,Ad,Adv	1	1,7 %

Preglednica 24: Obremenitev tvorbenih modelov

5.1.3.2.6 Struktura besedotvornih sestavov

Slika 12: Grafična predstavitev besedotvornih sestavov z izhodiščem v netvorjenih glagolah čutnega zaznavanja, katerih neprvi pomen je konotativni

Legenda:

▬	visoka produktivnost (51 tvorjenk ali več)
▬▬	srednja produktivnost (od 21 do 50 tvorjenk)
▬▬▬	nizka produktivnost (od 6 do 20 tvorjenk)
⋯	sporadična produktivnost (od 1 do 5 tvorjenk)

5.1.3.2.7 Besedotvorni nizi z vidika besedotvornih vrst in pomena

(1) $V \rightarrow V$

Vsi prvostopenjski glagoli, ki so tvorjeni iz glagolov čutnega zaznavanja, katerih neprvi pomen je konotativni, so glagolske sestavljenke – izjema sta le dva glagola. Glede na to, da se predponsko obrazilo razvršča na nedoločniško glagolsko podstavo, so torej v teh primerih predponska obrazila tudi vidski morfemi. Predponska obrazila, ki se pojavljajo v tej skupini, so: *po-*, *na-*, *pre-*, *za-* in *ob-* (nobeno ni – kar se tiče nadaljnjih tvorjenk – izrazito produktivno). Faznost je izražena v naslednjih primerih:

- $F \rightarrow z$: *zasršeti se* ← Spo: [začeti] sršeti; slovarski pomen: 'gledati jezno' → 'zagledati se jezno/nejevoljno';
- $F \rightarrow k$: *prečekirati* ← Spo: [do konca] čekirati; 'pregledovati' → 'pregledati'.

Tudi prislovni pomen je izražen v:

- *pomeriti* ← SPp: meriti [po]; *po-* ima pomen 'zgoraj' in zato 'malo'. Slednje je na ravni slovarskega pomena izrazljivo s RPS 'na hitro' (pogledati);
- *naloviti* ← SPp: loviti [na]; *na-* v pomenu 'zgoraj' in zato 'malo';
- *obzijati* ← SPp: zijati [ob]; *ob-* v pomenu 'okrog'; 'gledati nepremično/radovedno' → 'z gledanjem zaznati'.

Konotativni pomen se pri vseh zgoraj navedenih tvorjenkah ohrani. Pri tvorjenkah *prešiniti* 3. in *prešiniti* 4. pride do metaforičnega pomenskega prenosa, in sicer v polje mentalne percepcije: *prešiniti* 1. 'hitro, za kratek čas se pojaviti' → *prešiniti* 3. 'nenadno spoznati, dojeti kako dejstvo, resnico'.

V tej skupini najdemo tudi en primer modifikacijske izpeljanke, in sicer *šiniti* 2. → *šinj-a-ti*, za katere pa je značilno, da se pri njih obrazilijo prislovi notranjih okoliščin, torej tretjestopenjski razvijajoči, nesamostojni stavčni členi s prilastkovo vlogo ob glagolu (za razliko od glagolskih sestavljenk, pri katerih se obrazilijo prislovi zunanjih okoliščin, prislovi kraja in časa, tj. drugostopenjski samostojni stavčni členi z vlogo prilastkovega določila kraja in eventualno časa) (Vidovič Muha 2011: 70). Glagolska pripona ima modifikacijsko obrazilno vrednost, saj izraža ponavljalnost glagolskega dejanja, omenjeni prislov je prislov kratnosti: *šinj-a-ti* ← [večkrat] šiniti.

Kaže se, da so tvorjenke, pri katerih prihaja do pomenskega prenosa, tvorbeno manj produktivne od tistih, pri katerih pomenskega prenosa ni, saj noben od teh glagolov ni podstava za tretjestopenjsko tvorbo oz. le redko (prim. *šiniti* 2. → *o-šiniti* 2. → *ošinj-en*).

(1a) $V \rightarrow V (\rightarrow V \rightarrow Ad)$

Z modifikacijsko izpeljavo nastanejo drugostopenjske glagolske tvorjenke, ki izražajo ponavljalnost glagolskega dejanja: [večkrat] prestreči/ošiniti/prešiniti. V gradivu najdemo tri take primere: *ošinjati*, *prestrezati*, *prešinjati*. Ti so v nadaljevanju podstava za deležnik na *-oč* (le en primer: *prešinjajoč*).

(1b) $V \rightarrow V \rightarrow Ad (\rightarrow S)$

V šestih primerih so prvostopenjske tvorjenke, ki izražajo predvsem končnost glagolskega dejanja, postava za tvorbo pridevnika, ki pa izraža 'prizadetost' (*ošinjen*, *premečkan*, *preskenirat*) ali pa 'naklonskost' ('mož-

nost') – *ulovljiv*. Ti pridevniki so izpeljani s priponskim obrazilom *-an* ali *-en*, oz. *-oč*, v primeru naklonskega pridevnika z *-ljiv*.

Pri tvorjenkah *ošiniti 2.*, *uloviti 2.* prihaja do pomenskega prenosa, pri tem pa se konotativni pomen izgubi (pri drugih treh se ta ohrani tudi pri pridevniku). Podobno tudi v primeru *mečkati 5.* in *premečkati* pride tako do spremembe faznosti, v smeri končnosti, kot pomenskega prenosa ('*ljubkovalno prijemati*' → '(do konca) prijeti'), s tem da se tu konotativni pomen ohrani.

V tej skupini je možna tudi tretjestopenjska izpeljanka: samostalnik na *-ost* s pomenom lastnosti oz. stanja (*prešinjnost*).

(2) V → S (→ Ad → Adv)

Izglagolski samostalniki so izpeljani s priponskima obraziloma *-anjel-enje* in imajo pomen dejanja/stanja: *čekiranje*, *lovljenje*, *mečkanje*, *skeniranje*, *škličenje*, *zivanje*. V dveh primerih gre za vršilca dejanja: *zijač*, *zijalo* (obrazili *-ač* in *-alo*), v enem za rezultat dejanja: *ujetje*. Konotativnost se pri vseh samostalniških tvorjenkah ohrani, enako tudi pri nadaljnjih stopenjskih tvorjenkah.

Izglagolska izpeljanka s priponskim obrazilom *-alo* in besedotvornim pomenom vršilca dejanja *zijalo* ima izrazito slabšalni prizvok (prim. Stramljič Breznik 1992: 421). Izpeljanke z obrazilom *-alo* so značilne predvsem za podstavne glagole na *-ati -am*.

V nadaljevanju (kot drugostopenjsko tvorjenko) najdemo pridevnik z obrazilom *-ast*, ki je nastal z navadno izpeljavo in ima pomen naklonskosti, natančneje 'nagnjenost' (*zijalast*). Iz omenjenega pridevnika na tretji stopnji lahko tvorimo lastnostni prislov (*zijalasto*).

(3) V → Ad (→ S)

Na prvi stopnji izglagolske tvorbe najdemo deležnike na *-eč* (*loveč*, *sluteč*, *škileč*), *-en* (*sluten*) in naklonski pridevnik na *-av* (*zjav*) s pomenom naklonskosti ('nagnjenost'). Iz slednjega s priponskim obrazilom *-ka* tvorimo nosilko lastnosti *zjavka* s slovarskim pomenom 'ženska (UPS), ki se kje zadržuje (RPS₁) in si radovedno kaj ogleduje (RPS₂)'. Seveda vse stopenjske tvorjenke v skupini ohranijo konotativnost.

1. stopnja	2. stopnja	3. stopnja	4. stopnja
S – Vd: <i>zijalo</i> _____	Ad – podobnost: <i>zija^{last}</i> _____	Adv – <i>zija^{lasto}</i>	
S – De: <i>zija^{nje}</i>			
V – F → z: <i>zas^{luti}</i> _____	Ad – deležnik: <i>zas^{luten}</i>		
V – F → k: <i>ulo^{vi}</i> _____	Ad – naklonskost: <i>ulo^{vijiv}</i>		
V – F → t: <i>pre^{šini}</i> _____	V – ponavljalnost: _____	Ad – deležnik <i>pre^{šinjajoč}</i>	
V – prislovni pomen: <i>poš^{kil}</i>	V – prislovni pomen: <i>poš^{kil}</i>		
V – ponavljalnost: <i>š^{viga}</i> _____	V – ponavljalnost: <i>š^{viga}</i> _____		
Ad – deležnik: <i>š^{kileč}</i>	Ad – deležnik: <i>š^{viga}</i>		
Ad – naklonskost: <i>zija^v</i> _____	S – nosilec lastnosti: <i>zija^{vka}</i>		

Konotativni glagoli čutnega
zaznavanja (nep^{rvi} pomen)

Slika 13: Posplošen prikaz tvorbenih zmožnosti netvorjenih glagolov, katerih nep^{rvi} pomen je konotativni

5.2 STOPENJSKE TVORJENKE IZ TVORJENIH GLAGOLOV ČUTNEGA ZAZNAVANJA V IZHODIŠČU

5.2.1 Stopenjske tvorjenke iz glagolov čutnega zaznavanja s samostalnikom v izhodišču

Za razliko od predhodnih (netvorjenih) skupin glagolov čutnega zaznavanja so v pričujočem poglavju v obravnavo zajeti glagoli oz. stopenjske tvorjenke iz glagolov, ki so sami prvostopenjske tvorjenke iz samostalnika (*duhati*, *okusiti*, *tipati*, *vohati*, *vonjati*) ali pa drugostopenjske tvorjenke iz glagola (star. *slušati*). Pozornost je namenjena stopenjskim tvorjenkam iz teh konkretnih glagolov in ne vsem stopenjskim tvorjenkam v posameznem besedotvornem sestavu. V analizo torej ni zajetih vseh sedem besedotvornih sestavov v celoti (vseh stopenjskih tvorjenk v sedmih besedotvornih sestavih je 419), ampak deset podsestavov: *duhati*, *okusiti 1.*, *slušati 1.*, *tipati 1.*, *tipati 5.*, *vohati 1.*, *vohati 2.*, *vonjati 3.*, *vonjati 4.*, *vonjati 5.* Obravnavanih je bilo torej 211 stopenjskih tvorjenk, kar predstavlja 21,6-odstotni delež vseh v raziskavi obravnavanih stopenjskih tvorjenk. Povprečno število tvorjenk na podsestav je 21,1, kar to skupino stopenjskih tvorjenk uvršča na tretje mesto – za obema skupinama netvorjenih glagolov čutnega zaznavanja.

Vseeno velja izpostaviti, da je med sedmimi besedotvornimi sestavi naproduktivnejši *sluh* 'čut za zaznavanje zvočnih dražljajev' s 151 tvorjenkami, sledi mu *tip²* 'čut za zaznavanje predmetov z dotikom, pritiskom' s 126 tvorjenkami, *voh* 'čut za zaznavanje vonja' s 83 tvorjenkami, preostali štirje pa so izrazito manj besedotvorno produktivni: *okus 1.* 'čut za zaznavanje značilnosti snovi, zlasti jedi, s pomočjo okušalnega organa v ustih' s 26 tvorjenkami, *vonj 1.* 'hlapi, ki jih oddajajo hlapljive snovi' s 17 tvorjenkami, *duh[2] 1.* 'značilnost, ki se zaznava z vohom' z desetimi, in *vonj 2.* 'voh' s šestimi tvorjenkami.

Če se osredotočimo na aktualne podsestave, je razmerje med najproduktivnejšimi podsestavi nekoliko drugačno. Med desetimi podsestavi je najproduktivnejši *tipati 1.* 'zaznavati s tipom' s 103 tvorjenkami,

slušati [1.] 'zavestno, hote poslušati' (star.) z 42, *vohati* 2. 's potegi zraka v nos in premikanjem nosnic, glave prizadevati si zaznati določen vonj' s 24, *okusiti* 1. 'zaznati z okusom' s 13, *vohati* 1. 'z vohom zaznavati' // 'biti sposoben zaznavati vonj' z devetimi, *duhati* 'z vohom zaznavati' s šestimi tvorjenkami, *vonjati* 5. 'vohati, duhati' (knjiž.) s petimi, *vonjati* 3. 'zaznavati vonj' s štirimi, *tipati* 5. 'preiskujoče gledati, ogledovati' (ekspr.) z dvema in *vonjati* 4. 'biti sposoben zaznavati vonj; vohati' z eno tvorjenko.

Če primerjamo torej besedotvorno produktivnost besedotvornih sestavov v celoti z aktualnimi podsestavi, je razlika predvsem v zamenjanem vrstnem redu prvih dveh najproduktivnejših (pod)sestavov. Na ravni sestavov je pričakovano najproduktivnejši tisti, ki označuje zaznavanje s sluhom, na ravni glagolskih podsestavov pa je najproduktivnejši tisti, ki označuje zaznavanje s tipom. To je preprosto razložljivo z dejstvom, da je podsestav *slušati* [1.] zgolj eden od 13 podsestavov, *tipati* [1.] pa eden od petih tipsko enakih podsestavov.

Med desetimi podsestavi se jih šest nanaša na zaznavanje z vohom in po en na zaznavanje s tipom, sluhom, vidom in okusom. Glede na število stopenjskih tvorjenk jih največ prispeva besedotvorni sestav, ki se nanaša na tip (103), sledita voh (49) in sluh (42), precej manj jih prispevata besedotvorna sestava, ki se nanašata na okus (13) in vid (2). Vsi obravnavani glagoli so v svojem prvem pomenu (v kontekstu čutnega zaznavanja) zelo splošni 'zaznavati s tipom/vohom/sluhom/okusom', v neprvem pa ožji: *tipati* 5. 'preiskujoče gledati, ogledovati', *vonjati* 4. 'biti sposoben zaznavati vonj'.

Konotativnost je razvidna v treh pomenih: *slušati* (star.), *tipati* 5. (ekspr.) in *vonjati* 5. (knjiž.). Slednja dva izkazujeta izredno nizko besedotvorno produktivnost (dve oz. pet tvorjenk), medtem ko besedotvorni sestav *slušati* [1.] (star.) zajema 42 stopenjskih tvorjenk. Velja poudariti, da omenjeni elementi niso zares primerljivi – glagol *slušati* je v obravnavi upoštevan zgolj zaradi tega, ker brez njega ne bi mogli pojasniti nastanka tvorjenke *poslušati*. Šele slednji namreč sodi med najpogostejše in bazične glagole čutnega zaznavanja.

Besedo- tvorni sestav	Besedo- tvorni podsestav I	Besedo- tvorni podsestav II	Besedotvorni podsestav III	Število tvorjenk
<i>dúh</i> ² 1. 'značilnost, ki se zaznava z vohom'				10
		<i>dúh-ati</i> 'z vohom zaznavati // biti sposoben za zaznavanje vonja'		6
<i>okús</i> 1. 'čut za zaznavanje značilnosti snovi, zlasti jedi, s pomočjo okušalnega organa v ustih'				26
		<i>okús-iti</i> 1. 'zaznati z okusom'		13 ¹
<i>slúh</i> 'čut za zaznavanje zvočnih dražljajev'				151
		* <i>slub-n-iti</i> [1.]		45
		<i>slúš-ati</i> [1.] star. 'poslušati' ['zavestno, hote s sluhom zaznavati']		42
			<i>po-slúšati</i> 1. 'zavestno, hote s sluhom zaznavati // s poslušanjem dojemati, zaznavati vsebino česa'	22
<i>típ</i> ² 'čut za zaznavanje predmetov z dotikom, pritiskom'				126
		<i>típ-ati</i> 1. 'zaznavati s tipom // dotikati se česa s prsti, z roko a) zaradi ugotavljanja lastnosti, značilnosti; b) zaradi ugotavljanja česa sploh; c) zaradi iskanja česa'		103
		<i>típ-ati</i> 5. ekspr. 'preiskujejoče gledati, ogledovati'		2
<i>vóh</i> 'čut za zaznavanje vonja'				83
		<i>vohati</i> 1. 'z vohom zaznavati // biti sposoben zaznavati vonj'		9
		<i>vohati</i> 2. 's potegi zraka v nos in premikanjem nosnic, glave prizadevati si zaznati določen vonj'		24
<i>vónj</i> 1. 'hlapi, ki jih oddajajo hlapljive snovi'				17
		<i>vónj-ati</i> 3. preh. 'zaznavati vonj'		4
		<i>vónj-ati</i> 4. 'biti sposoben zaznavati vonj; vohati'		1
<i>vónj</i> 2. redko 'voh'				6
		<i>vónj-ati</i> 5. knjiž. 'vohati, duhati'		5
Skupno število tvorjenk v vseh besedotvornih sestavih (Σ krepkih števil)				419
Skupno število tvorjenk v obravnavanih besedotvornih sestavih (Σ nekrepkih števil)				211

¹ Upoštevane so tudi t. i. hipotetične tvorjenke.

5.2.1.1 Tvorjenke glede na pripadnost besednovrstnim kategorijam

Stopenjske tvorjenke so po svoji besednovrstni pripadnosti sorazmerno uravnotežene, vsaj kar se tiče glagolskih, samostalniških in pridevniških tvorjenk: največ je samostalnikov, tj. 82 oz. 38,9 %, tretjina je glagolov – 69 oz. 32,7 %, četrtnina pridevnikov – 53 oz. 25,1 %, prislovov pa je le 7 oz. 3,3 %.

Besedna vrsta	Glagol	Samostalnik	Pridevnik	Prislov
Št. tvorjenk	69	82	53	7
% (n = 211)	32,7 %	38,9 %	25,1 %	3,3 %

Preglednica 26: Tvorjenke glede na pripadnost besednovrstnim kategorijam

5.2.1.2 Število tvorjenk glede na stopnjo tvorjenosti

Deset prvostopenjskih glagolskih tvorjenk iz samostalnikov je podstava za tvorbo 55 drugostopenjskih tvorjenk, 53 tretjestopenjskih, 60 četrto- stopenjskih, 33 petostopenjskih, devet šestostopenjskih in ene sedmostopenjske.

Stopnja tvorjenke	1*	2	3	4	5	6	7
Št. tvorjenk	[10]	55	53	60	33	9	1
% (n = 211)	/	26,1 %	25,1 %	28,4 %	15,6 %	4,3 %	0,5 %

Preglednica 27: Število tvorjenk glede na stopnjo tvorjenosti

5.2.1.3 Besedne vrste po posameznih stopnjah tvorjenosti

Med 55 drugostopenjskimi tvorjenkami je največ glagolov – 56,4 % vseh drugostopenjskih tvorjenk, sledijo samostalniki – 27,3 %, pridevniki – teh je sedem oz. 12,7 %, prislova pa sta dva (3,6 %). Tudi med tretjestopenjskimi tvorjenkami je največ glagolov (35,9 %), v približno enakem (tretjinskem) deležu pa so zastopani tudi samostalniki (32,1 %) in pridevniki (30,2 %). Tretjestopenjski je tudi en prislov. Med četrto- stopenjskimi tvorjenkami, ki jih je v tej skupini številčno tudi največ, največji delež zasedajo samostalniki (45 %), sledijo pridevniki (26,7 %) in glagoli¹⁵¹ (23,3 %), prislovi so trije, kar predstavlja 5-odstotni de-

¹⁵¹ Gre za glagole s predponskimi obrazili (*do-lna-lod-lpre-lpo-ls-lza-tipkati (se)*).

lež. Med petostopenjskimi tvorjenkami so s približno enakim deležem zastopani samostalniki (42,4-odstotni) in pridevniki (39,4- odstotni), glagolov je pet (15,2- odstotni), prislov pa eden. Med devetimi šestostopenjskimi tvorjenkami so vsi samostalniki – večinoma gre za glagolnike: *odtipkavanje*, *pretipkavanje*, *vtipkavanje* itd. V besedotvornih sestavih s samostalniškim besedotvornim izhodiščem najdemo tudi eno sedmostopenjsko tvorjenko, in sicer *pretipkovalčev*. Vse šestostopenjske in sedmostopenjske tvorjenke so tvorjenke iz besedotvornega sestava *tip 2*.

Besedna vrsta	Število tvorjenk posamezne stopnje tvorjenosti							Skupaj
	1*	2	3	4	5	6	7	
Glagol	[10]	31	19	14	5	0	0	69
Samostalnik	/	15	17	27	14	9	0	82
Pridevnik	/	7	16	16	13	0	1	53
Prislov	/	2	1	3	1	0	0	7
Skupaj	[10]	55	53	60	33	9	1	

Preglednica 28: Besedne vrste po posameznih stopnjah tvorjenosti

5.2.1.4 Tvorbeni modeli glede na stopnjo tvorjenosti

V skupini stopenjski tvorjenk iz tvorjenih glagolov s samostalniškim izhodiščem najdemo 51 tvorbenih modelov. Med drugostopenjskimi najdemo štiri – poleg iz teh glagolov neposredno tvorjenih glagolov, samostalnikov in pridevnikov, najdemo na tem mestu tudi prislove (*tipaje*, *vohaje*). Med tretjestopenjskimi tvorjenkami je osem tvorbenih modelov, med četrtoštopenjskimi 15, petostopenjskimi 19 (ki so tako tudi strukturno najpestrejši), med šestostopenjskimi štiri in med sedmostopenjskimi eden (S,V,S,V,V,S,Ad, ki ponazarja tvorjenko *pretipkovalčev*).

Stopnja tvorjenke	1*	2	3	4	5	6	7
Št. modelov	[1]	4	8	15	19	4	1

Preglednica 29: Tvorbeni modeli glede na stopnjo tvorjenosti

5.2.1.5 Obremenitev tvorbenih modelov

Med 51 tvorbenimi modeli le eden dosega srednjo produktivnost (S,V,V), devet jih dosega nizko, kar 80 % tvorjenk pa sporadično. Skoraj polovica tvorbenih modelov, natančneje 24, je zastopanih z le eno tvorjenko.

Najproduktivnejši je torej model S,V,V z 31 tvorjenkami – gre predvsem za glagole s predporskimi obrazili: *izduhati, oduhati, poduhati, zaduhati* (v manjši meri tudi na nedovršniške oblike tipa *okušati*). Sledi model S,V,V,V s 17 tvorjenkami (to so sekundarni nedovršniki: npr. *otipavati, ovohavati*; in glagoli s predporskim obrazilom, ki so tvorjeni iz modifikacijskih izpeljank z vpono *-lj-*: *ovohljati, povohljati*), S,V,V,Ad s 16 tvorjenkami (tip *okušajoč, okušan, otipljiv, povonjan*), S,V,S s 15 tvorjenkami (*tipanje, vonjanje* ter tudi *tipka* in *tipalo*) in S,V,V,S s 14 tvorjenkami (*otipanje, okušanje, zatipanje* in tudi *otip*). Zadnje deseterico najproduktivnejših tvorbenih modelov, ki izkazujejo nizko produktivnost, predstavljajo naslednji modeli: S,V,S,V,V z 12 tvorjenkami (gre izključno za tvorjenke s predporskimi obrazili iz glagola *tipkati*: *dotipkati, odtipkati, potipkati, pretipkati, vtipkati* itd.), S,V,V,V,S z 10 tvorjenkami (*otipavanje, ovohavanje*), S,V,S,V,V,Ad z devetimi tvorjenkami (privedniške tvorjenke iz prej omenjenih glagolov s predporskimi obrazili *dotipkati, natipkati*: *dotipkan, natipkan* itd.), S,V,V,V,Ad z osmimi tvorjenkami (tip *otipavajoč, poslušajoč, otipavan, poslušan, poslušljiv*) in S,V,Ad s sedmimi tvorjenkami (*tipajoč, vohajoč, tipalni, vohalni*). Strukturno so omenjene tvorjenke enake drugim stopenjskim tvorjenkam iz netvorjenih glagolov čutnega zaznavanja, izjema je model S,V,S,V,V,¹⁵² saj med drugimi stopenjskimi tvorjenkami iz glagolov čutnega zaznavanja izglagolski samostalniki ne motivira ponovno glagolske tvorjenke, kot je to v primeru (*tip* → *tip-ati* → ***tip-ka*** → ***tipk-ati*** → *do-lna-lod-l-po-lpre-ls-lv-lza-tipkati*).

¹⁵² To seveda velja tudi za vse nadaljnje tvorjenke, npr. z modelom S,V,S,V,V,Ad (*dotipkan, zatipkan* itd.), S,V,S,V,V,V (*pretipkavati, pretipkovati*), S,V,S,V,V,V,S (*pretipkovanje, pretipkovanje*) itd.

Tvorbeni model	Št. tvorjenk	% (n = 211)
S,V,V	31	14,7 %
S,V,V,V	17	8,1 %
S,V,V,Ad	16	7,6 %
S,V,S	15	7,1 %
S,V,V,S	14	6,6 %
S,V,S,V,V	12	5,7 %
S,V,V,V,S	10	4,7 %
S,V,S,V,V,Ad	9	4,3 %
S,V,V,V,Ad	8	3,8 %
S,V,Ad	7	3,3 %
S,V,S,V,S	5	2,4 %
S,V,S,V,V,V,S	5	2,4 %
S,V,V,S,S	4	1,9 %
S,V,V,Ad(+P),Ad	4	1,9 %
S,V,S,V,V,V	4	1,9 %
S,V,V,S(+Ad),S	3	1,4 %
S,V,V,V,Ad,S	3	1,4 %
S,V,Adv	2	1 %
S,V,S,V	2	1 %
S,V,V,V,V	2	1 %
S,V,V,Ad,S	2	1 %
S,V,V(+Adv),Ad,S	2	1 %
S,V,V,S,Ad	2	1 %
S,V,S,V,Ad	2	1 %
S,V,V,Ad,Adv	2	1 %
S,V,S,V,V,S	2	1 %
S,V,S,V,V,Ad,S	2	1 %
S,V,S(Ad+),S	1	0,5 %
S,V,S(+V),S	1	0,5 %
S,V,Ad,S	1	0,5 %
S,V,V,Adv	1	0,5 %
S,V,V,S(+S),S	1	0,5 %
S,V,V(+Adv),Ad,Adv	1	0,5 %
S,V,V,S,S,V	1	0,5 %
S,V,V,V,S(+P),S	1	0,5 %
S,V,V,V,S(+Pr),S	1	0,5 %

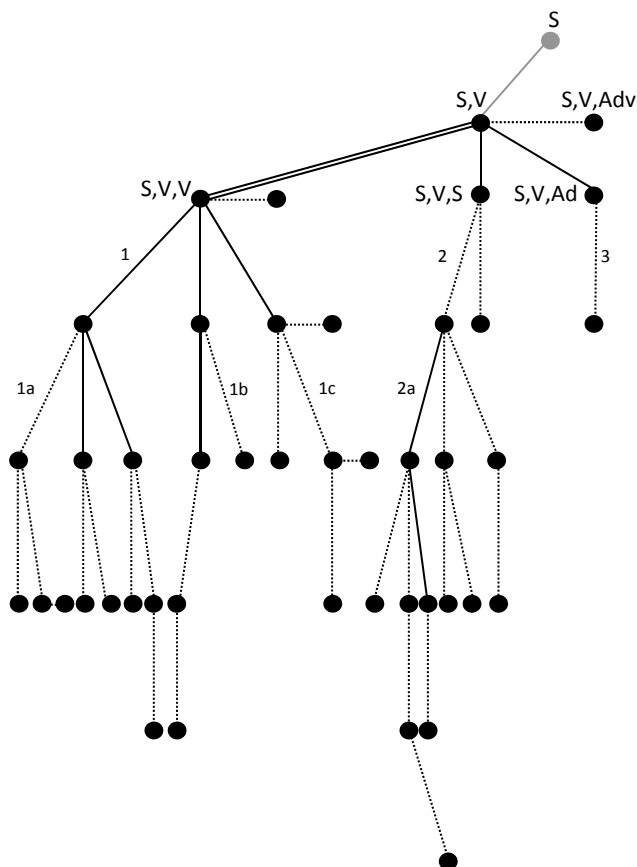
Tvorbeni model	Št. tvorjenk	% (n = 211)
S,V,V,V,S,S	1	0,5 %
S,V,V,V,V,S	1	0,5 %
S,V,S,V,Ad,S	1	0,5 %
S,V,S,V,S,S	1	0,5 %
S,V,V,Ad(+P),Ad,S	1	0,5 %
S,V,V,V,S(+P),S	1	0,5 %
S,V,V,V,S(+Ad),S	1	0,5 %
S,V,V,V,S,Ad	1	0,5 %
S,V,V,V,V,Ad	1	0,5 %
S,V,S,V,S,Ad	1	0,5 %
S,V,V,V,Ad(+P),Ad	1	0,5 %
S,V,V,Ad(+P),Ad,Adv	1	0,5 %
S,V,V,S,S,V,S	1	0,5 %
S,V,V,V,Ad(+P),Ad,S	1	0,5 %
S,V,S,V,V,V,S,Ad	1	0,5 %

Preglednica 30: Obremenitev tvorbenih modelov

5.2.1.6 *Struktura besedotvornih sestavov*

S,V (10)
S,V,V (31)
S,V,V,V (17)
S,V,V,V,V (2)
S,V,V,V,V,S (1)
S,V,V,V,V,Ad (1)
S,V,V,V,S (10)
S,V,V,V,S,S (1)
S,V,V,V,S(+P),S (2)
S,V,V,V,S(+Pr),S (1)
S,V,V,V,S(+Ad),S (1)
S,V,V,V,S,Ad (1)
S,V,V,V,Ad (8)
S,V,V,V,Ad,S (3)
S,V,V,V,Ad(+P),Ad (1)

- | S, V, V, V, Ad(+P), Ad, S (1)
- | S, V, V, S (14)
  - | S, V, V, S, S (4)
    - | S, V, V, S, S, V (1)
    - | S, V, V, S, S, V, S (1)
  - | S, V, V, S(+Ad), S (3)
  - | S, V, V, S(+S), S (1)
  - | S, V, V, S, Ad (2)
- | S, V, V, Ad (14)
  - | S, V, V, Ad, S (2)
  - | S, V, V, Ad(+P), Ad (4)
    - | S, V, V, Ad(+P), Ad, S (1)
    - | S, V, V, Ad(+P), Ad, Adv (1)
  - | S, V, V, Ad, Adv (2)
- | S, V, V(+Adv), Ad (2)
  - | S, V, V(+Adv), Ad, S (2)
  - | S, V, V(+Adv), Ad, Adv (1)
- | S, V, V, Adv (1)
- | S, V, S (15)
  - | S, V, S, V (2)
    - | S, V, S, V, V (12)
      - | S, V, S, V, V, V (4)
      - | S, V, S, V, V, V, S (5)
        - | S, V, S, V, V, V, S, Ad (1)
    - | S, V, S, V, V, S (2)
    - | S, V, S, V, V, Ad (9)
      - | S, V, S, V, V, Ad, S (2)
  - | S, V, S, V, S (5)
    - | S, V, S, V, S, S (1)
    - | S, V, S, V, S, Ad (1)
  - | S, V, S, V, Ad (2)
    - | S, V, S, V, Ad, S (1)
- | S, V, S(Ad+), S (1)
- | S, V, S(+V), S (1)
- | S, V, Ad (7)
  - | S, V, Ad, S (1)
- | S, V, Adv (2)

Slika 14: Grafična predstavitev besedotvornih (pod)stava s samostalniškim izhodiščem. Sivo obarvan del grafa prikazuje del besedotvornega sestava, ki ni bil predmet obravnave v pričujoči raziskavi. Tak način označevanja najdemo v vseh treh grafih, ki prikazujejo stopenjske tvorjenke iz tvorjenih glagolov čutnega zaznavanja (torej tiste, ki prikazujejo besedotvorne sestave s samostalniškim, pridevniškim in medmetnim izhodiščem).

Legenda:

- visoka produktivnost (51 tvorjenk ali več)
- =====** srednja produktivnost (od 21 do 50 tvorjenk)
- nizka produktivnost (od 6 do 20 tvorjenk)
- .....** sporadična produktivnost (od 1 do 5 tvorjenk)

5.2.1.7 *Besedotvorni nizi z vidika besedotvornih vrst in pomena*

(1) [S →] V → V

Iz netvorjenih samostalnikov, ki označujejo zaznavne čute (voh, tip, sluh, okus), tvorimo prvostopenjske glagole, ki so vse navadne izpeljanke. Pri njih se v priponsko obrazilo pretvarja glagolski primitiv in slovnično oz. skladijsko razmerje, ki ga ta glagol ustvarja s povedkovnikom: [imeti] voh(-ø)/tip(-ø)/sluh(-ø)/okus(-ø) (prim. Vidovič Muha 1988, 2011: 92).

Te izpeljanke so v nadaljevanju podstava za drugostopenjske tvorjenke, in sicer gre za glagole s predpenskimi obrazili (sestava) ali modifikacijske izpeljanke. Faznost izražajo naslednji glagoli:

- F → z: *zaduhati, zatipati, zavorjati* ← SPo: [začeti] duhati/tipati/vonjati;
- F → k: *dotipati* ← SPo: [do konca] tipati.

Tudi prislovni pomen pa izražajo:

- *oduhati* ← SPo: duhati [o]; *o-* ima pomen 'okrog', kar izkazuje tudi slovarski pomen: 'vohajoč se približati na več mestih'; enako tudi *obvohati* in *ovohati*, ki imata enak slovarski pomen 'vohajoč se približati na več mestih';
- *potipati* ← SPo: tipati [po]; *po-* ima pomen 'zgoraj'; enako tudi *povohati*;
- *pretipati* ← SPo: tipati [pre]; *pre-* ima pomen 'več', kar je razvidno tudi v slovarskem pomenu: 'dotakniti se česa na več mestih'.

V gradivu se pojavijo modifikacijske izpeljanke z obrazilom *-a-*: *okušati* ← SPo: [večkrat] okusiti; in z obraziloma *-k-* in *-lj-*: *vohkati, vohljati* ← SPo: [nekoliko] vohati. V prvo skupino sodi tudi glagol *slušati* ← SPo: [večkrat] *sluhni (sluhni je hipotetična tvorjenka, katere vpeljava je bila nujna, da bi lahko pojasnili nekatere nadaljnje tvorjenke).

(1a) [S →] V → V → V → S/Ad/(V) → S/Ad

Iz drugostopenjskih tvorjenk, sestavljenk in navadnih izpeljank, s pomočjo priponskih obrazil *-ava-* tvorimo nedovršne glagole: *dotipavati, otipavati, otipavati, potipavati, pretipavati, ovohavati, obvohavati, oduhavati*, ki označujejo ponavljalnost dejanja. Drug tip tvorjenk v tej skupini je motiviran iz modifikacijskih izpeljank z obrazilom *-lj-* (pod-

stava je torej glagol *vohljati*), in sicer se omenjenemu glagolu na tretji stopnji dodajajo predpomska obrazila: *o-* ('začetnost'), *po-* ('malo'), *pre-* ('več') in *za-* ('začetnost'; slovarski pomen je sicer 'krajši čas prizadevati si zaznati določen vonj s krajšimi potegi zraka v nos in premikanjem nosnic, glave'). V to skupino sodi tudi hipotetična tvorjenka **okuševati*, ki je bila vpeljana, da bi lahko pojasnili izpeljani samostalnik z besedotvornim pomenom vršilca dejanja *okuševalec* 'degustator'. Šele na tretji stopnji najdemo tudi osnovni glagol, ki označuje zaznavanje s sluhom, tj. *poslušati*. Slednji je podstava za četrtoopenjske samostalnike s priponskimi obrazili *-alec* oz. *-alka* ter *-atelj*¹⁵³ s pomenom vršilca dejanja: *poslušalec*, *poslušalka*. Iz *poslušalca* tvorimo skupno ime, ki je petostopenjsko: *poslušalstvo* (← [veliko] poslušalcev), in pridevnik s pomenom individualne svojine *poslušalčev*. Četrtoopenjski samostalniki so sicer pogosto tvorjeni z obrazilom *-anje*, njihov besedotvorni pomen pa je 'dejanje': *otipavanje*, *ovohavanje*, *poslušanje*. Slednji motivira tudi samostalniško sestavljenko *predposlušanje*, kjer predpomsko obrazilo izraža 'časovnost'.

V vseh skupinah tvorjenk se izredno redko pojavlja samostalniška tvorjenka z besedotvornim pomenom mesta dejanja. Med četrtoopenjskimi navadnimi izpeljankami najdemo le en tak samostalnik z obrazilom *-išče*: *poslušališče* (tvorjenke ne najdemo v slovarskih priročnikih, ampak le v korpusnem gradivu).

Tretjestopenjske glagolske sestavljenke *poslušati* v nadaljevanju motivirajo sekundarno prefigurirana glagola: *naposlušati se* in *preposlušati*. *Preposlušati* izraža faznost, in sicer končnost, tj. [do konca] poslušati, pri *naposlušati se* pa predpomsko obrazilo *na-* izraža polno mero (razlaga: 'zadovoljiti svojo potrebo, željo po poslušanju').

Med četrtoopenjskimi tvorjenkami najdemo tudi: (a) deležnike na *-oč* (*otipavaajoč*, *poslušajoč*), (b) trpne deležnike na *-an*, ki izražajo 'prizadetost' (*otipavan*), (c) pridevnike z obrazilom *-ljiv*, ki izražajo 'naklonskost' (*poslušljiv*), in (č) pridevnike z obrazilom *-alni*, ki izražajo

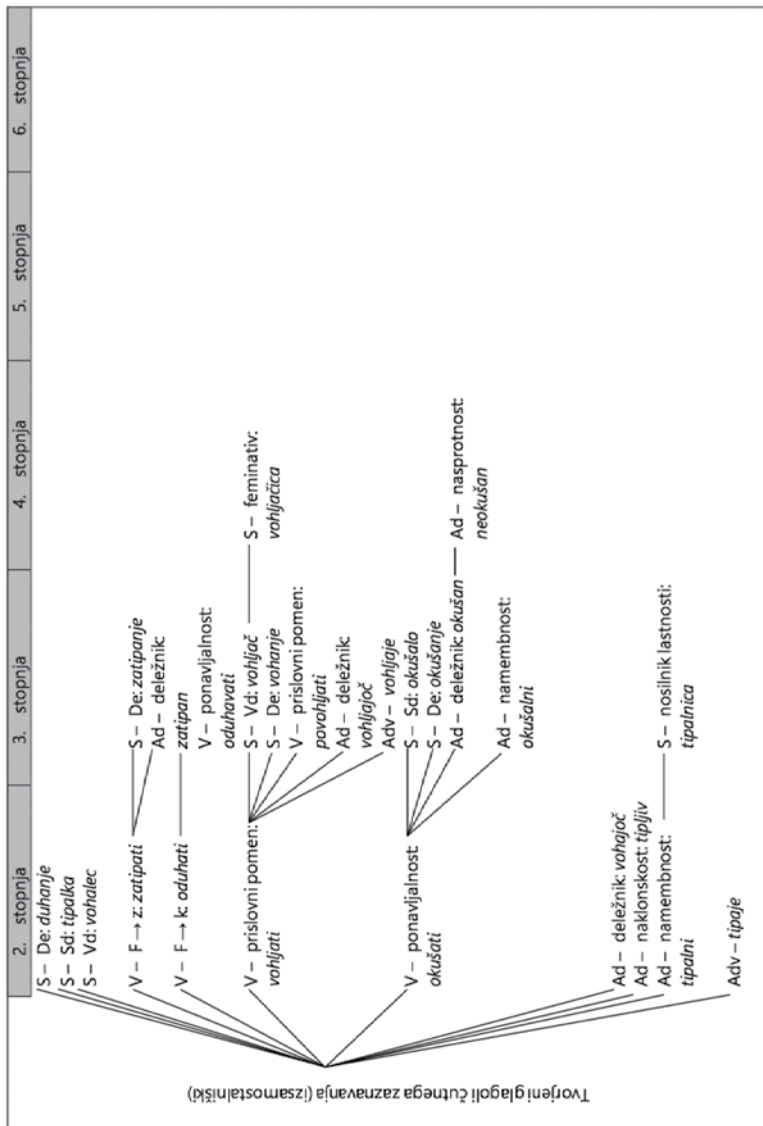
¹⁵³ Obrazilo kot zelo produktivno omenjajo že Janežič (1906: 127), Breznik (1934: 164) in Bajec (150 I: 37) (po Stramljič Breznik 1992: 418).

‘namenjenost’ (*poslušalni*). Slednji je tudi podstava za petostopenjski samostalnik s pomenom ‘prostor’ (*poslušalnica*). Podstava za petostopenjsko tvorjenko pa je tudi naklonski pridevnik *poslušljiv* – s predponskim obrazilom *ne-* namreč tvorimo pridevnik, ki izraža ‘nasprotnost’.

(1b) [S →] V → V → S → S /Ad

Iz glagolov s predponskimi obrazili na tretji stopnji tvorimo tudi samostalnice; med njimi najdemo glagolnike na *-anje* (*okušanje, otipanje, zatipanje, vohljanje*), ki imajo vsi besedotvorni pomen dejanja; samostalnike z ničtim obrazilom (*otip-ø*) in tudi vršilce dejanja z obrazilom *-ač* (*vohljač*). V drugi skupini pa so tvorjenke iz drugostopenjske tvorjenke *slušati* (pri kateri je bila potrebna vpeljava hipotetične tvorjenke **slušniti*). Sicer tudi glagol *slušati* danes ni več živ, so pa aktualne nekatere njegove nadaljnje tvorjenke – obstoj katerih lahko sicer pojasnujemo tudi s prevzemanjem iz tujih (slovanskih) jezikov. Kot je bilo že omenjeno, sta leksema *slušalo* in *slušatelj* zabeležena že v Pleteršnikovem slovarju, *slušalka* pa je vsekakor »novejša« tvorjenka, nastala z razvojem telefonije. Sicer se je tudi *slušatelj* (‘vršilec dejanja’) verjetno izrazilo razširil šele z ustanovitvijo univerze v Ljubljani, torej v začetku 20. stoletja. V kontekstu slovanskega pomena je pomen širši kot le ‘oseba, ki posluša’, saj je v slovanskem pomenu RPS ‘na predavanjih/seminarjih’. *Slušalka* ima pomen sredstva dejanja, enako tudi *slušalo*. *Slušalka* je tudi podstava za tvorjenke, ki pa sodijo v novejšo besedje (potrditve zanje najdemo le v korpusnih gradivih).¹⁵⁴ Te so nastale z zlaganjem: *mikro-*, *stereo-* in *avdioslušalka*. Besedotvorno zanimiva je tudi tvorjenka s kratično podstavo: *BT-slušalka* (← Bluetooth slušalka). Na tretji stopnji tvorimo tudi žensko poimenovanje z obrazilom *-ica* (*slušateljica*) in samostalniško tvorjenko z obrazilom *-stvo* (*slušateljstvo*), ki izraža skupno ime. Iz vršilca dejanja pa lahko tvorimo pridevnik, ki izraža individualno svojino (*slušateljev*) (pri čemer pridevniška tvorjenka iz ženskega poimenovanja (**slušateljčin*) v gradivu ni potrjena) in pridevnik, ki izraža povezavo (*slušateljski*).

¹⁵⁴ O novejših tvorjenkah glej Logar 2004 in Žele 2013.

Slika 15: Posplošen prikaz tvorbenih zmožnosti izsamostalniških glagolov čutnega zaznavanja

(1c) [S →] V → V → Ad (→ S/Ad/Adv)

Iz glagolov s predponskimi obrazili in glagolskimi tvorjenkami, nastali s sestavo (npr. *vohljati*), na tretji stopnji pogosto tvorimo deležnike na *-oč* (*vohljajoč*) ali pa trpne deležnike na *-an* (*povonjan*) oz. *-en* (*okušen*), ki izražajo 'prizadetost'. Na tretji stopnji pa lahko tvorimo tudi pridevnike z obrazilom *-ljiv*, ki izražajo 'naklonskost' (možnost: *otipljiv*), in obrazilom *-alni* – ti pridevniki pa izražajo 'namenjenost' (*okušalni*). Razen slednjega so vsi drugi osnova za četrtoštopenjsko tvorjenko: (a) samostalnike na *-ost*, ki izražajo 'lastnost' (*otipljivost*), (b) pridevnike s predponskim obrazilom *ne-*, ki izraža 'nasprotnost' (*neotipljiv*, *neokušen*), ali (c) prislovice (*otipljivo*).

(2) [S →] V → S

V skupini stopenjskih tvorjenk iz glagolov s samostalniškim besedotvornim izhodiščem je zelo produktivna skupina drugostopenjskih izglagolskih samostalnikov. Med njimi prevladujejo tisti z obrazilom *-anje*, ki izražajo 'dejanje' (*duhanje*, *tipanje*, *vohanje*, *vonjanje*). Na tem mestu v besedotvornem nizu se nahajajo tudi samostalniki z obrazilom *-alo* ('sredstvo dejanja'): *vohalo*, *tipalo*, ki pa imajo slovarski pomen 'organ za vohanje/tipanje', in samostalnik z obrazilom *-alka*, ki ima enak besedotvorni pomen, slovarski pa je 'gibljev (RPS₁) organ (UPS) na glavi živali (RPS₂) za tipanje/vohanje (RPS₃)'. Pri slednjem se pojavi tudi metonimični pomenski prenos (*tipalka* 1. 'gibljev organ na glavi živali za tipanje/vohanje' → *tipalka* 2. 'priprava za merjenje električne napetosti'; podobno se zgodi tudi pri leksemu *tipalo*). Besedotvorni pomen sredstva dejanja ima tudi tvorjenka *tipka* (← SPO: to, s čimer tipaš), s slovarskim pomenom 'del nekaterih naprav/instrumentov, na katerega se pritiska', katerega besedotvorna produktivnost je predstavljena v naslednji točki.

(2a) [S →] V → S (→ V) → V → Ad/(V/S) (→ S → Ad)

Samostalnik *tipka* je podstava za glagol *tipkati* (← SPO: [delati] s tipko), ki pa je tvorbeno zelo produktiven. Na četrti stopnji namreč najdemo

glagole s predponskimi obrazili *do-*, *na-*, *od-*, *po-*, *pre-*, *s-*, *v-* in *za-*. Ti glagoli izražajo predvsem prislovni pomen, ki pa je razviden tudi na ravni slovarskega pomena: npr. *dotipkati*: ← SPO: tipkati [do]; *do-* ‘zraven’; slovarski pomen je ‘natipkati zraven’ (vendar tudi ‘začeti tipkati’, torej izraža tudi le faznost¹⁵⁵ – enako tudi *stipkati*). Omenjeni četrto-stopenjski glagoli so podstava predvsem za trpne deležnike z obrazilom *-an* in s pomenom ‘prizadetost’ (*dotipka*, *potipkan*, *natipkan*, *pretipkan* itd.), lahko pa tudi glagolske modifikacijske izpeljanke z obraziloma *-ava-/ova-*, ki izražajo ponavljalnost: *pretipkovati/pretipkavati*, *vtipkavati*, in samostalniške z besedotvornim pomenom dejanja (*zatipkanje*). Glagolske izpeljanke so osnova tudi za šestostopenjski samostalniki *-alec*, ki izraža vršilca dejanja (*pretipkovelec*), ki pa je osnova še za sedmostopenjsko tvorjenko *pretipkovalčev* (‘individualna svojina’).

(3) [S →] V → Ad (→S)

Tudi v primeru drugostopenjskih pridevniških izpeljank najdemo vse do zdaj omenjene pomene in tudi morfeme: deležniki na *-oč* (*tipajoč*), pridevniki na *-alni*, ki izražajo ‘namenjenost’ (*tipalni*, *vohalni*, *vonjalni*) in pridevniki na *-ljiv*, ki izražajo ‘modalnost’ (‘možnost’). Eden od pridevnikov na *-alni* (*tipalni*) je tudi podstava za tvorbo samostalnika *tipalnica* s pomenom ‘nosilnik lastnosti’ oz. slovarskim pomenom ‘gibljiv (RPS₁) organ (UPS) na glavi živali (RPS₂) za tipanje/vohanje (RPS₃)’ (sinonim je torej *tipalka*).

5.2.2 Stopenjske tvorjenke iz glagolov čutnega zaznavanja s pridevnikom v izhodišču

Le en glagol čutnega zaznavanja je obravnavan znotraj besedotvornega sestava s pridevniškim besedotvornim izhodiščem, in sicer glagol *srepeti*, ki je podstava štirim nadaljnjim tvorjenkam.

¹⁵⁵ Spomniti velja, da omenjeni pomen tvorjenke *dotipkan* ni več aktualen oz. tudi prvi pomen je s prenehanjem uporabe tipkalnih strojev izginil.

Besedotvorni sestav	Besedotvorni podsestav	Število tvorjenk
<i>srép 1.</i> 'ki zaradi nepremičnosti, hladnosti vzbuja neprijeten občutek'		10
	srép-éti knjiž. 'srepo gledati'	4

Preglednica 31: Število tvorjenk po posameznih besedotvornih sestavih

5.2.2.1 Tvorjenke glede na pripadnost besednovrstnim kategorijam

Med štirimi stopenjskimi tvorjenkami iz glagola *srepeti* sta dva glagola, en samostalnik in en glagol.

Besedna vrsta	Glagol	Samostalnik	Pridevnik	Prislov
Št. tvorjenk	2	1	1	0
% (n = 4)	50 %	25 %	25 %	0 %

Preglednica 32: Tvorjenke glede na pripadnost besednovrstnim kategorijam

5.2.2.2 Število tvorjenk glede na stopnjo tvorjenosti

Vse štiri stopenjske tvorjenke so iz glagola *srepeti* tvorjene neposredno, torej gre za drugostopenjske tvorjenke.

Stopnja tvorjenke	1*	2	3	4	5	6
Št. tvorjenk	[1]	4	0	0	0	0
% (n = 4)	/	100 %	0 %	0 %	0 %	0 %

Preglednica 33: Število tvorjenk glede na stopnjo tvorjenosti

5.2.2.3 Besedne vrste po posameznih stopnjah tvorjenosti

Med drugostopenjskimi tvorjenkami sta dva glagola ter po en samostalnik in en pridevnik. Glagol *srepeti* torej ni podstava za tvorbo prislova.

Besedna vrsta	Število tvorjenk posamezne stopnje tvorjenosti						Skupaj
	1*	2	3	4	5	6	
Glagol	[1]	2	0	0	0	0	2
Samostalnik	0	1	0	0	0	0	1
Pridevnik	0	1	0	0	0	0	1
Prislov	0	0	0	0	0	0	0
Skupaj	[1]	4	0	0	0	0	

Preglednica 34: Besedne vrste po posameznih stopnjah tvorjenosti

5.2.2.4 Tvorbeni modeli glede na stopnjo tvorjenosti

Glagol *srepeti* je podstava za tvorbo dveh glagolov in enega samostalnika in pridevnika, ki so vsi drugostopenjske tvorjene – na drugi stopnji tvorbe tako najdemo tri različne besedotvorne modele.

Stopnja tvorjenke	1*	2	3	4	5	6
Št. modelov	[1]	3	0	0	0	0

Preglednica 35: Tvorbeni modeli glede na stopnjo tvorjenosti

5.2.2.5 Obremenitev tvorbenih modelov

Dve tvorjenki iz glagola *srepeti* imata besedotvorni model Ad,V,V – gre za glagolski tvorjenki s predposkima obraziloma *o-* in *za-*, samostalnik ima besedotvorni model Ad,V,S (glagolnik na *-enje*), deležnik na *-č* pa model Ad,V,Ad.

Tvorbeni model	Št. tvorjenk	% (n = 4)
Ad,V,V	2	50 %
Ad,V,S	1	25 %
Ad,V,Ad	1	25 %

Preglednica 36: Obremenitev tvorbenih modelov

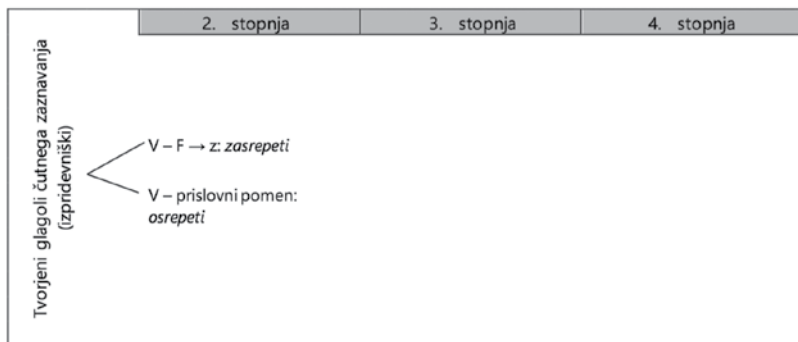
(2) [Ad →] V → S

Glagolnik *srepenje* ima naslednjo skladenjsko podstavo: [to, da] srepi[-∅]. Besedotvorni pomen tvorjenke je ‘dejanje’. Slovarski pomen je ‘dejanje, pri katerem ena oseba gleda drugo nepremično, tako da zbuja neprijeten občutek’.

Tudi v primeru samostalniške tvorjenke se konotativnost ohrani, vendar slovarski priročniki tega pri glagolnikih sistemsko ne beležijo.

(3) [Ad →] V → Ad

Iz glagola *srepeti* je tvorjen tudi deležnik z obrazilom *-eč*, tj. *srepeč*.

Slika 17: Posplošen prikaz tvorbenih zmožnosti izpridevniškega glagola čutnega zaznavanja

5.2.3 Stopenjske tvorjenke iz glagolov čutnega zaznavanja z medmetom v izhodišču

V gradivu najdemo le en glagol čutnega zaznavanja z medmetnim izhodiščem, in sicer gre za glagol *kukati*, ki je tvorjen iz medmeta *kuku*, značilnega (predvsem) za otroško govorico.

Medmet *kuku* je v drugem pomenu osnova za tvorbo glagola *kukati*, pri čemer pa le prvi izraža čutno zaznavanje, in sicer ‘gledati, navadno skrivoma, pritajeno’; *kukati 2.* je dejansko stanjski glagol (‘izstopa-

ti, biti potisnjen iz svoje okolice'). Celoten besedotvorni sestav *kuku 2.* zajema 15 tvorjenk, pri čemer je stopenjskih tvorjenk iz glagola čutnega zaznavanja *kukati 1.* deset. V nadaljevanju se bomo omejili le na teh deset tvorjenk.

Besedotvorni sestav	Besedotvorni podsestav	Število tvorjenk
<i>kúkú</i> medm. 2. otr., pri igri 'izraža opozorilo nase'		15
	<i>kúk-ati²</i> 1. nav. ekspr. 'gledati, navadno skrivoma, pritajeno'	10
Skupno število tvorjenk v besedotvornem sestavu		15
Skupno število tvorjenk v obravnavanih besedotvornih sestavih		10

Preglednica 37: Število tvorjenk po posameznih besedotvornih sestavih

5.2.3.1 Tvorjenke glede na pripadnost besednovrstnim kategorijam

Med desetimi stopenjskimi tvorjenkami je sedem samostalnikov, dva pridevnika in en glagol. V besedotvornem podsestavu torej ni prislovov.

Besedna vrsta	Glagol	Samostalnik	Pridevnik	Prislov
Št. tvorjenk	1	7	2	0
% (n = 10)	10 %	70 %	20 %	0 %

Preglednica 38: Tvorjenke glede na pripadnost besednovrstnim kategorijam

5.2.3.2 Število tvorjenk glede na stopnjo tvorjenosti

Med stopenjskimi tvorjenkami iz glagola *kukati* je neposredno tvorjenih pet tvorjenk, teh pet pa je podstava za tvorbo nadaljnjih petih tvorjenk. Gre torej za drugo- in tretjestopenjske tvorjenke.

Stopnja tvorjenke	1*	2	3	4	5	6
Št. tvorjenk	[1]	5	5	0	0	0
% (n = 10)	/	50 %	50 %	0 %	0 %	0 %

Preglednica 39: Število tvorjenk glede na stopnjo tvorjenosti

5.2.3.3 Besedne vrste po posameznih stopnjah tvorjenosti

Med drugostopenjski tvorjenkami so trije samostalniki in po en glagol ter pridevnik, med tretjestopenjskimi pa štirje samostalniki in en pridevnik.

Besedna vrsta	Število tvorjenk posamezne stopnje tvorjenosti						Skupaj
	1*	2	3	4	5	6	
Glagol	[1]	1	0	0	0	0	1
Samostalnik	0	3	4	0	0	0	7
Pridevnik	0	1	1	0	0	0	2
Prislov	0	0	0	0	0	0	0
Skupaj	1*	5	5	0	0	0	

Preglednica 40: Besedne vrste po posameznih stopnjah tvorjenosti

5.2.3.4 Tvorbeni modeli glede na stopnjo tvorjenosti

Med drugostopenjskimi tvorjenkami nademo tri različne tvorbene modele, med tretjestopenjskimi pa dva. Skupno torej glagol *kukati* generira pet različnih tvorbenih modelov.

Stopnja tvorjenke	1*	2	3	4	5	6
Št. modelov	[1]	3	2	0	0	0

Preglednica 41: Tvorbeni modeli glede na stopnjo tvorjenosti

5.2.3.5 Obremenitev tvorbenih modelov

Tvorbeni model I,V,S imajo tri tvorjenke (*kukalo 1.*, *kukalo 2.* in *kukanje*), po dve tvorjenki pa imajo modeli: I,V,Ad – gre za deležnik *kukajoč* in pridevnik *kukalni*, I,V,Ad,S – samostalnika *kukalnik* in *kulalnica*; ter I,V,S,S – gre za manjšalnice od *kukalo*, torej *kukalce 1.*, *kukalce 2.*

Tvorbeni model	Št. tvorjenk	% (n = 10)
I,V,S	3	30 %
I,V,S,S	2	20 %

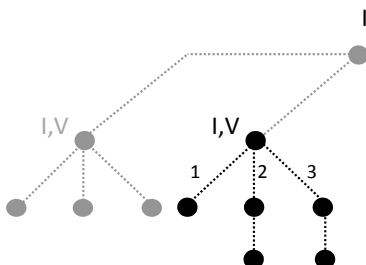
Tvorbeni model	Št. tvorjenk	% (n = 10)
I,V,Ad	2	20 %
I,V,Ad,S	2	20 %
I,V,V	1	10 %

Preglednica 42: Obremenitev tvorbenih modelov

5.2.3.6 Struktura besedotvornega podsestava¹⁵⁶

I,V

- | I,V,V (1)
- | I,V,Ad (2)
- | I,V,Ad,S (2)
- | I,V,S (3)
- | I,V,S,S (2)

Slika 18: Grafična predstavitev besedotvornega sestava z medmetnim izhodiščem

Legenda:

- ▬ visoka produktivnost (51 tvorjenk ali več)
- ▬▬ srednja produktivnost (od 21 do 50 tvorjenk)
- ▬ niska produktivnost (od 6 do 20 tvorjenk)
- ..... sporadična produktivnost (od 1 do 5 tvorjenk)

¹⁵⁶ Gre za podsestav *kukati 1*.

5.2.3.7 Besedotvorni nizi z vidika besedotvornih vrst in pomena

(1) [I →] V (→ V)

Gre za glagolsko sestavljenko s predponskim obrazilom *po-*, ki izraža faznost glagolskega dejanja, in sicer označuje začetno ali ingresivno vrsto glagolskega dejanja, glagol *pokukati* torej pomeni začetek dejanja, ki ga izraža izhodiščni glagol ([začeti] kukati) (prim. Derganc 1986: 13). Konotativnost se pri dovršnem glagolu ohrani.

(2) [I →] V (→ S → S)

Iz glagola *kukati* sta s pomočjo dveh obrazil neposredno tvorjena dva samostalnika, pri izpeljanki z obrazilom *-anje* gre za besedotvorni pomen dejanja, pri izpeljanki z obrazilom *-alo* (samostalnik je sicer dvo-pomenski) pa za sredstvo dejanja. Pri tvorjenki z besedotvornim pomenom dejanja se konotativnost seveda ohrani, ne ohrani pa se pri obeh pomenih samostalnika *kukalo 1.* in *2.* (1. 'daljnogled'; 2. 'majhna odprtina v vhodnih vratih, navadno z vgrajeno lečo').

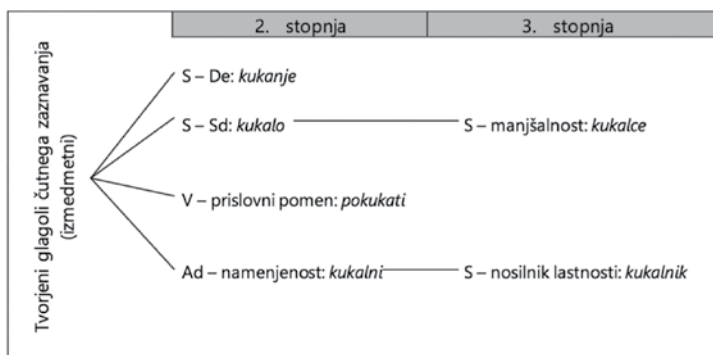
Oba drugostopenjska samostalnika z obrazilom *-alo* sta podstava za tvorbo modifikacijske izpeljanke s pomenom manjšalnosti. Kot je bilo že omenjeno v prejšnjem razdelku, samostalnika z obrazilom *-alo* ne ohranita konotativnosti, se pa ta ponovno pojavi pri modifikacijski izpeljanki.

(3) [I →] V (→ Ad → S)

Tvorjeni glagol čutnega zaznavanja *kukati* je podstava za tvorbo dveh tipov pridevniških tvorjenk, v prvem primeru gre za pravi vrstni pridevnik (z obrazilom *-alni*), ki pa sicer ni uslovarjen – pojavitve zanj najdemo namreč le v korpusih. Omenjeni pridevnik izraža 'namembnost'. V drugem primeru pa gre za deležnik na *-oč*.

Iz pravega vrstnega pridevnika lahko nadalje tvorimo samostalnik z obraziloma *-ik* ali *-ica*, pri čemer imata oba samostalnika enak slovarski pomen (UPS 'majhna odprtina'; RPS₁ 'v (vhodnih) vratih', RPS₂ 'z vgrajeno lečo'). Nastanek teh dveh samostalnikov bi lahko razložili tudi z univerbizacijo, vsaj v primeru *kukalnica* ← *kukalna odprtina* je pojav lažje razločljiv, medtem ko se pri *kukalniku* spol spremeni, kar je dokaj nenavadno. Pri univerbizaciji je namreč običajno, da tvorjenka

prevzame spol jedra besedne zveze.¹⁵⁷ Ob tem gre dodati, da *kukalnik* je SSKJ-ju, *kukalnice* pa ni. Korpusni viri izkazujejo približno enako sporadično rabo obeh leksemov (manj kot 10 v posameznem korpusu), je pa iz konkordanc razvidno, da RPS₁ ni več popolnoma upravičena, saj gre pogosto za 'majhno odprtino, navadno z vgrajeno lečo', nahaja pa se lahko ne le na vratih, ampak tudi v steni oz. na drugi površini. Konotativnost podstavnega glagola se v primeru tvorjenega pridevnika in kasneje tretjestopenjskega samostalnika ne ohrani.

Slika 19: Posplošen prikaz tvorbenih zmožnosti izmedmetnega glagola čutnega zaznavanja

¹⁵⁷ Primerov, pri katerih se spol univerbizirane tvorjenke spremeni, je izredno malo: (bot.) *Blagajev volčin* → *blagajevka* (L. Bokal 2009), *lepo črevo* → *slepič*, *vozniško dovoljenje* → *vozniško/vozniška*.

6

PREDLOGI ZA IZBOLJŠANJE SLOVARSKIH OBRAVNAV V PRIHAJAJOČIH JEZIKOVNIH PRIROČNIKIH – GLEDE NA RAZLAGE V SSKJ-JU

V pričujočem poglavju bo pozornost namenjena slovarski obravnavi v raziskavo zajetega gradiva iz SSKJ-ja. Izpostavljen in analiziran bo torej leksikografski vidik obravnave stopenjskih tvorjenk iz glagolov čutnega zaznavanja.

Pomembna je ugotovitev, da pri analizi gradiva v zvezi s slovarskimi razlagami znotraj posameznih besedotvornih nizov v SSKJ-ju ne najdemo večjih neskladnosti. To je odraz natančnega dela, ki je bilo očitno tudi smiselno usklajevano. Posamezne možne izboljšave bi lahko razdelili v naslednje tri skupine: izboljšave na ravni (1) slovarskih razlag (predvsem pomenske razčlenitve), (2) okvalificiranja, (3) doslednega navajanja določenih leksemov kot slovarskih iztočnic.¹⁵⁸

Kot primer možnosti izboljšave slovarskih iztočnic na ravni razlag gre na prvem mestu omeniti nedoslednosti pri navajanju določenih pomenov v razmerju *samostojni pomen – podpomen*. Kot primer lahko navedemo drugi pomen glagola videti 'seznaniti se s čim z gledanjem'. Glagola *videti* in *slišati* imata oba v drugem pomenu izraženo seznanitev z gledanjem/slišanjem, medtem ko ima glagol *poslušati* enak pomenski prehod v polje mentalne percepcije izražen v podpomenu ('s poslušanjem dojemati, zaznavati vsebino česa'). Navedeni trije primeri so sistemsko enaki, zato bi veljalo pomensko diferenciacijo poenotiti.

Kot problematični (z leksikografskega vidika) se kažejo predvsem leksemi brez slovarske razlage, med katere sodijo deležniki na *-č* in *-ši*, trpni deležniki na *-n* in *-t*, deležniki stanja na *-n* in *-t* ter deležja na *-oč*, *-eč*, *-aje* ali *-ši* in tudi tvorjeni samostalniki na *-ost*, ki so v SSKJ-ju navedeni kot podgesla k posameznim izhodiščnim

---

¹⁵⁸ Pri slednjem se je treba zavedati, da različne nedoslednosti lahko izhajajo iz nedoslednosti v samem gradivu, na podlagi katerega je nastal SSKJ.

glagolom. T. i. metoda gnezdenja iztočnic v podgeslih se v sodobnem slovaropisju opušča, sploh z vsesplošno uveljavitvijo elektronskih in spletnih slovarjev, in sicer ne več kot različic knjižnih izdaj, ampak kot izhodiščnih oblik slovarja. Elektronski način kaže težnjo po samostojnih geselskih člankih za posamezne lekseme, tudi besedne zveze in celo frazeme (tako je to rešeno v (zgolj) spletni izdaji poljskega slovarja *Wielki słownik języka polskiego*, 2016). Elektronski način sicer omogoča nabor tako terminov in frazemov v gnezdh, vendar ne več v klasičnem pomenu gnezd.

Problematične so tudi t. i. sklicevalne razlage, predvsem pri glagolnikih, npr. pri *oprezovanje* najdemo sklicevalno razlago:¹⁵⁹

oprezovánje tudi oprézovanje -a s (â; ê) *glagolnik od oprezovati*: navadila se je na nenehno oprezovanje okoli hiše / oprezovanje za sovražnikom

Zgleda sta sicer ločena s poševnico, kar nakazuje pomenski odtenek, vendar gre za združitev dveh pomenov, izhajajočih iz dvopomenskosti motivirajočega glagola: 1. 'gledati kaj z določenim namenom, navadno skrivoma, pritajeno' in 2. 'iskati, čakati koga z določenim namenom, navadno skrivoma, pritajeno'.

Podobno leksikografsko rešitev najdemo tudi v primerih, ko ima določen glagolnik dejansko potrjen samostojen drugi/tretji itd. pomen – pod prvim pomenom najdemo zapis »glagolnik od X« z združenimi zgledi, na drugem mestu pa je torej osamosvojeni pomen. Tak primer je glagolnik *zaznava*:

zaznáva -e ž (â) 1. *glagolnik od zaznati*: zaznava besed, govora; zaznava časa, prostora, razdalje, temperature; sposobnost zaznave / zaznava sprememb; 2. nav. mn. *kar nastane v zavesti kot posledica čutnega dojetja sveta*: obnovev zaznav v domišljiji; jasne zaznave; zaznave in predstave / čutne, slušne, vidne zaznave

¹⁵⁹ Nesamostojne razlage glagolnikov izhajajo iz ugotovitve, da glagolniki nimajo samostojnega slovarskega pomena, ampak predstavljajo v razmerju do podstavnega glagola le spremenjeno besedno vrsto.

Pri teh leksemih bi se dalo ustvariti samostojno (nesklicevalno) razlago – vzemimo za primer leksem *srepenje*, ki ima besedotvorni pomen dejanja. Slovarska razlaga bi lahko torej bila ‘dejanje, pri katerem ena oseba gleda drugo nepremično, tako da zbuja neprijeten občutek’.

V posamičnih primerih najdemo pri določenih leksemih tudi manj ustrezne oz. neustrezne razlage, npr. pri glagolu *preslišati*: 3. ekspr. ‘postati deležen razmeroma veliko neprijetnih trditev, besed’. Ustreznejša bi bila razlaga ‘zavestno se ne odzvati na veliko neprijetnih trditev, besed’, ki bi poudarila tvorno udeležbo pri dejanju. Poleg tega bi bilo treba aktualizirati tudi nekatere razlage, npr. *tipkati* ima v SSKJ-ju razlago ‘pisati na pisalni stroj’, enako je tudi pri vseh njenih stopenjskih tvorjenkah, kar je vidno predvsem v razlagah glagolov s predponskimi obrazili *do-*, *na-*, *od-*, *po-*, *pre-*, *s-*, *v-* in *za-* (ob tem velja dodati, da se glagol *dotipkati* v celoti veže le na tipkanje s pisalnim strojem, torej bi bilo danes ustrezno leksemu dodati časovni kvalifikator).¹⁶⁰

Za nedoslednost pri slovarkem prikazu določenega leksema lahko štejemo tudi obravnavo glagola *zaškiliti*:

zaškiliti -im dov. (í î) *nepravilno obrniti zrklo glede na smer gledanja: z očmi je rahlo zaškivil* • *namrščil se je in zaškivil na prijatelja poškilil*

V t. i. malem gnezdu¹⁶¹ najdemo pomen, ki bi bil lahko samostojen, pri čemer pa ne bi bila ustrezna rešitev s sinonimom v razlagi – gre namreč za nevtralen leksem, torej bi bila potrebna celovita razlaga (2. ekspr. *pogledati*, *navadno skrivoma*, *pritajeno*: namrščil se je in zaškivil na prijatelja).

Na določenih mestih bi bila na mestu dopolnitev slovarske razlage, npr. pri *ujéti* 13. ekspr. ‘hitro, v kratkem času zaznati kaj težko zaznavnega, kratkotrajnega’ (zgledi: *ujeti sumljiv gib*, *posmehljiv pogled*). Tu bi bilo v razlagi treba dodati ‘(...) navadno z gledanjem, poslušanjem’.

¹⁶⁰ V drugi izdaji SSKJ-ju 2 je razlaga aktualizirana: ‘pisati na računalnik, pisalni stroj’, a ni v celoti ustrezna. Ustreznejša razlaga je ‘pisati na elektronski napravi’.

¹⁶¹ Poimenovanje iz internega gradiva Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU (npr. M. Silvester *Priručnik za tehnično stran redakcije gesel*, 1978).

SSKJ v svoji strukturi zajema nekatere premišljene, zavestne odločitve, vendar pa le-te za uporabnike brez podrobnega branja uvoda niso razberljive (te odločitve so povezane predvsem z omejitvami knjižne izdaje slovarja in izhodiščnim ekonomičnim ravnanjem glede obsega slovarskih sestavkov). Primer: večpomenskost časovno okvalificiranih leksemov se kaže zgolj v navajanju zgledov za poševnicami, ki nakazujejo t. i. pomenske odtenke posameznega leksema: občut *zastar.* 'občutek' (zgleđi: *tipni občut / občut sramote, varnosti / preganjal ga je občut, da se dolgo ne bodo videli*).

V SSKJ-ju najdemo nekaj primerov, pri katerih razlagi med tvorjenko in podstavno besedo nista usklajeni. Tak primer sta glagola *ločiti* in *razločiti*. Prvi ima razlago: 'videti kaj kot posameznost', drugi pa 'videti, slišati kaj kot posameznost'; pri prvem je torej predvideno le vidno zaznavanje, pri drugem pa tako vidno kot slušno, kar je neustrezno. V obeh primerih sta aktualni obe zaznavanji – tako vidno kot slušno.

Na nekaj mestih je vprašljiva (nedosledna) razvrstitev pomenov: primer sta sinonima *zgled* in *vzgleđ* (razvrstitev je bila sicer narejena na osnovi pogostosti posameznega pomena v gradivu, ki pa seveda pri sinonimih nikakor ni nujno popolnoma enaka):

zgled

dejanje, ravnanje, po katerem se kdo ravna, ga posnema; oseba, stvar z zelo izrazitimi, opaznimi lastnostmi, značilnostmi, po katerih (naj) se kdo ravna, jih posnema; ekspr., navadno v povedni rabi, s prilastkom oseba, stvar, ki ima v veliki meri lastnosti, značilnosti, kot jih določa prilastek; stvar, enota, po kateri se lahko neposredno pokaže, ponazori kak širši, splošnejši pojem;

vzgleđ

oseba, stvar z zelo izrazitimi, opaznimi lastnostmi, značilnostmi, po katerih (naj) se kdo ravna, jih posnema; ekspr., navadno v povedni rabi, s prilastkom oseba, stvar, ki ima v veliki meri lastnosti, značilnosti, kot jih določa prilastek; dejanje, ravnanje, po katerem se kdo ravna, ga posnema; knjiž. primer, zgleđ.

V primerjavi s SSKJ-jem je nepričakovana tudi razvrstitev pomenov pri leksemu *predogleđ* v SNB-ju. Načela za razvrstitev so bila pri tem

slovarju vendarle drugačna (poudarjen je bil vidik rabe), zato znotraj SNB-jevega koncepta naslednje razvrstitve ne moremo šteti za napako:

prèdoglèd 1. *ogled postavitve za natis izdelane strani na računalniškem zaslonu;*

prèdoglèd 2. *predhodni ogled.*

Izhodiščni je vendarle drugi pomen samostalnika, je pa res, da v korpusih številčno prevladujejo zgledi za prvi pomen. Nepoenotenost na ravni razlag in pri sinonimih je razvidna v naslednjih primerih:

vohati 1. *z vohom zaznavati // biti sposoben zaznavati vonj;*

vónjati 3. *preh. zaznavati vonj;*

vónjati 4. *biti sposoben zaznavati vonj; vohati.*

Pri glagolu vonjati sta pomena obravnavana kot pomen in podpomen, v primeru glagola vonjati pa gre za osamosvojena pomena. Podobno nedoslednost najdemo tudi pri glagolu *gledati* in pri njegovi tvorjenki *dogledati*:

glédati 1. *upirati, usmerjati pogled kam // imeti odprte oči // preh. z gledanjem dojemati, zaznavati vsebino česa;*

doglédati 1. *s pogledom doseči;*

doglédati 2. *knjiž. doumeti, dojeti.*

V kontekstu vidskih parov nekateri sekundarni nedovršniki nimajo dodanih ustreznih pomenov – prim. *spregledati* in *spregledovati*:

spreglédati

postati sposoben gledati; ugotoviti, spoznati stvar, kakršna dejansko je // ugotoviti, spoznati pristnost, resničnost človekovega ravnanja; ne videti, ne opaziti // hote ne videti, ne opaziti česa slabega, nedovoljenega; ne postati pozoren na koga, ne upoštevati ga, čeprav ima izredne uspehe, dobro dela // ne upoštevati sploh; jur. oprostiti od zakonskih predpisov ali obveznosti;

spreglédovati

postajati sposoben gledati; ne videvati, ne opaziti // hote ne videvati, ne opaziti česa slabega, nedovoljenega.

Smiselno bi bilo dodati še tretji pomen nedovršniškega para: 'ne postajati pozoren na koga, ne upoštevati ga, čeprav ima izredne uspehe, dela dobro', saj ga tudi (današnje korpusno) gradivo potrjuje. Pri oblikovanju besedotvornih sestavov je bil tretji pomen seveda upoštevan.

Na več mestih prihaja do nedoslednosti pri okvalificiranju, predvsem na ravni kvalifikatorjev zastar. in knjiž. Kvalifikator zastar. v SSKJ-ju označuje »[n]ekoč rabljen[o] besed[o], pomen ali zvez[o]; danes je v knjižnem jeziku mrtva (blagajnica, diviti se).« (SSKJ: XXVII), kvalifikator knjiž. pa »[b]esedo, pomen ali zvez[o], ki se rabi zlasti v leposlovnem in znanstvenem jeziku. V pogovornem jeziku zveni nenavadno (*brizhen, celovit, dasi*).« (SSKJ: XXVI). Nedoslednosti pri okvalificiranju v teh primerih samo potrjujejo, da bi del leksemov in pomenov, ki imajo kvalifikator knjiž., danes lahko okvalificirali z zastar. Primer:

občúten¹ 2. zastar. občutljiv – **nèobčúten** 2. knjiž. neobčutljiv.

Nenavajanje nekaterih višjestopenjskih tvorjenk (predvsem četrto-, peto- in šestotopenjskih) je glede na zamejitev po obsegu vsakega slovarja logično. SSKJ tako pogosto ne navaja nekaterih tvorjenk, ki jih tvorimo z dodajanjem predpanskega obrazila *ne-*, ki izraža nasprotnost (*neopažanje, neuslišanje, nezapažen, nespremljan* itd.), ali v primeru pridevnikov s predpanskim obrazilom *ne-* iz njih tvorjenih predvsem samostalniških tvorjenk (*neopaženost* itd.).¹⁶²

V zvezi z (ne)navajanjem določenih leksemov kot samostojnih iztočnic velja posebej izpostaviti skupino poimenovanj za ženske osebe.¹⁶³ V okviru tvorjenk iz glagolov čutnega zaznavanja gre omeniti, da SSKJ ob *ogledovalcu* in *pregledovalcu* ne beleži *ogledovalke* in *pregledovalke* (kar je prav gotovo posledica stanja v gradivu iz tistega časa).

¹⁶² SP pa pri tem navaja samostalniške izpeljanke na *-ost* sistemsko brez preveritve v gradivu.

¹⁶³ O umeščanju poimenovanj za žensko delujočo osebo in povezano problematiko slovarskih razlag pri teh leksemih se je v slovenskem prostoru že pisalo (Vidovič Muha 1997, 2011; Trojar, Žagar Karer 2013; Kern 2014a).

Te problematike se dotika tudi (ne)okvalificiranje iztočnic *jasnovidec* in *jasnovidka*, slednja je okvalificirana s kvalifikatorjem redko, medtem ko poimenovanje za moško osebo nima navedenega nobenega kvalifikatorja:

jasnovidec *jasnoviden človek*: to je bila dežela prerokov in jasnovidcev;
jasnovidka redko *jasnovidna ženska*: napovedi jasnovidke.

Slednji primer tudi potrjuje, da je del poimenovanj za ženske osebe novejši.

Pri večini poimenovanj za ženske osebe najdemo v SSKJ-ju sklicevalno razlago 'ženska oblika od X', in sicer tudi če gre za tvorjenke iz vzporedne podstave, npr. *igralec* – *igralka* (prim. Vidovič Muha 1997: 69–79).¹⁶⁴ Takih primerov je v SSKJ-ju 784. Velik korak naprej so v tem smislu naredili uredniki SNB-ja kot tudi prenovljene in dopolnjene različice SSKJ-ja. V SNB-ju je bilo dodanih 177 poimenovanj za ženske osebe, ki imajo samostojno razlago (npr. *dekanja* 'predstojnica fakultete'). Tudi v SSKJ-ju 2 so razlage 'ženska oblika od X' ustrezno popravljene: profesionalka 'ženska oblika od profesionalca' → 'ženska, ki se poklicno ukvarja s čim'. (prim. Kern 2014a: 148)

V rubriko nedoslednosti pri (ne)navajanju določenih leksemov kot iztočnic bi lahko šteli tudi (ne)navajanje konverznosti. Kot zgled lahko navedemo konverzijo prislova pri iztočnicah *zaznavno* in *nezaznavno*:

zaznávno prisl.: ob rahlem dihanju se ji komaj zaznavno dvigajo prsi;
 sam.: razlika med zaznavnim in namišljenim;
navídežno prisl.: navidezno se premikati; navidezno brezpomembna kretnja; navidezno začuden, zadovoljen.

V prvem primeru je samostalniška raba zabeležena, v drugem ne, kar bi bilo treba popraviti.

¹⁶⁴ Medtem ko so razlage maskulativov v SSKJ-ju samostojne, neodvisne od podstave iz samostalniškega poimenovanja za ženske: *gospodinjec* 'moški, ki opravlja ali vodi domača, hišna dela'.

Pri pregledu 38 besedotvornih sestavov, ki zajemajo 1195 stopenjskih tvorjenk, med njimi 169 glagolov čutnega zaznavanja, je bilo ugotovljeno, da v okviru njihove slovarske obravnave stopenjskih tvorjenk iz glagolov čutnega zaznavanja ne najdemo večjih neskladnosti. Slednje je odraz natančnega in smiselno usklajevanega dela, čemur bi vsekakor veljalo slediti tudi pri nastajanju novih razlagalnih slovarjev slovenskega jezika.

7 SKLEP

V pričujočem delu so bile s pomočjo stopenjske metodologije prikazane besedotvorne in pomenotvorne zmožnosti glagolov čutnega zaznavanja, ki označujejo zaznavanje s petimi čuti: vidom, sluhom, vohom, tipom in okusom. V zvezi z naborom glagolov čutnega zaznavanja je bilo ugotovljeno, da med 169 glagoli čutnega zaznavanja številčno prevladujejo tisti, ki izražajo zaznavanje z vidom: 30 besedotvornih sestavov, torej pomenov glagolov, se nanaša na zaznavanje z vidom, dva na zaznavanja z vidom ali sluhom, dva na zaznavanje samo s sluhom, pet na zaznavanje z vohom, trije na zaznavanje s tipom in eden na zaznavanje z okusom.

Med sedmimi skupinami besedotvornih sestavov, ki so v monografiji razdeljeni glede na tip besedotvornega izhodišča, je tvorbeno najštevilčnejša skupina tvorjenk z netvorjenim glagolom čutnega zaznavanja v izhodišču (486 stopenjskih tvorjenk), pri čemer pa kar 65,6 % tvorjenk prispeva besedotvorni sestav *gledati 1*. Sledi skupina stopenjskih tvorjenk s samostalniškim besedotvornim izhodiščem (211 stopenjskih tvorjenk). Vse druge skupine so tvorbeno manj produktivne: 65 stopenjskih tvorjenk prispevajo besedotvorni sestavi z netvorjenim glagolom v besedotvornem izhodišču, katerega prvi pomen je konotativni; 60 pa besedotvorni sestavi z netvorjenim glagolom v besedotvornem izhodišču, katerega neprvi pomen je konotativni. V besedotvornem sestavu s pridevniškim besedotvornim izhodiščem so za raziskavo aktualne in so tako bile obravnavane štiri tvorjenke, v besedotvornih sestavih z medmetnim izhodiščem pa je bilo obravnavanih 10 stopenjskih tvorjenk.

Ugotovljeno je bilo, da sta število tvorjenk v besedotvornem sestavu in globina besedotvornega niza odvisna od pogostosti rabe besedotvornega izhodišča – splošnejši glagoli so načeloma rabljeni pogosteje kot tisti, pri katerih prihaja do pomenskih zožitev. Posledično so torej v primerjavi z glagoli, ki so pomensko konkretnješi oz. pomensko zožani

(npr. 'nepremično/topo/odsotno itd. gledati'), besedotvorno produktivnejši glagoli, ki so pomensko splošnejši, npr. *gledati*, *videti*, *slišati* ('zaznavati kaj s čutom'). Slednje pomeni, da je širši pomen čutnosti tako besedotvorno kot pomenotvorno produktivnejši.

Glagoli, ki v prvem pomenu izražajo čutno zaznavanje, so besedotvorno produktivnejši od tistih, ki čutno zaznavanje izražajo v neprvem pomenu. Slednji so pogosto tudi konotativni. V nadaljevanju lahko glede na analizo stopenjskih tvorjenk v posamezni skupini glagolov čutnega zaznavanja tudi za slovenščino potrdimo predvidevanje, da ima pomen leksema v besedotvornem izhodišču večji vpliv na obliko besedotvornega sestava kot njegova zaznamovanost (prim. Burkacka 2001). Gradivo je tudi potrdilo, da pa so vendarle od (ne)zaznamovanosti besedotvornega izhodišča odvisni (1) velikost besedotvornega sestava, (2) število besedotvornih modelov oz. odsotnost nekaterih tipov besedotvornih modelov pri zaznamovanem besedotvornem izhodišču in (3) dolžina besedotvornih nizov. To je razvidno npr. v besedotvornem sestavu *zreti*, v katerem prevladujoči del stopenjskih tvorjenk prispevajo nadaljnje tvorjenke iz prvostopenjskih glagolov *ozreti se* in *prezreti*, ki oba nista ohranila konotativnega pomena.

Ob pregledu gradiva lahko ugotovimo, da je največji del besedja nastal po besedotvornih postopkih, manjši pa po pomenotvornih (razlika med njima se kaže v tem, da pomenska motiviranost ni izražena s spremenjenim(i) morfemom(i)). V zvezi s pomenotvornimi postopki velja omeniti tudi ugotovitev, da so tvorjenke, pri katerih se je zgodil pomenski prenos, tvorbeno manj produktivne od tistih, pri katerih pomenskega prenosa ni. Poleg tega pa so pomenske modifikacije znotraj tematsko sorodnih leksemov sistemske v smislu, da so vse nadaljnje tvorjenke tudi predvidljivo pomenotvorne v smislu čutnega zaznavanja.

Pri veliki večini glagolov pride do prehoda v polje mentalne percepcije, kar je tudi sicer ena od značilnosti glagolov čutnega zaznavanja.

Med besedotvornimi pomeni na ravni izglagolskih samostalnikov prevladujejo dejanje, sledijo vršilec dejanja, opazno manj pa je primerov za rezultat dejanja in sredstev dejanja, medtem ko mesto dejanja nastopa izredno sporadično. Besedotvornega pomena časa dejanja v gradivu ne najdemo. Iz gradiva lahko tudi ugotovimo, da med samostalniškimi

tvorjenkami iz glagolov čutnega zaznavanja ne najdemo izpeljank s pomenom manjšalnosti (izjema je samostalnik *kukalce*, katerega podstava ima besedotvorni pomen sredstva dejanja; slednji pa je med obravnavanimi tvorjenkami nasploh zelo redko pojavlja).

Z vidika besedotvornih vrst med glagoli seveda prevladuje sestava – med tvorbenimi modeli je med najproduktivnejšimi v vseh skupinah stopenjskih tvorjenk VV, pri katerih gre v veliki večini za glagole s predponskimi obrazili. Na drugem mestu je izpeljava. Zloženk v gradivu ni veliko, številčnejše so le v besedotvornem sestavu *gledati 1.* (*daljnogled, zvezdogled* itd.). Posebej pa v gradivu velja omeniti poenobesedenja, ki jih v gradivu srečamo pogosto.

Zanimivo je tudi, da so deleži stopenjskih tvorjenk glede na besednovrstno kategorijo zelo primerljivi z deleži posameznih besednih vrst v jeziku nasploh: samostalnikov je 53,1 %, pridevnikov 26,2 %, glagolov 16,3 % in prislovov 4,3 %. Stopenjske tvorjenke so torej v tej skupini besednovrstno uravnotežene na enak način kot nasploh leksemi v jeziku (kar posebej velja za netvorjene glagole).

Najvišja stopnja tvorjenk je sedma – v gradivu najdemo le eno tako tvorjenko, in sicer *pretipkovačev* (ki se pojavi kot sporadična pojavitel le na spletnih straneh). Dodati pa velja tudi, da je tvorjenk na besedotvorni sestav manj, če sam glagol ni družljiv s predponskimi obrazili (npr. glagol *okusiti* – glagol je sicer diahrono gledano tvorjen, vendar v sodobnem jeziku glagol *kusiti* ne obstaja).

Kljub dejstvu, da stopenjskega slovarja v slovenščini še nimamo, lahko že na osnovi v raziskavo zajetega gradiva z gotovostjo trdimo, da je glagol tvorbeno najproduktivnejša besedna vrsta, sledita ji pridevnik in nato samostalnik (prim. Białoskórska 1991, 2000). Vendarle pa naše gradivo med stopenjskimi tvorjenkami z glagolskim in samostalniškim besedotvornim izhodiščem ne izkazuje večjih razlik, in sicer ne na ravni besedotvorne produktivnosti ne kakršnihkoli drugih opaznejših posebnosti. To gre povezovati s tem, da tvorjenke tipa *okusiti, vohati, tipati, poslušati* itd. niso tipične izsamostalniške tvorjenke. Tako naštetih glagoli kot tudi netvorjeni (*slišati, gledati*) izražajo zaznavanje s čutom, zato je bilo pričakovano, da so pri pomensko tako sorodnih besedah tako besedotvorne kot pomenotvorne zmožnosti teh glagolov podobne.

POVZETEK

V pričujoči monografiji z naslovom *Stopenjsko besedotvorje (Na primeru glagolov čutnega zaznavanja)* so predstavljene besedotvorne in pomenotvorne zmožnosti glagolov, ki označujejo zaznavanje s petimi čuti: vidom, sluhom, vohom, tipom in okusom. Delo temelji na stopenjski metodi, ki raziskovanje binarnega odnosa med motivirajočo in motivirano besedo razširi na odnos med netvorjeno besedo in vsemi njenimi neposrednimi in posrednimi tvorjenkami.

V prvih treh poglavjih so opredeljeni osrednji termini: glagoli čutnega zaznavanja, stopenjsko besedotvorje oz. stopenjske tvorjenke in slovarski pomen. V drugem poglavju poleg opredelitve stopenjskih tvorjenk najdemo teoretična izhodišča, opredelitve pojmov s področja (klasičnega) besedotvorja, v nadaljevanju pa je pozornost namenjena stopenjskemu besedotvorju. Prikazan je zgodovinski pregled razvoja stopenjske metodologije, opredeljeni so osnovni pojmi, predstavljena so tudi ključna dela, ki so nastala na osnovi te metodologije. Pri tem je posebna pozornost namenjena dosežkom poljskega stopenjskega besedotvorja, ki ima že štiridesetletno tradicijo. Tretje poglavje je posvečeno slovarskemu pomenu, v njem pa so povzeta spoznanja predvsem A. Vidovič Muha.

V četrtem poglavju najdemo gradivo, ki predstavlja osnovo za nadaljnjo besedotvorno-pomenotvorno obravnavo. Zajema 38 besedotvornih sestavov s 1195 stopenjskimi tvorjenkami. Poleg petih osnovnih glagolov *videti*, *slišati*, *vohati*, *tipati*, *okusiti* je tu še 164 drugih, med katerimi so tudi glagoli, katerih prvi pomen ne izkazuje zaznavanja, ampak je pomen zaznavanja s čuti izkazan v drugem, tretjem itd. pomenu glagola. Glagoli čutnega zaznavanja sodijo med zelo bazične glagole, ki izkazujejo veliko produktivnost. Posledično (stopenjsko)besedotvorna razčlenitev prikaže bogato sliko besedotvornega in pome-

notvornega mehanizma v slovenščini. Gradivska osnova za oblikovanje besedotvornih sestavov so bili naslednji slovarji slovenskega jezika: *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (1970–1991, 2014), *Slovenski pravopis* (2001), *Slovar novejšega besedja slovenskega jezika* (2012), *Besedišče slovenskega jezika* (1998); in besedilna korpusa *Gigafida* in *Nova beseda*. Besedotvorni sestavi so razvrščeni sprva glede na besedovrstno pripadnost besedotvornega izhodišča, pri besedotvornih sestavih z glagolskimi besedotvornimi izhodišči pa v nadaljevanju še glede na to, ali je pomen besedotvornega izhodišča izhodiščni (primarni, prvi) ali neprvi oz. ali je določen pomen konotativni ali nekonotativni.

Analiza gradiva v petem poglavju sledi prikazu besedotvornih sestavov v četrtem poglavju. Najprej so torej analizirani besedotvorni sestavi oz. stopenjske tvorjenke iz netvorjenih glagolov čutnega zaznavanja (poglavje 5.1), znotraj te skupine najprej tiste z besedotvornim izhodiščem v glagolih, katerih prvi pomen izraža čutno zaznavanje (5.1.1), nato z izhodiščem v glagolih, katerih neprvi pomen izraža čutno zaznavanje (5.1.2). V tretji podskupini so analizirane stopenjske tvorjenke iz glagolov s konotativnim pomenom (5.1.3), in sicer najprej tiste z izhodiščem v glagolih, katerih prvi pomen je konotativni (5.1.3.1) in katerih neprvi pomen je konotativni (5.1.3.2). Sledi obravnava stopenjskih tvorjenk iz tvorjenih glagolov čutnega zaznavanja (poglavje 5.2), in sicer s samostalniškim (5.2.1), pridevniškim (5.2.2) in medmetnim (5.2.3) besedotvornim izhodiščem.

Analiza znotraj posameznih podpoglavij je v prvem delu sorazmerno statistična: najprej je prikazano število tvorjenk po posameznih besedotvornih sestavih, sledi prikaz tvorjenk glede na pripadnost besedovrstnim kategorijam, število tvorjenk glede na stopnjo tvorjenosti, prikaz deleža posameznih besednih vrst po stopnjah tvorjenosti, prikaz tvorbenih modelov glede na stopnjo tvorjenosti, obremenitev tvorbenih modelov, sledita prikaz strukture podsestavov/podsestava in grafični prikaz celotnega besedotvornega sestava. Iz slednjega je sama struktura stopenjskih tvorjenk tudi najbolj razvidna. V grafičnem prikazu smeri črt ponazarjajo tvorbo tvorjenk določene besedne vrste, debelina oz. oblika črt pa nakazuje številčnost tvorjenk prikazanega besedotvornega modela: visoko produktivnost (več kot 51 tvorjenk), srednjo produktiv-

nost (od 21 do 50 tvorjenk), nizko produktivnost (od 6 do 20 tvorjenk), sporadično produktivnost (od 1 do 5 tvorjenk). V zadnjem delu analize, ki je hkrati osrednji del raziskave, je pozornost posvečena analizi t. i. besedotvornih nizov, in sicer predvsem z vidika besedotvornega pomena, besedotvornih vrst in slovarskega pomena. Namen slednjega je v prvi vrsti iz tvorbenega in pomenotvornega vidika pogledati na pomensko razlago v SSKJ-ju.

Šesto poglavje ponuja predloge izboljšav slovarskih obravnav v SSKJ-ju, in sicer predvsem z vidika razčlenitve pomenov, nedoslednosti v slovarskih razlagah ter okvalificiranja.

V sklepih so potrjene nekatere uvodne teze, in sicer da sta število tvorjenk v besedotvornem sestavu in globina besedotvornega niza odvisna od pogostosti rabe besedotvornega izhodišča; glagoli, ki v neprvem pomenu izražajo čutno zaznavanje, so dokazano besedotvorno manj produktivni; pomenske modifikacije znotraj besedotvornega niza tematsko sorodnih leksemov so sistemske, kar pomeni, da so vse nadaljnje tvorjenke tudi v večini predvidljivo pomenotvorne; kot zadnja pa je bila potrjena teza, ki je predvidevala, da so glagoli, katerih pomen ne vsebuje zožitve v smislu *skrivoma/pozorno/jezno (gledati)* v odnosu do teh, ki tako zožitev imajo, produktivnejši, kar pomeni, da je širši pomen čutnosti tako pomenotvorno kot besedotvorno produktivnejši.

SUMMARY

This monography entitled *The Multistage Word Formation (Case study of the Verbs of Sense Perception)* presents the word-formation and content-formation capabilities of verbs that denote perception of the five senses: sight, hearing, smell, touch and taste. The standpoint is based on a multistage method that extends research of the binary relation between the motivating and the motivated word into research of the relation between a non-derivative word and all of its direct and indirect derivatives.

The first three chapters define the terms: verbs of sense perception, multistage word formation/multistage derivatives and lexical meaning. Chapter two, in addition to defining multistage derivatives, also firstly describes theoretical approaches, defines words from (conventional) word formation, and continues by focusing on multistage word formation. A historical overview of the evolution of multistage methodology is presented as well as key works that emerged based on this methodology, along with the definitions of basic terms. The achievements of Polish multistage word formation and its forty year tradition are given particular attention. Chapter three is dedicated to lexical meaning and includes mainly outlines from works by A. Vidovič Muha.

In chapter four of the monography, the material which serves as the basis for further word- and content-formation analysis is collected. It encompasses 38 word-formational groups with 1195 multistage derivatives. In addition to the five basic verbs: *to see*, *to hear*, *to smell*, *to touch*, *to taste*, there are also 164 other verbs, including verbs that do not denote sense perception in their 1st meaning, but rather in their 2nd, 3rd or consequent meanings. Verbs of sense perception are considered very basic verbs that demonstrate high productivity. As a result, the (multistage) word-formation breakdown illustrates a complex image of

the word- and content-formation mechanism in Slovene language. The following Slovene dictionaries were used for the material basis in creating word-formational groups: *Slovene Literary Language Dictionary* (1970–1991, 2014), *Slovene Orthography* (2001), *Dictionary of Recent Vocabulary of Slovene Language* (2012), *Slovene Language Vocabulary* (1998); and two language corpuses: Gigafida and Nova beseda. The word-formational groups are firstly classified according to the word-formation classification of the word-formation base; furthermore derivatives with verb bases are then classified according to the meaning of the word-formation base: according to whether it is the initial meaning (primary, first) or a subsequent meaning, or according to whether the specific meaning is connotative or not.

The analysis of the material in chapter five is consistent with the illustration of word-formational groups in chapter four. Word-formational groups or multistage derivatives from simplex verbs of sense perception are analysed first (chapter 5.1). Within this group, derivatives whose word-formation base are verbs whose first meaning denotes sense perception are analysed first (5.1.1), followed by those with a base of verbs whose consequent meanings denote sense perception (5.1.2). The third subchapter analyzes the multistage derivatives from verbs with connotative meaning (5.1.3), first those based on verbs whose first meaning is connotative (5.1.3.1) and then those whose consequent meaning(s) is connotative (5.1.3.2). It is followed by an analysis of multistage derivatives from derived verbs of sense perception (chapter 5.2), with a substantive (5.2.1), adjectival (5.2.2) and interjectional (5.2.3) derivative base.

The analysis in each of the subchapters is in the first part mostly statistical: firstly the number of derivatives by individual word-formational groups are illustrated, followed by the illustration of derivatives according to their part of speech categorisation, the number of derivatives according to the word-formation stage, the illustration of the proportion of individual parts of speech by word-formation stage, followed by the illustration of word-formational models according to the word-formation stage, the load of word-formational models, and finally followed by the illustration of the structure of subgroups/subgroup and a

graphical display of the entire word-formational group. In the latter, the very structure of the word-formation derivatives is the most evident. In the graphical display, the direction of the lines illustrates the formation of the derivatives of a specific part of speech; the thickness or the form of the lines also indicates the abundance of derivatives in an illustrated word-formation model: high productivity (more than 51 derivatives), medium productivity (from 21 to 50 derivatives), low productivity (from 6 to 20 derivatives), sporadic productivity (from 1 to 5 derivatives). In the last part of the analysis, which is also the core part of the doctoral thesis, the focus is on the analysis of the so-called word-formational sequences, particularly in terms of word-formational meaning, word-formative types and lexical meaning. The purpose of the latter is primarily to view the definitions in the *Slovene Literary Language Dictionary* from a word-formation and content-formation perspective.

Chapter six gives suggestions for the amelioration of lexical analysis in the *Slovene Literary Language Dictionary*, particularly from the perspective of the analysis of meanings, inconsistencies in lexical definitions and qualifications.

In the conclusion, some preliminary theses are confirmed, namely that the number of derivatives in the word-formational group and the depth of the word-formational sequence depend on the usage frequency of the word-formation base; verbs denoting sense perception in their second and consequent meanings are proven to be less productive in word formation; modifications in meaning inside the word-formational sequence of topic-related lexemes are systematic, which means that the subsequent derivatives are in majority also predictably content-formed; and the final confirmed thesis which presupposed that verbs whose meaning does not include a constriction, such as *secretly/attentively/langrily (to look)*, in relation to those who include such a constriction in meaning, are more productive, which means that the broader meaning of sense perception is more productive in content- as well as word-formation.

VIRI IN LITERATURA

VIRI

Besedišče slovenskega jezika. <http://bos.zrc-sazu.si/besedisc.html>.

Jarnik, Urban, 1832: *Versuch eines Etymologikons der Slawischen Mundart in Inner-Oesterreich.* Celovec: Založil Ferdinand Eblen von Kleinmayer.

Kartotečni listki za SSKJ. Gradivo Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.

Korpus *Gigafida.* <http://demo.gigafida.net>.

Murko, Anton Janez, 1833: *Slovénsko-Némški in Némško-Slovénski róčni besédnik – Kakor se slovénština govori na Štájerskim, Koròškim, Krájnskim in v' sahodnih stranih na Vógerskim.* Gradec: Založil Franzi Ferstli; Janes Lavre Greiner.

Nova beseda, Besedilni korpus na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. http://bos.zrc-sazu.si/s_beseda.html.

Pleteršnik, Maks, 1894–1895: *Slovensko-nemški slovar I–II.* .

Slovar novejšega besedja slovenskega jezika. Bizjak Končar, Aleksandra, Snoj, Marko, (ur.). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2012.

Slovar slovenskega knjižnega jezika. <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>.

Slovenski pravopis. <http://bos.zrc-sazu.si/sp2001.html>.

Snoj, Marko, 2003: *Slovenski etimološki slovar.* Ljubljana: Modrijan.

LITERATURA

Apresjan, Jurij, 1971: *Koncepcje i metody współczesnej lingwistyki strukturalnej (Zarys problematyki).* Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.

Apresjan, Jurij, 1974: *Лексическая семантика.* Moskva: Издательство Наука.

August, Gerhard: New trends in the research on word-family dictionaries. *Studia Anglica Posnaniensis*, XXV–XXVII, (1991–1993). 183–197.

- Bajec, Anton, 1950: *Besedotvorje slovenskega jezika, I Izpeljava samostalnikov*. Ljubljana: SAZU.
- Bajec, Anton, 1952: *Besedotvorje slovenskega jezika, II Izpeljava slovenskih pridevnikov, III Zloženke*. Ljubljana: SAZU.
- Bajec, Anton, 1959: *Besedotvorje slovenskega jezika, IV Predlogi in predpone*. Ljubljana: SAZU.
- Barić, Eugenija, Lončarić, Mijo, idr., 1997: *Hrvatska gramatika*. II. primijnjeno izdanje. Zagreb: Školska knjiga.
- Balteiro, Isabel, 2011: Awareness of L1 and L2 Word-formation Mechanisms for the Development of a More Autonomous L2 Learner. *Porta Linguarium*, nr. 15. 25–34.
- Birtić, Andrea, 2008: *Unutranja struktura odglagolskih imenica u hrvatskome jeziku*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Bogacki, Krzysztof, Karolak, Stanisław, 1992: Założenia gramatyki o podstawach semantycznych. *Język a kultura*, tom 8. 157–187.
- Bokal, Ljudmila, 2009: Blagajev volčin v slovenskih slovarjih – izrazna, pomenška in pravopisna obdelava. *Gospod z rožo : zbornik Simpozija Rihard Ursini Blagaj v slovenski kulturi*. Bokal, Ljudmila, (ur.). Polhov Gradec: Turistično društvo, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Burkacka, Iwona, 2001: *Porównawcza analiza gniazdowa wybranych leksemów neutralnych i nacechowanych ekspresywnie*. Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa.
- Burkacka, Iwona, 2012: *Kombinatoryka sufiksalna w polskiej derywacji odrzeczownikowej*. Warszawa: Wydział Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego.
- Czapiga, Zofia, 2009: *Semantyka i składnia dewerbatywów z formantem zerowym w języku polskim i rosyjskim (analiza tekstów naukowych)*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Derganc, Aleksandra, 1986: *Glagolska predpona po- v ruščini in slovenščini*. Ljubljana: Društvo za tuje jezike in književnosti SRS. 12–21.
- Furdík, Juraj, 2008: *Teória motivácie v lexikálnej zárobe*. Košice: Vydavateľstvo LG.
- Gantar, Polona, Krek, Simon, 2009: Drugačen pogled na slovarske definicije: opisati, pojasniti, razložiti? V: Stabej, Marko (ur.): *Infrastruktura slovenščine in slovenistike* (Obdobja, Simpozij, = Symposium, 28). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 151–159.
- Gaze, Mateusz, 2013: *Miejsce słowotwórstwa w nauczaniu języka polskiego jako obcego*. Praca magisterska. Łódź.
- Grković-Mejdžor, Jasmina, 2011: Semantika glagola čulne percepcije u staro-slovenskom jeziku. *Slavistična revija*, let. 59, št. 1. 11–20.

- Grochowski, Maciej, 1993: *Konwencje semantyczne a definiowanie wyrażeń językowych*. Warszawa: Zakład Semiotyki Logicznej Uniwersytetu Warszawskiego, Polskie Towarzystwo Semiotyczne.
- Grzegorzczukowa, Renata, Puzynina, Jadwiga, 1979: *Słowotwórstwo współczesnego języka polskiego: rzeczowniki sufiksalne rodzime*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Grzesiak, Romuald, 1983: *Semantyka i składnia czasowników percepcji zmysłowej*. Wrocław: Polska Akademia Nauk, Instytut Języka Polskiego, Zakład Narodowy im. Ossolińskich - Wydaw. PAN.
- Hajnsšek - Holz, Milena, 1978: O pomenih slovenskih predpon. *XIV. seminar slovenskega jezika literature in kulture*. Koruza, Jože (ur.). Ljubljana: Filozofska fakulteta. 33–58.
- Hammerl, Rolf, Sambor, Jadwiga, 1993: *O statystycznych pracach językowych*. Warszawa: Zakład Semiotyki Logicznej Uniwersytetu Warszawskiego, Polskie Towarzystwo Semiotyczne.
- Horvat, Mojca, 2012: *Morfološka struktura in geolingvistična Interpretacija rastlinskih poimenovanj v slovenskih narečjih*. Doktorska disertacija. Ljubljana.
- Ibarretxe-Antuñano, B. Iraide, 1999: *Polysemy and metaphor in perception verbs: a cross-linguistic study*. PhD Thesis. University of Edinburgh.
- Jadacka, Hanna, 1995: *Rzeczownik polski jako baza derywacyjna*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Jadacka, Hanna, 2003: Zagadnienie motywacji słowotwórczej w opisie gniazdowym. *Słowotwórstwo gniazdowe. Historia – metoda – zastosowania*. Skarżyński, Mirosław (ur.). Kraków: Księgarnia Akademicka.
- Jadacka, Hanna, 2003a: Opis gniazdowy jako podstawa badania łączliwości formantów. *Słowotwórstwo gniazdowe. Historia – metoda – zastosowania*. Skarżyński, Mirosław (ur.). Kraków: Księgarnia Akademicka.
- Jadacka, Hanna, 2003b: Zagadnienia motywacji słowotwórczej w opisie gniazdowym. *Słowotwórstwo gniazdowe. Historia – metoda – zastosowania*. Skarżyński, Mirosław (ur.). Kraków: Księgarnia Akademicka.
- Jarnik, Urban, 1832: *Versuch eines Etymologikons der Slawischen Mundart in Inner-Oesterreich*. Celovec: Založil Ferdinand Eblen von Kleinmayer.
- Karpilovska, Evgenija, 2008: *Гнезда слов как языковой образ мира: ракурсы сопоставительного изучения*. Kijev.
- Kern, Boris, 2010: Stopenjsko besedotvorje. *Slavistična revija*, let. 58, št. 3. 335–348.
- Kern, Boris, 2011a: Analiza besedotvornih sklopov glagola *stopiti*. *Jezikoslovni zapiski*, let. 17, št. 1. 127–141.

- Kern, Boris, 2011b: Stopenjske tvorjenke iz glagolov čutnega zaznavanja. 47. *seminar slovenskega jezika, literature in kulture: Družina v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi*. Smole, Vera (ur.). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 156–160.
- Kern, Boris, 2014a: Politična korektnost v slovaropisju. *Zbornik prispevkov s simpozija 2013 – Škrabčevi dnevi 8*.
- Kern, Boris, 2014b: Zagadnienia słowotwórcze w wybranych podręcznikach do nauczania języków słoweńskiego i polskiego jako obcych. *Glottodydaktyka - media - komunikacja. Negocjowanie znaczeń*. 211–220.
- Kuryłowicz, Jerzy, 1977: *Problèmes de linguistique indoeuropéenne*. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk. Ossolineum.
- Linde, Samuel Bogumił, 1807–1814: *Słownik języka polskiego*. Tom 1–6. Warszawa: Drukarnia XX. Pijarów.
- Logar, Nataša, 2006: Stilno zaznamovane nove tvorjenke – tipologija. *Slovensko jezikoslovje danes*. 87–101.
- Łachnik, Jarosław, 2011a: Z badań formalnosłowotwórczych nad wyrazami złożonymi – nasycenie kompozycją rodzin modeli odprzymiotnikowych (metodologia gniazdowa). *Współczesna polszczyzna w badaniach językoznawczych*, t. III, *Od języka w działaniu do leksyki*. Zbróg, Piotr (ur.). Kielce: Instytut Filologii Polskiej, Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy Jana Kochanowskiego. 159–178.
- Łachnik, Jarosław, 2011b: Możliwość wykorzystania metodologii gniazdowej do opisu aktywności słowotwórczej rzeczownik włoskiego – na przykładzie gniazd trzech włoskich leksemów rzeczownikowych związanych z pojęciem czasu: ANNO [rok], MESE [miesiąc] i GIORNO [dzień]: *Polskie dźwięki, polskie słowa, polska gramatyka (system-teksty-norma-kodyfikacja)*. Zdunkiewicz-Jedynak, Dorota, Pędzich, Barbara (ur.). Warszawa: Wydział Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego. 129–143.
- Kleiber, Georges, 2003: *Semantyka prototypu. Kategorie i znaczenie leksikalne*. Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych UNIVERSITAS.
- Marković, Ivan, 2010: *Uvod u pridjev*. Zagreb: Disput.
- Miklošič, Franc, 1875: *Vergleichende Stammbildungslehre der slawischen Sprachen*. Dunaj: Wilhelm Braumüller.
- Muhvić-Dimanovski, Vesna, 2005: *Neologizmi. Problemi teorije i primjene*. Zagreb: Filozofski fakultet, Zavod za lingvistiku.
- Nagórko, Alicja, 2010: *Podręczna gramatyka języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Němec, Igor, 1968: *Vývojové postupy české slovní zásoby*. Praha: Academia.

- Olejniczak, Monika, 2003: 30 lat słowotwórstwa gniazdowego (rys historyczny). *Słowotwórstwo gniazdowe. Historia. Metoda. Zastosowania*. Skarżyński, Mirosław, (ur.). Kraków: Księgarnia Akademicka. 12–28.
- Семантичко-деривациони речник. Свеска 1: Човек – делови тела. Gortan-Premk, Darinka, Vasić, Vera, Nedeljkov, Ljiljana, (ur.). Novi Sad: Filozofski fakultet, Odsek za srpski jezik i lingvistiku (2003).
- Семантичко-деривациони речник. Свеска 1: Човек – унутрашњи органи и ткива, психофизиолошка стања и радње, психофизичке особине, сродство. Gortan-Premk, Darinka, Vasić, Vera, Dragiević, Rajna, (ur.). Novi Sad: Filozofski fakultet, Odsek za srpski jezik i lingvistiku (2006).
- Silvester, Marta, 1978: *Priložnik za tehnično stran redakcije gesel*. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik SAZU, Leksikološka sekcija. Tipkopis.
- Skarżyński, Mirosław, 1999: *Powstanie i rozwój polskiego słowotwórstwa opisowego*. Kraków: Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Skarżyński, Mirosław, 1999a: *Powstanie i rozwój polskiego słowotwórstwa opisowego*. Kraków: TAIWPN Universitas.
- Skarżyński, Mirosław, 1999b: Stan obecny i perspektywy słowotwórstwa synchronicznego. *Collectanea linguistica in honorem Casimiri Polański*. Kraków. 206–207.
- Skarżyński, Mirosław, 2000: *Liczebniki w słowotwórstwie współczesnej polszczyzny (Studium gniazd słowotwórczych)*. Kraków: Towarzystwo Wydawnicze »Historia Iagellonica«.
- Skarżyński, Mirosław, 2003a: Słowotwórcze gniazda odczasownikowe (charakterystyka wstępna). *Słowotwórstwo gniazdowe. Historia – metoda – zastosowania*. Skarżyński, Mirosław, (ur.). Kraków: Księgarnia Akademicka.
- Skarżyński, Mirosław, 2003b: Czasowniki jako centra gniazd słowotwórczych. Z prac nad III tomem »Słownika gniazd słowotwórczych współczesnego języka polskiego«. *Słowotwórstwo gniazdowe. Historia – metoda – zastosowania*. Kraków: Skarżyński, Mirosław, (ur.). Księgarnia Akademicka.
- Słownik gniazd słowotwórczych współczesnego języka ogólnopolskiego. Tom I: Gniazda odrzeczownikowe*, 2001. Vogelgesang, Teresa, Jadacka, Hanna, (ur.). Kraków: Towarzystwo Wydawnicze »Historia Iagellonica«.
- Słownik gniazd słowotwórczych współczesnego języka ogólnopolskiego. Tom II: Gniazda odprzymiotnikowe*, 2001. Jadacka, Hanna, (ur.). Kraków: Towarzystwo Wydawnicze »Historia Iagellonica«.

- Słownik gniazd słowotwórczych współczesnego języka ogólnopolskiego. Tom III: Gniazda odczasownikowe*, 2004. Skarżyński, Mirosław, (ur.). Kraków: Towarzystwo Wydawnicze »Historia Iagellonica«.
- Snoj, Jerica, 2003: Slovarska večpomenskost in Slovensko leksikalno pomenoslovje. *Slavistična revija*, let. 51, št. 4. 387–409.
- Snoj, Jerica, 2004: Besedotvorna teorija Ju. D. Apresjana na poti k tipologiziranju slovarske večpomenskoti. *Slavistična revija*, let. 52, št. 3. 313–336.
- Stramljič Breznik, Irena, 1992: Izsamostalniške izpeljank s pomenom vršilca dejanja. *Slavistična revija*, letn. 40, št. 4, let. 6. 411–426.
- Stramljič Breznik, Irena, 1994a: *Prvostopenjske izpridevniške tvorjenke*. Doktorska disertacija. Ljubljana.
- Stramljič Breznik, Irena, 1994b: Izsamostalniške izpeljanke s pomenom opravkarja. *Znanstvena revija*, let. 6, št. 2.
- Stramljič Breznik, Irena, 1995: Izpridevniške glagolske izpeljanke. *Studia Slavica Savariensia* 1–2. 52–69.
- Stramljič Breznik, Irena, 1996: Značilnosti prvostopenjskih izpridevniških tvorjenk slovenskega knjižnega jezika. *Znanstvena revija*, št. 2, let. 8. 199–212.
- Stramljič Breznik, Irena, 1998: Izpridevniške modifikacijske tvorjenke v Pleteršnikovem slovarju. *Pleteršnikov slovensko-nemški slovar*. Novo mesto. 41–45.
- Stramljič Breznik, Irena, 2000a: Besedna družina *besede*. *Jezikoslovni zapiski*, letn. 6, 2000. 45–55.
- Stramljič Breznik, Irena, 2000b: Raziskovalne perspektiva slovenskega besedotvorja. *Zbornik Slavističnega društva Slovenije 10: Slovensko jezikoslovje danes in jutri*. Zoltan, Jan, (ur.). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Stramljič Breznik, Irena, 2001: Besedne družine predlogov in veznikov v besedotvornem slovarju. *Jezikoslovni zapiski*, letn. 7, št. 1–2. 197–206.
- Stramljič Breznik, Irena, 2002: Besedotvorni slovar. *Zbornik Slavističnega društva Slovenije 12: Evropsko leto jezikov – Sodobna slovenska književnost – Matija Murko*. Jesenšek, Marko, (ur.). Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije.
- Stramljič Breznik, Irena, 2004: *Besednodružinski slovar slovenskega jezika: Poskusni zvezek za iztočnice na B*. Maribor: Slavistično društvo.
- Stramljič Breznik, Irena, 2005: Kvantitativne lastnosti slovenskega tvorjenega besedja v poskusnem Besednodružinskem slovarju za črko B. *Slavistična revija*, letn. 53, št. 4. 505–520.
- Stramljič Breznik, Irena, 2010: *Tvorjenke slovenskega jezika med slovarjem in besedilom*. Maribor: Filozofska fakulteta, Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti.

- Stramlijič Breznik, Irena, 2011: Različni tipi besedotvornih morfemov pri današnjih slovenskih tvorjenkah. *Jezikoslovni zapiski*, letn. 17, št. 2. 123–129.
- Tahaine, Yousef, 2012: The Awareness of the English Word-formation Mechanisms is a Necessity to Make an Autonomous L2 Learner in EFL Context. *Journal of Language Teaching and Research* 6. 1105–1113.
- Tihonov, Andrej Nikolajevič, 1978: *Школьный словообразовательный словарь русского языка. Пособие для учащихся*. Moskva: Prosveščenie.
- Toporišič, Jože, 2000: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.
- Toporišič, Jože, 1992: *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Trojar, Mitja, Žagar Karer, Mojca, 2013: Družbena občutljivost v terminoloških slovarjih. *Družbena funkcijskost jezika : (vidiki, merila, opredelitve)*. Žele, Andreja, (ur.). 457–463.
- Vidovič Muha, Ada, 1983: *Zloženke v slovenskem knjižnem jeziku*. Doktorska disertacija. Ljubljana.
- Vidovič Muha, Ada, 1988: *Slovensko skladijsko besedotvorje ob primerih zloženek*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, Partizanska knjiga.
- Vidovič Muha, Ada, 1993: Glagolske sestavljenke – njihova skladijska podstava in vezljivostne lastnosti (Z normativnim slovensko-nemškim vidikom). *Slavistična revija*, letn. 41, št. 1. 161–192.
- Vidovič Muha, Ada, 1997: Prvine družbene prepoznavnosti ženske prek poimenovalne tipologije njenih dejavnosti, lastnosti. *Zbornik predavanj*. Derganc, Aleksandra, (ur.). Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti. 69–79.
- Vidovič Muha, Ada, 2000: *Slovensko leksikalno pomenoslovje: govorica slovarja*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete
- Vidovič Muha, Ada, 2006: Kategorialnost leksemov med slovarjem in slovnico. *Slovensko jezikoslovje danes*. 23–42.
- Vidovič Muha, Ada, 2011: *Slovensko skladijsko besedotvorje*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Vogelgesang, Teresa, 1984: Budowa gniazd słowotwórczych przymiotników we współczesnym języku polski. *Poradnik Językowy* 4. 230–239.
- Wierzbicka, Anna, 2006: *Semantyka. Jednostki elementarne i uniwersalne*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Wierzchoń, Piotr, 2010: Lingwochronografia na usługach słowotwórstwa gniazdowego. *Kwartalnik Językoznawczy* 2010/1 56–70. http://kwartjez.amu.edu.pl/teksty/teksty2010_1_1/Wierzchon.pdf.
- Worth, Dean S., Kozak, Andrew S., Johnson, Donald B., 1970: *Russian Derivational Dictionary*. New York: American Elsevier.

- Wtorkowska, Maria, 2005: Primerjava poljskih glagolov s predpono w(e)- in slovenskih glagolov s predpono v-. *Slavistična revija*, letn. 53, št. 4. 520–531.
- Žele, Andreja, 2001: Ekspresivne oz. čustvenostne oznake v slovarstvu. *Slavistična revija*, letn. 41, št. 4. 529–534.
- Žele, Andreja, 2001: *Vezljivost v slovenskem jeziku*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Žele, Andreja, 2003: *Glagolska vezljivost: iz teorije v slovar*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Žele, Andreja, 2008: *Vezljivostni slovar slovenskih glagolov*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Žele, Andreja, 2009: O preponsko(obraziln)ih glagolih v slovenščini. *Slovenski jezik* 7. 95–113.
- Žele, Andreja, 2009: Predponsko-predložna razmerja: na primerih glagolov v slovenščini. *Riječ*, letn. 15, št. 1. 151–170.
- Žele, Andreja, 2011: *Vezljivostni slovar slovenskih glagolov*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Žele, Andreja, 2012: *Pomensko-skladenjske lastnosti slovenskega glagola*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Žele, Andreja, 2013: Odras družbenega delovanja jezika v razmerju besedotvorje – besedilotvorje. *Družbena funkcija jezika: vidiki, merila, opredelitve*. Žele, Andreja, (ur.). 503–509.

IMENSKO KAZALO

A

Apresjan, Jurij 12
August, Gerhard 9, 20, 26, 27,
51, 52

B

Bajec, Anton 24, 149, 204
Balhorn, Heiko 51
Balterio, Isabel 54
Barić, Eugenija 26, 27
Bokal, Ljudmila 217
Breznik, Anton 42, 204
Burkacka, Iwona 25, 52, 53,
173, 228

C

Czernecka, Jadwiga 38

D

Derganc, Aleksandra 149,
151, 216,

F

Furđik, Juraj 19, 20, 28

G

Gaze, Mateusz 54
Ginzburg, E. L. 28
Grabias, Stanisław 174
Grković-Mejdžor, Jasmina 15
Gruaz, Claude 51
Grzegorzyczkowa, Renata 17
Grzesiak, Romuald 15

H

Hajnšek - Holz, Milena 114, 150, 152
Herman, Jay Louis 48
Horvat, Mojca 57

I

Ibarretxe-Antuñano, B. Iraide 16

J

Jadacka, Hanna 25, 27, 33, 36, 37,
52–54, 136, 141, 150
Janežič, Anton 204
Jarnik, Urban 44, 45

K

Karpilkovske, Evgenija 48
Keller, Howard H. 51
Kern, Boris 11, 54, 224, 225
Krause, Erich-Dieter 51
Kuryłowicz, Jerzy 72

L

Linde, Samuel Bogumil 30
Logar, Nataša 205

Ł

Łachnik, Jarosław 11, 27, 39

M

Melčuk, Igor 19
Miklošič, Fran 40, 41
Murko, Anton Janez 45

N

Nagórko, Alicja 18–24

O

Olejniczak, Monika 28, 31, 33,
37, 38

P

Penčev, Jordan 48
Pleteršnik, Maks 64
Puzynina, Jadwiga 17, 27,

R

Rozwadowski, Jan Michał 41

S

Silvester, Marta 221
Skarżyński, Mirosław 12, 17, 20,
29, 30, 34–37, 39, 52–54, 186,
Snoj, Marko 28
Stawnicka, Jadwiga 38
Stramljič Breznik, Irena 17, 18, 24,
25, 27–29, 45–47, 53, 58, 64, 66,
74, 75, 150, 191

T

Tahaine, Yousef 54
Tihonov, Andrej Nikolajevič 27, 28,
30–33, 63
Toporišič, Jože 24, 44, 56, 58

V

Viberg, Ake 16
Vidovič Muha, Ada 12, 15, 17,
18, 24, 40–43, 55–58, 60–62,
73, 149–152, 173, 174, 190, 203,
224, 225
Vogelgesang, Teresa 36, 53

W

Wierzchoń, Piotr 52
Wierzchowski, Józef 33

Ž

Žele, Andreja 60, 137, 153,
155, 205

STVARNO KAZALO

B

- besedna družina 19, 27, 28, 43, 44, 46–48, 51, 52
- besednovrstna kategorija 11, 25, 29, 34, 43, 47, 57, 136, 138–140, 163, 164, 177, 186, 196, 209, 213, 229, 232
- besedotvorne vrste 30, 41, 50, 51, 56, 149, 167, 180, 189, 203, 211, 216, 229
  - izpeljanke 24, 28, 42, 50, 55–57, 60, 149, 152, 153, 155, 158, 165, 169, 170, 181, 182, 191, 198, 203, 208, 216, 224, 229
  - sestavljenke 56, 60, 72, 149, 150, 154, 158, 165, 169, 180, 189, 190, 203, 204, 211, 216
  - zloženke 40–43, 50, 53, 55–57, 72, 140, 143, 187, 229,
  - zloženke z ničtim obrazilom 18
  - besedotvorni niz 12, 29, 31, 54, 148, 169, 172, 173, 177, 180, 189, 203, 211, 216
- besedotvorni podsestav 30, 136, 167, 193, 194, 209, 211, 213, 215, 232
- besedotvorni pomen 149, 167, 180, 189, 203, 211, 216
  - dejanje 53, 57, 60, 155, 156, 158, 169, 170, 182, 191, 204, 205, 207, 208, 212, 216, 221, 228
  - individualna svojina 59, 155, 156, 158, 159, 204, 205, 208

- lastnost 43, 57, 58, 60, 62, 157, 158, 159, 170, 172, 182, 191, 207
  - mesto dejanja 58, 60, 156, 159, 170, 204, 228
  - naklonskost 50, 159, 170, 190, 191, 204, 207
  - nosilec lastnosti, povezave 25, 38, 43, 57, 58, 155, 156, 158, 159, 172, 182, 191
  - rezultat dejanja 57, 60, 156, 158, 170, 172, 191, 228
  - skupno ime 59, 159, 204, 205
  - sredstvo dejanja 57, 60, 157, 207, 216,
  - vršilec dejanja 18, 25, 43, 57, 152, 155, 158, 159, 170, 182, 191, 204, 205, 208, 228
- besedotvorni sestav 28, 29, 63–133
- besedotvorno izhodišče 12, 25, 26, 29

D

- diahroni vidik 9, 20, 27, 28, 49, 52, 114, 229
- družljivost priponskih obrazil 37, 54

E

- endogeni, eksogeni leksemi 10, 61

F

- faznost glagolskega dejanja 60, 150–152, 154, 169, 181, 189, 191, 203, 204, 208, 211, 216

G

glagoli

- čutnega zaznavanja 9, 10, 15, 16
- dovršni 45, 60, 149, 150, 153, 154
- dvakrat prefigirani 142, 151, 154, 204
- nedovršni 45, 66, 73, 142, 149, 150, 152–155, 164, 198, 203, 223,
- s predposkimi obrazili 114, 139, 141, 142, 149–151, 153, 154, 157, 164, 168–170, 180–182, 188, 196, 198, 203, 205, 207, 208, 221, 229

glagolnik 45, 66, 68, 70, 142, 155, 156, 157, 170, 182, 197, 205, 210, 211, 220

glagolski primitiv 60, 203

K

konotativnost 172–183, 184–192, 194, 211, 212, 216, 217

N

načelo enopomenskosti 27, 34, 49
neologizem 37, 52, 173, 174

O

obrazilo 56, 57, 60, 66, 67, 72, 73, 86, 114, 139, 141, 142, 149, 150–159, 164, 168–170, 172, 180–182, 188–191, 196, 198, 203–205, 207–212, 216, 221, 224, 229

- ničto priponsko 18, 105, 156, 205

P

podstava

- besedotvorna 17, 21, 23, 24, 26, 28, 29, 36, 38, 39, 41, 43, 54–56, 60, 67, 71, 72, 165, 205, 225

- skladenjska 17, 55, 60, 150, 153, 154, 170, 211, 212

poimenovanja

- moška 23–25, 172, 225
- ženska 23–25, 224–225

pomen

- slovarski 10–13, 20, 26, 28, 55–62, 151, 173
- konotativni 62, 172–183, 184–192, 194

pomenske sestavine

- kategorialne 61, 62
- uvrščevalne 61, 62
- razločevalne 61, 62

pomenski prenos

- metaforični 15, 19, 22, 181, 184, 190
- metonimični 19, 151

poučevanje/učenje jezika kot drugega in tujega 21, 35, 48, 53, 54

prosti morfem 71, 75, 150, 152
predvidljivost razvrščanja obrazil 43
propozicija 56, 57

R

razlaga

- sklicevalna 68, 70, 220, 225
- slovarska 24, 55, 62, 219

S

sekundarni nedovršnik 66, 152, 153, 155

sinhroni vidik 9, 10, 17, 18, 20–22, 25–27, 49, 52, 64

skladenjska podstava 17

stopenjski (tudi besedotvorni, besednodružinski) slovar 13, 22, 27, 30, 31, 33, 34, 36, 44–46, 48–51

supletivna osnova 19, 35, 49, 73

T

tipi motivacije 18–20

tvorbena (oz. besedotvorna) produktivnost 11, 25, 36, 37, 47, 53, 136, 163, 184, 186, 194, 229

tvorbena stopnja (stopnja tvorjenosti) 136, 139–141, 164, 165, 177–179, 186–188, 196–197, 209–210, 213–214

tvorbena (besedotvorna, pomenovna) zmožnost 10, 11, 29, 36, 47, 53, 63, 65, 161, 171, 183, 186, 192, 206, 212, 217, 227

tvorbeni model 11, 29, 30, 33, 36, 53, 54, 136, 140–147, 165–168, 178–180, 187–188, 198–201, 210–211, 214–215

tvorjenka

– četrstopenjska 36, 54, 140, 155, 156, 164, 165, 170, 172, 177, 178, 196, 197, 204, 207, 208

– drugostopenjska 29, 139, 149, 153, 154, 156–159, 164, 165, 169, 170, 172, 177, 182, 186, 187, 190, 191, 193, 196, 197, 203, 205, 207–210, 214, 2016

– hipotetična 64–65, 74, 159, 203–205

– istostopenjska 17, 64, 72

– neposredna 9, 11, 26, 31, 33, 37, 66, 67, 151, 158, 159, 172

– onomaziološka 22

– petostopenjska 139, 140, 156, 164, 165, 172, 196, 197, 204, 205

– posredna 9, 11, 26, 37, 67, 156

– prvostopenjska 18, 29, 30, 31, 36, 50, 72, 73, 105, 135, 139–141, 149, 153, 156, 159, 163, 164, 165, 168, 169, 172, 176, 177, 180–182, 186, 187, 189, 190, 196, 203, 228

– stopenjska 26, 27, 49, 55, 135, 136, 162, 172, 176, 184, 191, 193, 196, 202, 208, 209, 212, 229

– tretjestopenjska 135, 139, 140, 153–155, 157, 159, 164, 165, 170, 172, 177, 178, 182, 186–187, 190, 191, 196, 197, 204, 213, 214, 207

V

vidski pari 73, 150, 153, 223

višjestopenjska tvorjenost 17–18, 30, 42, 43, 224

RAZČLENJENO KAZALO

Predgovor.....	7
Uvod.....	9
1 Opredelitev glagolov čutnega zaznavanja.....	15
2 Opredelitev stopenjskega besedotvorja.....	17
2.1 Teoretična izhodišča	17
2.2 Stopenjsko besedotvorje kot nova metodologija v jezikoslovju	25
2.2.1 Stopenjsko besedotvorje v poljskem jezikoslovju.....	33
2.2.2 Stopenjsko besedotvorje v slovenskem jezikoslovju	39
2.2.3 Stopenjsko besedotvorje v drugih jezikoslovnih okoljih.....	48
2.3 Utemeljitev stopenjske metodologije	52
3 Opredelitev slovarskega pomena.....	55
3.1 Razmerje besedotvorni pomen : slovarski pomen	55
3.1.1 Samostalniške tvorjenke	57
3.1.2 Pridevniške tvorjenke	59
3.1.3 Glagolske tvorjenke	60
3.2 Slovarski pomen	61
4 Besedotvorni sestavi z glagoli čutnega zaznavanja.....	63
4.1 Zgradba besedotvornih sestavov in merila za umeščanje tvorjenk vanje.....	63
4.2 Besedotvorni sestavi z glagolskim izhodiščem	74
4.3 Besedotvorni sestavi s samostalniškim izhodiščem	113
4.4 Besedotvorni sestavi s pridevniškim izhodiščem	132
4.5 Besedotvorni sestavi z medmetnim izhodiščem	133

5	Analiza stopenjskih tvorjenk iz glagolov čutnega zaznavanja.....	135
5.1	Stopenjske tvorjenke iz netvorjenih glagolov čutnega zaznavanja v izhodišču.....	137
5.1.1	Stopenjske tvorjenke iz netvorjenih glagolov, katerih prvi pomen izraža čutno zaznavanje	137
5.1.1.1	Tvorjenke glede na pripadnost besednovrstnim kategorijam	138
5.1.1.2	Število tvorjenk glede na stopnjo tvorjenosti	139
5.1.1.3	Besedne vrste po posameznih stopnjah tvorjenosti... ..	139
5.1.1.4	Tvorbeni modeli glede na stopnjo tvorjenosti	140
5.1.1.5	Obremenitev tvorbenih modelov.....	141
5.1.1.6	Struktura besedotvornih sestavov.....	145
5.1.1.7	Besedotvorni nizi z vidika besedotvornih vrst in pomena	149
5.1.2	Stopenjske tvorjenke iz netvorjenih glagolov, katerih neprvi pomen izraža čutno zaznavanje.....	162
5.1.2.1	Tvorjenke glede na pripadnost besednovrstnim kategorijam	163
5.1.2.2	Število tvorjenk glede na stopnjo tvorjenosti	164
5.1.2.3	Besedne vrste po posameznih stopnjah tvorjenosti... ..	164
5.1.2.4	Tvorbeni modeli glede na stopnjo tvorjenosti	165
5.1.2.5	Obremenitev tvorbenih modelov.....	165
5.1.2.6	Struktura besedotvornih sestavov.....	167
5.1.2.7	Besedotvorni nizi z vidika besedotvornih vrst in pomena	169
5.1.3	Stopenjske tvorjenke iz glagolov s konotativnim pomenom	172
5.1.3.1	Stopenjske tvorjenke iz glagolov, katerih prvi pomen je konotativni	176
5.1.3.1.1	Tvorjenke glede na pripadnost besednovrstnim kategorijam	177
5.1.3.1.2	Število tvorjenk glede na posamezne stopnje tvorjenosti.....	177
5.1.3.1.3	Besedne vrste glede na posamezne stopnje tvorjenosti.....	177
5.1.3.1.4	Tvorbeni modeli glede na stopnjo tvorjenosti.....	178
5.1.3.1.5	Obremenitev tvorbenih modelov	178
5.1.3.1.6	Struktura besedotvornega sestava	179
5.1.3.1.7	Besedotvorni nizi z vidika besedotvornih vrst in pomena	180

5.1.3.2	Stopenjske tvorjenke iz glagolov, katerih neprvi pomen je konotativni	184
5.1.3.2.1	Tvorjenke glede na pripadnost besednovrstnim kategorijam	186
5.1.3.2.2	Število tvorjenk glede na posamezne stopnje tvorjenosti	186
5.1.3.2.3	Besedne vrste glede na posamezne stopnje tvorjenosti	187
5.1.3.2.4	Tvorbeni modeli glede na stopnjo tvorjenosti	187
5.1.3.2.5	Obremenitev tvorbenih modelov	188
5.1.3.2.6	Struktura besedotvornih sestavov	188
5.1.3.2.7	Besedotvorni nizi z vidika besedotvornih vrst in pomena	189
5.2	Stopenjske tvorjenke iz tvorjenih glagolov čutnega zaznavanja v izhodišču	193
5.2.1	Stopenjske tvorjenke iz glagolov čutnega zaznavanja s samostalnikom v izhodišču	193
5.2.1.1	Tvorjenke glede na pripadnost besednovrstnim kategorijam	196
5.2.1.2	Število tvorjenk glede na stopnjo tvorjenosti	196
5.2.1.3	Besedne vrste po posameznih stopnjah tvorjenosti ...	196
5.2.1.4	Tvorbeni modeli glede na stopnjo tvorjenosti	197
5.2.1.5	Obremenitev tvorbenih modelov	198
5.2.1.6	Struktura besedotvornih sestavov	200
5.2.1.7	Besedotvorni nizi z vidika besedotvornih vrst in pomena	203
5.2.2	Stopenjske tvorjenke iz glagolov čutnega zaznavanja s pridevnikom v izhodišču	208
5.2.2.1	Tvorjenke glede na pripadnost besednovrstnim kategorijam	209
5.2.2.2	Število tvorjenk glede na stopnjo tvorjenosti	209
5.2.2.3	Besedne vrste po posameznih stopnjah tvorjenosti ...	209
5.2.2.4	Tvorbeni modeli glede na stopnjo tvorjenosti	210
5.2.2.5	Obremenitev tvorbenih modelov	210
5.2.2.6	Struktura besedotvornega podsestava	211
5.2.2.7	Besedotvorni nizi z vidika besedotvornih vrst in pomena	211

5.2.3 Stopenjske tvorjenke iz glagolov čutnega zaznavanja z medmetom v izhodišču	212
5.2.3.1 Tvorjenke glede na pripadnost besednovrstnim kategorijam	213
5.2.3.2 Število tvorjenk glede na stopnjo tvorjenosti	213
5.2.3.3 Besedne vrste po posameznih stopnjah tvorjenosti	214
5.2.3.4 Tvorbeni modeli glede na stopnjo tvorjenosti	214
5.2.3.5 Obremenitev tvorbenih modelov	214
5.2.3.6 Struktura besedotvornega podsestava	215
5.2.3.7 Besedotvorni nizi z vidika besedotvornih vrst in pomena	216
6 Predlogi za izboljšanje slovarskih obravnav v prihajajočih jezikovnih priročnikih – glede na razlage v SSKJ-ju	219
7 Sklep	227
Povzetek	231
Summary	235
Viri in literatura	239
Viri	239
Literatura	239
Imensko kazalo	247
Stvarno kazalo	249
Razčlenjeno kazalo	253